

การสร้างแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ปริญญานิพนธ์

ของ

กนต์ธีรา หิรัญยะมาน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา

พฤษภาคม 2552

การสร้างแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ปริญญานิพนธ์

ของ

กนต์ธีรา หิรัญยะมาน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา

ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา

พฤษภาคม 2552

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การสร้างแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

บทคัดย่อ
ของ
กนต์ธีรา หิรัญยะมาน

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา
พฤษภาคม 2552

กนตธีรา หิรัญยะมาน. (2552). การสร้างแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียน
ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4. ปรินญานพนธ์ กศ.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม: รองศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ,
รองศาสตราจารย์ลลิตพรรณ ทองงาม.

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อหาประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ
และเพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อน
และหลังการได้รับการฝึกโดยใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาค้น
คว้านี้เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนคลองบางแกว (มนต์ จรัสสิงห์) สำนักงานเขตหนองแขม
กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย

ผู้วิจัยได้ดำเนินการฝึก โดยใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะกับกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด 7 ครั้ง
ครั้งละ 120 นาที มีรูปแบบการทดลองแบบ One - Group Pretest - Posttest Design โดยใช้แบบทดสอบ
การรับรู้ทางศิลปะ และแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะในการพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน
ผลการวิจัยพบว่า

1. ประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะเป็นไปตามเกณฑ์ 75/75
2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีความสามารถทางการวาดภาพระบายสีเพิ่มขึ้น
ภายหลังได้รับการฝึกโดยใช้แบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

DEVELOPING PRACTICE EXERCISES TO IMPROVE THE PERCEPTION IN ART
FOR STUDENTS IN GRADE

ABSTRACT

BY

KONTEERA HIRUNYAMAN

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Education Degree in Elementary Educational
at Srinakharinwirot University

November 2009

Konteera Hirunyaman. (2009). *Developing practice exercises to improve the perception in Art for students in Grade 4*. Master Thesis, M.Ed. (Elementary Education). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Assos.Prof. Dr.Prapansiri Susoerat, Assos.Prof.Lalitpan Tongngarm.

The study of this time has the purpose to search for efficiency the exercise pattern of perception in Art and to compare their capability of perception in Art,for Prathom 4 before and after taking the practice by using the exercise pattern of perception in Art. The Sample group that to be experimented for this study is student form Prathom 4, Khong Bangwak (Mont Jarussingh) School,Nongkham Distriet Office,Eangkok Mrtro Politant, 30 students in class, get to simple random sampling.

The Research had proceeded the practice by using the exercise pattern of perception in Art to the instance group altogether 7 times at 120 minutes time and there was experimentation in One – Group Pretest – Posttest Design by using the test pattern of perception in Art and the exercise pattern of perception in Art and in development the perception in Art on these students discovering from the research that

1. The efficiency of the exercise pattern of perception in Art are standard 75/75
2. The Prathom 4 students are capable to perceive the knowledge of Art more after taking the practice buy using the exercise pattern in development of perception in Art upon having the significant data in statistic at .01level.

ปริญญานิพนธ์
เรื่อง
การสร้างแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
ของ
กนต์ธีรา หิรัญยะมาน

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร. สมชาย สันติวัฒนกุล)
วันที่.....เดือน.....พ.ศ.2552

คณะกรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์

คณะกรรมการสอบปากเปล่า

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ)

.....ประธาน
(อาจารย์ ดร.รุ่งทิพา แยมรุ่ง)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ลลิตพรรณ ทองงาม)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ลลิตพรรณ ทองงาม)

.....กรรมการ
(รองศาสตราจารย์สุนทร จันทรรตรี)

ปริญญาโทฉบับนี้ได้รับทุนสนับสนุน

จาก

งบประมาณแผ่นดิน ประจำปีงบประมาณ 2552

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์นี้สำเร็จได้ด้วยดีเป็นเพราะผู้วิจัยได้รับความกรุณาอย่างยิ่งจาก รองศาสตราจารย์ ดร.ประพันธ์ศิริ สุเสารัจ รองศาสตราจารย์ลลิตพรรณ ทองงาม กรรมการควบคุมปริญญานิพนธ์ ท่านได้เสียสละเวลาอันมีค่าเพื่อให้คำปรึกษาแนะนำในการจัดทำงานวิจัยนี้ทุกขั้นตอน อีกทั้งทำให้ผู้วิจัยได้รับประสบการณ์ในการทำงานวิจัย ผู้วิจัยรู้สึกซาบซึ้งในความกรุณาจึงขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้ช่วยศาสตราจารย์จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า อาจารย์ตรีวิทย์ พิจิตรพลากาศ อาจารย์สุชาติ ทองสีมาอาจารย์พิสิฐ พูลศรีและ อาจารย์โกสินทร์ สุดดี ซึ่งกรุณาเป็นผู้เชี่ยวชาญในการตรวจเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ พร้อมทั้งให้คำปรึกษา คำแนะนำต่างๆ ในการสร้างเครื่องมือการวิจัย

ขอกราบขอบพระคุณพันตรี กิตติ และนาวาอากาศตรีหญิง สมพร หิรัญยะมาน ผู้ให้โอกาสทางการศึกษาและเป็นกำลังใจสำคัญแก่ผู้วิจัยตลอดเวลา ขอขอบคุณ คุณวิศณุ ศรีรัมย์ริน ที่ให้ความช่วยเหลือในการสืบค้นข้อมูล ตลอดจนเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยมาโดยตลอด

สุดท้ายนี้ขอกราบขอบพระคุณทุกท่านที่ได้กล่าวนามไว้ ณ ที่นี้ ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือสนับสนุนและเป็นกำลังใจจนทำให้ปริญญานิพนธ์นี้สำเร็จสมบูรณ์

คุณค่าและประโยชน์ของปริญญานิพนธ์ฉบับนี้ ขอมอบเป็นเครื่องบูชาพระคุณของบิดามารดา ที่ให้ชีวิต ให้โอกาส และให้การสนับสนุนด้านการศึกษาให้แก่ผู้วิจัย และครูอาจารย์ทุกท่านที่ได้ประสิทธิ์ประสาทความรู้และอบรมสั่งสอนศิษย์ตลอดมา

กนต์ธีรา หิรัญยะมาน

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
ความมุ่งหมายของการวิจัย.....	3
ความสำคัญของการวิจัย.....	3
ขอบเขตของการศึกษาค้นคว้า.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า.....	6
สมมติฐานในการวิจัย.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ทางศิลปะ.....	8
ความหมายของการรับรู้ทางศิลปะ.....	8
ทฤษฎีการรับรู้ทางศิลปะ.....	10
ความเข้าใจในการรับรู้ทางศิลปะ.....	14
การรับรู้ตีความรูปแบบของผลงานศิลปะ.....	16
การรับรู้ทางการเห็น.....	17
ทัศนธาตุของการเห็น.....	19
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความสามารถทางการวาดภาพระบายสี.....	41
ความหมายและความสำคัญของการวาดภาพระบายสี.....	41
ความสามารถทางการวาดภาพระบายสี.....	42
เนื้อหาของการเขียนภาพระบายสี.....	43
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแบบฝึก.....	46
ความหมายและความเป็นมาของแบบฝึก.....	46
หลักในการสร้างแบบฝึก.....	47
ส่วนประกอบของแบบฝึก.....	48
หลักจิตวิทยาและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบฝึก.....	48

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
2 (ต่อ)	
ลักษณะของแบบฝึกที่ดี.....	50
การหาประสิทธิภาพของแบบฝึก.....	50
เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลความสามารถทางการวาดภาพระบายสี.....	52
ความสามารถการประเมินผลงานศิลปะภาคปฏิบัติ.....	52
การสร้างแบบประเมินภาคปฏิบัติวิชาศิลปะ.....	55
เกณฑ์ในการประเมินผลงานศิลปะภาคปฏิบัติ.....	57
การสร้างกฎเกณฑ์การให้คะแนน.....	62
เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	65
งานวิจัยในประเทศ.....	65
งานวิจัยต่างประเทศ.....	71
3 วิธีการศึกษาค้นคว้า.....	75
การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	75
เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย.....	75
การสร้างแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ.....	76
การหาประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อการรับรู้ทางศิลปะ.....	78
การสร้างและหาประสิทธิภาพของแบบประเมินการวาดภาพระบายสี.....	79
การดำเนินการทดลอง.....	80
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	82
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	85
สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล.....	85
การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล.....	86

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ.....	88
สังเขปจุดมุ่งหมาย สมมติฐาน และวิธีการศึกษาค้นคว้า.....	88
สรุปผล.....	90
อภิปรายผล.....	90
ข้อเสนอแนะ.....	93
บรรณานุกรม.....	95
ภาคผนวก.....	104
ภาคผนวก ก.....	105
ภาคผนวก ข.....	107
ภาคผนวก ค.....	119
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	232

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 แสดงแบบแผนการทดลองแบบ One - Group Pretest - Posttest Design.....	80
2 ประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ	
จากการหาประสิทธิภาพแบบเดี่ยว.....	86
3 ประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ	
จากการหาประสิทธิภาพกลุ่มเล็ก 10 คน.....	86
4 ประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ	
จากการหาประสิทธิภาพกับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน.....	87
5 การทดลองตามแผนการทดลอง One - Group Pretest - Posttest Design.....	87
6 แสดงการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ	
จากการทดลองแบบเดี่ยว.....	108
7 แสดงการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ	
จากการทดลองกับกลุ่มเล็ก 10 คน.....	108
8 แสดงการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ	
จากการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง 30 คน.....	109
9 แสดงคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบการรับรู้ทางศิลปะก่อนและหลังการทดลอง	
ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง.....	110
10 ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะเรื่อง จุด.....	111
11 ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะเรื่อง เส้น.....	112
12 ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะเรื่อง น้ำหนัก.....	113
13 ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะเรื่อง สี.....	114
14 ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะเรื่อง พื้นผิว.....	115
15 ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะเรื่อง รูปร่างรูปทรง.....	116
16 ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะเรื่อง ที่ว่าง.....	117
17 ค่าความสอดคล้องของแบบประเมินการวาดภาพระบายสี.....	118

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 นี้เราเชื่อกันว่าจะเป็นการสร้างมิติใหม่ทางการศึกษาให้เกิดขึ้นในสังคมได้ ด้วยความร่วมมือจากหลายฝ่ายด้วยกันทั้งทางภาครัฐและเอกชน นักเรียน ครู อาจารย์ ผู้ปกครอง ชุมชน ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการคิดร่วมสร้างแนวทางปฏิบัติ ตลอดจนวิธีการจัดการเรียนการสอน เพื่อผลิตเยาวชนของชาติให้เป็นเด็กไทยที่มีคุณภาพ และมีความเหมาะสมกับความต้องการของสังคม

การปฏิรูปการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 หมวด 4 แนวทางการจัดการศึกษา รัฐได้กำหนดไว้ว่าการศึกษจะต้องมุ่งพัฒนาคนให้เต็มไปด้วยศักยภาพ โดยต้องให้เกิดการพัฒนาที่สมดุลทางด้านร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างเป็นสุข (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542: 12 - 16) การจัดการเรียนการสอนจะต้องมุ่งปลูกฝังให้ผู้เรียนรู้วิธีการแสวงหาความรู้ด้วยตนเองการจัดการเรียนการสอนตามแนวพระราชบัญญัตินี้ จะต้องยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังที่ปรากฏในหมวดที่ 4 แนวทางการศึกษา มาตรา 22 โดยการเรียนรู้จากการปฏิบัติด้วยวิธีการเรียนรู้ที่หลากหลาย การเลือกวิธีการสอนที่จะนำมาใช้นั้นก็ ควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับเด็กในแต่ละวัย โดยอาจจะมีการใช้เทคนิคการสอนหลายรูปแบบ ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาผู้เรียนให้มีคุณสมบัติตามที่หลักสูตรกำหนด

กิจกรรมการเรียนรู้ในกลุ่มสาระศิลปะ (ทัศนศิลป์) เป็นวิชาที่ประกอบด้วยภาคทฤษฎีและภาคปฏิบัติที่ช่วยพัฒนาให้ผู้เรียนมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ มีจินตนาการทางศิลปะ ชื่นชมความงาม มีสุนทรียภาพ ความมีคุณค่าซึ่งมีผลต่อคุณภาพชีวิตมนุษย์ กิจกรรมศิลปะช่วยพัฒนาผู้เรียนทั้งทางร่างกาย จิตใจ สติปัญญา อารมณ์ สังคม ตลอดจนการนำไปสู่การพัฒนาสิ่งแวดล้อม ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเชื่อมั่นในตัวเอง อันเป็นพื้นฐานในการประกอบอาชีพได้ โดยมีกระบวนการอย่างสร้างสรรค์อย่างหลากหลายการเรียนรู้จะเกิดขึ้นโดยสมบูรณ์ได้ต้องขึ้นอยู่กับการจัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมสอดคล้องกับความถนัด ความแตกต่างของผู้เรียนฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหาให้ผู้เรียนเรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่านและ เกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง ผสมผสานระหว่างสาระความรู้ต่างๆ อย่างสมดุลรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการสอน ช่วยส่งเสริมการเรียนรู้ ทั้ง 8 กลุ่มสาระวิชา โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิชาศิลปะ (ทัศนศิลป์) เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงออกอย่างอิสระ มีความรู้ความ

เข้าใจองค์ประกอบศิลป์ ทักษะธาตุ สร้างและนำเสนอผลงานทัศนศิลป์จากจินตนาการ โดยสามารถใช้ อุปกรณ์ที่เหมาะสม รวมทั้งสามารถใช้เทคนิค วิธีการของศิลปินในการสร้างงานได้อย่างมีประสิทธิภาพ วิเคราะห์ วิพากษ์ วิจักษ์คุณค่างานทัศนศิลป์ เข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และ วัฒนธรรมเห็นคุณค่างานศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและสากล ชื่นชม ประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน (หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน. 2551: 182) นั่นถือเป็น กลุ่มวิชาหนึ่งใน 8 ที่จะต้องมีการปฏิรูปการเรียนรู้ควบคู่ไปกับกระบวนการปฏิรูปการศึกษาและการ ปฏิรูปสังคมทั้งระบบ ในการพัฒนาทักษะความสามารถทางด้านการวาดภาพระบายสีนั้น ขึ้นอยู่กับการ พัฒนาการรับรู้เป็นสำคัญ การรับรู้ส่งผลต่อกระบวนการคิด ความสามารถด้านการรับรู้มีความสำคัญและ จำเป็นต่อระบบการสร้างสรรคผลงานศิลปะ ซึ่งความสามารถด้านการรับรู้ของนักเรียนสามารถส่งเสริม และพัฒนาได้ด้วยการสอน การฝึกฝน การอบรม และการสร้างบรรยากาศ รวมถึงการจัดสิ่งแวดล้อมที่เอื้อ ต่อการเรียนรู้ (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2548: 127)

การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกี่ยวข้องกับการเห็น การฟัง การสัมผัส การสัมผัส และการได้กลิ่น แต่การเรียนรู้ทางศิลปะนั้น เน้นแต่กระบวนการรับรู้และชื่นชมผลงานศิลปะ (ทัศนศิลป์) โดยใช้สายตา เป็นสำคัญ เพราะก่อนที่จะรู้ลักษณะต่างๆ จะผ่านเข้ายังสมองจะต้องผ่านตารับภาพ หรือสัญลักษณ์ หากตารับภาพ หรือสัญลักษณ์ไม่ละเอียดเพียงพอ การแปลความหมายเกิดความผิดพลาดได้ (จำเนียร ช่วงโชติ และคนอื่นๆ. 2536: 26) บุคคลจะเรียนรู้ได้ดีเพียงใดนั้นย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นมีความสามารถ ในการรับรู้ทางการเห็นได้ละเอียดเพียงใดด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างสรรค์และศึกษางานศิลปะ (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. 2543: 22) ในการมองเห็นรูปทรงที่เป็นศิลปะและพยายามทำความเข้าใจกับ รูปทรงที่มองเห็นนั้นๆ เป็นอาการลึกซึ้งกว่ากระบวนการใช้ศิลปกรรม อันเป็นผลที่ได้จากการจัดองค์ประกอบ ที่มองเห็นสิ่งต่างๆ เข้าทางสุนทรีภาพ (Aesthetic Experience) ก็ต่อเมื่อมีการรวบรวมคุณค่าของ รูปทรงที่มองเห็นให้เป็นเอกภาพเดียวกัน หรืออาจกล่าวได้ว่าการรับรู้เป็นกระบวนการเชิงสร้างสรรค์ และเป็นกระบวนการของการตื่นตัวทางการสัมผัสและการสร้างปารณาทางจิต ซึ่งถูกปลุกเร้าให้เกิดขึ้น ภายในตัวผู้ดู โดยส่วนประกอบต่างๆ ทั้งนี้ในการจัดการเรียนการสอนศิลปะ (ทัศนศิลป์) ของไทยใน ปัจจุบัน ส่วนมากจะพุ่งเป้าไปที่การฝึกทักษะทางด้านฝีมือ ฝึกให้สร้างงานตามแบบที่ครูสาธิตให้ดูบ้าง หรือการวาดภาพตามความคิดและจินตนาการของตนเองบ้าง มิได้มุ่งฝึกฝนทักษะทางการคิด ฝึกใช้ สายตา เพราะการคิดจินตนาการอย่างหลุดโลกก็มีรากฐานมาจากธรรมชาติที่เราเห็นทั้งสิ้นเชิง ไม่ว่าจะเป็น ธรรมชาติแห่งสี รูปร่าง รูปทรง เส้นที่เกิดจากตาของเรารับรู้ว่าเป็นเส้นสมมุติที่โดยที่ตั้งชื่อให้กับมัน สิ่งต่างๆ เหล่านี้เด็กไทยยังไม่ได้รับการฝึกฝน ให้เกิดความชำนาญในเรื่องการเรียนรู้ทางศิลปะ เพราะถ้า ได้รับการฝึกมากเท่าใด เราก็จะใช้ศิลปะ (ทัศนศิลป์) ในการสื่อสารความคิดได้อย่างตรงไป ตรงมา มาก ยิ่งขึ้น และใช้เวลาน้อยลงที่จะรับรู้ในสิ่งที่เคยเห็นหรือสิ่งที่รูปร่างเหมือนหรือคล้ายกับสิ่งที่เคยรับรู้มา ก่อนแล้ว ส่งผลให้เกิดความชำนาญและสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ได้อย่างมีคุณภาพ และชื่นชมกับ

ผลงานทัศนศิลป์อย่างเข้าใจและเข้าถึงสุนทรียภาพอย่างไม่ยากนัก เป็นการพัฒนาอย่างค่อยเป็นค่อยไป การฝึกปฏิบัติจริงที่มีได้หวังผลเพียงคุณภาพทางศิลปะด้านเดียว แต่ยังมุ่งพัฒนาศักยภาพทั้งทางด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์ และสังคมตามวิถีทางการศึกษาไปพร้อมกัน (วิรุณ ตั้งเจริญ. 2539: 158) ด้วยการฝึกหัดกระทำซ้ำบ่อยๆ ย่อมทำให้เกิดการเรียนรู้ได้นานและมีความคงทนถาวร (กมลรัตน์ หล้าสูงษ์. 2528) โดยแบบฝึกจะเป็นสื่อทางการเรียนสำหรับผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติเพื่อช่วยให้เกิดทักษะ และความแตกฉานในบทเรียน (จินตนา ใบกาชุย. ม.ป.ป.: 17) แบบฝึกจึงเป็นอุปกรณ์การเรียนที่สำคัญ ในการสอนอย่างหนึ่ง ที่ครูใช้ในการฝึกทักษะหลังจากที่นักเรียนได้เรียนเนื้อหาจากบทเรียนแล้ว (ขจีรัตน์ หงส์ประสงค์. 2524: 15) ดังนั้นแบบฝึกจึงมีความสำคัญกับผู้เรียนเป็นอย่างมาก ในการที่จะช่วยเสริมสร้างทักษะให้กับนักเรียนได้เกิดการเรียนรู้และเข้าใจได้เร็วขึ้น ชัดเจนขึ้น กว้างขวางขึ้น ทำให้การสอนของครูและการเรียนของนักเรียนประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ (สุนันทา สุนทรประเสริฐ. 2543: 59)

จากบริบทที่กล่าวมา ผู้วิจัยจึงคิดว่าการสร้างแบบฝึกที่พัฒนากระบวนการรับรู้ทางศิลปะ ในการสร้างสรรค์ ผลงานวาดภาพระบายสี ที่เหมาะสำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งเป็นชั้นปีที่ 1 ของช่วงชั้นที่ 2 ซึ่งสามารถฝึกฝนเรื่องการรับรู้ทางศิลปะได้อย่างเป็นรูปธรรม และสามารถนำไปใช้ในการจัดการเรียนรู้ได้จริง โดยการนำทฤษฎีต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบฝึกมาเป็นตัวกำหนดการออกแบบของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะแต่ละชุด เพื่อครูสามารถนำไปใช้ประกอบการเรียนการสอน เพื่อเป็นแนวทางในการสร้างสื่อการเรียนรู้อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ทางด้านศิลปะที่ส่งผลทำให้เกิดการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ ทำให้ผู้เรียนสร้างสรรค์ผลงานการวาดภาพระบายสีได้อย่างสร้างสรรค์ต่อไป

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถในการวาดภาพระบายสีก่อนและหลังการฝึก

ความสำคัญของการวิจัย

ผลการวิจัยครั้งนี้ทำได้

1. แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
2. แนวทางให้ผู้สอนนำมาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนและกิจกรรมทางด้านการฝึกทักษะการรับรู้ทางด้านศิลปะที่ส่งผลต่อการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ขอบเขตของการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัย

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาศิลปะ (ทัศนศิลป์) โรงเรียนคลองบางแกว (มนต์ จรัสสิงห์) สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร 2 ห้องเรียน จำนวน 60 คน โดยมีการจัดชั้นเรียนแบบละความสามารถของผู้เรียน

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาศิลปะ (ทัศนศิลป์) จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน

ตัวแปรที่ศึกษา

1. ตัวแปรอิสระ ได้แก่ แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ
2. ตัวแปรตาม ได้แก่ ความสามารถทางการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. การรับรู้ทางศิลปะ หมายถึง การรับรู้เรื่องจุด เส้น น้ำหนัก สี ผิว รูปร่าง ที่ว่าง โดยใช้ประสาทสัมผัสทางตา รับข้อมูลหรือมองเห็นสิ่งเร้าภายนอกก่อให้เกิดการรับรู้ภาพที่ปรากฏในลักษณะต่างๆ แล้วนำการรับรู้ที่ได้รับมาสร้างสรรค์แสดงออก เป็นผลงานการวาดภาพระบายสีที่สามารถประเมินผลด้วยแบบทดสอบความสามารถทางการวาดภาพระบายสีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

2. แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ หมายถึง แบบฝึกทางศิลปะที่ประกอบด้วยชุดฝึกที่จัดประสบการณ์การรับรู้ทางศิลปะที่แสดงออกด้านความสามารถทางการเห็น 7 ส่วน โดยแบ่งเป็นแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ จำนวน 7 ชุด คือ

- (1) จุด (Dot) เป็นการเห็นจากจุดหนึ่งถึงจุดหนึ่งมีเส้นที่มองไม่เห็นด้วยตา แต่เห็นด้วยจินตนาการปรากฏอยู่ เรียกเส้นโครงสร้าง
- (2) เส้น (Line) เป็นการมองเห็นและรับรู้อารมณ์และความหมายของขนาดความยาว และลักษณะทางกายภาพของเส้น
- (3) น้ำหนัก (Tone) เป็นการเห็นแสงและเงาที่แสดงให้เห็นมิติมีความกว้าง ความยาว ทิศทางและรูปร่าง พร้อมกับเส้นรอบนอก
- (4) สี (Color) เป็นการเห็นสีและบอกหรือรับรู้ความรู้สึกตามลักษณะของสี

(5) ผิว (Texture) คือ การเห็นลักษณะผิวทั้งพื้นผิวที่มีอยู่จริงและพื้นผิวที่เขียนเป็นลวดลายหรือรูปร่างต่างๆ

(6) รูปร่าง (Shape) และรูปทรง (Form) รับรู้ความแตกต่างของรูปร่างและรูปทรงแบ่งประเภทได้ 2 ประเภท คือ รูปร่างรูปทรงเรขาคณิตและรูปร่างรูปทรงอิสระ

(7) ที่ว่าง (Space) คือการมองเห็นและรับรู้ถึงปริมาตรของรูปทรงที่กินระวางเนื้อที่อยู่ อากาศที่โอบล้อมรูปทรง ระยะห่างระหว่างภาพ และการเขียนภาพลวงตาให้เกิดระยะทางลึกในงาน 2 มิติ

ซึ่งแต่ละชุดจะประกอบด้วยแบบทดสอบวาดภาพระบายสีก่อนทำแบบฝึกการรับรู้ทางศิลปะ แบบฝึกการรับรู้ทางศิลปะ และแบบทดสอบหลังปฏิบัติกิจกรรมในแบบฝึกครบทุกชุดแล้ว

3. การวาดภาพระบายสี หมายถึง การนำเอาการรับรู้ทางศิลปะ 7 ส่วน คือ การรับรู้จุด เส้น น้ำหนัก สี ผิว รูปร่างและรูปทรง ที่ว่าง มาสร้างสรรค์ผลงานการวาดภาพระบายสี จากการมองเห็นส่วนประกอบทางศิลปะ (The Visual Element) หรือทัศนธาตุ

4. ความสามารถในการวาดภาพระบายสี หมายถึง ความสามารถในการนำเอาการรับรู้ 7 ส่วนมาสร้างสรรค์ผลงานวาดภาพระบายสี ตามจินตนาการหรือประสบการณ์ที่ประทับใจ โดยประเมินผลได้จากคะแนนการทำแบบทดสอบการวาดภาพระบายสีที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น

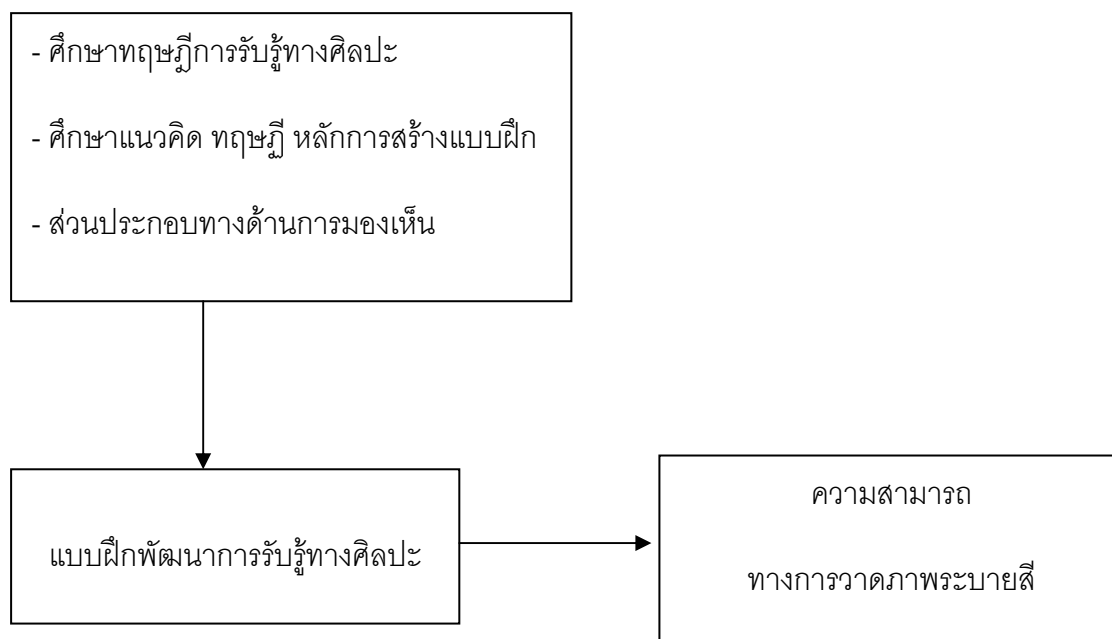
5. แบบทดสอบการวาดภาพระบายสี เป็นแบบทดสอบความสามารถทางการวาดภาพระบายสี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยให้นักเรียนวาดภาพระบายสีตามจินตนาการหรือประสบการณ์ที่ประทับใจพร้อมตั้งชื่อผลงานและอธิบายความหมายของภาพ

6. แบบประเมินการวาดภาพระบายสี หมายถึง การประเมินการวาดภาพระบายสีจากการทำแบบทดสอบความสามารถทางการวาดภาพระบายสี มีรายงานการประเมิน 5 ด้าน ได้แก่ การแสดงออกด้วยเส้น การใช้สี การใช้รูปทรง ความสัมพันธ์ของที่ว่างและด้านการออกแบบ โดยใช้เกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ คือ ดีมาก ดี พอใช้ และควรปรับปรุง

7. ประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ หมายถึง คุณภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ เมื่อนำไปใช้แล้วทำให้บรรลุวัตถุประสงค์สูงกว่าเกณฑ์ 75/75 โดยมีความหมาย ดังนี้

75 ตัวแรก หมายถึง	ค่าเฉลี่ยคิดเป็นร้อยละ 75 ของคะแนนที่นักเรียนได้ปฏิบัติในแบบฝึก
75 ตัวหลัง หมายถึง	ค่าเฉลี่ยจากการทำแบบทดสอบการวาดภาพระบายสีหลังใช้แบบฝึก คิดเป็นร้อยละ 75 ของคะแนนทั้งหมด

กรอบแนวคิดในการศึกษาค้นคว้า

สมมติฐานในการวิจัย

1. แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75
2. นักเรียนมีความสามารถในการวาดภาพระบายสีของนักเรียนหลังการฝึกสูงกว่าก่อนทำการฝึก

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาค้นคว้าผู้วิจัยได้ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง และได้นำเสนอตามหัวข้อต่อไปนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ทางศิลปะ
 - 1.1 ความหมายของการรับรู้ทางศิลปะ
 - 1.2 ทฤษฎีการรับรู้ทางศิลปะ
 - 1.3 ความเข้าใจในการรับรู้ทางศิลปะ
 - 1.4 การรับรู้และตีความรูปแบบของผลงานศิลปะ
 - 1.5 การรับรู้ทางการเห็น
 - 1.6 ทักษะตาของการเห็น
2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความสามารถทางการวาดภาพระบายสี
 - 2.1 ความหมายและความสำคัญของการวาดภาพระบายสี
 - 2.2 ความสามารถทางการวาดภาพระบายสี
 - 2.3 เนื้อหาของการเขียนภาพระบายสี
3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบฝึก
 - 3.1 ความหมายและความเป็นมาของแบบฝึก
 - 3.2 หลักในการสร้างแบบฝึก
 - 3.3 ส่วนประกอบของแบบฝึก
 - 3.4 หลักจิตวิทยาและทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบฝึก
 - 3.5 ลักษณะของแบบฝึกที่ดี
 - 3.6 การหาประสิทธิภาพของแบบฝึก
4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลความสามารถทางการวาดภาพระบายสี
 - 4.1 การประเมินผลงานศิลปะภาคปฏิบัติ
 - 4.2 การสร้างแบบประเมินภาคปฏิบัติวิชาศิลปะ
 - 4.3 เกณฑ์ในการประเมินผลงานศิลปะภาคปฏิบัติ
 - 4.4 การสร้างกฎเกณฑ์การให้คะแนน
5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 5.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ทางศิลปะ

1.1 ความหมายของการรับรู้ทางศิลปะ

การเรียนรู้ศิลปะที่มีคุณภาพย่อมมาจากการรับรู้ที่มีคุณภาพ บุคคลจะเรียนรู้ได้ดีเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นมีความสามารถรับรู้ทางการเห็นได้ละเอียดเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ในการสร้างสรรค์และศึกษางานศิลปะ (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. 2543: 22) และยังมีผู้อื่นๆ ที่ให้ความหมายของการรับรู้ทางศิลปะไว้ดังนี้

สวนศรี ศรีแพงพงษ์ (2538: 94) ให้ความหมายการรับรู้ทางศิลปะไว้ว่า การรับรู้ทางศิลปะ หมายถึง การมองเห็นรูปทรงที่เป็นศิลปะ และปกติ ธรรมชาติ รูปทรงที่มองเห็น คือภาพของผลงาน ศิลปกรรมอันเป็นผลที่ได้จากการจัดองค์ประกอบที่มองเห็นสิ่งต่างๆ เข้าด้วยกันแล้วเห็นได้ง่ายและเด่นชัดขึ้น

ทวีเกียรติ ไชยงยศ (2538: 8 - 11) ให้ความหมายของการรับรู้ทางศิลปะ หมายถึง การรับรู้ค่าความงามของมนุษย์ตามลำดับของประสบการณ์ 3 ลำดับ คือ รับรู้ได้เพราะสิ่งต่างๆ มีความงาม อยู่ในตัวเองจัดเป็นวัตถุนิสัย รับรู้ได้เพราะจิตของเราคิดและรู้สึกไปเอง จัดเป็นจิตพิสัย และรับรู้ได้ เพราะเกิดสภาวะที่เหมาะสมระหว่างจิตกับวัตถุจัดเป็นสัมพันธพิสัย

สุชาติ สุทธิ (2535: บทนำ) ให้ความหมายของการรับรู้ทางศิลปะไว้ว่า เป็นการรับรู้ทางด้านการเห็น เป็นกระบวนการของการเห็น ได้เลือกสรรสิ่งที่เห็นเป็นข้อมูลของการรับรู้ แล้วป้อนเข้าสู่ความรู้สึกนึกคิดทางสมองและจิตใจเป็นตัวแปรออกมาเป็นความหมายจากสิ่งที่เห็นว่าเป็นอะไรหรือหมายถึงอะไรชั่วขณะที่เห็น

สุชาติ เกาทอง (2536: 52 - 53) ให้ความหมายของการรับรู้ทางศิลปะไว้ว่า เป็นกระบวนการรับรู้ด้วยประสาทสัมผัสทางตาและพยายามทำความเข้าใจกับรูปทรงที่มองเห็น เป็นอาการที่ลึกซึ้งกว่ากระบวนการใช้สายตาแบบปกติและยังเกี่ยวข้องไปถึงการทำงานของสมองและระบบประสาทของผู้ดู พัฒนาไปสู่ประสบการณ์ทางสุนทรียภาพ

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2532: 127 - 128) ให้ความหมายการรับรู้ทางศิลปะของเด็ก ไว้ว่า การรับรู้ของเด็กเป็นสิ่งที่มีความต่อการถ่ายทอดเป็นผลงานการวาดภาพด้วยองค์ประกอบทางการมองเห็น (Visual Elements) อันได้แก่ เส้น สี ผิว ฯลฯ ซึ่งเป็นประสบการณ์ทางการรับรู้ทางประสาทสัมผัสที่เด็กได้รับระหว่างการเผชิญหน้ากับรูปทรงสีเส้นต่างๆ ของวัตถุรอบๆ ตัว แล้วถ่ายทอดออกมาอย่างทันทีทันใด

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2533: 70) ได้อธิบายการรับรู้ทางศิลปะ และพยายามทำความเข้าใจกับรูปทรงที่มองเห็นนั้นๆ เป็นอาการที่ลึกซึ้งกว่ากระบวนการใช้สายตาตามปกติธรรมดา และยังเกี่ยวข้องกับการทำงานของสมองและระบบประสาทของผู้ดู ซึ่งกำลังรับรู้ข้อมูลต่างๆ ซึ่งกำลังรับรู้ข้อมูลต่างๆ จากประสาทสัมผัสอีกด้วย การรับรู้ทางศิลปะเป็นการรับรู้ปริมาณหนึ่งที่ผู้ดูมีต่อรูปทรงที่มองเห็น ด้วย

ความมีชีวิตชีวาตามที่โอกาสจะอำนวย เมื่อได้รับรู้แล้ว การรับรู้ต่างๆ จะรวมตัวกันเป็นการรับรู้สะสม (Funded Perception) และจะกลายเป็นประสบการณ์ทางสุนทรีภาพ (Aesthetic Experience) ก็ต่อเมื่อมีการรวมคุณค่าของรูปทรงที่มองเห็นให้เป็นเอกภาพเดียวกัน หรืออาจกล่าวได้ว่า การรับรู้เป็นกระบวนการเชิงสร้างสรรค์ และเป็นกระบวนการของการตื่นตัวทางการสัมผัสและการสร้างปรารถนาทางจิตใจ ซึ่งถูกปลูกเร้าให้เกิดขึ้นภายในตัวผู้ดู โดยส่วนประกอบต่างๆ ที่รวมตัวกันอยู่เป็นรูปทรงที่มองเห็น ซึ่งเรียกว่าส่วนประกอบที่มองเห็น (Visual Elements) เป็นส่วนประกอบที่ก่อให้เกิดคุณค่าและความสัมพันธ์กันในส่วนรวม ได้แก่ เส้น รูปร่าง รูปทรง พื้นผิว สี

ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์ (2543: 22 - 24) ได้อธิบายความหมายของการรับรู้ทางศิลปะไว้ว่า หมายถึง การที่เมื่อประสาทสัมผัสทางตารับรู้ข้อมูลหรือมองเห็นรูปทรงที่เป็นสื่อศิลปะแล้วจะต้องมีความพยายามทำความเข้าใจรับรู้ทรงที่เห็นนั้น เป็นอาการที่ลึกซึ้งกว่าการมองตามปกติ ทั้งยังมีการทำงานของสมองและระบบประสาทเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย

ประเสริฐ ศิลรัตน (2542: 248 - 241) ได้อธิบายความหมายของการรับรู้ทางศิลปะว่าเป็นการใช้ประสบการณ์เดิมแปลความหมายสิ่งเร้าที่ผ่านประสาทสัมผัสแล้วเกิดความรู้สึก ระลึกรู้ ซึ่งเป็นกระบวนการรับรู้ทางความงาม และเป็นผลจากประสบการณ์ที่รับรู้ในสิ่งต่างๆ แล้วนำมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะจากประสบการณ์เดิม

อุบล ตูจินดา (2532: 21) กล่าวว่า การเรียนการสอนศิลปะจะช่วยพัฒนาการทางการรับรู้ได้สองทางคือ

1. การรับรู้ทางด้านวัตถุ จากสิ่งแวดล้อมต่างๆ เช่น สี แสง เงา ตำแหน่ง สัดส่วน เคลื่อนไหวและการสัมผัส ซึ่งอาจจะเป็นสื่อจิตใจในการสร้างสรรค์รูปแบบทางศิลปะ การปฏิบัติศิลปะที่เกี่ยวข้องสี รูปทรง ปริมาตร พื้นผิว บริเวณว่าง ซึ่งเป็นการฝึกฝนที่จะสะสมประสบการณ์การรับรู้ต่อวัตถุอย่างสำคัญอีกทางหนึ่ง ประสาทสัมผัสที่เกิดจากการเรียนรู้ทางศิลปะจะทำให้เกิดความฉับไวในการรับรู้ และนำไปสู่การคิดและวิเคราะห์ต่อไป

2. การรับรู้ทางด้านความคิดคำนึงจินตนาการ เป็นผลที่เกิดจากการรับรู้สิ่งต่างๆ แล้วนำมาสร้างสรรค์เป็นงานศิลปะขึ้น หรือเกิดจากความคิดคำนึงทางใจ เพื่อฝัน แล้วสร้างสรรค์ผลงานแตกต่างไปจากสิ่งที่เคยรับรู้มาก่อน

จากความหมายของการรับรู้ทางศิลปะจากนักวิชาการหลายท่านข้างต้น ได้กล่าวไว้ สรุปได้ว่า การรับรู้ทางศิลปะเป็นการพยายามทำความเข้าใจกับรูปทรงที่มองเห็น เป็นกระบวนการใช้สัมผัสทางตา มองภาพผลงานศิลปกรรม (Visual Elements) และเผชิญหน้ากับรูปทรง สี สันต่างๆ ของวัตถุรอบๆ ตัว แล้วถ่ายทอดประสบการณ์การรับรู้ทางความงาม นำมาสร้างสรรค์เป็นผลงานศิลปะ

1.2 ทฤษฎีการรับรู้ทางศิลปะ

งานศิลปะเป็นงานสร้างสรรค์ และส่วนประกอบสำคัญของการสร้างสรรค์ คือ การรับรู้ (สุชาติ เถาทอง. 2536: 61) และได้มีนักคิดหรือนักปราชญ์ทางศิลปะ พยายามกำหนดกรอบความคิดอันเกี่ยวข้องกับการรับรู้คุณค่าทางศิลปะของมนุษย์ไว้ 5 ทฤษฎีที่สำคัญ ได้แก่ (พีระพงษ์ กุลพิศาล. 2533: 71 - 82)

1. ทฤษฎีความรู้สึกร่วม (The Theory of Empathy) เป็นแนวคิดที่อธิบายถึงความรู้สึกที่เข้าถึงผลงานศิลปกรรม ถือได้ว่าเป็นแนวคิดเชิงปรัชญาสุนทรียศาสตร์ทฤษฎีหนึ่ง มีสาระสรุปได้ดังต่อไปนี้

- ความรู้สึกเข้าถึงงานศิลปกรรม เป็นความรู้สึกที่เกิดขึ้นกับคนที่กำลังรับรู้ผลงานศิลปกรรมหรือรูปทรงที่มองเห็น
- ความร่วมรู้สึก เป็นการรวบรวมความรู้สึกที่ศิลปินแสดงออกมาไว้ในตัวของเรา หรือเป็นการเลียนแบบความรู้สึกของศิลปินที่แสดงออกนั่นเอง อาจจะไม่ตรงกับความรู้สึกของศิลปินที่แสดงออกมาทั้งหมด
- ความร่วมรู้สึก เป็นการแลกเปลี่ยนความรู้สึกซึ่งกันและกันของมนุษย์โดยมีผลงานศิลปกรรมเป็นสื่อกลาง
- ความร่วมรู้สึก จะเกิดขึ้นได้ก็ต่อเมื่อมีอาการสองอย่างเกิดขึ้นกับมนุษย์ โดยจะรู้ตัวหรือไม่ก็ตาม คือ อาการเคลื่อนไหวทางกาย และความรู้สึกหวั่นไหวทางความงาม
- ความร่วมรู้สึก เป็นการเลียนแบบอารมณ์ความรู้สึกของผลงานศิลปกรรมที่เกิดขึ้นอยู่ภายในของตัวผู้รู้สึก ที่เรียกว่าการเลียนแบบที่เกิดขึ้นภายใน (Inner Mimicry)
- ความร่วมรู้สึก คือ ความรู้สึกที่เกิดขึ้นเกิดจากการเลียนแบบความรู้สึกและส่วนประกอบอื่นๆ ในผลงานศิลปกรรม โดยที่อัตตา (Ego) จะเป็นตัวจับเอาความรู้สึกนึกคิดที่มีอยู่ในรูปทรงของผลงานเข้ามาไว้เป็นของตนเอง
- ความร่วมรู้สึก ไม่ใช่ความสุขทางกาย แต่เป็นความสุขที่เป็นศิลปะ เกิดขึ้นเมื่อมีการรับรู้ผลงานศิลปกรรมทุกประเภท

2. ทฤษฎีจิตลุ่มลึก (The Theory of Psychic Distance) เป็นทฤษฎีที่กล่าวถึงระดับความสัมพันธ์ของผู้รับรู้ที่มีต่อผลงานศิลปกรรม มีต้นกำเนิดจากทฤษฎีความรู้สึกร่วม ลักษณะแนวคิดของทฤษฎีจิตลุ่มลึกเป็นเชิงปรัชญาสุนทรียศาสตร์ มีสาระเนื้อหาสรุปได้ดังต่อไปนี้

- ความมีจิตลุ่มลึก เป็นความรู้สึกพึงพอใจที่เป็นสุนทรียภาพ ไม่ใช่ความพึงพอใจทางกายภาพ
- จิตลุ่มลึก คือ ความตระหนักรู้อันเป็นผลให้ความเป็นจริงของชีวิตแยกตัวออกจากความเป็นจริงที่รู้สึก ซึ่งเกิดขึ้นในขณะที่คนกำลังมีประสบการณ์กับผลงานศิลปกรรม

- จิตลุ่มลึก เป็นสภาวะของจิตที่เกิดขึ้นจากการเอาตัวเข้าไปพร้อมกับผลงานศิลปกรรม แล้วพยายามเชื่อว่ามันเป็นความเป็นจริงในรู้สึก ทั้งๆ ที่รู้ว่ามันไม่ใช่ความจริงที่อยู่ในชีวิตประจำวัน

- คนเราอาจจะสูญเสียความรู้สึกลุ่มลึก หรือเกิดความรู้สึกลุ่มลึกที่มากเกินไปก็ได้ กล่าวคือ เมื่อชมผลงานศิลปกรรมแล้ว เกิดการรับรู้ที่ไม่เป็นสุนทรีภาพ แต่กลับเกิดการรับรู้สิ่งที่เป็นข้อเท็จจริงลักษณะเช่นนี้ คือ การสูญเสียความรู้สึกลุ่มลึกในทางกลับกันเมื่อได้ชมผลงานศิลปกรรมแล้ว รู้สึกว่ามันไม่ตรงกับชีวิตจริงหรือไม่ได้เป็นตัวแทนสิ่งที่เราต้องการ จึงไม่เกิดความรู้สึกขึ้น ลักษณะเช่นนี้ก็คือ ความรู้สึกลุ่มลึกมากเกินไป

3. ทฤษฎีการหลอมรวม (The Theory of Fusion and Funding) ทฤษฎีนี้เชื่อว่าโดยทั่วไป การรับรู้ทางศิลปะจะมีลักษณะดังนี้

- ผู้ชมผลงานศิลปกรรม มีสมรรถนะที่จะ “อ่าน” ผลงานชิ้นเดียวกันได้ต่างกัน
- การรับรู้อันหลากหลายที่มีต่อผลงานศิลปกรรมชิ้นหนึ่งนั้น คือผลที่เกิดจากรูปทรงที่มองเห็นเพียงรูปทรงเดียว
- การหลอมรวมกันของการรับรู้ทางศิลปะ ก่อให้เกิดเอกภาพของการรับรู้ทางสุนทรีภาพ มากกว่าก่อให้เกิดเอกภาพทางเหตุผลหรือเรื่องราว

4. ทฤษฎีเกสตัลท์ (The Theory of Good Gestalt) แนวคิดหลักของทฤษฎีนี้ มีดังต่อไปนี้

- การรับรู้ภาพรวม เป็นหลักสำคัญของประสบการณ์ทางการรับรู้
- ระหว่างกระบวนการรับรู้ อวัยวะต่างๆ ของร่างกายจะรับภาพรวมของวัตถุไว้ เพราะเป็นวิธีเดียวที่จะรวบรวมพลังการรับรู้ต่างๆ เข้าไว้ด้วยกันได้
- กรณีที่รูปทรงที่มองเห็นไม่เข้าที่หรือไม่สมบูรณ์ กลไกต่างๆ ของอวัยวะจะทำให้มันสมบูรณ์ขึ้น ตามกฎของจิตวิทยาการรับรู้ ซึ่งเรียกว่า ความสมบูรณ์
- ตามหลักของเกสตัลท์ ความสมบูรณ์มีความสำคัญมาก เพราะกลไกต่างๆ ของอวัยวะไม่สามารถจะทนต่อการรับรู้ในสิ่งที่ไม่เข้าที่ได้
- คำว่าความสมบูรณ์ ตามความหมายของเกสตัลท์ หมายถึง ภาพรวมที่เกิดขึ้นซึ่งจะต้องเป็นภาพรวมที่ดี คือ มีเอกภาพ มีความสมดุล และมีความสม่ำเสมอ ตามที่เงื่อนไขในตัววัตถุที่รับรู้จะอำนวย
- ความสม่ำเสมอ ความเท่ากัน ความง่าย และการรวมตัวเข้าด้วยกัน คือลักษณะของการกระจายพลังงานระหว่างการรับรู้ คำเหล่านี้เป็นคำทางจิตวิทยา อันเป็นที่มาของทางสุนทรีภาพว่า จังหวะ ความสมดุล เอกภาพ และความเป็นกลุ่มก้อน

- การรับรู้เป็นผลที่เกิดจากกระบวนการทางสรีระ 2 ทาง คือ

1) เกิดขึ้นจากกิจกรรมทางความรู้สึกสัมผัส เป็นพลังงานอย่างหนึ่งซึ่งได้รับจากตัวกระตุ้นที่ก่อให้เกิดความรู้สึกสัมผัส ตัวกระตุ้น ได้แก่ ผลงานศิลปกรรม

2) เกิดขึ้นจากกิจกรรมทางระบบประสาทหรือกิจกรรมของกายสัมผัสอื่นๆ ที่เป็นการรวมตัวของพลังงานต่างๆ ในตัวผู้ดู จนเกิดการประทุขึ้นด้วยแรงกระตุ้นที่ปลายประสาท

- การที่อวัยวะต่างๆ เกิดการรับรู้ คือ การเกิดสำนึกในคุณค่าและคุณสมบัติของผลงานศิลปกรรม ที่เป็นไปเช่นนี้ก็เพราะ กระบวนการทางสรีระระหว่างการรับรู้เป็นตัวชักนำจิตสำนึกในสมอง (ซึ่งเป็นตัวตอบรับกิจกรรมต่างๆ ของร่างกาย) กระบวนการทางสรีระเหล่านี้จะรวมตัวกันระหว่างที่เกิดการรับรู้โดยวิธีทำให้สิ่งที่รับรู้ดูง่ายขึ้น หรืออาจจะเป็นวิธีอื่นๆ ก็ได้ กระบวนการเหล่านี้มีหน้าที่สร้างรูปแบบ “ความสมบูรณ์ที่ดี (Good Gestalt)” โดยมีแรงกระตุ้นจากระบบประสาทเป็นผู้จัดเตรียมอุปกรณ์ต่างๆ ให้

5. ทฤษฎีการรับรู้ทางศิลปะของเวลฟ์ฟลิน (The Theory of Artistic Perception) ทฤษฎีนี้เป็นแนวคิดของไฮนริช เวลฟ์ฟลิน นักประวัติศาสตร์ศิลป์ชาวเยอรมัน เป็นทฤษฎีการรับรู้ที่ใช้มาตรฐานการสร้างสรรคของศิลปะเป็นหลักทฤษฎีอื่นๆ ที่กล่าวมาแล้วยังเป็นความรู้ที่ห่างไกลจากสิ่งที่ศิลปินสร้างสรรค์มาก เพราะมุ่งเน้นไปที่เหตุผลเกี่ยวกับภาพรวมมากกว่า การศึกษาทฤษฎีเวลฟ์ฟลินเป็นการศึกษาทัศนะของศิลปินที่มีต่อการรับรู้ทางศิลปะ ตามทัศนะของเวลฟ์ฟลิน การที่จะมองเห็นและเข้าใจในแบบอย่างทางศิลปะได้นั้น เป็นเรื่องเกี่ยวกับจิตวิทยาหรือการรับรู้ เพราะความเข้าใจเกิดจากการรับรู้โดยตรง

เวลฟ์ฟลิน มีความเชื่อเรื่องจิตวิทยาการมอง (Psychology of Vision) และเข้าใจว่าประวัติศาสตร์ศิลป์ ก็คือ ประวัติของวิธีการถ่ายทอด และวิธีถ่ายทอดดังกล่าวนี้ จะเป็นไปตามลักษณะของวิธีการรับรู้ที่เกิดขึ้นในเวลาและสถานที่ใดที่หนึ่ง ซึ่งลักษณะของวิธีการรับรู้ดังกล่าวแบ่งออกเป็น 5 กลุ่มย่อยๆ หรือ 5 คู่ หรืออาจเรียกว่า 5 แนวคิดก็ได้ โดยแต่ละกลุ่มจะมี 2 ขั้น มีพัฒนาการเริ่มจากขั้นแรกไปยังขั้นที่สอง พัฒนาการรับรู้ทั้ง 5 กลุ่ม ได้แก่

1. จากเส้นรอบนอกสู่พื้นภาพ (From the Linear to the Painterly Mode)

การรับรู้เส้นรอบนอก หมายถึง การมองที่มุ่งความสนใจไปที่เส้นรอบๆ (Contoured and Outline) เป็นการสัมผัสเชิงกายภาพที่เรามีต่อวัตถุต่างๆ โดยไม่เกี่ยวข้องกับพื้นผิววัตถุนั้น ภาพเขียนของเด็กมักแสดงออกลักษณะนี้ การรับรู้เส้นรอบนอก เป็นการมองดูเส้นขอบของวัตถุเป็นพื้นถึงแม้จะมีเรื่องของสี และแสง - เงา เข้ามาเกี่ยวข้องอยู่ด้วยก็ตาม

การรับรู้พื้นภาพ เป็นการรับรู้หรือการแสดงออกที่มุ่งให้ความสำคัญกับมวลและปริมาตรของสิ่งต่างๆ เป็นการรับรู้ความต่อเนื่องของวัตถุมากกว่าความแตกต่างของวัตถุ ทั้งนี้เพราะเส้นรอบนอกถูกลดความสำคัญลงไป วัตถุที่รับรู้จึงเกิดการผสมผสานตัวของมันเอง การรับรู้พื้นภาพเป็นการมองสิ่งต่างๆ สัมพันธ์กัน แทนที่จะรับรู้สิ่งต่างๆ แยกออกจากกันโดดๆ

1.1 ลักษณะการมองศิลปะด้วยการรับรู้เส้นรอบนอก

1.1.1 สายตาจะมองไปตามเส้นรอบนอกก่อน แล้วจึงมองเข้ามาภายใน

1.1.2 ถึงแม้ผู้มองกำลังรับรู้ส่วนที่อยู่ภายในกรอบของรูปทรงอยู่ก็ตาม ผู้มองยังคงตระหนักในความชัดเจน และความแตกต่างของรูปทรงย่อยๆ ไปพร้อมๆ กันด้วย

1.1.3 จะมองเห็นรูปทรงย่อยๆ เลื่อนตัวเข้ามาประสานกันอย่างรวดเร็วแต่ไม่ใช่การประสานกันด้วยความรู้สึก เป็นการประสานกันด้วยเหตุผลมากกว่า

1.2 ลักษณะการมองศิลปะด้วยการรับรู้พื้นภาพ

1.2.1 เป็นการมองที่ไม่ให้ความสนใจกับเส้นรอบนอก

1.2.2 สายตาจะมองเข้าไปภายในกรอบของรูปทรง

1.2.3 ความมืด – สว่างที่มองเห็นเป็นเพียงตัวกำหนดกรอบรูปทรงภายในเท่านั้น

2. จากระนาบสู่ความลึกขึ้น (From Plane to Recession)

ตามปกติศิลปินไม่ได้เขียนภาพตามแนวระนาบเท่านั้น ยังมุ่งแก้ปัญหาเกี่ยวกับมิติของความลึกขึ้นอีกด้วย การแสดงให้เห็นความเคลื่อนไหวของรูปทรงต่างๆ จากด้านหนึ่งไปอีกด้านหนึ่ง หรือจากบนลงล่างไม่จัดว่าเป็นการเคลื่อนไหวตามแนวลึกขึ้น หรือเข้า - ออก เมื่อดูภาพเขียนการลงตาให้เห็นความลึกขึ้นจะเกิดขึ้นได้ทั้งแนวนอนและแนวตั้ง ความรู้สึกลึกขึ้นทำให้เห็นว่าการเคลื่อนไหวเข้า - ออกจากสนามการมองมีความสมดุล

3. จากรูปทรงปิดสู่รูปทรงเปิด (From Closed to Open Form)

แนวคิดทางการรับรู้ศิลปะจะเลียดอ่อนมาก เป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับความรู้สึกรวมตัวเข้าหากันในลักษณะเป็นรูปทรงปิด และความรู้สึกเป็นอิสระที่เคลื่อนไหวไปในทิศทางต่างๆ ในลักษณะรูปทรงเปิด ศิลปะสมัยฟื้นฟูศิลปวิทยาของอิตาลีมีลักษณะเป็นรูปทรงปิด เพราะสายตาไม่สามารถกวาดมองไปได้อย่างอิสระ จะต้องเพ่งอยู่ที่กรอบของรูปทรงที่ออกแบบไว้ ความรู้สึกเช่นนี้จะมีมากในสถาปัตยกรรม ในอดีตศิลปะสมัยบาโรกดูจะมีลักษณะของรูปทรงเปิดอยู่ด้วย เนื่องจากพื้นที่ว่าง (Space) เคลื่อนไหวอย่างไม่มีที่สิ้นสุด รูปทรงเปิดจะให้ค่าทางการเคลื่อนไหวมาก

ภาพเขียนของเซซาน มีลักษณะเป็นรูปทรงเปิด ภาพเขียนลัทธิประทับใจ (Impressionism) โดยทั่วไปจะเป็นรูปทรงเปิด สำหรับภาพเขียนลัทธิสำแดงพลังอารมณ์ (Expressionism) มีลักษณะทั้ง 2 อย่าง ภาพเขียนของซูทิน และ ฟาน ก็อก เป็นรูปทรงเปิด ภาพเขียนของรูโอสแสดงลักษณะของพื้นภาพพร้อมกับรูปทรงปิด ส่วนของเบคมันน์ มีทั้งปิดและเปิดขัดแย้งกันอยู่ สำหรับภาพเขียนลัทธิสำแดงพลังอารมณ์แนวนามธรรม (Abstract Expressionism) แสดงความรู้สึกขึ้นลึกพร้อมๆ กับรูปทรงเปิด

4. จากพหุภาพสู่เอกภาพ (From Multiplicity to Unity)

เอกภาพ (Unity) คือ เป้าหมายสำคัญของการสร้างสรรค์งานศิลปะทุกชนิด เป็นการแก้ปัญหาเกี่ยวกับความสมดุลของส่วนประกอบต่างๆ ที่มีอยู่ทั้ง 2 ข้างให้เท่ากัน ซึ่งเรียกว่า การสร้างเอกภาพจากพหุภาพ (Multiplicity) เอกภาพเป็นผลที่เกิดจากการรวมตัวของส่วนประกอบใหญ่และส่วนประกอบย่อยหรือเกิดจากการจัดความสำคัญให้แก่กลุ่มส่วนประกอบต่างๆ การทำให้พหุภาพรวมกันเป็นเอกภาพ คือการแก้ปัญหาด้วยการเพิ่ม - ลด ส่วนประกอบต่างๆ หรือด้วยการเพิ่มลดปริมาณที่รู้ได้และมีความเด่นชัด วิธีการนี้ตรงข้ามกับการสร้างเอกภาพด้วยการเน้นการย้ำให้เด่น หรือการสร้างจุดสนใจ ถ้าเปรียบกับระบบปกครอง เอกภาพก็คือ การปกครองแบบ “อยู่รวมกัน” และเอกภาพ ก็คือ การปกครองแบบ “อิสระ” มีอธิปไตยเป็นเอกราชของส่วนรวม ด้วยการสร้างความกลมกลืนที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันขึ้นมา

5. จากความชัดเจนทั้งภาพสู่ความชัดเจนสัมพันธ์ ความชัดเจนทั้งภาพ คือ การได้เห็นรูปทรงทั้งหมดอย่างเด่นชัด โดยทุกสิ่งทุกอย่างที่มีอยู่ในรูปทรงนั้น จะเผยตัวออกมาให้เห็นทั้งหมด เกิดเป็นเอกภาพส่วนใหญ่และส่วนย่อย

5.1 ความชัดเจนสัมพันธ์ คือ การที่รูปทรงแสดงตัวเองออกมาอย่างมีไหวพริบไม่โจ่งแจ้งเหมือนความชัดเจนทั้งภาพ ยกตัวอย่างเช่น ผลงานจิตรกรรมลัทธิประทับใจ จะแสดงตัวออกมาเป็นนัยๆ ไม่ชัดเจนทั้งหมด ดูแล้วลึกลับมากกว่าเปิดเผยรูปแบบที่เปิดเผยออกมาก็ไม่มีความแน่นอนเหมือนอยู่ในที่มีดคมุขมัวผู้ดูจะมีส่วนร่วมกับการรับรู้ประเภทนี้มาก

จากทฤษฎีการรับรู้ศิลปะที่กล่าวมา มีเนื้อหามุ่งเน้นการรับรู้ทางสุนทรียภาพในผลงานศิลปกรรมและทัศนะการรับรู้เพื่อการสร้างสรรค์งานของศิลปิน เพื่อให้มองเห็นธรรมชาติของศิลปะวิธีที่จะเข้าถึงศิลปะ ตามทัศนะที่แตกต่างกันออกไป ซึ่งมีอยู่ 4 ทฤษฎีที่เห็นสอดคล้องกันในเรื่องของ “ภาพรวม” ของผลงานศิลปะ ยกเว้นทฤษฎีของเวลฟีฟลิน ที่ให้ทัศนะแยกย่อยๆ เป็นคู่ในรูปของพัฒนาการรับรู้ ซึ่งอาจจะเกิดจากการมองเห็นภาพรวมไปสู่ส่วนย่อยหรือจากส่วนย่อยไปยังภาพรวมก็ได้ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับธรรมชาติของผลงานที่รับรู้เป็นสำคัญ

1.3 ความเข้าใจในการรับรู้ทางศิลปะ

ในการที่จะทำความเข้าใจในการรับรู้ผลงานศิลปะได้นั้น ผู้ที่ดูงานศิลปะอาจจะไม่เข้าใจภาพที่ศิลปินสื่อออกมาได้ทุกภาพและทุกคน โดยเฉพาะผลงานศิลปะที่เป็นรูปแบบกึ่งนามธรรมและแบบนามธรรม ซึ่งส่วนมากก็มักจะปิดกั้นตนเองด้วยคำว่า หัวไม่ถึง ตาไม่ถึง ดูไม่รู้เรื่อง ฯลฯ จึงทำให้ไม่สนใจผลงานศิลปะชิ้นนั้นๆ ซึ่งการหาความรู้และการทำความเข้าใจกับส่วนที่เกี่ยวข้องนั้น ประเสริฐศิลป์ (2542: 180 - 193) ได้กำหนดแนวทางในการแสวงหาคำตอบในเรื่องนี้ โดยเกี่ยวข้องกับกระบวนการสร้างสรรค์ศิลปะที่ดำเนินมาจนเป็นผลงานให้ผู้ดูรับรู้ นั่นซึ่งประกอบด้วยสามส่วนใหญ่นั้น คือ ผู้สร้างงานหรือศิลปิน ผลงานศิลปะ และผู้ดูซึ่งพอสรุปได้ดังนี้

1. การทำความเข้าใจเกี่ยวกับตัวผู้สร้างงานหรือศิลปิน ในการทำความเข้าใจเกี่ยวกับตัวผู้สร้างงานหรือศิลปิน จะทำให้ผู้ดูเกิดความเข้าใจในภาพ และมีความเข้าใจถึงมูลเหตุทัศนคติ จุดมุ่งหมาย และวิถีแห่งการถ่ายทอดสร้างสรรค์ของตัวศิลปิน นั่นคือ ผู้ดูสามารถรู้จักตัวศิลปินผู้สร้างงานมากกว่า จะรู้จักผลงานแต่เพียงอย่างเดียว ซึ่งอาจกำหนดเป็นปัญหาเพื่อทำความเข้าใจได้ ดังนี้

- ทำไมถึงได้สร้างงานศิลปะชิ้นนั้นออกมา
- ได้รับแรงบันดาลใจอะไร
- หลังจากได้รับแรงบันดาลใจแล้วเกิดความรู้สึกอย่างไร
- ความรู้สึกที่เกิดขึ้นได้รวมเอาแนวความคิดอะไรของตนเข้าไปบ้าง
- มีจุดมุ่งหมายให้ผู้ดูได้อะไรจากผลงาน
- ใช้รูปแบบหรือสื่อวัสดุอะไรมาแทนความรู้สึกที่ต้องการแสดงถ่ายทอด
- รูปแบบที่ใช้สื่อแสดงมีความหมายอย่างไร

2. การทำความเข้าใจในผลงานชิ้นนั้นๆ การทำความเข้าใจกับผลงานศิลปะ อาจมีคำถามที่ควรตั้งขึ้นเพื่อหาคำตอบ ดังนี้

- อยากรู้เรื่องราวจากรูปแบบ รูปแบบของงานศิลปะที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมหรือกึ่งนามธรรม ผู้ดูยังพอจะตีความโดยใช้ประสบการณ์เดิมเข้ามาแปลหรือคาดคะเน แต่ถ้าเป็นรูปแบบนามธรรมนับเป็นสิ่งที่ยากต่อความตีความ อย่างไรก็ตาม การทำความเข้าใจกับผลงานศิลปะที่เป็นรูปแบบนามธรรมนี้มี 2 แนวทางให้ผู้ดูเลือกใช้ คือ แนวทางแรกตีความตามความเข้าใจของตนเอง การตีความในแนวทางนี้ผู้ดูสามารถใช้จินตนาการของตนเองได้อย่างเต็มที่โดยไม่ต้องคำนึงถึงกฎเกณฑ์ใด ส่วนแนวทางที่สอง ได้แก่การตีความโดยทำความเข้าใจกับเนื้อหาเรื่องราวจากรูปแบบให้ได้ความรู้ซึ่งสอดคล้องกับจุดมุ่งหมายตามที่ศิลปินต้องการ การตีความในแนวทางนี้ ผู้ดูจะต้องได้รับข้อมูลที่แท้จริงก่อนตีความ

- อยากรู้เกี่ยวกับวัสดุและเทคนิควิธีการสร้างงาน การทำความเข้าใจในผลงานศิลปะเกี่ยวกับในเรื่องนี้ ต้องอาศัยประสบการณ์การเรียนรู้เป็นสำคัญ พบเห็นมามากหรือทดลองปฏิบัติอยู่เสมอๆ ทั้งสองประการนี้จะนำมาซึ่งความสามารถในการบ่งชี้หรือตีความได้ว่างานศิลปะชิ้นนั้นๆ สร้างขึ้นด้วยวัสดุและเทคนิควิธีการอะไร

- อยากรู้คุณค่าของผลงานชิ้นนั้นๆ ว่ามีค่าอย่างไร การประเมินคุณค่าของผลงานศิลปะมีหลายด้านหลายลักษณะ ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขในการพิจารณาของผู้ดูเองว่าจะพิจารณาในแง่มุมใด โดยใช้เงื่อนไขกฎเกณฑ์อะไรเข้ามาประกอบในการพิจารณา และหลังพิจารณาแล้วต้องการเข้าใจอะไรในตัวศิลปิน ผลงาน หรือตนเอง

- อยากู้กฎเกณฑ์หรือมาตรการที่จะนำมาประเมินคุณค่างานศิลปะ กฎเกณฑ์หรือมาตรการที่จะนำมาตัดสินหรือประเมินค่าในงานศิลปะแต่ละชิ้นนั้นแบ่งออกได้เป็นมาตรการเฉพาะตัว ซึ่งได้แก่ ดุลยพินิจที่ใช้จิตและความรู้สึกของตนเป็นเกณฑ์ในการประเมิน ซึ่งผลจากการประเมินก็จะแตกต่างกันออกไป สุดแต่แต่ความรู้สึกของใครจะมีอย่างไรต่องานชิ้นนั้นๆ ส่วนมาตรการต่อมาคือ มาตรการที่เป็นกฎเกณฑ์ทางศิลปะที่ว่าด้วยเรื่องขององค์ประกอบและหลักจัดองค์ประกอบ ซึ่งเป็นมาตรการที่ใช้เป็นแกนร่วมสากลในการประเมินผลงานศิลปะ และมาตรการทางศิลปะนั้นยังขึ้นอยู่กับเงื่อนไขประกอบอื่นอีก เช่น กลุ่มสังคม ยุคสมัย และสภาพแวดล้อมอื่นๆ การทำความเข้าใจกับตนเองจากการที่ได้สัมผัสรับรู้กับศิลปกรรมในแต่ละชิ้น ผู้ดูต้องทบทวนพฤติกรรมของตนเองว่ามีอะไรเปลี่ยนแปลงบ้าง ทั้งที่เป็นความรู้สึกและที่เป็นความรู้ความคิด ทางด้านสติปัญญาและอารมณ์ ซึ่งพอที่จะแยกออกได้ดังนี้

- รู้สึกอย่างไร จากการที่ได้สัมผัสรับรู้กับศิลปกรรมชิ้นนั้นๆ ชอบ ไม่ชอบ สวยงาม น่าเกลียด ดี ไม่เห็นดี ฯลฯ เป็นอารมณ์ความรู้สึกที่เกิดขึ้นเบื้องต้นจากการดูผลงานชิ้นนั้นๆ จากนั้นลองค้นหาเหตุผลที่เกิดขึ้นว่า รู้สึกเช่นนั้นเพราะอะไร การหาเหตุผลของความรู้สึกนี้อาจได้คำตอบในลักษณะความคิดเห็นหรือทัศนคติส่วนตัว หรือคิดเห็นในลักษณะที่เป็นหลักเกณฑ์ ซึ่งเหตุผลนี้สามารถนำมาแลกเปลี่ยนประสบการณ์จากการรับรู้ภาพเดียวกับผู้อื่นได้

1) ได้รับรู้อะไร ในผลงานศิลปกรรมส่วนมากจะบันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ตนเอง ว่าได้รับรู้รูปแบบเนื้อหาเรื่องราวอะไรจากภาพที่ได้ดูนั้น

2) เกิดแนวคิดอะไร การที่ได้รับรู้รูปแบบเนื้อหาเรื่องราวต่างๆ จากภาพผลงาน มักกระตุ้นทำให้เกิดความรู้สึกเกี่ยวกับเรื่องราวที่ได้รับรู้ และเกิดเป็นแนวคิดที่สัมพันธ์ต่อเนื่องขึ้น ทำให้ผู้ดูมีแนวคิดที่แปลกแตกต่างไปจากที่ได้รับรู้อยู่เสมอๆ ดังนั้น เมื่อได้สัมผัสรับรู้กับภาพผลงานแต่ละครั้ง ก่อให้เกิดแนวคิดอะไรบ้าง

จากแนวทางที่เสนอข้างต้นเป็นแนวทางหนึ่งในการที่จะสามารถนำมาใช้ในการทำความเข้าใจในการรับรู้ผลงานศิลปะได้อย่างมีแบบแผนและใช้ในการพิจารณาได้อย่างชัดเจนมากยิ่งขึ้นซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในการเรียนการสอนเกี่ยวกับเรื่องการวิจารณ์ศิลปะได้ เพราะการวิเคราะห์วิจารณ์งานศิลปะมีส่วนสัมพันธ์กับการรับรู้ทางศิลปะ ซึ่งครูผู้สอนสามารถนำหลักการไปประยุกต์ให้สัมพันธ์กับเรื่องที่สอนได้โดยต้องคำนึงถึงวัยและพัฒนาการของนักเรียนด้วย

1.4 การรับรู้ตีความรูปแบบของผลงานศิลปะ

ผลงานศิลปะมีหลายรูปแบบ ที่แบ่งตามลักษณะก็มี 3 รูปแบบด้วยกัน คือ รูปแบบเหมือนจริง (Realistic) รูปแบบกึ่งนามธรรม (Semi Abstract) (เกสร ธิตะจารี. ม.ป.ป.: 207) และรูปแบบนามธรรม (Abstract)

1. รูปแบบเหมือนจริง (Realistic) เป็นศิลปะที่ลอกเลียนแบบตามธรรมชาติ หรือของจริง จึงง่ายแก่การเข้าใจในเรื่องเนื้อหาสาระ ซึ่งคนทั่วไปเข้าใจดี แต่ศิลปินจะแสดงออกได้เหมาะสมถูกต้องเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความสามารถของศิลปินผู้นั้น

2. รูปแบบกึ่งนามธรรม (Semi Abstract) เป็นภาพที่ได้มีการดัดแปลงและตัดทอนเสริมแต่งให้มีลักษณะที่แปลกไปกว่าธรรมชาติ แต่มีเค้าโครงธรรมชาติที่หลงเหลืออยู่ ซึ่งศิลปินได้สร้างแนวคิดขึ้นมาใหม่ เพื่อให้ผู้ดูเริ่มใช้สติปัญญาและการจินตนาการในการดูผลงานนั้นๆ สูงขึ้นมีเหตุผลและความละเอียดอ่อนต่อการดูงานเหล่านั้น

3. รูปแบบนามธรรม (Abstract) เป็นภาพที่ถูกตัดทอน หรือเสริมสร้างขึ้นใหม่จนหลุดพ้นจากธรรมชาติ เหลือแต่เส้น แสง สี ที่ก่อให้เกิดความงดงามต่อผู้พบเห็น เป็นความรู้สึกต่างๆ เช่น แปลก น่าสนใจ น่าทึ่ง ความสบายใจหรือความไม่สบายใจ เป็นภาพที่ศิลปินต้องใช้จินตนาการและความคิดสูงมากในการสร้างงาน ผู้ดูก็ต้องมีประสบการณ์และความรู้ความเข้าใจในการดูผลงานประเภทนี้พอสมควร (เกสร ธิตะจาวี. ม.ป.ป.: 227)

โดยสรุปแล้ว การรับรู้ตีความรูปแบบศิลปะแต่ละลักษณะก็จะต่างกันออกไป ถ้าเป็นลักษณะรูปธรรมหรือรูปแบบธรรมชาติ ก็อาศัยพื้นฐานประสบการณ์เดิมเกี่ยวกับรูปแบบธรรมชาติมาประกอบในการตีความ ถ้าเป็นรูปแบบกึ่งนามธรรมก็ใช้ความคิดจินตนาการมาประกอบกับพื้นฐานประสบการณ์ทางรูปแบบธรรมชาติ ประกอบร่วมในการตีความ แต่ถ้ารูปแบบนามธรรมก็ใช้ความคิดจินตนาการมาสร้างสรรค์สิ่งรับรู้ให้เป็นเรื่องราว

1.5 การรับรู้ทางการเห็น

การรับรู้ทางการเห็นเป็นกระบวนการธรรมชาติของจักรวาลสัมผัส และประสบการณ์ของมนุษย์ต่อสิ่งเร้าภายนอก ก่อให้เกิดการรับรู้ภาพที่ปรากฏในลักษณะต่างๆ โดยมนุษย์สามารถเคลื่อนย้ายการมอง การเห็น ด้วยการกลอกสายตาจากจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง เป็นการเคลื่อนไหวของดวงตา และการปรับแก้ตาให้มองเห็น มนุษย์จึงรับรู้พื้นผิวของสิ่งต่างๆ ได้ทั่ว นอกจากนั้นการมองเพื่อการได้เห็น หรือเรียกว่า “การมองเห็น” เป็นการรับรู้ที่ความสำคัญอย่างมาก โดยเฉพาะการมองเห็นค่าของความงามหรือความเป็นสุนทรีย์ในสุนทรียวัตถุ ทั้งวัตถุที่เกิดจากธรรมชาติและวัตถุที่มนุษย์สร้างขึ้น ทั้งนี้เพราะการมองเพื่อจะได้เห็นคุณค่าของความงามจะต้องมีองค์ประกอบอื่นเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเพื่อจำแนกการรับรู้ การเห็น แปลความหมายภาพตรงหน้าโดยมีทฤษฎีการเห็นที่สำคัญดังนี้ คือ (สุชาติ เถาทอง. 2536: 42 - 43)

1. การเห็นรูปและพื้น (Figure and Ground) เป็นองค์ประกอบแรกที่มนุษย์มองเห็นจากธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีผลจากการที่เรามองเห็นวัตถุ เราจะได้รู้พร้อมๆ กันทั้งรูปและพื้น วัตถุเป็นรูปและบริเวณรอบๆ เป็นพื้น แต่ในทำนองเดียวกันเมื่อเราเห็นมัลลาย เราจะได้เห็นภาพรวมๆ กัน

ทั้งลายดำและลายขาว ไม่สามารถตอบได้ว่าม้าลายนั้นมีลายดำหรือลายขาว เมื่อเรามองลายดำเป็นรูป พื้นเป็นสีขาว เราก็เห็นลายดำ แต่เมื่อเราเห็นลายขาวเป็นรูป พื้นเป็นสีดำ เราก็เห็นลายขาว เป็นต้น

การรับรู้ทางการเห็นมักจะมีปัญหาที่ดูได้หลายแง่ ขึ้นอยู่กับว่าเราจะเพ่งหรือให้ความสำคัญบริเวณส่วนใด แต่เรื่องรูปและพื้นประเภทภาพเหมือนจริง มักจะไม่ใช่ปัญหา เพราะรูปของความเป็นจริงมักจะแสดงความเด่นชัดของตัวเอง มองรู้ ดูออก ว่าเป็นรูปอะไร ลดคุณค่าของพื้นลงไป การเห็นเป็นความจริงว่าเป็นสิ่งใดสิ่งหนึ่ง จะมีกำลังของรูปขณะคุณภาพของพื้นที่ส่วนอื่นทั้งหมด

2. การเห็นแสงและเงา (Light and Shadow) การรับรู้ได้หรือมองเห็นได้เพราะมีแสงสว่าง บริเวณวัตถุที่ตั้งอยู่ถ้าไม่มีแสงสว่าง น้ำหนักของวัตถุจะไม่เกิดขึ้น หรือถ้ามีแสงสว่างเท่ากัน เงาจะไม่เกิดขึ้น คุณค่าของแสงและเงา (Value) มีอิทธิพลต่อการรับรู้รูปร่างของวัตถุ ขนาดของวัตถุ ให้เปลี่ยน แปลงไปตามปริมาณและคุณค่าของแสงและเงา เช่น วัตถุโปร่งแสงมีพื้นผิวขรุขระ ถ้าแสงส่องเป็นมุมตรงก็อาจจะทะลุไปทำให้ดูราบเรียบ แต่ถ้าแสงส่องเป็นมุมเอียง ก็จะแลเห็นพื้นผิวนั้นแลดูขรุขระ มีความงามและความน่าสนใจเพิ่มขึ้น ดังนั้น แสงและเงามีผลต่อความรู้สึกและการรับรู้ อิทธิพลของแสงจึงเป็นสิ่งสำคัญที่ต้องศึกษาทั้งในด้านความงามที่มาจากธรรมชาติและเกิดจากการสร้างสรรค์ผลงาน ศิลปะจำนวนและชนิดของแสงที่ตกกระทบลงบนวัตถุ สามารถทำให้เกิดอารมณ์ ความรู้สึกอย่างหลากหลาย เช่น สงบเสงี่ยม นุ่มนวล เร้าใจ ตื่นเต้น

3. การเห็นตำแหน่งและสัดส่วน (Position and Proportion) การรับรู้ได้หรือมองเห็นได้เกิดขึ้นเพราะตำแหน่งของตัวเราและตำแหน่งของวัตถุ ถ้าเราเข้าใกล้วัตถุก็จะมองเห็นได้ชัด เห็นส่วนละเอียดมาก แต่ถ้าอยู่ไกลก็จะมองเห็นไม่ชัดเจน วัตถุที่อยู่ใกล้จะมีขนาดใหญ่ วัตถุที่อยู่ไกลจะมีขนาดเล็กไม่ชัดเจน วัตถุที่อยู่ใกล้จะมีขนาดใหญ่ วัตถุที่อยู่ไกลจะมีขนาดเล็กเป็นสัดส่วนกัน ปัญหาเรื่องตำแหน่งและสัดส่วนเกี่ยวข้องกับความรู้เรื่องความใกล้ไกล ความชัดเจน และความพร่ามัว มีผลมาจากระยะของตัวเราต่อการเห็นวัตถุสิ่งนั้น เป็นเงื่อนไขต่อการกำหนดมิติและระยะขึ้นในภาพ ผู้ที่สามารถแก้ปัญหาเรื่องดังกล่าวได้อย่างเหมาะสม ภาพที่ปรากฏจะมีความสมจริงบนพื้นฐาน รูปแบบธรรมชาติ และรูปแบบทางความคิดต่างๆ ได้อย่างชัดเจน

4. การเห็นความเคลื่อนไหว (Motion) การรับรู้และเห็นได้ เพราะความเคลื่อนไหวของวัตถุ หรือเพราะตัวเราเคลื่อนไหวเอง มีผลทำให้ความสามารถเข้าใจถึงการเคลื่อนที่ไปอย่างรวดเร็ว เชื่องช้า ทิศทาง จังหวะ เป็นต้น องค์ประกอบส่วนนี้ถ้ามีการบันทึกเป็นภาพถ่าย ภาพยนตร์และวีดิทัศน์ จะสามารถมองเห็นรูปร่าง รูปทรง และจังหวะลีลาของการเคลื่อนไหวของวัตถุได้ชัดเจนขึ้น และเกิดประโยชน์ต่อการศึกษาศิลปะทางทัศนศิลป์ได้เป็นอย่างดี

1.6 ทักษะของการเห็น

ทักษะของการเห็นหรือส่วนประกอบของการเห็นเป็น “ปฐมธาตุ” ที่เกี่ยวข้องกับการรับรู้ทางการเห็นของมนุษย์ตั้งแต่เริ่มต้นจน ความเกี่ยวข้องกันกับธาตุดังกล่าวจะมีอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นถ้าเราจัดลำดับทักษะการเห็นของมนุษย์ โดยเริ่มจากส่วนที่เป็นพื้นฐาน ที่สุดจะได้ 7 ปฐมธาตุ (สุชาติ เกาทอง. 2536: 43) ได้แก่

1.6.1 จุด (Dot)

สุชาติ เกาทอง (2536: 43) ได้กล่าวว่า จุดเป็นธาตุเบื้องต้นที่สุด ไม่มีมิติเมื่ออยู่ในที่ว่าง จะก่อปฏิกิริยาต่อที่ว่าง เมื่อนำมาเรียงต่อกันจะกลายเป็นเส้น ถ้าจัดรวมกลุ่มกันจะกลายเป็นรูปร่าง หรือเป็นน้ำหนักที่ให้ปริมาตรแก่รูปทรง ระหว่างจากจุดหนึ่งถึงจุดหนึ่ง มีเส้นที่มองไม่เห็นด้วยตา แต่เห็นด้วยจินตนาการปรากฏอยู่ เรียกว่าเส้นโครงสร้าง

ชูลูด นิยมเสมอ (2531: 28) ได้กล่าวว่า จุดเป็นธาตุเบื้องต้นที่สุดของการเห็น จุดมีมิติเป็นศูนย์ ไม่มีความกว้าง ความยาว หรือความลึก เป็นธาตุที่ไม่สามารถจะแบ่งออกได้อีก เป็นสิ่งที่เล็กที่สุดที่จะใช้สร้างรูปทรงและสร้างพลังเคลื่อนไหวของที่ว่างขึ้นในภาพได้

ในธรรมชาติเราจะเห็นจุดกระจายซ้ำๆ อยู่ทั่วไปในที่ว่าง เช่น จุดที่ศูนย์กลางของกลุ่มดาวในท้องฟ้า ลายจุดในตัวสัตว์และพืชบางชนิด เมื่อเราอยู่บนที่สูงมองลงมายังกลุ่มคน จะเห็นเป็นจุดกระจายเคลื่อนไหวไปมา หรือรวมกลุ่มกัน จุดที่เราเห็นซ้ำๆ เหล่านี้ทำให้เกิดตำแหน่งของรูปทรง (จุด) ในที่ว่างขึ้น ซึ่งเป็นการเริ่มแรกที่สุดขององค์ประกอบศิลป์ ตัวจุดเองนั้นเกือบไม่มีความสำคัญอะไรเลย รูปร่างก็ไม่มี มิติก็ไม่มี เมื่อปรากฏตัวในที่ว่างจะทำให้ที่ว่างนั้นมีความหมายขึ้นมาทันที กล่าวคือ ถ้าเป็นจุดจุดเดียว ที่ว่างกับจุดจะมีปฏิกิริยาผลักดันโต้ตอบซึ่งกันและกัน ถ้าเป็นหลายจุดปฏิกิริยานี้จะรุนแรงขึ้น เนื่องจากการดึงดูดและการผลักดันระหว่างจุดต่อจุดเพิ่มขึ้นด้วย จุดที่รวมกันหนาแน่นเป็นกลุ่ม เส้นรูปนอกหรือเส้นโครงสร้างของกลุ่มจะปรากฏให้เห็นในจินตนาการและจุดที่ซ้ำกันในจังหวะต่างๆ จะให้แบบรูป (Pattern) ของจังหวะที่เปลี่ยนแปลงไปได้อย่างไม่จำกัด

1.6.2 เส้น (Line)

ชูลูด นิยมเสมอ (2538: 284) ให้ความหมายของเส้นไว้ว่า เส้นเป็นทักษะธาตุเบื้องต้นที่สำคัญที่สุด เป็นแกนของทัศนศิลป์ทุกๆ แขนง เส้นเป็นพื้นฐานของทุกสิ่ง เส้นแสดงความรู้สึกได้ทั้งด้วยตัวของมันเอง และด้วยการสร้างรูปทรงต่างๆ ขึ้น การเริ่มต้นและการพัฒนาจินตนาการของทัศนศิลป์นั้น ไม่ว่าจะเป็นจิตรกร ประติมากร หรือสถาปนิกจะต้องอาศัยเส้นเป็นปัจจัยที่สำคัญทั้งสิ้น การใช้เส้นนั้นจะสามารถทำได้อย่างรวดเร็ว ตรงใจโดยสัญชาตญาณหรือการใช้อย่างพิถีพิถันระมัดระวังด้วยการใช้ปัญญา เส้นแสดงแก่นแท้ของทุกสิ่งได้อย่างเข้มข้นและยั่งยืนที่สุด

สุชาติ เถาทอง (2536: 131) ให้ความหมายของเส้นไว้ว่า เส้น หมายถึงจุดจำนวนนับไม่ถ้วน เคลื่อนไหวในบริเวณว่าง (Space) ตามทิศทางที่ผู้ลากต้องการ เส้นอาจจะเกิดจากการลาก ขูดขีด เขียนด้วยดินสอ ปากกา สีชอล์ก แปรงและวัสดุอื่นๆ

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2546: 91) กล่าวว่า เส้นคือเครื่องหมายที่ทำให้ปรากฏบนระนาบผิวอย่างต่อเนื่องกันด้วยจุดที่เคลื่อนที่ หรือคือรอยทางที่ขีดด้วยเครื่องมือที่มีปลายแหลม เช่น ปากกา ดินสอ สีเทียน กิ่งไม้ ในวิชาเรขาคณิตให้ความหมายไว้ว่า เส้นคือจุดที่ต่อเนื่องกันอย่างไม่มีการสิ้นสุด ความหมายนี้ให้ความรู้สึกว่ามีพลังอย่างไม่มีการสิ้นสุด เหตุที่เส้นบ่งบอกถึงท่าทางได้ ก็เพราะถูกสร้างขึ้นมาจากท่าทาง

มานพ ถนอมศรี (2544: 46) ให้ความหมายของเส้นไว้ว่า เส้น หมายถึง การต่อกันของจุดที่นำไปใช้ในการแสดงขอบเขต และส่วนละเอียดของสิ่งต่างๆ ในภาพประกอบด้วย เส้นตั้ง เส้นนอน เส้นเฉียง เส้นโค้ง เส้นหยัก เส้นขด เส้นแต่ละชนิดจะให้ความรู้สึกในการรับรู้ต่างๆ กัน

เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ (2542: 12) กล่าวว่า เส้นเกิดจากจุดจำนวนมากนับไม่ถ้วน ทางศิลปะเส้นเกิดจากการเคลื่อนที่ของจุด (Moving dot) จำนวนมากไปในทิศทางที่กำหนด เกิดจากการถู ระบายด้วยเครื่องมือชนิดต่างๆ เช่น ดินสอ พู่กัน ปากกาหรือของแหลมทุกชนิด

รูปแบบของเส้น

มี 2 แบบ คือ

1. เส้นแบบเรขาคณิต (Geometrical Line) หมายถึง เส้นที่เขียนด้วยอุปกรณ์ต่างๆ ได้แก่ ไม้บรรทัด วงเวียน ไม้ฉากสามเหลี่ยม ไม้ทึบ (T-square) และเครื่องมือต่างๆ จะได้เส้นในลักษณะที่แน่นอนตายตัว คือ กลม ตรง โค้ง เส้นในลักษณะนี้จะให้ความรู้สึกมั่นคง แข็งแรง
2. เส้นแบบลายมือ (Calligraphic Line) หมายถึง เส้นที่ขีด เขียน ตวัด เส้นลักษณะนี้จะมีลักษณะส่วนตัว ไม่เป็นระเบียบอย่างเส้นเรขาคณิต ซึ่งอาจจะอ่อน แข็ง นุ่มนวล กระด้าง เคลื่อนไหว ถี่ เลื่อนไหล หนา บาง พร่ามัว คมชัด ด้วยการวาดและระบาย

ชนิดของเส้น (Types of Line)

1. เส้นแท้จริง (Actual Line) หมายถึง เส้นที่แสดงความคมชัด ชัด ในงานศิลปะ แม้จะมีความหนาบางอยู่ในตัว โดยแสดงบุคลิกของเส้นในลักษณะต่างๆ เช่น ตรง โค้ง ชิกแซก โค้งไป โค้งมา ฯลฯ หรือประกอบกันขึ้นเป็นรูปร่างและรูปทรง
2. เส้นโดยนัย (Implied Line) หมายถึง เส้นที่ขาดหายไปบางส่วน หรือหลายๆ ส่วนของเส้นแท้จริง แต่ผู้ดูจะสามารถรับรู้ได้ด้วยการมองรูปลักษณะของเส้นโดยนัย และทราบว่าเป็นเส้นตรง โค้ง หรือชิกแซก
3. เส้นไม่มีตัวตน (Psychic Line) หรือเส้นโดยจิต หมายถึง เส้นที่สามารถรับรู้ได้ด้วยความรู้สึกทางสมอง ว่ามีเส้นปรากฏอยู่ แต่ความจริงแล้วไม่มี

ความรู้สึกที่เกิดจากลักษณะของเส้น

เส้นเป็นสิ่งที่มาประกอบขึ้นเป็นรูปร่าง รูปทรง หรือแสดงขอบเขตในทางทัศนศิลป์ เส้นมีหลายชนิด ได้แก่ เส้นตรง เส้นโค้ง เส้นหักและเส้นชด แต่ละชนิดจะให้ความรู้สึกต่างๆ กัน (ชูลูด นิ่มเสมอ. 2531: 34 - 40)

1. เส้นตรงให้ความรู้สึกแข็งแรง แน่นอน ตรง เข้ม ไม่ประนีประนอม หยาบและเอาชนะ
2. เส้นโค้งน้อยๆ หรือเส้นเป็นคลื่นน้อยๆ ให้ความรู้สึกสบาย เปลี่ยนแปลงได้ เลื่อนไหล ต่อเนื่อง มีความกลมกลืนในการเปลี่ยนทิศทาง ความเคลื่อนไหวช้าๆ สุภาพ เป็นผู้หญิง นุ่ม และอímเอิบ ถ้าใช้เส้นแบบนี้มากเกินไปจะให้ความรู้สึกกังวล เรื่อยเฉื่อย ขาดจุดหมาย
3. เส้นโค้งแคบ เปลี่ยนทิศทางรวดเร็ว มีพลังเคลื่อนไหวรุนแรง
4. เส้นโค้งวงแคบ การเปลี่ยนทิศทางที่ตายตัว ไม่มีการเปลี่ยนแปลง ให้ความเป็น เรื่องซ้ำๆ เป็นเส้นโค้งที่เป็นระเบียบมากที่สุด แต่จืดชืดที่สุด ไม่น่าสนใจที่สุด เพราะขาดการเปลี่ยนแปลง
5. เส้นโค้งกันหอย ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว คลื่นคลาย และเติบโตเมื่อมองจากภายนอก ออกมา ถ้ามองจากภายนอกเข้าไปจะให้ความรู้สึกที่ไม่สิ้นสุดของพลังความเคลื่อนไหว
6. เส้นฟันปลาหรือเส้นคดที่หักเหโดยกะทันหันเปลี่ยนทิศทางเร็วมาก ทำให้ประสาท กระตุก ให้จังหวะกระแทก เกร็ง ทำให้นึกถึงพลังไฟฟ้า ฟาผ่า กิจกรรมที่ขัดแย้ง ความรุนแรง และสงคราม

ความรู้สึกที่เกิดจากทิศทางของเส้น

เส้นทุกเส้นมีทิศทาง คือ ทางนอน ทางตั้ง หรือทางเฉียง ในแต่ละทิศทางจะให้ความรู้สึกต่อผู้ดูต่างกัน

1. เส้นนอน กลมกลืนกับแรงดึงดูดของโลก ให้ความรู้สึกพักผ่อน ง่าย เบา สงบ ผ่อนคลาย ได้แก่ เส้นขอบฟ้า ทะเล ทุ่งกว้าง คนนอน
2. เส้นตั้ง ให้ความรู้สึกสมดุล มั่นคง แข็งแรง พุ่งขึ้น จริงจัง และเยียบขีมิ และสัญลักษณ์ของความถูกต้อง ซื่อสัตย์ มีความสมบูรณ์ในตัว เป็นผู้ดี สง่า ทะเยอทะยานและรุ่งเรือง
3. เส้นเฉียง เป็นเส้นที่อยู่ระหว่างเส้นนอนกับเส้นตั้ง ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหว ไม่สมบูรณ์ ไม่มั่นคง ต้องการเส้นเฉียงอีกเส้นหนึ่งมาช่วยให้มั่นคงสมดุลในรูปของมุมฉาก เส้นเฉียงใช้มากใน จิตรกรรมแบบคิวบิสม์ (cubism)
4. เส้นที่เฉียงและโค้ง ให้ความรู้สึกที่ขาดระเบียบ ตามยถากรรม ให้ความรู้สึกพุ่งเข้า หรือพุ่งออกจากที่ว่าง

เส้นโครงสร้าง (Structural Line)

คือเส้นที่มองไม่เห็นด้วยตา เป็นเส้นในจินตนาการที่ผู้ดูจะรู้สึกปะติดปะต่อเชื่อมโยง จากจุดหนึ่งไปอีกจุดหนึ่ง เส้นชนิดนี้เดินทางด้วยความรู้สึก ไม่ใช่ด้วยการเห็น เป็นเส้นที่มีความสำคัญ มากในศิลปะ พลังอำนาจในงานศิลปะที่จะเคลื่อนไหวหรือหยุดนิ่ง ผ่อนคลายหรือตึงเครียด ก็อยู่ที่เส้น โครงสร้างหรือเส้นภายในที่มองไม่เห็นนี้ เส้นโครงสร้างมีอยู่ 6 อย่างด้วยกัน คือ

1. เส้นแกนของรูปทรง เช่น เส้นศูนย์ถ่วงของคน เส้นแกนของผลไม้ เส้นแกนของวัตถุสิ่งของต่างๆ

2. เส้นรูปนอกของกลุ่มรูปทรง

3. เส้นที่ลากด้วยจินตนาการจากจุดหนึ่งถึงอีกจุดหนึ่ง เช่น ดาวหมี ดาวจระเข้ ฯลฯ

4. เส้นที่แสดงความเคลื่อนไหวของที่ว่าง

5. เส้นโครงสร้างของปริมาตร เนื่องจากเส้นรูปนอก (External Contour) ไม่สามารถแสดงความโค้งมนของปริมาตรได้ เส้นภายใน (Internal Contour) จึงเป็นเส้นโครงร่างหรือเส้นจินตนาการอีกชนิดหนึ่งที่แสดงความเคลื่อนไหวที่พื้นผิวให้รู้สึกในปริมาตรของรูปทรง

6. เส้นโครงสร้างขององค์ประกอบ ที่เกิดจากเส้นแกนของส่วนต่างๆ ที่ประสานกันก่อนที่จะมีรายละเอียดของรูปทรง เส้นชนิดนี้มีความสำคัญต่อการสร้างอารมณ์ความรู้สึกส่วนรวมของงานศิลปะมาก เมื่อเรามองดูวัตถุที่เป็นมวล เช่น คน ภูเขา ต้นไม้ เราจะรู้สึกในเส้นแกนก่อนสิ่งอื่น เช่น คนยืนจะเห็นเป็นเส้นตั้ง ภูเขาจะเห็นเป็นเส้นนอน คนนั่งจะเห็นเป็นเส้นโค้ง ในฐานะผู้สร้างสรรค์การวางเส้นโครงสร้างขององค์ประกอบก่อนที่จะเขียนมวลหรือรูปทรงลงไป จึงเป็นวิธีที่เราสามารถจะกำหนดความรู้สึกหรืออารมณ์ขั้นต้นของภาพ เป็นพื้นฐานสำหรับสานต่อด้วยรูปทรงที่มีรายละเอียดและความซับซ้อนให้สมบูรณ์เต็มทีต่อไป

หน้าที่ของเส้น

1. แบ่งที่ว่างออกเป็นส่วนๆ

2. กำหนดขอบเขตของที่ว่าง หมายถึง สร้างรูปร่าง หรือแบบรูปของที่ว่าง

3. กำหนดเส้นรูปนอกของรูปทรง หมายถึง การสร้างรูปทรง

4. ทำหน้าที่เป็นน้ำหนักอ่อนแก่ของแสงเงา หมายถึง การแรเงาด้วยเส้น

5. ให้อารมณ์ความรู้สึกด้วยตัวเอง

จากความหมายของเส้น สรุปได้ว่า เส้นมีมิติทางความยาวที่เห็นได้ชัดเจน เส้นจะต้องมีความสัมพันธ์กับความกว้างถึงจะเรียกว่าเส้น คำจำกัดความของเส้นในทางเรขาคณิต เส้นเกิดจากจุดจำนวนนับไม่ถ้วน ในทางศิลปะเกิดจากการเคลื่อนที่ของจุด เส้นพื้นฐานมี 2 ลักษณะคือเส้นตรงและเส้นโค้ง รูปแบบของเส้นมี 2 แบบคือ แบบเรขาคณิตและแบบลายมือ ชนิดของเส้นมี 3 ลักษณะคือ เส้นแท้จริง เส้นโดยนัย และเส้นไม่มีตัวตน เส้นในลักษณะต่างๆ เช่น เส้นตรง เส้นโค้ง ฯลฯ จะให้ความรู้สึกการรับสัมผัสที่แตกต่างกันออกไป

1.6.3 น้ำหนัก (Tone)

มีนักวิชาการหลายท่านได้ให้คำอธิบายและความหมายของน้ำหนักเอาไว้ดังนี้

สุชาติ เถาทอง (2536: 56) กล่าวว่า น้ำหนักเป็นค่าความอ่อนแก่ของสีดำหรือสีอื่นๆ หรือของแสงและเงา มีสองมิติคือกว้างกับยาวมีลักษณะและรูปร่างต่างๆ ให้ปริมาตรแก่รูปทรงและระยะแก่ภาพ น้ำหนักมีลักษณะความเกี่ยวข้องกันกับทัศนธาตุหลายชนิด เช่น ช่องว่าง รูปทรง และเส้น รวมอยู่เป็นหน่วยเดียวกัน การให้น้ำหนักลงไปในภาพจะช่วยสร้างมิติขึ้น แต่มีเพียงความยาวและความกว้างเท่านั้น

ชอุต นิยมเสมอ (2531: 42) กล่าวว่า น้ำหนักคือ ความอ่อนแก่ของบริเวณที่ถูกแสงสว่าง และบริเวณที่เป็นเงาของวัตถุ หรือการระบายสีให้มีผลเป็นความอ่อนแก่ของสีหนึ่งหรือหลายสี หรือบริเวณที่มีสีขาว สีเทา และสีดำ ในความเข้มระดับต่างๆ ในงานชิ้นหนึ่งน้ำหนักที่ใช้ตามลักษณะของแสงเงาในธรรมชาติจะทำให้เกิดปริมาตรของรูปทรง นอกจากจะทำให้ปริมาตรและความแน่นแก่รูปทรงแล้ว น้ำหนักยังให้ความรู้สึกและอารมณ์ด้วยการประสานความอ่อนแก่ในตัวของมันเองอีกด้วย ในงานนามธรรมเราจะได้รับความรู้สึกจากความอ่อนแก่ของน้ำหนักที่ประสานกันอยู่ในภาพโดยตรง โดยไม่ต้องผ่านรูปทรงที่ได้เข้าใจได้แต่อย่างใด

ลักษณะของน้ำหนัก

1. มี 2 มิติ คือ ความกว้าง กับความยาว
2. มีทิศทาง
3. มีลักษณะต่างๆ เช่นเดียวกับเส้น คือ ยาว สั้น เป็นคลื่น ฯลฯ
4. มีรูปร่าง ได้แก่ กลม เหลี่ยม อีสระ ฯลฯ
5. มีลักษณะผิวต่างๆ

หน้าที่ของน้ำหนัก

1. ให้ความแตกต่างระหว่างรูปกับพื้น หรือรูปทรงกับที่ว่าง
2. ให้ความรู้สึกเคลื่อนไหวด้วยการนำสายตาของผู้ดู บริเวณที่น้ำหนักตัดกันจะดึงดูดความสนใจ และถ้ามีบริเวณที่น้ำหนักตัดกันหลายแห่ง จะนำสายตาให้เคลื่อนจากบริเวณหนึ่งไปอีกบริเวณหนึ่งตามจังหวะที่ศิลปินกำหนดไว้ ซึ่งอาจกลมกลืนสม่ำเสมอ หรือกระแทกกระทั้นรุนแรง

1.6.4 สี (Color)

ความหมายของสี

สีมีอยู่ในธรรมชาติทั่วไป มีความกลมกลืน มีความสัมพันธ์ และมีความแตกต่างกัน มีถิ่นกำเนิดมาจากธรรมชาติ นักวิชาการทางทฤษฎีสีได้ให้คำจำกัดความไว้ว่า สีคือคลื่นของแสงหรือความเข้มของแสงที่มากระทบตาเรา

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (2538: 825) ให้ความหมายของสีว่า เป็นลักษณะของแสงสีที่ปรากฏแก่สายตาเราให้เห็นเป็นสีขาว ดำ แดง เขียว ฯลฯ เราสามารถมองเห็นด้วยจักขุสัมผัส หรือสีคือการสะท้อนรัศมีของแสง (Spectrum) มาสู่ตาเรา

สีสามารถแยกออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. สีธรรมชาติ
2. สีที่มนุษย์สร้างขึ้น

สีธรรมชาติ เป็นสีที่เกิดขึ้นเองตามธรรมชาติ เช่น สีของแสงอาทิตย์ สีของท้องฟ้า ยามเช้า - เย็น สีของรุ่มกินน้ำ เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ตลอดจนสีของดอกไม้ ต้นไม้ พื้นดิน ท้องฟ้า น้ำทะเล ฯลฯ

สีที่มนุษย์สร้างขึ้น หรือได้สังเคราะห์ขึ้น เช่น สีวิทยาศาสตร์ มนุษย์ได้ทดลองจากแสงต่างๆ นำมาผสมโดยการทอแสงประสานกัน นำมาใช้ประโยชน์ในการละคร การจัดฉากเวที ภาพยนตร์ โทรทัศน์ ห้องแสดงสินค้า ฯลฯ นอกจากนี้ยังมีสีวัตถุที่จัดเป็นวัสดุของสี เช่น สีน้ำ สีน้ำมัน สีเมจิก สีชอล์ก สีโปสเตอร์ ฯลฯ ที่เรียกว่าสีช่างเขียน สามารถนำไปใช้สร้างสรรค์งานศิลปะทั่วไป การผสมสีเข้าด้วยกันตั้งแต่ 2 สีขึ้นไป ก็จะทำให้เกิดสีที่แตกต่างออกไปจากเดิม และแต่ละสีจะทำให้เกิดความรู้สึกผ่านการสัมผัสโดยใช้ตาเป็นสื่อมองเห็น

อารี สุทธิพันธุ์ (2535: 49) ให้ความหมายของสีว่า หมายถึง ลักษณะความเข้มของแสงที่ปรากฏแก่ตาให้เป็นสี เช่น เขียว แดง เหลือง น้ำเงิน ฯลฯ สีที่เราเห็นได้เป็นรังสีชนิดหนึ่ง ซึ่งมีช่วงแสงระยะหนึ่งที่ตาสามารถรับรู้ได้ เรียกว่า Visual Rays

สวนศรี ศรีแพ่งพงษ์ (2534: 62) ให้ความหมายว่า สี หมายถึง ลักษณะความเข้มของแสงที่กระทบสายตาให้เป็นสี มีผลถึงจิตวิทยา คือมีอำนาจบันดาลให้เกิดอารมณ์และความรู้สึก

ชวลิต ดาบแก้ว (2537: 209) ให้ความหมายของสีตรงกันว่าเป็นลักษณะความเข้มของแสงที่ปรากฏแก่ตา เป็นคุณสมบัติอย่างหนึ่งต่อความรู้สึก

กัลยาณี กาญจนดูล (2539: 8) ได้ให้ความหมายของสีว่า สีมีความหมาย 2 ด้าน คือ

1. สี หมายถึง สีชนิดหนึ่งที่จิตรกรนำมาใช้สร้างสรรค์ผลงานด้านจิตรกรรม
2. สี เป็นพลังประเภทหนึ่ง เมื่อตาของเรารับแสงสว่างพร้อมกันภาพวัตถุสิ่งของรอบตัวภาพจะผ่านไปสู่ประสาทที่เรียกว่า เรตินา (Retina) จะทำหน้าที่ส่งภาพไปยังสมองทำให้เกิดการมองเห็นและรู้สึกสัมผัสต่อภาพเบื้องต้นทั้งรูปทรงและสี

จากความหมายของสีดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่าสี หมายถึง สีชนิดหนึ่งที่มีผู้นำมาสร้างผลงานทางจิตรกรรมหรือการเขียนภาพระบายสี และมีคุณสมบัติอีกอย่างหนึ่งที่มีผลต่อความรู้สึกทางจักขุสัมผัส

ความสำคัญของสี

ลักษณะของสีต่างๆ ที่เรารู้จักนั้นมีความสำคัญอย่างยิ่งในการเขียนภาพระบายสี ซึ่งได้มีผู้ให้ความสำคัญของสีไว้ดังนี้

วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์ (2528: 15) ให้ความเห็นถึงความสำคัญของสีว่า เป็นการสร้างบรรยากาศหรือสร้างเหตุการณ์ให้เกิดความรู้สึก เพื่อเตรียมความสนใจในงานจิตรกรรม สีสามารถสร้างลักษณะพิเศษของภาพ สีให้ความรู้สึก ให้ความหมาย หรือสามารถให้เป็นสัญลักษณ์และให้ลักษณะพิเศษเฉพาะกับงานที่ทำ

วัฒนา พุทธางกูรานนท์ (2530: 67) ให้ความเห็นถึงความสำคัญของสีว่าเป็นหลักในการสร้างสรรค์ที่ก่อให้เกิดอารมณ์ที่ต้องการเน้นการจุดเด่นของผลงาน

ชุลุด นิมเสมอ (2531: 57) ให้ความเห็นถึงความสำคัญของสีว่า ทำหน้าที่เช่นเดียวกับน้ำหนักทุกประการ แต่เพิ่มหน้าที่พิเศษที่สำคัญที่สุดขึ้นอีกประการหนึ่งคือให้อารมณ์ความรู้สึกด้วยตัวเองโดยตรง

พระพงษ์ กุลพิศาล (2531: 55) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสีว่า เป็นองค์ประกอบของศิลปะที่มีอิทธิพลต่อความรู้สึกของมนุษย์มากกว่าองค์ประกอบชนิดอื่น ทั้งเด็กและผู้ใหญ่ต่างก็มีความประทับใจเกี่ยวกับสีได้โดยไม่ยากนัก สีสามารถสร้างความประทับใจ และเร้าอารมณ์ต่อผู้ดูได้อย่างรวดเร็วและชัดเจนโดยไม่ต้องใช้เวลาคิดไตร่ตรองหาเหตุผลจากความรู้สึกเหล่านั้นเลย ด้วยเหตุนี้ความรู้สึกทางสุนทรียภาพต่อสีต่างๆ จึงมีอยู่ในบุคคลทั่วไป

สุชาติ เกาทอง (2536: 49) ได้กล่าวถึงความสำคัญของสีว่า สีมีคุณลักษณะของธาตุทั้งหลายรวมอยู่ครบถ้วน คือ เส้น น้ำหนัก ลักษณะผิว และมีคุณสมบัติพิเศษเพิ่มขึ้น 2 อย่าง คือ ความเป็นสี (Hue) และความจัดของสี (Intensity) สีจะมีความหมายเป็นลักษณะเฉพาะตัว ให้ความรู้สึกทั้งในด้านดีและไม่ดีไปตามลักษณะของแต่ละสี ซึ่งอาจจะเปลี่ยนแปลงไปตามวัฒนธรรมแต่ละแห่งด้วย

จากความสำคัญของสีดังกล่าวข้างต้นพอสรุปได้ว่า สีมีหน้าที่สำคัญในการสร้างบรรยากาศ เรียกความสนใจให้เกิดในงานจิตรกรรม และที่สำคัญที่สุดก็คือ สีสร้างอารมณ์ความรู้สึก ให้ความหมาย และใช้แทนเป็นสัญลักษณ์ต่างๆ ที่ต้องการ

ชนิดและคุณลักษณะของสี

สีเป็นส่วนประกอบที่มีความสำคัญของการสร้างสรรค์งานศิลปะ ช่วยให้งานศิลปะน่าสนใจ มีชีวิตให้อารมณ์ความรู้สึก สีที่เราเห็นอยู่ทั่วไปนั้น เป็นสีที่มีอยู่แล้วตามธรรมชาติ เช่น สีของดอกไม้ สีของท้องฟ้า สีของน้ำทะเล เป็นต้น แต่สีที่นำมาใช้ในงานศิลปะเป็นสีที่เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นของมนุษย์ โดยนำเอาสีจากธรรมชาติมาปรุงแต่ง ใช้กรรมวิธีทางวิทยาศาสตร์ผลิตออกมา ทำให้ได้รับความสะดวกในการนำมาใช้ ซึ่งมีด้วยกันหลายชนิด บางชนิดโปร่งแสง บางชนิดมัน บางชนิดทึบแสง พอจะแยกประเภทได้ดังนี้

นิรมล ตีรณสาร สวัสดิบุตร (2525: 206 - 208) ได้กล่าวถึงวัสดุที่ใช้ในการเขียนภาพระบายสี ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับชนิดของสี ไว้ดังนี้

1. สีที่เป็นแท่ง ได้แก่

1.1 สีเทียน (Wax Crayon) เหมาะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาตอนต้น เพราะจับถือได้สะดวก ไม่หักง่ายเกินไป และใช้ได้หลายวิธี สีชอล์ก (Pastel) ราคาแพงกว่าสีเทียน ไม่เหมาะสำหรับเด็กเล็ก เพราะหักง่าย ใช้กับกระดาษเปียกจะให้ผลที่น่าสนใจสีถ่าน เหมาะสำหรับเด็กโต ใช้ในการเขียนภาพที่เป็นเรื่องแสงและเงา

1.2 สีเมจิก ให้สีสดใส เรียบ น้ำหนักเท่ากัน ใช้ง่ายแต่ไม่เหมาะกับภาพที่ต้องการเป็นแสงและเงา

2. สีที่ต้องผสมน้ำหรือเป็นน้ำ

2.1 สีฝุ่นหรือสีโปสเตอร์ผง ใช้ผสมน้ำน้อยๆ อาจใช้ระบายธรรมดาหรือผสมแป้งเปียกละเลง

2.2 สีคราม ใช้แทนสีฝุ่นได้ในการวาดภาพด้วยการละเลงแป้งเปียก (Finger painting)

2.3 สีโปสเตอร์น้ำ (Tempera) เป็นสีที่แพงกว่า สดใสมากกว่าสีฝุ่น ใช้ง่ายระบายได้รวดเร็ว เหมาะสำหรับเด็กโต ใช้ได้กับกระดาษทุกชนิด

2.4 สีน้ำ มีสีบางใส เหมาะสำหรับเด็กตั้งแต่อายุ 11 - 14 ปีขึ้นไป ผสมกับน้ำแล้วใช้ระบายภาพด้วยพู่กัน

ทวีเดช จีวบาง (2536: 6 - 8) ได้กล่าวถึง ชนิดของสีที่ควรรู้จัก โดยแยกประเภทไว้ดังนี้

1. สีน้ำ (Water Colour) มีคุณสมบัติโปร่งแสง ระบายค่อนข้างยาก เพราะการระบายต้องฝึกให้มีทักษะพอสมควร ลักษณะของการระบายด้วยสีน้ำ ภาพนั้นจะมีลักษณะชุ่ม ใสบางสะอาด และนุ่มนวล ทำให้มีความรู้สึกรู้ว่าเป็นการระบายสีน้ำ ในการเขียนสีน้ำไม่ควรใช้สีขาวและสีดำ ควรใช้น้ำผสมถ้าต้องการให้สีอ่อนลง และผสมสีตรงข้ามหรือสีที่เข้มกว่าเป็นการฆ่าสี (Broken Colour) ตามหลักการของการผสมสีที่ต้องการสีมืดกว่าเดิม กระดาษที่ใช้เขียนสีน้ำควรมีลักษณะผิว (Texture) หยาบ ขรุขระจะดีกว่ากระดาษผิวเรียบเป็นมัน

2. สีน้ำมัน (Oil Colour) เป็นสีประเภททึบแสง (Opaque) เกิดจากการผสมของเนื้อสีฝุ่นกับน้ำมัน ตามปกติแล้วใช้ลินินสีด (Linseed) เป็นส่วนผสม เวลาระบายมักใช้สีขาวผสมเพื่อให้เกิดน้ำหนักอ่อนแก่ (Value) หรือผสมสีอื่นๆ เพื่อให้เกิดสีใหม่ เขียนลงบนวัตถุชนิดต่างๆ ได้ สามารถเขียนทับลงไปใหม่ได้ แห่งใช้เวลาเขียนภาพใช้เวลาได้นาน

3. สีฝุ่น (Tempera) เป็นสีเริ่มแรกของช่างเขียนรู้จักการใช้สีซึ่งได้จากธรรมชาติ พืช ดิน หิน นำมาทำให้ละเอียดเป็นผงผสมกาวและน้ำ กาวทำมาจากหนังสัตว์ กระดุกสัตว์ และกาวกระถิน ช่วยทำให้สีเกาะพื้นแน่น สีฝุ่นเป็นสีทึบแสงเพราะมีเนื้อสีค่อนข้างหนา

4. สีโปสเตอร์ (Poster Colour) เป็นสีชนิด (Tempera) ส่วนผสมของสีโปสเตอร์ใช้น้ำผสมเหมือนสีน้ำและใช้สีขาวผสมแบบสีน้ำมัน จึงเขียนได้สองลักษณะ ภายในขวดสีโปสเตอร์มีสิ่งที่เป็นส่วนผสมของกรีเซอร์รินช่วยให้แห้งง่าย ดังนั้น เวลาใช้แล้วควรปิดขวดให้สนิทเพื่อมิให้แห้งเร็ว

5. สีเทียน (Grayon, Pastel) เป็นสีผงละเอียดผสมกับไขของสัตว์ (เทียน) อัดเป็นแท่ง มีหลายสี ภาพที่เขียนจึงมีเทียนผสมรวมกับสีจึงมีความเป็นมัน เวลาเขียนสามารถทับกันได้

6. สีชอล์ก (Chalk Colour, Pastel) เป็นสีผงละเอียดผสมกับยาง ทำให้เป็นแท่งเล็กๆ กลมและเหลี่ยม มีหลายสี กระดาษที่ใช้เขียนสีชอล์กทำขึ้นโดยเฉพาะ พื้นผิวกระดาษมักจะหยาบ มีหลายสี มีวิธีการเขียนเช่นเดียวกับสีเทียน

7. สีหมึก มีอยู่หลายชนิดที่เป็นขวด มีทั้งอย่าง (Water Proof) และละลายน้ำได้ ที่เป็นแท่งใช้ฝนกับแท่นหมึก ใช้เขียนภาพได้ดีแต่ควรระวังเมื่อระบายสีไปครั้งหนึ่งแล้วจะสนิทกับเนื้อกระดาษละลายหรือให้กลมกลืนยาก

8. สีอะคริลิก (Acrylic Colour) มีลักษณะเด่น คือ คงทนต่อสภาพดินฟ้าอากาศ สามารถเก็บได้นานโดยสีไม่เปลี่ยนแปลง ระบายได้ง่ายเพราะสีอะคริลิกเกาะแน่น แห้งเร็วกว่าสีน้ำมัน มีทั้งทึบแสงและโปร่งแสง สามารถผสมได้ด้วยน้ำหรือน้ำยามีเดียม (Medium) และวานิช (Varnish)

สรุปได้ว่าสีที่ใช้ในการเขียนภาพมีหลายชนิดด้วยกัน คือ สีที่ผสมในตัวของมันเอง ได้แก่ สีเทียน สีชอล์ก สีที่ผสมด้วยน้ำ ได้แก่ สีน้ำ สีโปสเตอร์ และสีที่ผสมด้วยน้ำมัน ได้แก่ สีน้ำมัน สีแต่ละชนิดคุณลักษณะของตัวเอง แล้วแต่ความพึงพอใจของผู้สร้างงานที่จะนำไปใช้ให้เหมาะสมความต้องการ

คุณสมบัติของสีและทฤษฎีสี

สีเป็นองค์ประกอบขั้นมูลฐานที่สำคัญ และมีบทบาทมากในงานการเขียนภาพระบายสี มีคุณสมบัติ 3 ประการ ดังนี้

1. สีแท้ (Hue) หมายถึง คุณสมบัติที่แสดงลักษณะของตัวเองว่าเป็นสีอะไรตามวงจรสีธรรมชาติได้แก่

- สีขั้นที่ 1 (Primary Colors) หรือแม่สี ได้แก่ เหลือง แดง น้ำเงิน
- สีขั้นที่ 2 (Secondary Colors) ได้แก่ ส้ม เขียว ม่วง
- สีขั้นที่ 3 (Intermediate Colors) ได้แก่ ส้มเหลือง ส้มแดง

2. น้ำหนักอ่อนแก่ (Value) หมายถึง น้ำหนักจากสีอ่อนไปยังสีแก่ สีทั้ง 12 สี มีคุณสมบัติอีกอย่างหนึ่งคือ มีน้ำหนักอ่อน - แก่ เฉพาะตัวอาจจะใกล้เคียงกัน เหมือนกันหรือต่างกัน น้ำหนักอ่อน - แก่ เฉพาะตัวนี้เรียกว่า น้ำหนักปกติ (Normal Value) โดยเปรียบเทียบจากน้ำหนักขาว - ดำ และน้ำหนักปกติของทุกสีเปลี่ยนแปลงได้โดยผสมสีขาว สีเทา สีดำ สีตรงข้าม และผสมน้ำ

3. มีความเข้มเฉพาะตัว (Intensity) เป็นคุณสมบัติสุดท้ายของสีทั้ง 12 สี ความเข้มหมายถึงความสดใส สีทุกสีจะมีความเข้มสูงสุดเมื่อเป็นสีแท้ และเมื่อสีแท้ถูกเปลี่ยนน้ำหนักความเข้มก็เปลี่ยนไปด้วยสีที่มีความเข้มสูงสุด คือ สีแดง ต่ำสุดคือ สีม่วง เราจะรู้ว่าสีใดมีความเข้มมากน้อยแค่ไหน โดยการเปรียบเทียบกับสีเทา

ณรงค์ ทองปาน (2526: 85) กล่าวถึงความหมาย ทฤษฎี และคุณค่าของสีที่สำคัญ ไว้ว่าในทางทัศนศิลป์ สี หมายถึง ความเข้มของแสงที่ส่งไปกระทบวัตถุ และสะท้อนเข้าสู่ตาเรา แต่สีที่นำมาเขียนภาพแตกต่างไปจากสีที่เป็นลำแสงโดยแสง เพราะเป็นวัตถุธาตุ เวลาใช้ต้องนำมาผสมขึ้นใหม่ โดยใช้แม่สีซึ่งเป็นสีแท้ มีคุณสมบัติโดยเฉพาะไม่สามารถผสมด้วยสีต่างๆ ให้เป็นแม่สีได้ แต่แม่สีทั้งหลายถ้านำมาผสมกันจะเกิดสีใหม่ขึ้นเสมอ ผลที่ศึกษาเรื่องสีได้แบ่งแม่สีออกเป็นกลุ่มๆ แตกต่างกันดังนี้

1. กลุ่มนักเคมี กำหนดแม่สีไว้ 3 สี โดยอาศัยคุณสมบัติทางเคมี การผลิต การย้อม การผสม คือ สีแดง สีเหลือง สีนํ้าเงิน

2. กลุ่มนักฟิสิกส์ กำหนดแม่สีไว้ 3 สี โดยอาศัยความยาวของคลื่น ความเข้มของสี คือ สีแดง สีเขียว สีม่วง

3. กลุ่มนักจิตวิทยา กำหนดแม่สีไว้ 4 สี โดยอาศัยอิทธิพลของสีที่มีต่อจิตใจหรือความรู้สึกของมนุษย์ คือ สีแดง สีเหลือง สีนํ้าเงิน สีเขียว

4. กลุ่มศิลปิน กลุ่มนี้ศึกษาเรื่องสีในด้านอารมณ์ ความรู้สึก การผสมสี การย้อมสี กลุ่มนี้ถือได้ว่าเป็นผู้ใช้สีโดยตรง การกำหนดแม่สีของกลุ่มศิลปินมี 2 ทฤษฎี คือ

4.1 ทฤษฎีแปร่ง (Prang System) กำหนดแม่สีไว้ 3 สี คือ สีแดง สีเหลือง และสีนํ้าเงิน

4.2 ทฤษฎีมันเชล (Munsell System) กำหนดแม่สีไว้ 5 สี คือ สีแดง สีเหลือง สีนํ้าเงิน สีเขียว และสีม่วง

ประเสริฐ ศีลรัตน์ (2525: 67) ได้กล่าวถึงทฤษฎีสีไว้ว่า แม่สีต่างๆ ที่ยึดถือเป็นหลักอยู่โดยทั่ว ๆ ไป ได้แก่

1. แม่สีช่างเขียน (Artist)

สีต่างๆ ที่เป็นวัตถุธาตุนำมาผสมด้วยกาบน้ำหรือน้ำมันตามกรรมวิธีแต่ละชนิดของช่างเขียนหรือช่างโดยทั่วไป และแม่สีของช่างเขียนนี้ใช้ได้ทั่วไปไม่เฉพาะแต่วงการงานจิตรศิลป์เพียงอย่างเดียว ซึ่งแม่สีได้กำหนดสีเหล่านี้ไว้เป็นแกน คือ

- สีแดง (Red = Crimson Lake)
- สีเหลือง (Yellow = Gamboges Yellow)
- สีน้ำเงิน (Blue = Prussian Blue)

2. แม่สีวิทยาศาสตร์ (Physicist)

เป็นสีที่เกิดจากแสงไฟฟ้าหรือแสงพิเศษผสมด้วยการทดแสงประสานกัน จะเห็นได้จากการทดสอบโดยให้แสงผ่านแท่งแก้วสามเหลี่ยม (Prism) จะปรากฏเป็นสีรุ้งขึ้นเรียกว่า Spectrum การกำหนดแม่สีจากแสงหรือแม่สีวิทยาศาสตร์นี้มีอยู่ 3 สี คือ

- สีแดงเสนหรือสีแดงส้ม (Red = Vermillon Red)
- สีเขียวมรกต (Green = Emerald Green)
- สีม่วง (Violet)

3. แม่สีจิตวิทยา (Psychologist)

เป็นสีที่เกี่ยวกับความรู้สึกของสีเกิดผลในทางสัมผัสภายในโดยใช้สายตาเป็นสื่อ คือ เมื่อได้เห็นก็จะเกิดความรู้สึกขึ้น ประโยชน์ใช้สอยเกี่ยวกับการตกแต่งภายในและการรักษาโรคทางประสาท แม่สีจิตวิทยามีดังนี้ คือ

- สีแดง (Red)
- สีเหลือง (Yellow)
- สีเขียว (Green)
- สีน้ำเงิน (Blue)

4. การใช้สี

การทำให้สีมีน้ำหนักทำได้ 5 วิธี

1. โดยการใช้สีขาวผสม (Tint) เพื่อลดความเข้ม โดยให้น้ำหนักไปในทางสีขาว วิธีนี้ใช้ได้กับสีทุกชนิด เช่น สีน้ำ สีโปสเตอร์ สีน้ำเงิน สีเทียน และสีชอล์ก เป็นต้น

2. โดยการใช้สีใกล้เคียงเข้าช่วย วิธีนี้ค่อนข้างจะยากกว่าวิธีอื่นๆ เช่น ในขณะที่ระบายสีเหลืองลงบนพื้นสีแดง เราจะเห็นว่าสีเหลืองและแดงนั้น มีสีส้มเข้ามาปนอยู่สำหรับแม่สีทั้ง 3 สี ซึ่งหมายถึง สีเหลือง สีแดง สีน้ำเงินนั้น สีเหลืองมีน้ำหนักน้อยกว่าสีแดง และสีน้ำเงินตามลำดับ และในเวลาเดียวกัน สีเหลืองมีน้ำหนักน้อยกว่าสีม่วง ถ้าดูจากวงจรสีแล้วเราจะพบว่าน้ำหนักของสีเริ่มจากสีเหลือง และเพิ่มน้ำหนักไปตามลำดับจนถึงสีม่วง สำหรับวิธีนี้ใช้กับสีทุกชนิด

3. โดยการเติมน้ำ วิธีนี้ถูกจำกัดโดยคุณสมบัติของสี อาจใช้ได้กับ สีน้ำ สีหมึก สีเมจิก สำหรับสีน้ำและสีหมึกนั้น มีลักษณะโปร่งใส ทำให้เกิดน้ำหนักโดยการเติมน้ำทีละน้อย ส่วนสีเมจิกนั้น เราสามารถนำสีเมจิกที่หมดแล้วเก็บไว้ใช้ในงานได้เป็นอย่างดีโดยการจุ่มน้ำทำให้เกิดน้ำหนักได้ แต่โดยทั่วไปสีเมจิกมักจะมีสีไว้ให้เลือกใช้ตามน้ำหนักสีมากมาย แต่ใช้น้ำเป็นเทคนิคหนึ่งที่สร้างคุณค่าน้ำหนักได้ อีกทั้งยังเป็นการประหยัดอีกด้วย

4. โดยการผสมสีเทาหรือสีตรงข้าม เพื่อลดความเข้มโดยให้มีน้ำหนักกลาง เรียกว่า สีกลาง (Neutral)

5. โดยการผสมสีดำ เพื่อลดความเข้มโดยให้มีน้ำหนักไปทางสีดำ เรียกว่า สีคล้ำ (Shade)

สีกลมกลืน (Harmony)

จากการศึกษาเอกสารในเรื่องนี้ ทวีเดช จีวบาง (2536: 30 - 32) ชลอ พงษ์สามารถ (2526: 45) และกัลยาณี กาญจนกุล (2539: 11) สรุปได้ ดังนี้

สีกลมกลืน คือสีที่อยู่ติดกันในวงจรรสชาติ เป็นการนำสีในวงจรรสชาติเรียงตามกันไปจะวนไปทางใดก็ได้ 6 สีด้วยกัน ซึ่งมีแนวทางในการใช้สี 2 วิธี ดังนี้

1. สีกลมกลืนแบบข้างเดียว เช่น ถ้ากำหนดสีระยะแรกเป็นสีเขียว สีกลมกลืนต่อไปจะต้องเป็นสีเขียวเหลือง สีเขียว สีเขียวน้ำเงิน และบวกสีใกล้เคียงต่อไป หรือจะใช้สีกลมกลืนทางสีส้มก็ได้ แต่ต้องเป็นการใช้สีกลมกลืนแบบเดียวกัน หรือวรรณะเดียวกัน

2. การใช้สีกลมกลืนแบบขนานข้าง เช่น กำหนดสีแดงเป็นสีกลางอยู่กึ่งกลางสีอีกด้านหนึ่งต้องเป็นสีใกล้เคียง คือ แดงเข้ม ม่วงแดง หรือม่วง และสีใกล้เคียงอีกด้านหนึ่งต้องเป็น สีส้มแดง สีส้ม หรือสีส้มเหลือง

สีตามลำดับวงจรรสชาติ เริ่มจากสีเหลืองเป็นสีที่ 1 ดังนี้

1. สีเหลือง	2. สีเขียวเหลือง หรือ	สีเขียวแกมเหลือง
3. สีเขียว	4. สีเขียวน้ำเงิน	หรือสีเขียวแกมน้ำเงิน
5. สีนํ้าเงิน	6. สีม่วงน้ำเงิน	หรือสีม่วงแกมน้ำเงิน
7. สีม่วง	8. สีม่วงแดง	หรือสีม่วงแกมแดง
9. แดง	10. สีส้มแดง	หรือ สีส้มแกมแดง
11. สีส้ม	12. สีส้มเหลือง	หรือสีส้มแกมเหลือง

สีตรงข้าม (Complementary)

จากการศึกษาเอกสารในเรื่องนี้ของ ทวีเดช จีวบาง (2536: 39) ขวลิขิต ดาบแก้ว (2526: 212) และพีระพงษ์ กุลพิศาล (2531: 58) สรุปได้ ดังนี้

สีตรงกันข้าม หมายถึง นำสีที่อยู่ตรงกันข้ามในวงจรรสชาตินำมาใช้ในงานเดียวกัน สีทุกสีจะมีสีคู่ของมัน เมื่ออยากรู้ว่าสีสองสีเป็นสีตรงกันข้ามกันหรือเปล่าให้เอามาสวมกันดู ถ้าผลลัพธ์เป็นสีกลาง (Neutral Tint) แสดงว่าต่างก็เป็นสีตรงข้าม สีตรงข้ามมีตัวอย่างดังนี้

สีม่วง	สีคู่	คือ	สีเหลือง
สีม่วงน้ำเงิน	สีคู่	คือ	สีส้มเหลือง
สีน้ำเงิน	สีคู่	คือ	สีส้ม
สีเขียว	สีคู่	คือ	สีส้มแดง
สีเขียวน้ำเงิน	สีคู่	คือ	สีส้มแดง
สีเขียวยellow	สีคู่	คือ	สีม่วงแดง

จิตวิทยาในการใช้สี

ณรงค์ ทองปาน (2526: 86 - 87) กล่าวถึง จิตวิทยาในการใช้สีว่า สีจัดเป็นสิ่งที่เร้าอย่างหนึ่งที่มนุษย์สามารถรับรู้ได้ทางจักขุสัมผัส และก่อให้เกิดความรู้สึกต่างๆ เช่น ตื่นเต้น กระวนกระวาย สดชื่น เศร้าหมอง เป็นต้น สีต่างๆ สีจึงมีความหมายและให้ความรู้สึกต่างกันดังนี้

สีแดง	หมายถึง	ความกล้าหาญและเป็นสัญลักษณ์ของความไม่ปลอดภัย
สีเหลือง	หมายถึง	ความสดชื่น ความสดใส
สีม่วงแดง	หมายถึง	ความมั่นคง ความโอ้อวด
สีน้ำเงิน	หมายถึง	ความขงน ความเศร้าโศก ความสงบ
สีเขียว	หมายถึง	ความสดชื่น ความเยือกเย็น
สีดำ	หมายถึง	ความเศร้าโศก ความมืด
สีขาว	หมายถึง	ความบริสุทธิ์ ไร้เดียงสา
สีเทา	หมายถึง	ความสุขุม ความสง่างาม
สีแดง		ให้ความรู้สึกตื่นเต้น
สีน้ำเงิน		ให้ความรู้สึกเยือกสงบ
สีเทาปนเขียว		ให้ความรู้สึกชรา
สีชมพู		ให้ความรู้สึกนุ่มนวล
สีเขียว		ให้ความรู้สึกปลอดภัย
สีเขียวปนเหลือง		ให้ความรู้สึกเป็นหนุ่มเป็นสาว

สีอุ่น (Warm Tone) คือสีที่กระตุ้นประสาทตา เกิดความกระปรี้กระเปร่าและอบอุ่น ได้แก่ สีแดง สีม่วงแดง สีส้ม สีส้มแดง สีอุ่นเหมาะที่จะนำมาเขียนภาพประกอบหนังสือสำหรับเด็ก โดยเฉพาะหนังสือสำหรับเด็กที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับการผจญภัย สนุกสนาน ตื่นเต้น

สีเย็น (Cool Tone) คือสีที่ให้ความรู้สึกเย็นตา สงบ ได้แก่ สีน้ำเงิน สีม่วงน้ำเงิน สีเขียว สีเขียวน้ำเงิน และสีเขียวเหลือง เป็นต้น

ภาพเขียนที่ใช้สีเย็นจะแสดงความเศร้า ความสงบ ส่วนภาพเขียนที่ใช้สีอุ่นจะแสดงอารมณ์ ตื่นเต้น กระฉับกระเฉง รื่นเริง ความขัดแย้ง ผู้เขียนภาพมีอารมณ์เช่นใด การใช้สีจะแสดงวรรณะของสื่อออกมาให้เห็นอย่างชัดเจน

1.6.5 ผิว (Texture)

นักวิชาการทางศิลปะได้ให้คำอธิบายและให้ความหมายของผิวหรือพื้นผิวตามความหมายทางศิลปะเอาไว้ ดังนี้

สุชาติ ทองเถา (2536: 57) กล่าวว่าผิวคือลักษณะผิวของสิ่งต่างๆ มีหยาบ ละเอียดย่น ด้าน มัน ขรุขระ ราบเรียบ เป็นริ้วเป็นรอย ฯลฯ ให้ความรู้สึกทางกายสัมผัส ถ้าใช้มือลูบคลำสัมผัส ทำให้เกิดความรู้สึก ซึ่งศัพท์ทางวิชาการเรียกว่า “Tactile Value” พื้นผิวของผลงานทัศนศิลป์จะเป็นพื้นผิวตามธรรมชาติ และ/หรือพื้นผิวที่เกิดขึ้นจากการปรุงแต่ง เช่น การแกะสลักพื้นผิวของไม้เป็นลวดลายเพื่อให้สัมผัสได้เด่นชัด ทั้งนี้ศิลปินมีอิสระที่จะทำได้ตามความเหมาะสมสำหรับพื้นผิวในภาพเขียนนั้น อาจเป็นพื้นผิวของสี เนื้อสี เนื้อกระดาษ หรือเนื้อผ้า ผ้าใบ ลักษณะของการใช้พื้นผิวสามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ลักษณะ คือ

- 1) พื้นผิวเป็นจริงตามธรรมชาติ
- 2) พื้นผิวคิดทำขึ้นเอง

เทคนิควิธีการสร้างพื้นผิวสามารถทำได้หลายชนิด อาจเขียนเป็นลวดลายหรือรูปร่างต่างๆ ที่แสดงรายละเอียดก็เป็นการแสดงพื้นผิวได้เช่นเดียวกัน โดยธรรมชาติของพื้นผิวจะมีทั้ง 2 มิติ และ 3 มิติ

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2537: 96 - 98) กล่าวว่า พื้นผิวหมายถึงลักษณะระนาบผิวของวัตถุใดๆ ที่สามารถรับรู้ได้ด้วยการสัมผัสแตะต้องหรือด้วยการมอง พื้นที่กล่าวถึงนี้จะเป็นพื้นผิวของวัสดุจริงๆ หรือที่เกิดจากการสร้างสรรค์โดยศิลปินก็ได้

ในจิตรกรรม ผลงานบางชิ้นมีระนาบผิวที่เรียบหมดทั้งภาพ แม้แต่รอยแปรงหรือพู่กันก็ไม่มี เพราะศิลปินระมัดระวังไม่ให้เกิดพื้นผิวหยาบๆ ขึ้นในผลงาน ไม่มีอุปสรรคหรือสิ่งกีดขวางใดๆ ที่ทำให้สายตาของเราไม่สามารถรับรู้ลักษณะพื้นผิวได้ ไม่ว่าจะเป็นระนาบผิวนั้นจะเรียบหรือหยาบสักปานใด ขณะเดียวกันก็มีผลงานจิตรกรรมอื่นๆ ที่มีพื้นผิวแปลกๆ โดยใช้ศิลปินใช้สีหนาๆ ระบายหรือป้ายด้วย

เกรียง เพื่อสร้างสรรค์พื้นผิวหยาบๆ ขึ้นมา ความหยาบนี้สามารถสัมผัสได้ด้วยตาและมือ พื้นผิวทั้งสองลักษณะนี้เรียกว่าพื้นผิวจริง (Actual Texture) เพราะเราสามารถสัมผัสรับรู้ความเรียบและความหมายของผลงานแต่ละชิ้นได้จริงๆ

บางครั้งศิลปินจะใช้วัสดุจริงๆ เช่น กระดาษ ผ้า ฯลฯ ปะติดลงบนระนาบผิวของผลงาน เพื่อสร้างสรรค์พื้นผิวจริงอีกลักษณะหนึ่งขึ้น วิธีการนี้คือ ภาพปะติด (Collage) ซึ่งริเริ่มทำขึ้นโดยศิลปินกลุ่มบาศกนิยม (Cubism) เมื่อราวพุทธศักราช 2453 เป็นวิธีการที่ยังนิยมใช้กันอยู่ในปัจจุบัน มีภาพเขียนเป็นจำนวนมากที่สัมผัสด้วยการแตะต้องจริงๆ แล้วจะเรียบ ทั้งที่มีภาพเขียนเป็นจำนวนมาก ความรู้สึกเป็นพื้นผิวที่แตกต่างกันยังมีอยู่ ทั้งนี้เพราะศิลปินวาดภาพนั้นขึ้นมาจากลวดลายทำให้ดูแล้วรู้สึกเหมือนพื้นผิวของวัตถุจริงๆ เช่น พื้นผิวของเสื้อผ้า อีฐ หิน ปูน ไม้ พื้นผิว ลักษณะนี้เราเรียกว่า พื้นผิวเลียนแบบ (Simulated Texture) จะพบมากในจิตรกรรมประเภทเหมือนจริงหรือเลียนแบบธรรมชาติ ซึ่งถ้าเราเอามือลูบจะไม่รู้สึกว่าเป็นอย่างที่ตามองเห็นเลย

เนื่องจากรูปทรงที่มีลักษณะเป็นสามมิติจะชักจูงใจเราให้อยากสัมผัสแตะต้องมากกว่ารูปทรงที่เป็นสองมิติ ประติมากรจึงให้ความสำคัญกับการสร้างสรรค์พื้นผิวมาก พื้นผิวต่างๆ ในประติมากรรมสามารถเน้นให้เด่นชัดขึ้นได้ด้วยแสงที่สาดส่องลงบนระนาบผิวของมัน ปกติแล้วประติมากรจะให้ความสำคัญกับคุณค่าทางพื้นผิวตามธรรมชาติของวัสดุที่เลือกใช้ เพราะรู้ว่าไม้ หินอ่อน และทองแดงต่างก็มีคุณค่าทางพื้นผิวของมันเอง จึงจำเป็นต้องรักษาคุณค่านี้ไว้ตลอดเวลาและเลือกใช้ให้เหมาะสมกับลักษณะของผลงาน

เมื่อประติมากรเลือกวัสดุได้แล้ว ต้องเลือกกลวิธีที่จะใช้กับวัสดุนั้นด้วย กลวิธีนั้นๆ จะต้องไม่ทำลายลักษณะพื้นผิวของวัสดุ ต้องรักษามันไว้ให้ดีที่สุด เช่น ถ้าต้องการจะขัดผิวให้เรียบ มันก็ไม่ควรใช้วัสดุที่เป็นดินเหนียวหรือไม้ ควรเลือกใช้หินอ่อนดีกว่า เพราะสามารถตะไบหรือขัดด้วยกระดาษทรายให้เรียบ แล้วขัดให้มันได้อีกด้วย

มีพื้นผิวอีกลักษณะหนึ่งที่ไม่ใช่พื้นผิวจริงของวัสดุและไม่ใช่พื้นผิวที่ศิลปินลอกเลียนแบบวัตถุอื่นๆ แต่เป็นลักษณะพื้นผิวที่ศิลปินคิดค้นประดิษฐ์ขึ้นมาเอง เช่น ใช้วิธีสลัดสี พิมพ์ ชีดเขียนด้วยเครื่องมือต่างๆ หรือใช้กลวิธีใดๆ ที่จะทำให้เกิดลักษณะพื้นผิวแปลกๆ ขึ้นบนระนาบต่างๆ พื้นผิวเช่นนี้เรียกว่า พื้นผิวที่คิดค้นขึ้น (Invented Texture) สามารถสร้างสรรค์ได้โดยอิสระทั้งในจิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม จะเป็นสองมิติหรือสามมิติก็ได้

สรุปได้ว่า พื้นผิวเป็นส่วนประกอบที่มีลักษณะพิเศษกว่าส่วนประกอบที่มองเห็นอื่นๆ เพราะไม่เฉพาะแต่ทำให้รู้สึกตื่นตาเท่านั้น ยังทำให้รู้สึกอยากจะทำด้วย อีกประการหนึ่งศิลปินยังสามารถใช้เป็นสื่อในการแสดงออกถึงอารมณ์และความรู้สึกได้เป็นอย่างดี ผิวเรียบให้ความรู้สึกบริสุทธิ์ เรียบสงบ น่าศรัทธา คล้ายๆ กับที่เราสัมผัสกับพระพุทธรูปสมัยสุโขทัย ผิวหยาบให้ความรู้สึกมีน้ำหนัก น่ากลัว ผิวมันให้ความรู้สึกลื่น เบา ไม่แข็งแรง นอกจากนั้นผิวพื้นยังมีความเกี่ยวข้องกับสีเป็นอย่างมาก เช่น วัสดุที่มีผิวเรียบและสีอ่อน จะให้ความรู้สึกต่างจากเมื่อเป็นสีแก่ เป็นต้น

1.6.6 รูปร่าง (Shape) และรูปทรง (Form)

ความหมายของรูปร่าง

เบรนนาร์ด (Brainard. 1991: 20; อ้างอิงจาก เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ. 2542: 48) ได้อธิบายความหมายของรูปร่างไว้ว่า หมายถึง รูปภาพจำลองบนพื้นที่ว่าง ตัวอย่างเช่น เมื่อตอนเป็นเด็ก เราจะวาดภาพที่เรารู้จักคุ้นเคยในจินตนาการ วาดเป็นภาพที่มีความหมายอาจเป็นรูปพ่อ แม่ แมว เพื่อนๆ ฯลฯ วาดเป็นรูปร่างบนกระดาษ เป็นภาพจำลองหรือเป็นตัวแทนของสิ่งต่างๆ ด้วยเส้นดินสอ

ลาเออร์ (Lauer. 1985: 144; อ้างอิงจาก เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ. 2542: 48) ได้ให้คำจำกัดความของรูปร่างไว้ว่า หมายถึงการล้อมรอบด้วยเส้น เกิดจากสีหรือน้ำหนักแบนราบ

วิรัตน์ พิชญ์ไพบุลย์ (2524: 29) ได้กล่าวว่ารูปร่าง หมายถึงรูปร่างมีลักษณะ 2 มิติ มีความสำคัญต่อศิลปิน รูปร่างเป็นองค์ประกอบหนึ่งของรูปทรงลักษณะ (Form)

ชูลุด นิมเมสมอ (2531: 210) ได้ให้ความหมายไว้ข้อหนึ่งว่ารูปร่างหมายถึง แบบรูปที่เป็น 2 มิติแสดงเนื้อที่ของผิวที่เป็นระนาบมากกว่าจะเป็นปริมาตรหรือมวล

สุชาติ เกาทอง (2536: 50) ให้ความหมายของรูปร่างไว้ว่า รูปร่างคือเนื้อที่ของรูปร่าง สี เส้น และเงา หรือเนื้อที่ภายในเส้นขอบเขต

มานพ ถนนมศรี (2544: 46) กล่าวถึงรูปร่างไว้ว่า เกิดจากเส้นที่ขีดเขียนให้เกิดรูปร่างขึ้น อาจจะเป็นรูปร่างเรขาคณิตหรือรูปร่างอิสระ มี 2 มิติ คือ ประกอบด้วยความกว้าง ยาว ไม่มีความหนาในทางทัศนศิลป์ รูปร่างแต่ละชนิดให้ความรู้สึกที่แตกต่างกันออกไป

พระพงษ์ กุลพิศาล (2546: 99) ให้ความหมายรูปร่างว่า หมายถึงพื้นที่ใดๆ ของวัตถุ ทั้งที่เป็นจริงและที่จินตนาการขึ้นมา พื้นที่ดังกล่าวนี้จะถูกกำหนดขอบเขตด้วยส่วนประกอบอื่นๆ เช่น น้ำหนักอ่อนแก่ เส้น สี พื้นผิว และพื้นที่ว่างในจิตรกรรมรูปร่างอาจจะมองดูเหมือนเป็นวัตถุสามมิติ ทั้งๆ ที่ความจริงแล้วเป็นสองมิติเท่านั้น คือมีเฉพาะความกว้างและยาว ความเป็นสองมิตินี้เองที่ทำให้รูปร่างแตกต่างกับรูปทรง เพราะรูปทรงคือวัตถุที่เป็นสามมิติอย่างแท้จริง

เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ (2542: 48) ให้ความหมายของรูปร่างไว้ว่า หมายถึง รูปลักษณะแบนราบเป็น 2 มิติ เกิดขึ้นจากส่วนประกอบสำคัญของศิลปะ ได้แก่ เส้น สี น้ำหนัก พื้นผิว ฯลฯ ไม่แสดงน้ำหนักแสงเงาให้เป็นปริมาตรหรือมวล

อโนชา แก้วมรกต (2546: 14) ได้สรุปไว้ว่า รูปร่างเป็นรูปธรรมชาติทางศิลปะที่สื่อความหมายจากศิลปินไปสู่ผู้ดู โดยส่วนที่ปรากฏแก่ตาให้เป็นรูปลักษณะต่างๆ ถ้ารูปมีลักษณะ 2 มิติ คือ แสดงเส้นขอบนอกของรูปแบบใดๆ เฉพาะส่วนกว้างและส่วนยาว

จากความหมายที่กล่าวข้างต้น พอสรุปความหมายของรูปร่างได้ว่า รูปร่าง หมายถึง รูปลักษณะแบนราบเป็น 2 มิติ เกิดขึ้นจากส่วนประกอบสำคัญของศิลปะ ได้แก่ เส้น สี น้ำหนัก พื้นผิว ฯลฯ ไม่แสดงน้ำหนักแสงเงาให้เห็นเป็นปริมาตรหรือมวล

ประเภทของรูปร่าง

รูปร่างในทางศิลปะอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท (เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ, 2542: 48 - 50) ดังนี้

1. รูปร่างธรรมชาติ (Natural Shape) หมายถึง รูปร่างที่ถ่ายทอดแบบมาจากธรรมชาติ เป็นสิ่งที่พบเห็นโดยทั่วไป ได้แก่ คน สัตว์ พืช หรือเรียกอีกนัยหนึ่งว่ารูปร่างที่ได้จากสิ่งมีชีวิต (Organic)
2. รูปร่างเรขาคณิต (Geometric Shape) หมายถึงรูปร่างที่มนุษย์สร้างขึ้น มีโครงสร้างแน่นอน ได้แก่ รูปร่างวงกลม รูปร่างสามเหลี่ยม รูปร่างสี่เหลี่ยม ฯลฯ
3. รูปร่างนามธรรม (Abstract Shape) หมายถึง รูปร่างที่ถูกเปลี่ยนแปลงให้ง่ายขึ้น หรือตัดทอนให้ผิดเพี้ยนไม่ตรงกับความจริง อาจขยายขึ้น ลดทอน ดัดแปลง แต่พอจำเนื้อหาได้

รูปร่างบวกและรูปร่างลบ (Positive & Negative Shape)

1. รูปร่างบวก หมายถึง รูปร่างที่เกิดจากการล้อมรอบด้วยเส้น หรือเกิดจากส่วนประกอบสำคัญของศิลปะอื่นๆ ได้แก่ สี ระบายแบนราบของน้ำหนัก พื้นผิว ฯลฯ มีลักษณะ 2 มิติ ปรากฏอยู่บนพื้นที่ว่างเปล่า (Empty Space) หรือพื้น
2. รูปร่างลบ หมายถึง บริเวณพื้น (Ground) หรือเนื้อที่บริเวณว่างเปล่าที่ถูกแทนที่หรือรองรับรูปร่างบวก บริเวณเนื้อที่ส่วนที่เหลือจากรูปร่างบวกจะมีค่าเป็นรูปร่างลบ

รูปร่างไม่แสดงเนื้อหา (Non-objective Shape)

รูปร่างไม่แสดงเนื้อหาหรือรูปร่างอิสระ หมายถึง รูปร่างที่เกิดขึ้นโดยไม่จำเป็นต้องอ้างอิงธรรมชาติ อาจเกิดขึ้นด้วยความบังเอิญ มีรูปร่างแปลกพิสดาร อันเกิดจากการสร้างสรรค์ให้มีรูปแบบใหม่

จากข้อมูลข้างต้น สรุปใจความสำคัญได้ดังนี้ คือ รูปร่างและรูปทรงเกิดขึ้นจากส่วนประกอบสำคัญของศิลปะ ได้แก่ เส้น สี น้ำหนัก ลักษณะผิว ฯลฯ อย่างใดอย่างหนึ่งหรือหลายๆ อย่างพร้อมๆ กัน รูปร่างและรูปทรงจะมีความแตกต่างกัน กล่าวคือ รูปร่างจะมีรูปลักษณะแบนราบ 2 มิติ ส่วนรูปทรงจะมีลักษณะ 3 มิติ เป็นมวลและมีปริมาตร

รูปร่างในทางศิลปะอาจแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ รูปร่างธรรมชาติ ได้แก่ คน สัตว์ พืช รูปร่างเรขาคณิต ได้แก่ รูปร่างวงกลม รูปร่างสามเหลี่ยม ฯลฯ และรูปร่างนามธรรมเป็นรูปร่างที่ถูกดัดแปลงให้ง่ายขึ้น ลดทอน ดัดแปลง แต่พอจำเนื้อหาได้

รูปร่างบวกและรูปร่างลบ รูปร่างบวกในทางศิลปะหมายถึง รูปลักษณะที่สร้างสรรค์ขึ้น มี 2 มิติปรากฏบนระนาบว่างเปล่า ส่วนรูปร่างลบก็คือพื้นที่หรือระนาบว่างเปล่านั้นเอง สำหรับรูปร่างไม่แสดงเนื้อหาเป็นรูปร่างที่ไม่ได้อ้างอิงธรรมชาติ เป็นรูปร่างที่มีความแปลกพิสดาร เป็นรูปแบบใหม่สร้างขึ้นอย่างอิสระ

รูปทรง (Form)

ความหมายของรูปทรง

วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์ (2524: 44) ได้อธิบายเกี่ยวกับรูปทรงลักษณะ (Form) ว่าเป็นรูปทรงที่มี 3 มิติ และเป็นงานศิลปะที่เกิดจากองค์ประกอบ ได้แก่ เส้น รูปร่าง คุณค่าของแสงและเงา พื้นผิว และสี เกิดเป็นรูปทรง รูปทรงที่มีคุณค่าทางสุนทรีภาพจะขึ้นอยู่กับการจัดองค์ประกอบของศิลปะให้เป็นเอกภาพ ตามลักษณะของงานศิลปะนั้นๆ

ชลุด นิยมเสมอ (2531: 209) ได้ให้ความหมายของรูปทรงไว้ข้อหนึ่งว่า หมายถึง สิ่งที่มีความแน่นทึบแบบ 3 มิติ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุจริงอย่างงานประติมากรรม หรือเห็นเป็นของจริงอย่างงานจิตรกรรม

เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ (2542: 52) ได้กล่าวว่า รูปทรงหมายถึงรูปที่มีลักษณะ 3 มิติ ซึ่งเกิดจากส่วนประกอบสำคัญของศิลปะ สามารถมองเห็นเป็นภาพลวงตาอย่างของจริงในงานจิตรกรรม หรือเป็นรูปทรงจริง 3 มิติในงานประติมากรรม

พระพงษ์ กุลพิศาล (2546: 100) ได้ให้ความหมายของรูปทรงไว้ว่า รูปทรงก็คือรูปร่างที่เป็นสามมิติที่เพิ่มมิติแห่งความลึกเข้าไป เราคงไม่สามารถรู้สึกได้ว่ารูปทรงในจิตรกรรมมีความกลมกลืนจริงๆ ได้ แต่เราจะรู้สึกกับรูปทรงทางประติมากรรม และสถาปัตยกรรมได้

อโนชา แก้วมรกต (2546: 14) ได้สรุปไว้ว่า รูปทรงเป็นการถ่ายทอดออกมาให้เห็นเป็น 3 มิติ คือ มีทั้งส่วนกว้าง ส่วนยาว และส่วนหนาหรือส่วนลึก

มานพ ถนอมศรี (2544: 46) ให้ความหมายของรูปทรงไว้ว่า รูปทรงหมายถึง สิ่งที่ประกอบด้วยความกว้าง ความยาวและความหนา มีลักษณะเป็น 3 มิติ กินเนื้อที่ในอากาศ เช่น วัตถุสิ่งของต่างๆ คน สัตว์ บ้านเรือน รูปทรงทางทัศนศิลป์ อาจเกิดขึ้นจากการนำสายตาของเส้นหรือความแตกต่างของน้ำหนักสีและแสงเงา

สุชาติ ทองเถา (2536: 56) ได้ให้ความหมายของรูปทรงไว้ว่า คือโครงสร้างทางรูปของงานศิลปะ รวมทั้งรูปภายในและรูปภายนอก เป็นโครงสร้างที่ก่อรูปขึ้นด้วยหน่วยเพียงหน่วยเดียวหรือหลายหน่วยรวมตัวกันขึ้น มีความหมายแน่นทึบเป็น 3 มิติ ไม่ว่าจะเป็นวัตถุจริงอย่างประติมากรรม หรือเห็นเป็นจริงอย่างงานจิตรกรรม รูปทรงจะมีโครงสร้าง มีความหมายและเอกภาพในตัวเอง

จากความหมายดังกล่าว สามารถสรุปความหมายของรูปทรงได้ว่า รูปทรง หมายถึง รูปที่มีลักษณะ 3 มิติ ซึ่งเกิดจากส่วนประกอบสำคัญของศิลปะ สามารถมองเห็นเป็นภาพลงตาอย่างของจริงในงานจิตรกรรม หรือเป็นรูปทรงจริง 3 มิติในงานประติมากรรม

ประเภทของรูปทรง

รูปทรงในทางศิลปะอาจแบ่งออกได้เป็น 3 ประเภท คือ

1. รูปทรงจากสิ่งมีชีวิต (Organic form) หมายถึง รูปทรงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ ได้แก่ คน สัตว์ พืช โดยนำมาถ่ายทอดเป็นงานศิลปะในลักษณะ 3 มิติ รูปทรงในลักษณะนี้จะให้ความมีชีวิต

2. รูปทรงเรขาคณิต (Geometric form) หมายถึง รูปทรงที่มนุษย์สร้างขึ้นด้วยเครื่องมือ ได้แก่ รูปทรงสามเหลี่ยม รูปทรงสี่เหลี่ยม รูปทรงวงกลม ฯลฯ รูปทรงเหล่านี้จะแสดงความกว้าง ความยาว และมิติในทางลึกหรือหนา มีความเป็นมวลและปริมาตร

3. รูปทรงอิสระ (free form) หมายถึง รูปทรงที่เกิดขึ้นเองอย่างอิสระ ไม่มีโครงสร้างแน่นอน เป็นมาตรฐานเหมือนกับรูปทรงเรขาคณิตและรูปทรงจากสิ่งมีชีวิต ได้แก่ รูปทรงของก้อนหิน กรวด ดิน หยดน้ำ ก้อนเมฆ คandles สิ่งผูกพัน ฯลฯ จะมีรูปทรงแปลก พิกล เลื่อนไหล ให้ความอิสระ และได้อารมณ์ความเคลื่อนไหวเป็นอย่างดี

จากข้อมูลข้างต้นสรุปได้ว่า รูปทรงมีลักษณะเป็น 3 มิติ มีความแน่นทึบและเป็นไปได้ทั้งรูปทรงจริงในธรรมชาติหรือในงานศิลปะอย่างงานประติมากรรม และสถาปัตยกรรมหรือเป็นรูปทรงลงตา มีความกว้าง ยาว ลึกหรือหนาในงานจิตรกรรม

รูปทรงในทางศิลปะอาจแบ่งออกเป็น 3 ประเภท คือ รูปทรงจากสิ่งมีชีวิต ได้แก่ คน สัตว์ พืช รูปทรงเรขาคณิต ได้แก่ รูปทรงกลม รูปทรงสี่เหลี่ยม ฯลฯ และรูปทรงอิสระ ได้แก่ รูปทรงที่เกิดขึ้นเองอย่างอิสระ ไม่มีโครงสร้างแน่นอน ได้แก่ รูปทรงของก้อนหิน กรวด หยดน้ำ ก้อนเมฆ คandles

1.6.7 ที่ว่าง (Space)

ความหมายของที่ว่าง

พีระพงษ์ กุลพิศาล (2537: 101) กล่าวว่า พื้นที่ว่าง หมายถึง ระยะความห่างไกล หรือพื้นที่ที่อยู่รอบๆ อยู่เบื้องบนหรือเบื้องล่าง และที่อยู่ระหว่างวัตถุหรือที่อยู่ภายในสิ่งต่างๆ พื้นที่ว่างในความหมายของศิลปะ หมายถึง ส่วนประกอบอย่างหนึ่งที่เป็นได้ทั้งสองมิติและสามมิติ

พื้นที่ว่างสามมิติ มีความสูง ความกว้าง และความลึก เป็นพื้นที่ว่างที่เราสามารถพบเห็นได้จริงๆ ไม่ใช่ภาพลงตา พบได้ในผลงานศิลปะที่เป็นสามมิติจริงในตัวของมัน เช่น ประติมากรรม สถาปัตยกรรม เซรามิกส์

พื้นที่ว่างเป็นปัจจัยในการสร้างสรรค์ทัศนศิลป์แขนงสถาปัตยกรรม พื้นที่ว่างของสถาปัตยกรรมมีลักษณะเป็นสามมิติ ซึ่งตามข้อเท็จจริงแล้วรูปทรงทางสถาปัตยกรรมเป็นศิลปะที่มีพื้นที่ว่างแบบปิด

สุชาติ เถาทอง (2536: 58 - 59) กล่าวว่า ที่ว่างคือคู่ของรูปทรงและรูปร่างขัดแย้งกันอย่างตรงกันข้าม มีบทบาทไม่น้อยกว่าทัศนธาตุทั้งหลายในการสร้างและเสริมรูปทรง

ชลุด นิมเสมอ (2531: 65) กล่าวถึงความหมายของที่ว่างไว้ว่า ที่ว่างเป็นทัศนธาตุที่มองไม่เห็น จะปรากฏตัวก็ต่อเมื่อมีทัศนธาตุอื่นมากำหนดรูปร่างมาก่อให้เกิดปฏิกิริยาขึ้น ที่ว่างจึงเป็นเสมือนสนามหรือเวทีที่ทัศนธาตุอื่นๆ จะลงไปแสดงหรือปรากฏตัวในบทบาทของรูปทรง ทัศนศิลป์แต่ละประเภทใช้ที่ว่างต่างกันไปตามลักษณะของงาน จิตรกรรมใช้ที่ว่างที่เป็น 2 มิติ แต่อาจทำให้เกิดการลวงตาเห็นเป็น 3 มิติก็ได้ ด้วยวิธีการประกอบกันของทัศนธาตุต่างๆ ประติมากรรมใช้ที่ว่างจริงๆ โอบ ล้อม ลูบไล้ และเจาะทะลุรูปทรงที่เป็น 3 มิติ สถาปัตยกรรมใช้ที่ว่างจริงเช่นเดียวกับประติมากรรม และยังเป็น ที่ว่างที่เราสามารถเข้าไปอยู่ภายในได้อีกด้วย ประติมากรรมสิ่งแวดล้อม (Environmental Sculpture) ใช้แนวความคิดที่ให้ผู้ดูเข้าไปอยู่ภายในได้อีกด้วย ประติมากรรมเดียวกับงานสถาปัตยกรรม การเดินระบำสมัยใหม่ก็เป็นการสร้างที่ว่างให้มีความหมายด้วยการกำหนดและเปลี่ยนแปลงที่ว่างด้วยร่างกายและความเคลื่อนไหวของคน

คำจำกัดความของที่ว่าง

1. ปริมาตรที่วัตถุหรือรูปทรงกินเนื้อที่อยู่ รูปทรง 3 มิติเมื่อปรากฏตัวในที่ว่าง ปริมาตรของรูปทรงนั้นจะเข้าแทนที่ที่ว่างทันที ที่ว่างที่ถูกแทนที่ด้วยรูปทรงนี้จะมีรูปร่างและปริมาตรเช่นเดียวกับรูปทรงทุกประการ ถ้าเราจะพิจารณาจากการทำแม่พิมพ์ในงานประติมากรรมก็จะเห็นได้ชัด แม่พิมพ์ของวัตถุชิ้นหนึ่งจะมีปริมาตรและรูปร่างของที่ว่างเท่ากันและเป็นอย่างเดียวกับวัตถุนั้น ผิดกันแต่เพียงว่าแม่พิมพ์นั้นมีปริมาตรเป็นลบ หรือเรียกว่า ปริมาตรของที่ว่าง (Space Volume) แต่วัตถุมีปริมาตรเป็นบวก หรือเรียกว่า ปริมาตรของมวล (Mass Volume)

2. อากาศที่โอบรอบรูปทรงอยู่ เมื่อมีรูปทรงหนึ่งปรากฏในที่ว่าง ผิวนอกทั้งหมดของรูปทรงนั้นจะถูกห่อหุ้มล้อมอย่างแนบสนิทด้วยที่ว่างทันที

3. ระยะห่างระหว่างรูปทรง ระยะห่างระหว่างรูปทรงนี้ บางครั้งเรียกว่า ช่องไฟ เช่น ช่องไฟระหว่างตัวอักษรในการเขียนหนังสือ หรือช่องไฟในลายไทย

4. ปริมาตรของความว่างที่ถูกล้อมรอบด้วยขอบเขต ได้แก่ ที่ว่างภายในของวัตถุหรือรูปทรง เช่น ที่ว่างภายในห้องหนึ่งที่ถูกล้อมด้วยผนัง พื้น และเพดาน ที่ว่างภายในอุโมงค์ หรือที่ว่างภายในรูปทรงขนาดใหญ่ที่ทำด้วยวัสดุสังเคราะห์ ให้คนเข้าไปอยู่ข้างในได้ ฯลฯ คำจำกัดความ ข้อนี้ต่างกับข้อ 1 ตรงที่ว่า รูปทรงในข้อ 1 เป็นรูปทรงที่ทึบตัน ปริมาตรของรูปทรงเข้าไปแทนที่หรือไล่ ที่ของที่ว่าง แต่ในข้อนี้เป็นปริมาตรของความว่างที่ถูกโอบล้อมด้วยระนาบหรือรูปทรงที่มีความกลวงข้างใน

5. พื้นที่ของระนาบ (Plane) 2 มิติที่จิตรกรใช้เขียนรูปลงไป ได้แก่ กระดาษ ผ้าใบ ฯลฯ หรือที่เรียกว่า แผ่นภาพ (Format) ซึ่งปกติจะมีรูปสี่เหลี่ยมที่มีส่วนสัดส่วนต่างๆ กัน แต่บางครั้งอาจมีรูปนอกเป็นอย่างอื่น เช่น สามเหลี่ยม วงกลม วงรี ฯลฯ

6. การแทนค่าของความลึกบนระนาบที่เป็น 2 มิติ ได้แก่ การเขียนรูปให้เห็นลวดตาว่ามีความลึก (Pictorial Space)

7. ปฏิสัมพันธ์ระหว่างน้ำหนัก สี และรูปทรงที่มีผลต่อประสาทตา ที่ว่างแบบนี้เห็นได้ชัดชัดในงานจิตรกรรมแบบ ออปอาร์ต (Op Art) ที่ปฏิสัมพันธ์ระหว่างที่ว่างกับเส้น น้ำหนักหรือสี ทำให้ผู้ดูเห็นผิวพื้นของภาพลึกลับ ฐาน เป็นการสร้างความลึกตาอีกวิธีหนึ่ง

ลักษณะของที่ว่าง ที่ว่างในงานศิลปะ เป็นที่ว่างที่ได้ถูกควบคุมและกำหนดให้มีขอบเขต และความหมายตามที่ศิลปินต้องการ มีหลายลักษณะดังต่อไปนี้

ที่ว่างจริงและที่ว่างลวดตา (Physical Space และ Pictorial Space) ที่ว่างของงานสถาปัตยกรรมและประติมากรรมเป็นที่ว่างจริงๆ ที่สามารถสัมผัสได้ เราเรียกว่า ที่ว่างจริง หรือที่ว่างกายภาพ ส่วนที่ว่างในงานจิตรกรรมหรือภาพพิมพ์ที่แสดงถึงความลึกตื้น เป็นที่ว่างลวดตาที่เกิดขึ้นจากกรรมวิธีทางจิตรกรรม หรือการประกอบกันของทัศนธาตุ เราเรียกที่ว่างชนิดนี้ว่า ที่ว่างลวดตาหรือที่ว่างแบบรูปภาพ

ที่ว่างแบบ 2 มิติ (Two - dimensional Space) ที่ว่างแบบ 2 มิติ คือ ที่ว่างที่กำหนดด้วยความกว้างและความยาวเท่านั้น เป็นที่ว่างของผิวพื้นที่แบนราบของสิ่งใดสิ่งหนึ่ง เช่น แผ่นภาพ กระดาษ หรือผ้าใบ ที่ว่างระหว่างรูปทรงในงานจิตรกรรมที่มีได้แสดงความลึก

ที่ว่างแบบ 3 มิติ (Three - dimensional Space) ที่ว่างแบบ 3 มิติ คือ ที่ว่างที่กำหนดด้วยความกว้าง ความยาว และความลึก เป็นที่ว่างที่มีปริมาตร เช่น ปริมาตรของที่ว่างในห้องห้องหนึ่ง ที่ว่างที่ดูได้รูปทรง 3 มิติ ที่ว่างในทางลึกของงานจิตรกรรมที่แสดงด้วยการประกอบกันของทัศนธาตุให้เกิดลวดตาเห็นเป็น 3 มิติ

ที่ว่างที่เป็นกลาง (Neutral Space) ที่ว่างที่เป็นกลางหรือเป็นศูนย์ คือที่ว่างที่ยังคงเป็นความว่างอยู่ ยังไม่มีการกำหนดขอบเขตหรือรูปร่างที่มีความหมายขึ้น ยังไม่แสดงปฏิกิริยาหรือพลังใดๆ ให้เรารู้ได้ เช่น ที่ว่างของผนัง แผ่นผ้าใบ แผ่นกระดาษว่างๆ หรือที่ว่างบนท้องฟ้า

ที่ว่างบวกและที่ว่างลบ (Positive Space - Negative Space) เมื่อที่ว่างบริเวณหนึ่งถูกกำหนดด้วยเส้นรูปนอกให้เกิดเป็นร่างขึ้น ที่ว่างที่มีรูปร่างนี้จะเริ่มมีพลัง มีความเคลื่อนไหวและมีความหมายขึ้น ส่วนที่ว่างที่อยู่รอบๆ จะยังคงเป็นความว่างที่ค่อนข้างเฉยอยู่ ถึงแม้จะมีความหมายขึ้นบ้างจากผลกระทำของที่ว่างส่วนที่มีรูปร่างนั้นก็เป็นส่วนน้อย ที่ว่างที่มีรูปร่างนี้เรียกว่า ที่ว่างบวก หรือที่ว่างที่ทำงาน (Active Space) ส่วนที่ว่างที่อยู่รอบๆ เรียกว่า ที่ว่างลบ หรือที่ว่างที่เฉย (Passive Space)

การกำหนดความเป็นบวกเป็นลบให้แก่ที่ว่างนี้ ทำขึ้นเพียงเพื่อความสะดวกในการศึกษาทางทฤษฎี มิได้หมายความว่าส่วนที่เป็นลบจะมีค่าน้อยกว่าส่วนที่เป็นบวก เพราะในทัศนะของศิลปินนั้น ทุกส่วนในงานย่อมมีความสำคัญที่จะต้องพิจารณาเท่าเทียมกัน

ที่ว่างสองนัย (Ambiguous Space) ที่ว่างสองนัย คือ บริเวณที่ว่างที่ถูกกำหนดด้วยเส้นให้เป็นรูปร่างขึ้น แต่รูปร่างของที่ว่างที่เกิดขึ้นนี้มีความสำคัญหรือมีความหมายเท่าๆ กับที่ว่างที่เหลืออยู่ จนไม่อาจตัดสินได้ว่า ส่วนใดเป็นที่ว่างบวก ส่วนใดเป็นที่ว่างลบ ทั้งสองส่วนจะเป็นทั้งบวกและลบสลับกัน ทำให้เกิดพลังความเคลื่อนไหวของความไม่แน่นอนตลอดเวลา จากบวกไปเป็นลบ จากลบไปเป็นบวก

แบบรูปของที่ว่าง (Space Pattern) หมายถึง รูปร่างหรือบริเวณ 2 มิติของที่ว่างที่ถูกกำหนดขึ้นให้เป็นบวก เป็นลบ หรือเป็นสองนัย อาจแบ่งออกได้เป็น 2 แบบ คือ แบบรูปปิด และแบบรูปเปิด (Closed Pattern - Open Pattern)

แบบรูปปิด ได้แก่ แบบรูปของที่ว่างที่มีเส้นรอบนอกล้อมรอบบรรจบกัน ทำให้รูปร่างนั้นเป็นหน่วยที่แยกตัวออกจากที่ว่างที่มีอยู่เดิม แบบรูปปิดนี้จะให้ความรู้สึกในพลังความเคลื่อนไหวแบบตึงเครียดจากการเผชิญหน้ากัน ระหว่างที่ว่างบวกกับที่ว่างลบ

แบบรูปเปิด ได้แก่ แบบรูปของที่ว่างที่มีเส้นรอบนอกเปิดออก หรือพวาลีเส้นที่จุดใดจุดหนึ่งหรือหลายจุด พลังความเคลื่อนไหวของที่ว่างแบบนี้จะเป็นไปอย่างสงบสบาย เคลื่อนไหวไปทั่วทั้งส่วนที่เป็นบวกและส่วนที่เป็นลบ เหมือนทำนบกั้นน้ำที่เปิดออก น้ำจากภายนอกกับน้ำภายในไหลวนปนกันไป ให้ความรู้สึกในเรื่องความว่างที่เข้าไปละลายความหนักแน่นของรูปทรง

การสร้างแบบรูปของที่ว่างให้พลังความเคลื่อนไหวในลักษณะต่างๆ นี้ เป็นวิธีการอันหนึ่งที่ศิลปินใช้กำหนดจังหวะหรือลีลาของความเคลื่อนไหวขึ้นในงาน ให้ผู้ดูเกิดความรู้สึกหรืออารมณ์คล้อยตามไปด้วย

รูปทรงกับที่ว่าง (Form-Space) หรือรูปทรงกับพื้น (Figure-Ground) เมื่อเราสร้างสิ่งหนึ่งขึ้นในที่ว่าง เราเรียกสิ่งนั้นว่า รูปทรงในงานศิลปะชิ้นหนึ่งจึงมีรูปทรงกับที่ว่างประกอบกันอยู่

ในงานประติมากรรม เราเรียกวัตถุที่สร้างขึ้นนั้นว่า รูปทรงและเรียกความว่างรอบๆ ที่ดูปลื้ผวนอกหรือบริเวณภายในของรูปทรงนี้ว่า ที่ว่าง

ในงานจิตรกรรมหรือภาพพิมพ์ เราอาจเรียกสิ่งที่เขียนขึ้นหรือพิมพ์ลงบนแผ่นภาพว่า รูปทรง และเรียกบริเวณที่ว่างรอบๆ รูปทรงว่า ที่ว่างได้ แต่โดยทั่วไปแล้วมักจะใช้คำว่า รูป (Figure) แทนรูปทรง และพื้น (Ground) แทนที่ว่าง เพราะคำว่ารูปทรงกับที่ว่างนั้นส่วนมากจะหมายถึงความกลม ความหนักแน่นของรูปในที่ว่างที่มีความลึกเป็น 3 มิติ

รูปที่ใช้คู่กับพื้น ในที่นี้หมายถึง รูปร่างของสิ่งใดก็ได้ที่ปรากฏบนพื้น เช่น คน สัตว์ สิ่งของ จุด ขีด แบบ รูปเรขาคณิต รูปทรงนามธรรม

การที่เราสามารถเห็นรูปทรงในธรรมชาติและในงานศิลปะได้ก็เพราะรูปทรงกับที่ว่าง หรือรูปกับพื้นมีความแตกต่างกันในน้ำหนัก ในสี หรือในลักษณะผิว ถ้ารูปกับพื้นมีน้ำหนัก สี หรือ ลักษณะผิวเป็นอย่างเดียวกัน เราจะไม่เห็นรูปเลย ดังนั้นปัจจัยของการเห็นที่นอกเหนือจากประสาทตา และแสง ก็คือ ความต่างกันของรูปกับพื้น

รูปทรงกับที่ว่างหรือรูปกับพื้นเป็นสิ่งตรงข้ามกัน แต่ต้องอาศัยซึ่งกันและกัน รูปทรง จะเกิดขึ้นโดยไม่มีที่ว่างนั้นเป็นสิ่งที่เป็นไปได้ เพราะที่ว่างเป็นสิ่งที่มียอยู่แล้วแต่ดั้งเดิม ส่วนที่ว่างที่ ปราศจากรูปทรงก็จะเป็นความว่างที่ไม่มีความหมายอะไร การเปลี่ยนแปลงตำแหน่ง ขนาด หรือรูปร่าง ของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งและทำให้ผลส่วนรวมของภาพเปลี่ยนแปลงไปด้วย

2. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับความสามารถทางการวาดภาพระบายสี

2.1 ความหมายและความสำคัญของการวาดภาพระบายสี

การเขียนภาพระบายสี มาจากคำ 2 คำ คือ “การเขียนภาพ” (Drawing) กับคำว่า “ระบายสี” (Painting) หมายถึง ผู้เรียนจะเขียนด้วยอะไรก็ได้อาจเป็นดินสอดำ ดินสอสี สีชอล์ก หรือสีเทียน ตลอดจน สิ่งอื่นที่สามารถทำให้เกิดเป็นรูปร่างขึ้นมามีความหมายต่อผู้เขียนและผู้ดู เราถือว่าเป็นการเขียนภาพ ทั้งสิ้น ส่วนคำว่า “ระบายสี” นั้นหมายถึง การระบายสีลงไปบนภาพให้ทั่วบริเวณที่ต้องการ จะระบายโดยวิธีใดก็ได้จะใช้อุปกรณ์หรือไม่ใช้ก็ถือว่าเป็นการระบายสีทั้งสิ้น

สุชาติ เกาทอง (2536: 153) กล่าวว่า การปฏิบัติงานวาดภาพระบายสี เป็นกระบวนการ ผลิตผลงานสร้างสรรค์ของมนุษย์ ที่ถ่ายทอดการรับรู้ของตนที่แสดงความรู้สึกนึกคิดส่วนตัวของผู้เขียน ออกมา โดยใช้การวาดภาพระบายสีเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดผลงาน

ชวลิต ดาบแล้ว และสุภาวดี เหมทานนท์ (2525: 136) กล่าวว่า การเขียนภาพระบายสี คือการขีดเขียน ขูด และระบายด้วยวัสดุต่าง ๆ ลงบนแผ่นรองรับ เช่น กระดาษ ผ้า ไม้ หรือวัสดุต่างๆ

อารี สุทธิพันธุ์ (2539: 52) ให้ความหมายของจิตรกรรมว่า เป็นการถ่ายทอดรูปแบบโดย การใช้สีซึ่งอาจจะอาศัยการวาดเขียนหรือไม่อาศัยก็ได้ การระบายสีมีชื่อเรียกตามลักษณะของคุณลักษณะ ที่ใช้ เช่น สีน้ำมัน สีน้ำ สีฝุ่น หรือผสมกัน การระบายสีมีความหมายเหมือนกับงานจิตรกรรมซึ่งอาจเป็น จิตรกรรมสีเดียว หรือจิตรกรรมหลายสี

วิรุณ ตั้งเจริญ (2548: 45) ให้ความหมายของจิตรกรรมว่า เป็นผลรวมของการจัดการ สีเส้น และบริเวณว่างเข้าด้วยกันโดยที่ศิลปินเป็นผู้สร้างและแสดงออกให้เป็นจริงขึ้น

สวนศรี ศรีแพ่งพงษ์ (2534: 64) ได้ให้ความหมายว่าเป็นการเขียนภาพและระบายสีภาพด้วยสีต่างๆ ส่วนการวาดเขียน (Drawing) นั้น เป็นการเขียนภาพโดยใช้สีเดียว ทั้งจิตรกรรม และวาดเขียนมีความสัมพันธ์กัน บางคนอาจจะเขียนและร่างภาพขึ้นมาก่อนแล้วจึงลงสีหลายๆ สีภายหลัง หรือบางคนอาจจะเขียนระบายสีโดยไม่ร่างก็ได้ ทั้งนี้แล้วแต่ความถนัดและแนวคิดในการแสดงออกของแต่ละคน ทั้งจิตรกรรมและการวาดเขียนมีขอบข่ายของการสร้างสรรค์กว้างขวาง เช่น การเขียนภาพหุ่นนิ่ง ภาพเขียนคนเหมือนและการเขียนภาพตามจินตนาการ ฯลฯ

จากความหมายดังกล่าวข้างต้น พอสรุปได้ว่า การเขียนภาพระบายสีเป็นการแสดงออกทางศิลปะโดยการ ชีด เขียน ขูด และระบายสีด้วยวัสดุต่างๆ ลงในบริเวณว่างตามที่ต้องการ เพื่อสร้างสรรค์ผลงานทางศิลปะออกมาในรูปของจินตนาการ ความรู้สึกนึกคิดของเด็กที่แสดงออกมาเป็นรูปธรรม

2.2 ความสามารถทางการวาดภาพระบายสี

เจร ลำอานงค์ (2547: 7) ให้ความหมายของความสามารถทางการวาดภาพระบายสีว่า หมายถึง ผลสัมฤทธิ์หรือคะแนนในด้านศิลปะจากการที่เด็กนักเรียนได้ใช้ความคิดของตนจากการเรียนรู้ประสบการณ์ สิ่งแวดล้อมมาใช้ในการวาดภาพระบายสี วาดภาพตามความต้องการ ซึ่งวัดได้โดยการทดสอบการวาดภาพและประเมินความสามารถในการวาดภาพ

วิทวัส เอี่ยมผู้ช่วย (2544: 25) ได้กล่าวถึงลักษณะของการแสดงออกของเด็กว่า การแสดงออกทางศิลปะของเด็กจะแสดงถึงพฤติกรรม 3 ด้าน คือ แสดงออกเพื่อให้สัมพันธ์กับการเคลื่อนไหวร่างกาย แสดงออกเพื่อความสนุกสนานและแสดงออกเพื่อเรียนรู้การสร้างสรรค์และเรียนรู้สิ่งแวดล้อม

เลิศ อานันทนนะ (2524: 47) กล่าวว่า การแสดงออกของเด็กอย่างเสรี เป็นการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์และจินตนาการของเด็ก โลกของศิลปะเด็กคือการแสดงออกที่มีความซื่อ บริสุทธิ์ จริงใจ และไร้เดียงสา ดังนั้นผลงานของเด็กจึงเกิดจากการแสดงออกที่ปราศจากเล่ห์เหลี่ยมมารยาใดๆ

นัยนา คณานุรักษ์ (2530: บทคัดย่อ) ให้ความหมายของความสามารถทางการวาดภาพระบายสีว่า หมายถึง ความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพที่มีเนื้อหาแตกต่างกัน และขึ้นอยู่กับความสนใจ เช่น นักเรียนชายชอบวาดภาพการต่อสู้ นักเรียนหญิงชอบวาดภาพทิวทัศน์ และมีการเลือกใช้สีและประเภทของสีแตกต่างกัน

ปราณี ศรีโชค (2530: 95 - 97) กล่าวว่า ความสามารถทางการวาดภาพระบายสีนั้นขึ้นอยู่กับลักษณะของการวาดภาพคน ภาพสัตว์ ภาพทิวทัศน์ การเลือกใช้สี และการสร้างงาน การเลือกใช้สีประเภทต่างๆ และเขียนภาพที่แสดงได้ใกล้เคียงกับความจริง

สุนทรี แยมทัพ (2541: 63) กล่าวถึงลักษณะการสร้างงานจิตรกรรมของนักเรียนว่า เป็นการวาดภาพที่มีเนื้อหาส่วนใหญ่เกี่ยวกับธรรมชาติ ภาพมีความสมดุลความรู้สึก เน้นการใช้รูป ลักษณะที่แตกต่างกันสีกลมกลืนในวรรณะเดียวกัน และแสดงค่าน้ำหนักของสี

มณฑา ไกรทิม (2544: 5) กล่าวสรุปว่า ความสามารถทางการวาดภาพพระบายสี หมายถึง ความสามารถในการรับรู้ความรู้สึกด้านการมองเห็น สามารถรับรู้ความรู้สึกด้านการฟัง สามารถรับรู้ความรู้สึกด้านการดมกลิ่น สามารถรับรู้ความรู้สึกด้านการชิมรส สามารถรับรู้จากความรู้สึกจากการสัมผัส และมีความเข้าใจในการถ่ายทอดการเขียนภาพพระบายสี

ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์ (2543: บทคัดย่อ) กล่าวถึง ความสามารถทางการวาดภาพพระบายสี ไว้ว่า เป็นการแสดงออกทางศิลปะ ที่มีกระบวนการในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะ ซึ่งจะแสดงความรู้สึกนึกคิดทางด้านสติปัญญาและความรู้สึกทางด้านจิตใจ ถ่ายทอดออกมาโดยผ่านการกระทำ

ปฏิภาณ นาควิโรจน์ (2546: บทคัดย่อ) ให้ความหมายของความสามารถทางการวาดภาพพระบายสีไว้ว่า หมายถึง ผลการประเมินจากแบบประเมินความสามารถในการวาดภาพพระบายสี โดยประเมินจากผลงานการวาดภาพพระบายสีที่แสดงออกมา 5 ด้าน คือ ด้านการใช้เส้น ด้านการใช้สี ด้านการใช้สีรูปทรง ด้านการใช้พื้นที่ว่าง และด้านการออกแบบโดยการใช้เครื่องมือ คือ สีเทียนหรือสีชอล์คน้ำมัน วาดภาพพระบายสีลงบนกระดาษขาวที่รองด้วยวัสดุที่มีพื้นผิวหยาบหรือขรุขระ ในหัวข้ออิสระตามความสนใจ

จากความหมายข้างต้น สรุปได้ว่า ความสามารถทางการวาดภาพพระบายสีเป็นการให้คะแนนความสามารถในการรับรู้โดยการมองเห็นแล้วแสดงออกมาเป็นผลงานทางศิลปะ โดยการวาดภาพพระบายสี โดยพิจารณาจากผลงานที่แสดงออกทางการวาดภาพพระบายสี 5 ด้าน คือ ด้านการใช้เส้น ด้านการใช้สี ด้านการใช้รูปทรง ด้านการใช้พื้นที่ว่าง และด้านการออกแบบ ซึ่งสามารถวัดและประเมินผลได้ด้วยการทดสอบการวาดภาพพระบายสี

2.3 เนื้อหาของการเขียนภาพพระบายสี

อารี สุทธิพันธุ์ (2533: 20 - 22) ให้ความหมายของเนื้อหาว่าเป็นเรื่องราวที่คนด้วยกันมองเห็นรับรู้ได้ หรือที่คนไม่เคยเห็นในโลกความเป็นจริง โดยจัดเรื่องราวได้ 4 หมวดหมู่ ดังนี้

1. เรื่องราวที่เกี่ยวกับมนุษย์ และความเชื่อในศาสนา จากผลงานศิลปะบนผนังถ้าจะเห็นเรื่องการล่าสัตว์เป็นส่วนมาก ทั้งเพราะเกี่ยวข้องกับการดำเนินชีวิตของมนุษย์สมัยนั้น ต่อมาเมื่อมนุษย์รู้จักเพาะปลูก รู้จักแบ่งงานกันทำกลายเป็นระบบสังคม เรื่องราวมักจะปรากฏเกี่ยวกับความเชื่อในศาสนา ทั้งนี้เพื่อว่าคนในสังคมจะได้มีหลักยึดมั่นอันเดียวกัน มีความเห็นเกี่ยวกับอำนาจลี้ลับ นอกเหนือมนุษย์เหมือนกัน รูปแบบของพระเจ้า และประวัติทางด้านอภินิหาร ได้รับการถ่ายทอดบน

ผนัง และตามบริเวณสถาปัตยกรรมที่สำคัญๆ ของสังคม ลักษณะของรูปแบบตามเรื่องราวดังกล่าวนี้ มักจะมีลักษณะเหมือนจริงโดยเพิ่มเติมจินตนาการของศิลปินเข้าไปด้วย ในที่สุดก็จะมีลักษณะเหมือนจริง และตกแต่งประดับประดามาก ซึ่งจะรวมถึงการเลือกคุณค่าของวัสดุที่มีค่ามากที่สุด หนาแน่นมากที่สุด เพื่อถ่ายทอดรูปแบบพระเจ้าที่เคารพมากที่สุด

2. เรื่องราวที่เกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมทั้งที่ธรรมชาติสร้าง และมนุษย์สร้าง เรื่องราวดังกล่าวนี้ปรากฏให้เห็นควบคู่กับเรื่องราวที่เกี่ยวกับมนุษย์ได้แก่ ภาพธรรมชาติ ภาพทิวทัศน์ ภาพสิ่งก่อสร้าง ภาพอาคาร ภาพโบสถ์วิหาร เรื่องราวเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมนี้ได้แนวคิดจากนักปรัชญาของกรีกโบราณ ซึ่งมีความเชื่อว่ามนุษย์เป็นศูนย์กลางของจักรวาลเป็นเสมือนเครื่องวัดของสิ่งต่าง ๆ มนุษย์เราจึงหันมาสนใจความเป็นอยู่ของมนุษย์ มากกว่าสนใจในอำนาจที่นอกเหนือมนุษย์ รูปแบบที่ปรากฏตามเรื่องราวนี้ จึงมีลักษณะเหมือนจริงโดยใช้คนจริงๆ เป็นแบบมากที่สุด และพยายามแสดงท่าทางให้เหมือนคนจริงๆ ส่วนเนื้อหาสาระนั้นก็เพื่อเตือนให้มนุษย์ตระหนักในความสำคัญของมนุษย์เอง ซึ่งอาจจะแสดงให้เห็นทั้งทางด้านความงามและทางด้านความทรนโทร้ายการกดขี่ระหว่างมนุษย์

3. เรื่องราวที่เกี่ยวกับมนุษย์ และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม เรื่องราวดังกล่าวนี้ได้แก่ เรื่องความรัก เรื่องความสัมพันธ์ของครอบครัว เรื่องความเห็นอกเห็นใจกันในสังคมที่แตกต่าง ระหว่างชนชั้นเรื่องราวตามแนวนี้ จะแสดงออกในรูปของการส่งเสริมให้ผู้ดู ตระหนักในความสำคัญของการอยู่ร่วมกัน การพึ่งพาอาศัยกัน หรืออาจแสดงออกในทางตรงกันข้าม โดยหวังผลในทางดี ความเชื่อที่เป็นพื้นฐานสำหรับเรื่องราวเกี่ยวกับมนุษย์ ได้แก่ ความเชื่อเกี่ยวกับพลังงานในตัวมนุษย์ สิทธิเสรีภาพของมนุษย์ในระบบประชาธิปไตย โดยเชื่อว่าทุกคนมีสิทธิเสรีภาพเท่าเทียมกัน ซึ่งความเชื่อดังกล่าวนี้ในบางสมัยถูกละเลยไปมาก เช่น ความเชื่อในความเท่าเทียมกันระหว่างบุรุษและสตรี เป็นต้น ลักษณะรูปแบบตามเรื่องราวนี้ ส่วนใหญ่ก็จะมีลักษณะเหมือนจริงด้วยการใช้แสงและเงาตามตาเห็น หรือดัดแปลงตามที่เห็นว่าเหมาะสม หรือการใช้รูปและพื้นผิวนูนอย่างกลมกลืน

4. เรื่องราวที่เกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี เรื่องราวตามแนวนี้เป็นเรื่องราวที่พัฒนาขึ้นหลังจากสงครามโลกครั้งที่หนึ่ง และได้เจริญก้าวหน้ามาจนถึงปัจจุบัน จุดเริ่มแรกดูเหมือนจะเกิดขึ้นหลังการปฏิวัติอุตสาหกรรมเป็นต้นมา เนื่องจากรูปแบบศิลปกรรมของสมัยโดยอมสะท้อนสภาพความเป็นไปของความเจริญทางสังคมของสมัยนั้น เรื่องราวที่นำมาถ่ายทอดในช่วงหลังจึงเป็นรูปเครื่องจักรกล การแสดงเกี่ยวกับความเร็ว การแสดงเกี่ยวกับการคาดฝันข้างหน้า ในโอกาสการผจญภัยทางความคิดด้านต่างๆ

วิรุณ ตั้งเจริญ (2527: 89 - 107) ได้แบ่งเนื้อหาทางด้านศิลปะ ดังนี้

1. เนื้อหาส่วนตัว เป็นเนื้อหาที่เริ่มต้นจาก ชีวิตส่วนตัว ความรัก ความพอใจส่วนตัว แบ่งออกเป็น

1.1 การแสดงออกทางด้านจิตวิทยา

1.2 ความรัก เพศ และชีวิตครอบครัว

1.3 ความตาย และอารมณ์ที่น่ากลัว

1.4 ความศรัทธาส่วนตัว

1.5 การแสดงออกทางด้านความประณีตงดงาม

2. เนื้อหาเพื่อสังคม มนุษย์ผู้สร้างผลงานศิลปกรรมนำไปเปิดเผยในสังคม ก็น่าจะเป็นสมบัติของสังคมด้วย แบ่งออกเป็น

2.1 การเมือง และลัทธิความเชื่อ

2.2 บรรยายสังคม

2.3 ถากถางสังคม

โบเวน (Bowen. 1992: 111 - 143) ได้จำแนกเนื้อหาหรือเรื่องราวของการวาดภาพ ดังนี้

1. เรื่องราวเกี่ยวกับภาพสัตว์

2. เรื่องราวเกี่ยวกับธรรมชาติ

3. เรื่องราวเกี่ยวกับบ้านเมือง

4. เรื่องราวเกี่ยวกับโลกส่วนตัว

5. เรื่องราวเกี่ยวกับภาพคนเหมือน

6. เรื่องราวเกี่ยวกับภาพเปลือย

7. เรื่องราวเกี่ยวกับภาพท่าทาง

8. เรื่องราวเกี่ยวกับที่ยึดถือลักษณะเหมือนจริง

9. เรื่องราวเกี่ยวกับเวลา และความเคลื่อนไหว

10. เรื่องราวเกี่ยวกับความลึกซึ้งมหัศจรรย์

จากการศึกษาค้นคว้าจากแนวคิดต่างๆ ในเนื้อหาของงานจิตรกรรม ผู้วิจัยได้ประมวลตาม que ผู้วิจัยต้องการศึกษาสามารถแบ่งได้ 4 ลักษณะ ดังนี้

1. เนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติ ได้แก่ ภาพคน ภาพสัตว์ ภาพดอกไม้ เป็นต้น

2. เนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์สร้าง ได้แก่ ภาพทิวทัศน์สิ่งก่อสร้าง ภาพเครื่องบิน เป็นต้น

3. เนื้อหาเกี่ยวกับมนุษย์และความสัมพันธ์ของมนุษย์ในสังคม ได้แก่ ความรัก ชีวิตความเป็นอยู่ในครอบครัว เป็นต้น

4. เนื้อหาเกี่ยวกับความเจริญก้าวหน้าทางด้านวิทยาศาสตร์ และเทคโนโลยี ได้แก่ ยานอวกาศ ความเจริญก้าวหน้าของเครื่องจักรกล เป็นต้น

3. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาแบบฝึก

3.1 ความหมายและความเป็นมาของแบบฝึก

จากการศึกษาพบว่า มีผู้ได้กล่าวถึงความหมาย และความสำคัญของแบบฝึก ไว้ดังนี้

วาสนา สุพัฒน์ (2530: 11) กล่าวว่า แบบฝึก หมายถึงงานหรือกิจกรรมที่ครูมอบหมายให้นักเรียนทำเพื่อทบทวนความรู้ต่างๆ ที่ได้เรียนมาแล้ว ซึ่งจะทำให้ผู้เรียนเกิดทักษะและเพิ่มทักษะซึ่งสามารถนำไปแก้ปัญหาได้

อัฉรฉา ชีวพันธ์ และคนอื่นๆ (2532: 102) กล่าวว่า แบบฝึกหมายถึง สิ่งที่สร้างขึ้นเพื่อเสริมความเข้าใจ และเพิ่มเติมเนื้อหาบางส่วนที่ช่วยให้นักเรียนได้ปฏิบัติ และนำเอาความรู้ไปใช้ได้ อย่างแม่นยำ ถูกต้องและคล่องแคล่ว

จินตนา ไบกาชุย (2535: 17) กล่าวว่า แบบฝึกเป็นสื่อการเรียนสำหรับให้ผู้เรียนได้ฝึกปฏิบัติ เพื่อช่วยเสริมให้เกิดทักษะและความแตกฉานในบทเรียน

ขจีรัตน์ หงส์ประสงค์ (2534: 15) กล่าวว่า แบบฝึกเป็นอุปกรณ์การเรียนการสอนอย่างหนึ่ง ที่ครูใช้ฝึกทักษะหลังจากที่นักเรียนได้เรียนเนื้อหาจากแบบเรียนแล้ว โดยสร้างขึ้นเพื่อเสริมทักษะให้นักเรียน มีลักษณะเป็นแบบฝึกหัดที่มีกิจกรรมให้นักเรียนกระทำ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาความสามารถของนักเรียน

ประพนธ์ จำยเจริญ (2536: 8) กล่าวว่า แบบฝึก หมายถึง สิ่งที่ผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนกระทำเพื่อฝึกฝนเนื้อหาต่างๆ ที่ได้เรียนไปแล้วให้เกิดความชำนาญและนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2543: 59) กล่าวว่า แบบฝึกหรือแบบฝึกหัด คือสื่อการเรียนการสอนชนิดหนึ่ง ที่ใช้ฝึกทักษะให้กับผู้เรียนหลังจากเรียนจบเนื้อหาในช่วงหนึ่ง เพื่อฝึกฝนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งเกิดความชำนาญในเรื่องนั้นๆ อย่างกว้างขวางมากขึ้น ดังนั้นแบบฝึกจึงมีความสำคัญกับผู้เรียนไม่น้อย ในการที่จะช่วยเสริมสร้างทักษะให้กับผู้เรียนได้ เกิดการเรียนรู้และเข้าใจได้เร็วขึ้น ชัดเจนขึ้น กว้างขวางขึ้น ทำให้การสอนของครูและการเรียนของนักเรียนประสบผลสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

จุฑาภรณ์ กองกลิ่น (2546: 45) กล่าวว่า แบบฝึก คือสื่อการเรียนการสอนที่สร้างขึ้น เพื่อใช้ประกอบการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีจุดมุ่งหมายเพื่อให้ผู้เรียนได้ปฏิบัติกิจกรรม ได้ฝึกฝนและลงมือปฏิบัติจริง

กล่าวสรุปว่า แบบฝึก หมายถึงงานหรือกิจกรรมที่ครูผู้สอนมอบหมายให้ผู้เรียนกระทำ เพื่อฝึกทักษะและความชำนาญ จนสามารถนำความรู้ไปใช้ในการแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันและประสบความสำเร็จในการเรียน

จากความหมายของแบบฝึกหัดที่นักการศึกษาหลายท่านข้างต้นได้กล่าวไว้ สรุปได้ว่าแบบฝึก คือสิ่งหรือสื่อในการเรียนการสอนที่ช่วยให้นักเรียนและครูสามารถที่จะเรียนและสอนให้ได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น ช่วยทำให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติและทบทวนความรู้และเนื้อหาที่เรียน ซึ่งเป็นผลให้นักเรียนมีความเข้าใจในเรื่องที่เรียนได้อย่างถ่องแท้มากยิ่งขึ้น

3.2 หลักในการสร้างแบบฝึก

บัทส์ (นิตยา กิจโร. 2530: 40; อ้างอิงจาก Butts. 1974) ได้สรุปหลักการสร้างแบบฝึกไว้ดังนี้

1. ก่อนที่จะสร้างแบบฝึกจะต้องกำหนดโครงร่างไว้คร่าวๆ ก่อนว่าจะเขียนแบบฝึกเกี่ยวกับเรื่องอะไร และวัตถุประสงค์อย่างไร
2. ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะทำ
3. เขียนวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรม
4. แจกวัตถุประสงค์เชิงพฤติกรรมออกเป็นกิจกรรมย่อย โดยคำนึงถึงความเหมาะสมของผู้เรียน

5. กำหนดอุปกรณ์ที่จะใช้ในกิจกรรมแต่ขั้นตอนให้เหมาะสม
 6. กำหนดเวลาที่ใช้ในการฝึกแต่ละขั้นตอนให้เหมาะสม
- สมวงศ์ จงกลาง (2536: 26-27) ได้กล่าวถึงหลักการสร้างแบบฝึกไว้ว่า จะต้องมีส่วนหลักในการสร้างเพื่อให้ได้แบบฝึกปฏิบัติที่ดีและสามารถนำไปใช้กับวัตถุประสงค์ที่ต้องการ ไว้ดังนี้

1. ตั้งวัตถุประสงค์
2. ศึกษาเกี่ยวกับเนื้อหา
3. ขั้นตอนในการสร้างแบบฝึกปฏิบัติ
4. ศึกษาปัญหาในการสอน
5. ศึกษาจิตวิทยาเกี่ยวกับการเรียนการสอนและจิตวิทยาพัฒนาการ
6. ศึกษาเนื้อหาวิชา
7. ศึกษาลักษณะของแบบฝึกที่ดี
8. วางโครงเรื่องและกำหนดรูปแบบของการฝึกให้สัมพันธ์กับโครงเรื่อง
9. เลือกเนื้อหาวิชาต่างๆ ที่เหมาะสมมาบรรจุในแบบฝึกปฏิบัติให้ครบตามที่กำหนดไว้

จากหลักการในการสร้างแบบฝึกข้างต้น สรุปได้ว่า ควรวางแผนในการสร้างแบบฝึกโดยเริ่มจากการตั้งวัตถุประสงค์ ศึกษาข้อมูลของเรื่องที่จะทำให้อ่าน และกำหนดรูปแบบและรายละเอียดเกี่ยวกับแบบฝึกตามความเหมาะสม

3.3 ส่วนประกอบของแบบฝึก

สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2543: 57 - 59) ได้กล่าวถึงส่วนประกอบของแบบฝึกโดยทั่วไปว่าต้องประกอบด้วยส่วนสำคัญต่าง ๆ ดังนี้

1. คู่มือการใช้แบบฝึก เป็นเอกสารสำคัญประกอบการใช้แบบฝึกว่าเพื่ออะไร และมีวิธีการใช้อย่างไร เช่น ใช้งานฝึกทำแบบเรียน ใช้เป็นการบ้าน หรือสอนซ่อมเสริม ควรประกอบด้วยส่วนประกอบของแบบฝึก จะระบุว่าในแบบฝึกนี้ มีแบบฝึกทั้งหมดกี่ชุด อะไรบ้าง และมีส่วนประกอบอื่นๆ หรือไม่ เช่น แบบทดสอบหรือแบบบันทึกผลการประเมิน

1.1 สิ่งที่ครูหรือนักเรียนต้องเตรียม (ถ้ามี) จะเป็นการบอกให้ครูหรือนักเรียนเตรียมตัวให้พร้อมล่วงหน้าก่อนเรียน

1.2 จุดประสงค์ในการใช้แบบฝึก

1.3 ขั้นตอนการใช้ บอกข้อตามลำดับการใช้ และการเขียนในรูปของแนวการสอน หรือแผนการสอนจะชัดเจนยิ่งขึ้น

1.4 เฉลยแบบฝึกหัดในแต่ละชุด

2. แบบฝึกเป็นสื่อที่สร้างขึ้นเพื่อให้ผู้เรียนฝึกทักษะ เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่ถาวร ควรมีองค์ประกอบ ดังนี้

2.1 ชื่อชุดฝึกในแต่ละชุดย่อย

2.2 จุดประสงค์

2.3 คำสั่ง

2.4 ตัวอย่าง

2.5 ชุดฝึก

2.6 ภาพประกอบ

2.7 ข้อสอบก่อนและหลังเรียน

2.8 แบบประเมินบันทึกผลการใช้

3.4 หลักจิตวิทยาและทฤษฎีที่นำมาใช้ในการสร้างแบบฝึก

การสร้างแบบฝึกที่มีความสมบูรณ์เหมาะสมกับวัย ความสามารถและความสนใจของนักเรียน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการเรียนการสอนนั้น พรณัฐ ชูทัย (2522: 45 - 46) ได้สรุปแนวคิดของนักจิตวิทยาการศึกษาไว้ดังนี้ คือ

1. กฎแห่งผล (Law off Effect) ตามแนวคิดของธอร์นไดค์ที่ว่า การกระทำใดๆ ก็ตามถ้าเป็นสิ่งที่ผู้กระทำพึงพอใจก็จะทำพฤติกรรมนั้นๆ ซ้ำอีก ในทางตรงข้ามการกระทำฯ ถ้ามีผลเป็นที่น่าพอใจผู้กระทำก็จะเลิกทำพฤติกรรมนั้น

2. กฎแห่งการฝึกหัด (Law of Exercise) กล่าวว่าการเรียนรู้เกิดจากการฝึกทักษะ โดยเฉพาะการฝึกหัดนั้น เป็นการกระทำที่สนองต่อสิ่งเร้าใดสิ่งเร้าหนึ่งซ้ำๆ ทำให้เกิดการเรียนรู้ได้นานและคงทนถาวร

3. การเสริมแรง (Reinforcement) เป็นตัวกระตุ้นให้เกิดการตอบสนอง หรือพฤติกรรม การเรียนรู้ พฤติกรรมใดๆ ถ้าได้รับการเสริมแรงจะมีแนวโน้มให้เกิดพฤติกรรมนั้นอีก ส่วนพฤติกรรมที่ไม่ได้รับการเสริมแรงย่อมจะลดความถี่ของการกระทำนั้นค่อยๆ หางและหายไปผู้สอนจึงต้องหาวิธีกระตุ้นให้ผู้เรียนมีความอยากรู้อยากเรียนมากที่สุด

4. แรงจูงใจ (Motivation) เป็นสิ่งสำคัญในการเรียน ครูต้องรู้จักกระตุ้นให้นักเรียนตื่นตัวอยากรู้อยากเห็น แบบฝึกที่น่าสนใจจะเป็นแรงจูงใจอย่างหนึ่งที่ทำให้นักเรียนอยากทำ อยากฝึก และเกิดการเรียนรู้

สุจริต เพียรชอบ และสหายใจ อินทรมพรรย (2536: 52-62) กล่าวว่าหลักการสร้างแบบฝึกต้องยึดหลักทฤษฎีการเรียนรู้ ดังนี้

1. กฎการเรียนรู้ของธอร์นไดค์ เกี่ยวกับกฎแห่งการฝึก (Law of Exercise) ซึ่งกล่าวว่า สิ่งใดก็ตามที่มีการฝึกหัดหรือกระทำบ่อยๆ ย่อมทำให้ผู้ฝึกมีความคล่องสามารถทำได้ดี (Law of Use) ในทางตรงข้ามกัน สิ่งใดก็ตามที่ไม่ได้รับการฝึกหรือทอดทิ้งไปนานแล้วย่อมจะทำให้ทำได้ไม่ดี (Law of Disuse)

2. ความแตกต่างระหว่างบุคคล ควรคำนึงถึงว่านักเรียนแต่ละคนมีความรู้ความถนัดความสามารถและความสนใจแตกต่างกัน ฉะนั้นในการสร้างแบบฝึกหัดจึงควรพิจารณาถึงความเหมาะสมคือ ไม่ยากหรือง่ายจนเกินไปและควรมีหลายๆ แบบ เพื่อให้เหมาะกับเด็กแต่ละประเภท

3. การจูงใจผู้เรียนด้วยการจัดทำแบบฝึกจากง่ายไปยาก เพื่อดึงดูดความสนใจของผู้เรียน ซึ่งจะทำให้เกิดผลสำเร็จในการฝึกแล้วยังช่วยยั่วยุให้อยากฝึกต่อไป

4. ใช้แบบฝึกสั้นๆ เพื่อไม่ให้เกิดความเบื่อหน่าย

เช่นเดียวกับเพ็ญศรี วงษ์ไวยโรจน์ (2539: 34) ได้เสนอหลักในการสร้างแบบฝึกไว้ดังนี้

1. สร้างให้สอดคล้องกับหลักจิตวิทยาต่างๆ เช่น ทฤษฎีของธอร์นไดค์ (Tomdike) ทฤษฎีการเรียนรู้ และทฤษฎีการฝึกทักษะปฏิบัติ

2. จูงใจผู้เรียนโดยมีกิจกรรมที่ให้นักเรียนฝึกเป็นกลุ่มและรายบุคคลมุ่งสร้างบรรยากาศในการเรียนที่สนุกสนาน

3. แบบฝึกควรเรียงลำดับจากง่ายไปหายาก

3.5 ลักษณะของแบบฝึกที่ดี

นักการศึกษาหลายท่านได้เสนอลักษณะของแบบฝึกที่ดีไว้ ดังนี้

บาร์เน็ต (Barnett) และเพื่อน (สายสุณี สกุลแก้ว. 2534: 33) ได้ให้ความเห็นในเรื่องแบบฝึกที่ดีไว้ว่า แบบฝึกที่ดีควรมีข้อแนะนำในการใช้ ควรมีให้เลือกทั้งแบบกำหนดคำตอบและแบบตอบโดยเสรี คำสั่งหรือตัวอย่างที่ใช้ไม่ควรยาวเกินไปเพราะทำให้เข้าใจยาก ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนศึกษาด้วยตนเองได้ถ้าต้องการ นอกจากนั้นแบบฝึกที่ดีควรมีหลายลักษณะและมีความหมายต่อผู้ฝึก

ริเวอร์ (River. 1968: 97 - 105) กล่าวถึงลักษณะที่ดีของแบบฝึกไว้ดังนี้

1. ต้องมีการฝึกนักเรียนมากพอสมควรในเรื่องหนึ่ง ก่อนที่จะมีการฝึกเรื่องอื่นๆ ต่อไป ทั้งนี้ทำขึ้นเพื่อการสอนมิใช่ทำเพื่อทดสอบ

2. แต่ละบทควรฝึกโดยใช้แบบประโยคเพียงหนึ่งแบบเท่านั้น
3. ฝึกโครงสร้างใหม่กับสิ่งที่เรียนรู้แล้ว
4. ประโยคที่ฝึกควรเป็นประโยคสั้นๆ
5. ประโยคและคำศัพท์ ควรเป็นแบบที่ใช้พูดกันในชีวิตประจำวันที่นักเรียนรู้จัก
6. เป็นแบบฝึกที่นักเรียนใช้ความคิดด้วย
7. แบบฝึกควรมีหลายๆ แบบ เพื่อไม่ให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย
8. ควรฝึกให้นักเรียนสามารถนำสิ่งที่เรียนไปแล้วไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

สรุปได้ว่า ลักษณะของแบบฝึกที่ดี จะต้องมียุทธวิธีที่เหมาะสมกับวัยและความสามารถของนักเรียน ควรเริ่มจากเรื่องที่ย่างไปสู่เรื่องที่ยากขึ้นและแต่ละเรื่องควรมีความสัมพันธ์ต่อกันในแต่ละแบบฝึก เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้เรื่องที่จะฝึกได้อย่างเข้าใจแบบค่อยเป็นค่อยไป แต่ละแบบฝึกควรมีกิจกรรมที่หลากหลายและปลุกความสนใจ เพื่อไม่ให้นักเรียนเกิดความเบื่อหน่าย และที่สำคัญเรื่องที่ใช้ในการฝึกควรเป็นเรื่องที่ให้นักเรียนได้ให้ความคิดและสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันให้เกิดประโยชน์ต่อไปได้

3.6 การหาประสิทธิภาพของแบบฝึก

ความจำเป็นที่จะต้องทดสอบประสิทธิภาพของแบบฝึกมีเหตุผลคือ (สุกิจ ศรีพรหม. 2541: 70)

1. สำหรับหน่วยงานผลิตแบบฝึก เป็นการประกันคุณภาพของแบบฝึกว่าอยู่ในขั้นสูงเหมาะสมที่จะลงทุนผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก
2. สำหรับผู้ใช้แบบฝึก ซึ่งแบบฝึกจะช่วยทำหน้าที่สอนโดยที่ช่วยสร้างสภาพการเรียนรู้เปลี่ยนแปลงพฤติกรรมตามที่มุ่งหวัง แบบฝึกที่มีประสิทธิภาพจะช่วยให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ที่แท้จริง
3. สำหรับผู้ผลิตแบบฝึก การทดสอบประสิทธิภาพจะทำให้ผู้ผลิตมั่นใจว่าเนื้อหาสาระที่บรรจุลงในชุดการฝึกเหมาะสม ง่ายต่อการเข้าใจ ซึ่งจะทำให้ผู้ผลิตมีความชำนาญสูงขึ้น

ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2532: 494) ได้กล่าวแนวคิดในการหาประสิทธิภาพแบบฝึก ซึ่งตรงกับภาษาอังกฤษว่า “Developmental” เป็นการตรวจสอบพัฒนาการเพื่อให้งานดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพ หมายถึง การนำแบบฝึกไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อปรับปรุงไปทดลองสอนจริง (Trial Run) นำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไข เสร็จแล้วจึงผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก

สำหรับการกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ ชัยยงค์ พรหมวงศ์ (2532: 495) ได้กล่าวถึงขั้นตอนในการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกไว้ดังนี้

1. กำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ

1.1 กำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพโดยใช้เกณฑ์มาตรฐาน ทำได้โดยการประเมินผลพฤติกรรมของผู้เรียน 2 ประเภท คือ พฤติกรรมต่อเนื่องและพฤติกรรมสุดท้ายซึ่งค่าประสิทธิภาพจะกำหนดเป็นค่า E_1 คือ ประสิทธิภาพของกระบวนการและค่า E_2 คือ ประสิทธิภาพของผลลัพธ์คิดเป็นร้อยละของผลเฉลี่ยคะแนนที่ได้ ดังนั้น E_1 / E_2 หมายถึง ประสิทธิภาพของกระบวนการ/ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ โดยปกติแล้วการกำหนดเกณฑ์ E_1 / E_2 ขึ้นอยู่กับเนื้อหา หากเนื้อหาเป็นความรู้ความจำมักกำหนดเกณฑ์ไว้ที่ 80/80, 85/85 หรือ 90/90 ส่วนเนื้อหาที่เน้นทักษะมักกำหนดต่ำกว่า เช่น 75/75 อย่างไรก็ตามไม่ควรกำหนดต่ำกว่านี้ เพราะกำหนดไว้เท่าไรมากจะได้ผลเท่านั้น

1.2 กำหนดเกณฑ์โดยทดสอบทางสถิติ ซึ่งทำได้โดยนำแบบฝึกที่สร้างขึ้นไปทดลองใช้ แล้วหาค่าความแตกต่างของคะแนนก่อนเรียน และหลังเรียน จากนั้นจึงทดสอบความแตกต่างของคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียน หากมีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ถือว่าแบบฝึกมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปใช้ต่อไปได้

2. การกำหนดระดับประสิทธิภาพของแบบฝึก ประสิทธิภาพของแบบฝึกที่สร้างขึ้นกำหนดที่ยอมรับได้ 3 ระดับ คือ

2.1 ระดับ “สูงกว่าเกณฑ์” เมื่อประสิทธิภาพของแบบฝึกสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้มีค่าเกิน 2.5 ขึ้นไป

2.2 ระดับ “เท่าเกณฑ์” เมื่อประสิทธิภาพของแบบฝึกเท่ากับหรือสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้แต่ไม่เกิน 2.5

2.3 ระดับ “ต่ำกว่าเกณฑ์” เมื่อประสิทธิภาพของแบบฝึกต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้แต่ไม่ต่ำกว่า 2.5 ซึ่งถือว่ายังมีประสิทธิภาพที่ยอมรับได้

3. การทดลองหาประสิทธิภาพ

3.1 การทดลองแบบหนึ่งต่อหนึ่ง (One - To - One - Testing) โดยการทดลองกับผู้เรียนจำนวน 1 คน นำผลที่ได้คำนวณหาประสิทธิภาพ แล้วนำมาปรับปรุงให้สมบูรณ์ให้ดีขึ้น ซึ่งตามปกติคะแนนที่ได้จากการทดลองจะมีค่าต่ำกว่าเกณฑ์มาก เมื่อนำมาปรับปรุงแล้วจะสูงขึ้น

3.2 การทดลองแบบกลุ่มเล็ก (Small Group Testing) ใช้กับผู้เรียนจำนวน 6-10 คน นำผลที่ได้ไปหาประสิทธิภาพของแบบฝึก แล้วปรับปรุงให้สมบูรณ์ขึ้น

3.3 การทดลองภาคสนาม (Field Testing) คือ การทดลองกับผู้เรียนที่มีจำนวน 30-100 คน นำผลที่ได้คำนวณหาประสิทธิภาพ แล้วปรับปรุงอีกครั้งให้ได้ผลที่ควรได้ใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่กำหนดไว้ หากต่ำกว่าเกณฑ์มากไม่เกินร้อยละ 2.5 ก็ยอมรับได้ แต่หากแตกต่างกันมากต้องกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพของแบบฝึกใหม่ โดยยึดสภาพจริงตามเกณฑ์

ในการสร้างแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยได้กำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพของแบบฝึก 75/75 เนื่องจากเป็นเนื้อหาที่เน้นทักษะกระบวนการในการพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ

4. เอกสารที่เกี่ยวข้องกับการประเมินผลความสามารถทางการวาดภาพระบายสี

4.1 ความหมายของการประเมินผลงานศิลปะภาคปฏิบัติ

การประเมินผลงานทางทัศนศิลป์ เป็นการประเมินผลงานที่แสดงออกถึงอารมณ์ความรู้สึกและการรับรู้ของผู้เรียน การประเมินทำได้โดยพิจารณาจากลักษณะที่ดีทางทัศนศิลป์ โดยผู้ประเมินต้องหาข้อตกลงร่วมกันและกำหนดหลักเกณฑ์อย่างกว้างๆ (สุชาติ เทาทอง. 2536: 154) โดยมีหลักเกณฑ์ในการพิจารณา 3 ประการ คือ

1. จะต้องตรงกับจุดมุ่งหมายที่ตั้งไว้ในการทำกิจกรรมแต่ละครั้ง
2. จะต้องมีความคิดสร้างสรรค์และความเป็นตัวของตัวเองในการทำงาน
3. จะต้องแก้ปัญหาต่างๆ ได้อย่างสมบูรณ์ อาทิ เทคนิค วัสดุ และองค์ประกอบของผลงาน

การประเมินผลงานการวาดภาพระบายสี หมายถึง ผลสัมฤทธิ์หรือคะแนนในด้านศิลปะจากการที่เด็กนักเรียนได้ใช้ความคิดของตนจากการรับรู้ประสบการณ์ สิ่งแวดล้อมมาใช้ในการวาดภาพระบายสี ซึ่งวัดได้โดยการทดสอบการวาดภาพและประเมินความสามารถในการวาดภาพ โดยใช้เกณฑ์ในการประเมิน (ชัยยุทธ คุชรินทร์. 2546: 48 - 49) ดังนี้

1. การเน้นจุดเด่นของภาพ หมายถึง ภาพเด่นสะดุดตาและมีการใช้สีสะดุดตาชัดเจน
2. ความสมดุลของภาพ หมายถึง ภาพมีการจัดวางภาพได้เหมาะสมกับหน้ากระดาษ และภาพมีระยะใกล้-ไกลมีการผสมผสานกลมกลืนของรูปและพื้นหลัง
3. การระบายสี หมายถึง ภาพมีการระบายสีอยู่ในกรอบสะอาดเรียบร้อย สีเรียบกลมกลืน
4. การใช้สี หมายถึง ภาพแสดงแสงและเงาถูกต้อง และแยกความสัมพันธ์ภาพ และพื้นหลังชัดเจน ให้สีเหมือนธรรมชาติ
5. ความคิดสร้างสรรค์ หมายถึง ภาพมีแนวคิดแปลกใหม่ มีการสื่อความหมายของการใช้ความคิดของตนเองและไม่ซ้ำภาพของผู้อื่น

6. ความประณีต หมายถึง ภาพมีความละเอียด ชัดเจนและสามารถมองเห็นความงดงามของภาพ

7. ความสะอาด หมายถึง ภาพมีการระบายสีอยู่ในกรอบ ไม่เลอะเทอะและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย

เมห์เรนส์ และเลห์แมน (ชัยยุทธ คชรินทร์. 2546: 13; อ้างอิงจาก Mehrens; & Lehmann. 1984) ได้ให้ความหมายของแบบทดสอบวัดภาคปฏิบัติไว้ว่า แบบทดสอบวัดภาคปฏิบัติโดยทั่วไปจะเป็นแบบทดสอบ 1 ใน 3 ของประเภทต่อไปนี้

1. แบบทดสอบภายใต้สภาวะการณ์จำลองขึ้นมา (Tests Under Simulated Conditions) เช่น การฝึกหัด (Training) ของนักบินภายใต้อุปกรณ์การฝึกภาคสนาม สำหรับนักบิน (Link Trainer) เป็นตัวอย่างของแบบทดสอบชนิดนี้ ข้อจำกัดของวิธีดำเนินการของแบบทดสอบชนิดนี้ก็คือ พฤติกรรมในสถานการณ์จำลองขึ้นมามากที่แตกต่างกันอย่างชัดเจน เมื่อเปรียบเทียบกับสถานการณ์ที่เป็นจริง ดังนั้นผลที่ได้จากการประเมินการปฏิบัติจึงมีความถูกต้องน้อย

2. แบบทดสอบตัวอย่างงาน (Work Sample Tests) เป็นแบบทดสอบที่เชื่อถือได้ (Reliable) และสมเหตุสมผล (Valid) มากที่สุด เพราะว่าผู้เข้าสอบจะทำการผลิตบางสิ่งบางอย่างแท้จริง

3. แบบทดสอบการจำได้ (Recognition Tests) เป็นแบบทดสอบที่จะวัดความสามารถของผู้ที่เข้าสอบเกี่ยวกับความสามารถในการจำลักษณะเฉพาะ (Characteristics) ของผลผลิต (Products) และการปฏิบัติได้หรือไม่ หรือวัดความสามารถในการจำแนกแยกแยะ (Identify) เช่น ตัวอย่างเกี่ยวกับพืชบางชนิด

ธอร์นไดค์ (ชัยยุทธ คชรินทร์. 2546: 14; อ้างอิงจาก Thorndike. 1960) ได้กล่าวว่าแบบทดสอบวัดภาคปฏิบัติบางครั้งถูกนำมาใช้ให้ความหมายของแบบทดสอบอาชีพ (Trade Test) เพื่อใช้ประเมินความสามารถในทางอาชีพ ของช่างฝีมือ (Skilled Worker)

มาร์แชล และลอยด์ (ชัยยุทธ คชรินทร์. 2546: 14; อ้างอิงจาก Marshall; & Loydy. 1971) ได้ให้ความหมายของแบบ ทดสอบวัดภาคปฏิบัติไว้ว่า เป็นแบบทดสอบที่เกี่ยวกับการตอบสนองที่เป็น การกระทำของผู้ถูกทดสอบ โดยปกติแล้วการทดสอบจะเกิดขึ้นได้ ต้องจัดให้ผู้ถูกทดสอบได้อยู่ใน สถานการณ์ที่เป็นจริงหรือคล้าย ของจริงให้มากที่สุด นอกจากนี้ยังสามารถจัดรูปแบบทดสอบประเภทนี้ไว้ 3 ความหมาย คือ

1. แบบทดสอบวัดภาคปฏิบัติที่เกี่ยวกับความสามารถทางสมองด้านความคิดส่วนใหญ่ จะเกี่ยวข้องกับการสอบทักษะด้านภาษา การฟัง การพูด และการกระทำ

2. แบบทดสอบวัดภาคปฏิบัติที่ทดสอบความสามารถในการใช้เครื่องจักรและเครื่องมือ ต่างๆ ประกอบในการทำงานสิ่งใดสิ่งหนึ่งให้ประสบความสำเร็จ

3. แบบทดสอบวัดภาคปฏิบัติในความหมายนี้ อาจรวมไปถึงการใช้การเขียนตอบบนกระดาษได้ด้วย

สแตนเลย์ (ชัยยุทธ คชรินทร์. 2546: 14; อ้างอิงจาก Stanley. 1975) ได้ให้ความหมายของแบบทดสอบภาคปฏิบัติไว้ว่า เป็นแบบทดสอบเพื่อพิจารณาการกระทำในการประเมินผลวิธีปฏิบัติงานและผลผลิตของงาน

ส.วาสนา ประवालพฤษ (2533: 8) ได้ให้ความหมายของการวัดผลภาคปฏิบัติในแง่ของการวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึง การให้ผู้สอบทำงานในกลุ่มตัวอย่างของงานที่จำเป็นในงานหนึ่ง โดยจะกำหนดลักษณะของงานหรือเครื่องมือ หรือผลผลิตที่จะวัดซึ่งจะวัดในรูปของทักษะในการดำเนินงาน

นิโลบล นิมกัรรัตน์ (2531: 24) ได้ให้ความหมายของการวัดภาคปฏิบัติว่า เป็นการวัดความสามารถของบุคคลในการทำงานอย่างใดอย่างหนึ่ง อาจจะเริ่มต้นวัดตั้งแต่ขั้นเตรียม ขั้นลงมือปฏิบัติ ขั้นผลงาน ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวัตถุประสงค์ในการวัดแต่ละครั้ง

สุภาพ ฉัตรภรณ์ (2539: 152) กล่าวว่า การวัดผลภาคปฏิบัติ เป็นการวัดผลความรู้ความสามารถในการทำงานของผู้เรียนจากสิ่งต่างๆ ดังนี้ ทักษะในการทำงานตามขั้นตอน (Skill) ความถูกต้องแม่นยำ (Accuracy) และผลงาน (Product)

สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์ (2548: 127 - 130) กล่าวว่า การวัดการปฏิบัติงานจริงเป็นการวัดผลการปฏิบัติงานจริง ซึ่งจะใช้วิธีการสังเกต เพราะการสังเกตทำให้สามารถเรียนรู้เรื่องราวของนักเรียนแต่ละคนได้ แต่การสังเกตที่ไม่ได้มีการเตรียมรายละเอียดต่างๆ หรือใช้วิธีการที่ดี ก็จะทำให้ขาดความเชื่อมั่น

ชัยยุทธ คชรินทร์ (2546: 36 - 37) ได้ศึกษาถึงลักษณะการประเมินศิลปะภาคปฏิบัติตามแนวคิดของไอส์เนอร์ และเวิร์ตน์ พิษณุไพบูลย์ โดยไอส์เนอร์กล่าวว่าในการประเมินผลโดยการตัดสินเปรียบเทียบไว้ 3 ลักษณะ คือ

1. การเปรียบเทียบกับตนเอง เพื่อให้รู้ถึงระดับความสามารถ อารมณ์ และความเข้าใจของผู้เรียน ว่ามีการเจริญงอกงามเพิ่มขึ้นมากน้อยแค่ไหน เช่น การเปรียบเทียบผลงานศิลปะที่ทำเมื่อตอนต้นภาคเรียนกับผลงานศิลปะที่ทำเมื่อปลายภาคเรียน

2. เปรียบเทียบกับเพื่อร่วมชั้นเพื่อให้รู้ถึงระดับความสามารถและการปฏิบัติงานของกลุ่ม การเปรียบเทียบลักษณะนี้จำเป็นต้องคำนึงถึงวุฒิภาวะของผู้เรียนด้วย เช่น การเปรียบเทียบว่าใครมีความชำนาญในการเขียนภาพมากที่สุด หรือว่าใครมีความคิดสร้างสรรค์มากที่สุด

3. เปรียบเทียบกับเกณฑ์มาตรฐานเป็นการเปรียบเทียบที่ตั้งอยู่บนพื้นฐานของวัตถุประสงค์ในการสอนและกิจกรรม เพื่อให้ผู้เรียนได้บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (Eisner. 1972: 208 - 209)

จากความหมายของการวัดผลงานทางศิลปะภาคปฏิบัติดังกล่าว พอสรุปได้ว่า การวัดผลงานศิลปะภาคปฏิบัติเป็นการวัดความสามารถของบุคคลในด้านทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ ความรู้ ในการลงมือกระทำต่อผลงานตามจุดมุ่งหมายที่ได้กำหนดขึ้น โดยประเมินผลงานจากการวาดภาพระบายสี ซึ่งพิจารณาจาก คุณภาพของผลงานที่สะท้อนให้เห็นถึงผลของการฝึกฝนการรับรู้ทางศิลปะ ที่ได้รับการฝึกฝนจากการทำแบบฝึกการรับรู้ทางศิลปะและแสดงออกผ่านผลงานภาพวาดระบายสี โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านการใช้เส้น ด้านการใช้สี ด้านการใช้รูปทรง ด้านการใช้พื้นที่ว่าง และด้านการออกแบบ ซึ่งแต่ละด้านมีระดับคะแนน 4, 3, 2, 1 ตามลำดับ ดังนี้

ระดับคะแนน 16-20 คะแนน หมายถึง ผลงานมีคุณภาพในระดับดีมาก

ระดับคะแนน 11-15 คะแนน หมายถึง ผลงานมีคุณภาพในระดับดี

ระดับคะแนน 6-10 คะแนน หมายถึง ผลงานมีคุณภาพในระดับพอใช้

ระดับคะแนน 1-5 คะแนน หมายถึง ผลงานมีคุณภาพในระดับปรับปรุง

4.2 การสร้างแบบประเมินภาคปฏิบัติวิชาศิลปะ

ดลิตพรรณ ทองงาม (2539: 194) ได้เสนอขั้นตอนในการสร้างแบบประเมินภาคปฏิบัติ ดังนี้

1. ระบุจุดมุ่งหมายการประเมินเพื่อตัวบ่งชี้พฤติกรรมที่จะประเมิน
2. กำหนดคุณลักษณะที่จะประเมิน พร้อมทั้งความหมายของคุณลักษณะนั้นๆ
3. เลือกรูปแบบของมาตรการประเมินที่จะใช้หรืออาจใช้รูปแบบผสม
4. กำหนดช่วงของมาตรการประเมินว่าจะให้มีกี่ระดับ หรืออาจใช้รูปแบบผสม
5. เขียนคำถามเกี่ยวกับคุณลักษณะนั้นๆ โดยเลี่ยงการใช้ศัพท์เทคนิคยากๆ
6. ถ้าแต่ละข้อแสดงถึงพฤติกรรมที่มีความสำคัญไม่เท่ากัน ควรมีการกำหนดน้ำหนัก

คะแนนของแต่ละข้อไม่เท่ากัน

7. กำหนดเกณฑ์การผ่าน (การปฏิบัติงานที่แสดงถึงระดับการมีทักษะ)

ทวีรัตน์ กุลดำรงวิวัฒน์ (2543: 53 - 59) ได้เสนอขั้นตอนการสร้างแบบวัดผลความสามารถทางด้านทักษะปฏิบัติการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2

1. การสร้างแบบประเมินผลความสามารถทางด้านทักษะปฏิบัติการวาดภาพระบายสี ได้ดำเนินการสร้างตามลำดับขั้นตอนดังต่อไปนี้

1.1 ศึกษาหลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ และคัดเลือกจุดประสงค์ที่สามารถวัดพฤติกรรมด้านทักษะพิสัยที่สามารถวัดภาคปฏิบัติได้

1.2 วิเคราะห์ธรรมชาติของงานปฏิบัติของวิชาศิลปะกับชีวิต (ศ.203-ศ.204) ในส่วนของทัศนศิลป์ เนื้อหาเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสี (จิตรกรรม) สรุปได้ว่าเป็นงานปฏิบัติประเภทยึดทักษะเป็นหลัก ดังนั้นต้องประเมินผลงาน

1.3 วิเคราะห์คุณลักษณะของพฤติกรรมที่ต้องการวัด

1.4 สร้างแบบประเมินความสามารถทักษะปฏิบัติ การวาดภาพระบายสี โดยยึดวิธีการปฏิบัติงานและวัดผลงาน

1.5 นำแบบประเมินที่สร้างเสร็จแล้ว ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 คน ตรวจสอบความเที่ยงตรงด้านเนื้อหาและโครงสร้างมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์หรือไม่ พร้อมกับขอคำแนะนำแนะแนวทางในการปรับปรุงแก้ไขให้แบบประเมินมีความถูกต้องและเหมาะสมยิ่งขึ้น

2. การสร้างเกณฑ์การประเมินความสามารถด้านทักษะปฏิบัติการวาดภาพระบายสี และตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน โดยมีเกณฑ์ต่างๆ ดังนี้

2.1 เนื้อหา (Content)

2.1.1 เอกภาพของเรื่องราว (Unity of Content)

2.1.2 ความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking)

2.2 รูปแบบ (Form)

2.2.1 ส่วนประกอบของศิลปะ (Elements of Art)

2.2.1.1 เส้น

2.2.1.2 น้ำหนักและสี

2.2.1.3 ขนาดและสัดส่วน

2.2.1.4 ลักษณะผิว

2.2.2 การออกแบบ (Composition)

2.2.2.1 จังหวะลีลา (Rhythm)

2.2.2.2 ความสมดุล (Balance)

2.2.2.3 จุดสนใจ (Point of Interest)

2.3 คุณค่าทางทัศนศิลป์ (Value of Visual Art)

2.3.1 คุณค่าทางเรื่องราว (Content Value)

2.3.2 คุณค่าทางรูปทรง (Form Value)

นำเกณฑ์ทั้ง 3 ด้าน คือ เนื้อหา รูปแบบ และผลสำเร็จของงานมาตรวจสอบ ลงบันทึกเป็นรายบุคคลตามแบบฟอร์มที่สร้างขึ้นมา

กล่าวโดยสรุปขั้นตอนการสร้างแบบประเมินภาคปฏิบัติของนักศึกษาหลายท่าน มีความคล้ายคลึงกัน โดยเมื่อพิจารณาแล้วนำมาปรับใช้กับแบบวัดภาคปฏิบัติกิจกรรมศิลปะ ได้ดังนี้ เริ่มจากการวิเคราะห์งาน เพื่อให้รู้ขอบเขตของการวัดในกิจกรรมนี้ ตรวจสอบการวิเคราะห์งานโดยผู้เชี่ยวชาญว่ามีความเที่ยงตรงเพียงใด จากนั้นลงมือสร้างเครื่องมือ เริ่มจากการเขียนข้อปฏิบัติให้สอดคล้องกับจุดประสงค์เชิงพฤติกรรมวิชาศิลปะ กำหนดเกณฑ์การให้คะแนน กำหนดระดับน้ำหนัก และสร้างแบบประเมินการสังเกตกิจกรรมศิลปะภาคปฏิบัติ ตรวจสอบความเที่ยงตรงโดยผู้เชี่ยวชาญ และนำเครื่องไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์หาคุณภาพว่าอยู่ในระดับใด มีความเหมาะสมกับการนำเครื่องมือไปใช้จริงหรือไม่

4.3 เกณฑ์ในการประเมินผลงานศิลปะภาคปฏิบัติ

กรมวิชาการ (2539: 54 - 59) ได้ให้ความหมายไว้ว่า แนวทางในการให้คะแนน (Scoring Rubric) ซึ่งจะต้องกำหนดเป็นมาตรวัด (Scale) และรายการคุณลักษณะที่บรรยายถึงความสามารถในการแสดงออกของแต่ละจุดในมาตรวัดอย่างชัดเจน จึงมีส่วนสำคัญในการส่งเสริมการเรียนรู้ โดยทำให้เป้าหมายการแสดงผลของนักเรียนมีความชัดเจนขึ้น นำไปสู่การบรรลุจุดประสงค์หรือสมรรถภาพที่สำคัญของมาตรฐานการศึกษาได้

เสาวนีย์ เกรียร์ (2540: 159) กล่าวว่า เป็นเครื่องมือในการให้คะแนนที่ประกอบด้วย ประเด็นต่างๆ (Criteria) ที่จะใช้พิจารณางานหนึ่งๆ และคำอธิบายระดับคุณภาพของแต่ละประเด็น ประเมิน ซึ่งอาจเรียงลำดับตั้งแต่ดีเลิศไปจนถึงต้องปรับปรุง หรือให้เป็นระดับตัวเลขตั้งแต่มากที่สุด (เช่น 4) ไปจนถึงน้อยที่สุด (เช่น 0) ประเด็นประเมินอาจกำหนดเพิ่มเติมได้หลายข้อ คำอธิบายระดับคุณภาพควรอธิบายให้ชัดเจนที่สุดกระชับที่สุด เป็นคำอธิบายที่สามารถบอกได้ว่า ทำไมจึงต้องดีเลิศ ดีต้องปรับปรุง

สแตนมาร์ค (ชัยยุทธ คุชรินทร์. 2546: 25; อ้างอิงจาก Stenmark. 1991) ได้อธิบายถึง กฎเกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Rubric) ที่ใช้สำหรับคำถามแบบปลายเปิด (Open - ended Questions) ซึ่งปรับปรุงมาจาก California Assessment Program Grade 12 Generalized Rubric ระบุว่า กฎเกณฑ์การให้คะแนนเฉพาะ (Specific Rubric) เป็นแนวทางในการให้คะแนนเฉพาะของคำถามแบบปลายเปิดในแต่ละข้อ สำหรับ กฎเกณฑ์การให้คะแนนทั่วไป (General Rubric) จะเป็นตัวแบบของกฎเกณฑ์การให้คะแนนเพื่อใช้พิจารณากฎเกณฑ์เฉพาะ รายละเอียดจะเปลี่ยนแปลงสำหรับระดับคะแนนที่แตกต่าง แนวคิดพื้นฐานสามารถประยุกต์ใช้ได้ในทุกระดับ

คอทนี (ชัยยุทธ ๒๕๔๖: ๒๕; อ้างอิงจาก Courtney. 1996) อธิบายว่า เป็นคำแนะนำที่เกี่ยวกับการให้คะแนน ถ้าระบบการให้คะแนนโดยใช้กฎเกณฑ์การให้คะแนนที่ 5 ระดับ นักเรียนจะได้ 5 คะแนนเต็ม ก็ต่อเมื่อ สามารถทำได้ครบทุกอย่างที่ระบุไว้ กฎเกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Rubric) เน้นการแสดงความ สามารถของนักเรียนในด้านความเข้าใจในความคิดรวบยอด ความรู้เกี่ยวกับกระบวนการ หรือขั้นตอน ทักษะในการแก้ปัญหา การใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ (เช่น คอมพิวเตอร์) ในการประมวลผลข้อมูล และการสื่อความหมายกับผู้อื่น

บุญเชิด ภิญญอนันตพงษ์ (2544: 90) ให้ความหมายของกฎเกณฑ์การให้คะแนนว่าเป็นชุดของแนวทางในการให้คะแนน ผลการปฏิบัติเรื่องใดเรื่องหนึ่ง สำหรับใช้ประเมินคุณภาพการปฏิบัติงานของผู้เรียน แนวทางในการให้คะแนนนั้น อาจทำในรูปของมาตราประเมินค่า หรือแบบตรวจสอบรายการ

จากผลการศึกษาดังกล่าวผู้วิจัยขอให้ความหมายของกฎเกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Rubric) หมายถึง แนวทางที่กำหนดขึ้นเพื่อชี้บอกระดับของพฤติกรรม คุณภาพของกระบวนการทำงาน และผลลัพธ์หรือสิ่งที่ต้องการ ซึ่งได้มาจากการพิจารณาผลการประเมินของผู้ประเมินให้คะแนน ทำให้เกิดความเข้าใจตรงกัน

เบียร์ดสเลย์ (ชัยยุทธ ๒๕๔๖: ๓๘; อ้างอิงจาก Beardsley. 1958) ระบุเกณฑ์กลางมาตรฐานสากลของตนในการประเมินค่าของผลงานได้ดังนี้

1. เอกภาพ เป็นเกณฑ์ประเมินคุณค่ารวมๆ ด้านต่างๆ คือการจัดภาพ ความเป็นตัวของตัวเอง ความสัมพันธ์ของวัสดุและเทคนิค และเรื่องราว
2. ความละเอียดซับซ้อน เป็นเกณฑ์ประเมินเกี่ยวกับสิ่งต่อไปนี้ คือ การเลือกใช้อองค์ประกอบที่มองเห็นได้หลากหลายไม่ซ้ำกันเกินไป และจินตนาการที่ซับซ้อน
3. ความเข้มข้นของความรู้สึก เป็นเกณฑ์ประเมินปฏิกิริยาทางความรู้สึกที่สามารถรู้สึกได้จากการพิจารณาผลงานนั้น ประกอบด้วย ความมีชีวิตชีวาไม่จืดจาง ความกล้าในการแสดงออก การกระตุ้นความสนใจ และมีแนวเรื่องที่เด่นชัด เช่น สนุกสนาน เจ็บปวด ฯลฯ

มิเชล (ชัยยุทธ ๒๕๔๖: ๓๘; อ้างอิงจาก Michael. 1983) ได้เสนอเกณฑ์ที่ใช้ในการวัดและประเมินผลงานศิลปะภาคปฏิบัติโดยแบ่งออกเป็นด้านต่างๆ ดังนี้

1. การสื่อสารด้านข้อคิดเห็น การแสดงออก (Communication/ Expression) ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นที่มีต่องานศิลปะ การแสดงความรู้สึกทางอารมณ์ได้อย่างชัดเจนในงานศิลปะ การแสดงออกถึงความเข้าใจในเนื้อหา ทฤษฎีของงานศิลปะ การแสดงออกที่เป็นลักษณะเฉพาะตัวการ แสดงออกความคิดเห็นจากการสื่อความหมายของงานศิลปะแขนงต่างๆ

2. ความเชื่อมั่นความมั่นใจในตนเอง (Confidence/Self - Esteem) ได้แก่ ความมั่นใจในความสามารถของตนเองด้านความคิด ความรู้สึก และความเข้าใจในสื่อความหมายของงานศิลปะ ความมั่นใจในการใช้สื่อของศิลปะเพื่อการประยุกต์ มีความพึงพอใจ ภาควมใจในงานของตน ยอมรับต่อการเปลี่ยนแปลงความคิดร่วมกับผู้อื่น สร้างความพอใจ ความภาคภูมิใจในงานของตน การเน้นจุดเด่น การปรับปรุงจุดด้อยของตนเอง ความสามารถในการตัดสินใจ การเป็นผู้นำในการแสดงออกทางศิลปะ และความสามารถในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างคุณค่าทางสุนทรียภาพกับชีวิตของตน

3. การพัฒนาการรับรู้ (Perceptual Development) ได้แก่ พัฒนาการรับรู้ส่วนประกอบพื้นฐานศิลปะด้วยจักขุสัมผัส พัฒนาการรับรู้ส่วนประกอบพื้นฐานศิลปะด้วยโสตสัมผัส ฯลฯ มีความเข้าใจถึงคุณค่าการมองแบบจักขุสัมผัส โสตสัมผัส ฯลฯ ที่แตกต่างกันและมีความรู้สึกถึงคุณค่าของรูปร่าง สี เส้น น้ำหนัก องค์ประกอบของศิลปะ

- องค์ความรู้ทางสุนทรียภาพและความต่อเนื่อง (Aesthetic Organization And Consistency) ได้แก่ มีความรู้ในการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างความคิดและวัตถุศิลปะเพื่อการแสดงออก มีระบบประสาทในการจัดองค์ประกอบศิลปะ มีความเข้าใจในคุณค่าของความคิด ความรู้สึกความเข้าใจหลักการจัดภาพเป็นความสมดุล จังหวะ ความแตกต่าง ความประสานกลมกลืน ความขัดแย้ง ฯลฯ มีความสามารถในการจัดภาพให้มีเอกภาพ มีเจตคติที่ดีต่อสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการแก้ไขปัญหา ด้านสุนทรียภาพและทัศนคติที่ดีต่อสุนทรียภาพในรูปแบบต่างๆ

- ความรู้ลึกในสาขาศิลปะ (Knowledge of the Field of Art) ได้แก่ ความรู้ ความเข้าใจในเชิงปฏิบัติการการใช้เครื่องมือ มีจินตนาการในการใช้เครื่องมือ มีความรู้ ความเข้าใจในการวิเคราะห์รูปแบบโครงสร้างของงานศิลปะ มีความรู้ ความเข้าใจในการประเมินค่าการทำงานศิลปะต่างๆ และการแสดงความคิดเห็นงานศิลปะทั้งในอดีตและปัจจุบัน มีความรู้ ความเข้าใจในศิลปะนามธรรม และมีความรู้ ความเข้าใจในรูปแบบศิลปะต่างๆ

- ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ (Creativity) ประกอบด้วย มีความรู้ลึกตระหนักถึงปัญหาในการทำงานศิลปะ มีความคิดเฉพาะเป็นของตนเอง แสดงถึงความคิดริเริ่มในการสร้างสรรค์ การอธิบายความคิด ความรู้สึกของตนเอง นำเส้น รูปทรง สี แบบ วัตถุศิลปะต่างๆ มาสร้างเป็นสิ่งแปลกอย่างน่าทึ่ง รู้จักสำรวจแนวทางในการแก้ไข ปรับปรุงผลงาน การพัฒนาคุณลักษณะพิเศษของตนเอง มีทักษะในการคิดมีวิธีปรับปรุงผลงานด้วยวิธีการใหม่ๆ ความสามารถวิเคราะห์งานศิลปะจากส่วนรวมไปส่วนย่อย และความสามารถในการจัดองค์ประกอบ

- ทักษะความชำนาญ (Skill/ Craftsmanship) ได้แก่ การพัฒนาการใช้มือ การควบคุมการทำงานทักษะในการใช้เส้น รูปทรง สี ในการสร้างสรรค์และทักษะในการใช้เครื่องมือรักษาเครื่องมือ

- ความเพลิดเพลิน ความพึงพอใจ (Enjoyment / Satisfaction) ได้แก่ ความพึงพอใจในการทำงานหาโอกาสในการทำงาน การกระตุ้นผู้อื่นเข้าร่วมประสบการณ์ในการทำงานด้วย ความพึงพอใจในผลงานและประสบการณ์ ความต้องการในการอธิบายงาน การสนทนาศิลปะกับผู้อื่นและการมีส่วนร่วมในประสบการณ์ศิลปะแขนงต่างๆ ผลิตรักณ์ที่ใหม่ๆ และการฟังแนวคิดเห็น

ไอสเนอร์ (ชัยยุทธ คชรินทร์. 2546: 39; อ้างอิงจาก Eisner. 1972) กล่าวถึงเกณฑ์การประเมินผลงานศิลปะไว้ดังนี้

ความชำนาญทางเทคนิคที่ปรากฏในผลงาน ได้แก่ ความสามารถในการใช้และควบคุมอุปกรณ์ว่าผู้เรียนสามารถควบคุมอุปกรณ์เหล่านี้ได้มากน้อยเพียงใด

1. สุนทรียภาพและลักษณะการแสดงของผลงาน ได้แก่ ความสามารถในการจัดรูปทรงผลงาน การแสดงออก รวมถึงความสัมพันธ์ระหว่างเทคนิคและสุนทรียภาพ

2. จินตนาการและการสร้างสรรค์ในผลงาน ได้แก่ การประเมินระดับของความคิด สร้างสรรค์และจินตนาการที่ปรากฏ ความเฉลียวฉลาด ความแปลกใหม่และความรู้สึก

อารีย์ สุทธิพันธ์ (2535: 92 - 95) ได้กล่าวว่า เกณฑ์ในการพิจารณาผลงานศิลปะเด็กจะแตกต่างกับเกณฑ์ที่ใช้กันในระบบโรงเรียนเพราะเหตุว่า เด็กที่เขียนผลงานส่งเข้าประกวดในการแสดงศิลปะเด็ก มีแรงจูงใจหรือสิ่งเร้าต่างกัน ดังนั้นก็ควรมีเกณฑ์ในการพิจารณาต่างไปจากที่เคยใช้กันในห้องเรียน

เกณฑ์ หมายถึง ข้อตกลงที่ร่วมกันกำหนดขึ้นเพื่อนำไปใช้ประเมินกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งหรือสภาพการณ์ใดสภาพการณ์หนึ่งที่สังคมจัดขึ้น เกณฑ์สามารถแบ่งออกเป็น 2 ประเภท คือ

1. เกณฑ์ในเชิงปริมาณ หมายถึง เกณฑ์ที่มีผลบังคับโดยตรง ใครไม่ปฏิบัติตามเกณฑ์ที่สังคมกำหนดไว้ จะต้องได้รับโทษ เช่น การเกณฑ์ทหาร เป็นต้น

2. เกณฑ์ในเชิงคุณภาพ หมายถึง เกณฑ์ที่ไม่มีผลบังคับโดยตรงเป็นข้อตกลงที่คณะกรรมการร่วมกันพิจารณากำหนดขึ้นเพื่อนำไปใช้เป็นครั้งคราว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกิจกรรมทางด้านศิลปะ

ดังนั้น เกณฑ์ในการพิจารณาผลงานศิลปะเด็กที่จะเสนอต่อไปนี้ จัดอยู่ในประเภทเกณฑ์เชิงคุณภาพ ซึ่งมี 4 ประการ คือ

1. เกณฑ์ในการพิจารณาทางด้านอายุ
2. เกณฑ์ในการพิจารณาทางด้านสื่อวัสดุ
3. เกณฑ์ในการพิจารณาทางด้านเนื้อหาสาระ
4. เกณฑ์ในการพิจารณาทางการแสดงออก

เกณฑ์ในการพิจารณาทางด้านสื่อวัสดุ

เกณฑ์ในด้านนี้มีผลต่อผลงานศิลปะเด็กเป็นอย่างมาก เด็กที่อยู่ในชนบทย่อมมีอุปกรณ์การเรียนและคุณภาพของวัสดุผู้เด็กในเมืองไม่ได้ ดังนั้นเมื่อนำผลงานมาพิจารณาเปรียบเทียบกัน คณะกรรมการควรจะต้องเน้นความคิดที่เด็กแสดงออก มากกว่าสื่อวัสดุที่ใช้ในการแสดงออกหรือจะต้องแบ่งเป็นกลุ่มของเด็กในเมืองและเด็กต่างจังหวัด ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับข้อตกลงร่วมกันของคณะกรรมการ

เกณฑ์ในการพิจารณาทางด้านเนื้อหาสาระ

สำหรับเกณฑ์ในด้านนี้โดยทั่วไปแล้วจะไม่แบ่งหรือเน้นให้ชัดเจนว่า จะให้เด็กเขียนรูปอะไร เขียนเรื่องอะไร มักปล่อยให้เด็กใช้เสรีภาพในการเลือกเรื่องที่จะเขียนเอง หรือบางทีอาจเสนอแนะกว้างๆ ซึ่งหมายความว่า คณะกรรมการพอรู้แล้วว่า เด็กมักเขียนเรื่องใกล้ตัวที่ตนรับรู้จากสื่อมวลชน หรือเรื่องตามจินตนาการของเด็กเอง ดังนั้นการพิจารณาเนื้อหาสาระของเรื่องจึงมักจะจัดกลุ่มสาระใกล้เคียงกันรวมไว้เพื่อพิจารณาด้วยกันและขณะเดียวกันคณะกรรมการต้องมีความสามารถในการแปลความจากสัญลักษณ์ที่เด็กแสดงออกในเนื้อหาสาระนั้นๆ ด้วย

เกณฑ์ในการพิจารณาทางด้านการแสดงออก

เกณฑ์ในด้านนี้แสดงให้เห็นถึงความสามารถในการสังเกตและการถ่ายทอดรูปแบบของเด็ก ซึ่งจะมีความแตกต่างกันในด้านความกล้าแสดงความเป็นตัวของตัวเองในการใช้สี การถ่าย ทอดความคิดให้เป็นรูปแบบตามที่ต้องการ ซึ่งคณะกรรมการจะมองเห็นได้จากความฉับไว ความกล้าในการใช้เส้น การใช้สี การแสดงท่าทางลีลาของรูปแบบที่มีต่อเนื้อหาสาระที่สร้างสรรค์และความปรารถนาของเด็กต่อโลกภายนอกโดยตรงเมื่อถ่ายทอดรูปแบบแล้ว

ประภัสสร นิยมธรรม (2522: 50-53) ได้แสดงทัศนะเกี่ยวกับการประเมินผลงานศิลปะเด็กไว้ว่า งานศิลปะที่ผลิตออกมานั้นย่อมมีความแตกต่างระหว่างบุคคล เพราะเป็นผลมาจากการรับรู้ความประทับใจที่ได้จากประสบการณ์ในอดีตมาใช้ เมื่อเป็นเช่นนี้จึงยากที่จะให้ผลงานนั้นออกมาในลักษณะเหมือนกัน แม้ว่าจะได้รับการสอนแบบเดียวกัน การประเมินผลงานทางศิลปะจึงควรเป็นเรื่องของการช่วยให้เด็กมีพัฒนาการต่อไปมากกว่าที่จะทำให้เด็กท้อแท้เบื่อหน่าย ครูจะต้องเข้าใจเด็ก เข้าใจจิตวิทยาพัฒนาการเด็ก เข้าใจถึงความสามารถ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ ครูสอนศิลปะจึงควรมองผลงานของเด็กในลักษณะของการให้การศึกษาด้านศิลปะมากกว่าที่จะประเมินว่าเด็กของตนเป็นศิลปินแค่ไหน

จากข้อมูลดังกล่าวข้างต้นสรุปได้ว่า สภาพปัจจุบันการประเมินผลงานศิลปะในภาคปฏิบัติของครูผู้สอนมักมีเกณฑ์ของตนเอง และคำนึงถึงความรู้สึกของตนเองมากกว่าการมีหลักเกณฑ์ที่ให้คะแนนอย่างถูกต้อง ดังนั้นเพื่อให้ผู้สอนมีการประเมินผลงานศิลปะอย่างมีการหลักเกณฑ์การประเมินที่ถูกต้องและชัดเจนและได้ผลงานที่มีคุณค่า ต้องมีแนวทางที่เป็นกลาง เพื่อการพัฒนาการประเมินผลงานศิลปะให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

4.5 การสร้างกฎเกณฑ์การให้คะแนน

ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช (2540: 68) ได้เสนอลำดับขั้นตอนการสร้างกฎเกณฑ์การให้คะแนน (Rubric) ไว้ดังนี้

1. กำหนดขั้นตอนหรือลักษณะเด่นของผลงานที่คาดหวังไว้ตามจุดมุ่งหมาย
 2. จัดหัวข้อรายการที่มีความสำคัญและแสดงออกถึงการบรรลุจุดมุ่งหมายไว้อย่างชัดเจน
 3. คัดเลือกเฉพาะรายการที่สามารถสังเกตได้หรือประเมินตัดสินได้
 4. นำรายการที่เลือกไว้มากำหนดเป็นข้อกระทงในการประเมิน โดยขยายให้ชัดเจนมากขึ้นในลักษณะของพฤติกรรมที่สังเกตได้ หรือคุณลักษณะที่เด่นชัดของผลงาน
 5. สร้างเกณฑ์การประเมินในลักษณะของมาตรฐานอันดับคุณภาพซึ่งประกอบด้วยเกณฑ์การประเมินผลงานในแต่ละทักษะย่อย
 6. นำเกณฑ์การประเมินไปให้ผู้เชี่ยวชาญทางการวัดผลพิจารณาความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาตามวิธีของโรวินेलลีและเฮมเบิลตัน
 7. เลือกตัวอย่างผลงานของนักเรียนที่ไม่ได้เลือกเป็นผลงานดีเด่นมาทักษะละ 1 ผลงาน นำให้ผู้ตรวจให้คะแนนจำนวน 2 คน ทดลองใช้เกณฑ์การประเมินผลงานประเมินให้คะแนนผลงานจนครบทุกทักษะ
 8. หาความสอดคล้องของการให้คะแนนโดยใช้ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน และทดสอบความมีนัยสำคัญทางสถิติด้วย t-test
- เสาวนีย์ เกียรติ (2540: 159) ได้เสนอกระบวนการสร้างกฎเกณฑ์การให้คะแนน (Scoring Rubric) ที่เน้นการมีส่วนร่วมของนักเรียน ดังต่อไปนี้
1. ดูงานแบบต่างๆ ให้นักเรียนดูตัวอย่างของงานที่ดี และชิ้นงานที่ไม่ค่อยดี แล้วบอกถึงลักษณะว่าชิ้นที่ดีมีลักษณะอย่างไร ที่ไม่ดีมีลักษณะอย่างไร
 2. กำหนดแนวทาง จากประเด็นแรกให้ช่วยกันตรวจสอบดูว่า งานที่ดีนั้นจะต้องดูอะไรบ้าง
 3. คำอธิบายระดับคุณภาพต่างๆ ในแต่ละแนวทางนั้นให้อธิบายว่าระดับสูงสุดมีลักษณะอย่างไร แล้วเติมส่วนที่อยู่ตรงกลางลงไป
 4. ผูกมัดกับงานตัวอย่าง ให้นักเรียนลองใช้รูปคกับงานที่ให้ดูแลเป็นตัวอย่างในขั้นที่ 1
 5. หัดใช้ในการประเมินตนเองและให้เพื่อนประเมินให้นักเรียนทำ ในระหว่างที่นักเรียนกำลังทำงาน ให้หยุดเป็นระยะๆ เพื่อประเมินตนเองและให้เพื่อนประเมิน
 6. ทบทวนให้อีกโอกาส นักเรียนทบทวนและปรับปรุงงานของเขา โดยดูจากผลสะท้อนที่ได้จากขั้นตอนที่ 5
 7. ครูประเมิน ครูใช้รูปคที่นักเรียนใช้นั้น เพื่อประเมินผลงานของนักเรียน

บุญเชิด ภิญโญนนตพงษ์ (2544: 94) กล่าวว่า การสร้างกฎเกณฑ์การให้คะแนนการประเมินผลภาคปฏิบัติต้องมีส่วนประกอบในการดำเนินการที่สำคัญ 3 ขั้นตอน คือ

1. กำหนดการปฏิบัติให้ชัดเจน

- 1.1 ระบุชนิดของการปฏิบัติว่า เป็นทักษะวิธีการทำหรือผลงานสำเร็จที่สร้างขึ้น
- 1.2 กำหนดจุดสนใจของการประเมินว่า สนใจเป็นรายบุคคลหรือรายกลุ่ม
- 1.3 กำหนดเกณฑ์การปฏิบัติที่สะท้อนคุณลักษณะที่สำคัญของการปฏิบัติที่ประสบ

ผลสำเร็จ

2. ออกแบบกิจกรรมสำหรับใช้ประเมิน ดังนี้

2.1 ระบุลักษณะของงานหรือกิจกรรมว่าเป็นผลงานหรือการปฏิบัติตามที่มอบหมายให้ทำหรือเป็นการแสดงที่เกิดขึ้นตามธรรมชาติ

2.2 กำหนดรายการของงานหรือกิจกรรม ได้แก่ นิยามจุดหมายของการปฏิบัติ เงื่อนไขสถานการณ์ของการปฏิบัติ และเกณฑ์มาตรฐาน

2.3 กำหนดจำนวนชิ้นงานหรือกิจกรรมให้ทำว่าจะใช้เพียงงานเดียวหรือหลายงาน จึงจะเพียงพอในสภาพการณ์นั้น

3. ให้คะแนนและจัดบันทึกผล ดังนี้

3.1 ระบุรูปแบบการให้คะแนนที่ใช้เกณฑ์ในการให้คะแนนแบบใด เช่น แบบทั่วไปหรือแบบเฉพาะเนื้อหา และแบบเกณฑ์รวมหรือแบบเกณฑ์ย่อย

3.2 กำหนดวิธีการจัดบันทึกว่าเป็นแบบตรวจสอบรายการ มาตรฐานประเมินค่าการปฏิบัติ การจัดบันทึกพฤติกรรมตามช่วงเวลา หรือการจัดจำรรวม

3.3 ระบุผู้ประเมินว่าจะให้ใครเป็นผู้สังเกตและประเมิน ผลการปฏิบัติจะเป็นประโยชน์แก่ครูผู้สอน ครูที่เคยสอน ตัวผู้เรียนเอง หรือเพื่อนๆ ในกลุ่ม

การศึกษาค้นคว้าในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้วิธีผสมผสานจากหลายแนวทางที่กล่าวมาข้างต้น มาสร้างเป็นกฎเกณฑ์การให้คะแนนในการประเมินผลงานศิลปะ

แบบประเมินผลงานการวาดภาพระบายสีของแบบประเมินแบบเกณฑ์แยก (Analytic Scoring Rubric)

คำชี้แจง โปรดใส่เครื่องหมาย ✓ ลงในช่องคะแนนที่ตรงกับการประเมินผลงานศิลปะของท่าน โดย
เทียบกับกฎเกณฑ์ การให้คะแนนที่กำหนด (ชัยยุทธ คชรินทร์. 2546: 53 - 54)

ประเด็นประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4	3	2	1
1. การเน้นจุดเด่นของภาพ	-ภาพเด่นสะดุดตาและมีการใช้สีสะดุดตาชัดเจน	-ภาพเด่นสะดุดตาแต่การใช้สีกระจายจนไม่มีจุดเด่น	-มีการใช้สีมากหรือน้อยไปไม่เหมาะสมกับภาพ	-ภาพไม่ชัดเจนและการให้สีน้อยมาก
2. ความสมดุลของภาพ	-มีการจัดวางภาพเหมาะสมกับหน้ากระดาษ และภาพมีระยะใกล้-ไกล มีการผสมผสานกลมกลืนของรูปและพื้นหลัง	-มีการจัดวางภาพเหมาะสมกับหน้ากระดาษ และระยะใกล้-ไกลของภาพ	-มีการจัดวางภาพเหมาะสมกับหน้ากระดาษแต่ขาดระยะใกล้-ไกลของภาพ	-ภาพไม่มีลักษณะของการวางภาพที่มีความสมดุลเลย
3. การระบายสี	-มีการระบายสีภาพอยู่ในกรอบสะอาดเรียบร้อย สีเรียบกลมกลืน	-มีการระบายสีภาพออกนอกเส้นเป็นส่วนน้อย สีส่วนใหญ่เรียบ	-มีการระบายสีภาพออกนอกกรอบเลอะเทอะสีไม่เรียบ	-มีการระบายสีภาพอย่างไม่มีจุดมุ่งหมาย
4. การใช้สี	-ภาพให้แสงและเงาถูกต้อง และแยกความสัมพันธ์ภาพและพื้นหลังชัดเจนให้สีเหมือนธรรมชาติ	-ภาพให้แสงและเงาแต่ไม่ถูกต้องและแยกความสัมพันธ์ภาพและพื้นหลังชัด มีการให้สีใกล้เคียงธรรมชาติ	-ภาพไม่แสดงแสงและเงา แต่ในภาพมีสีพื้นหลังกลมกลืนมีการให้สีผิดธรรมชาติ	-ภาพไม่แสดงแสงและเงา มีสีพื้นหลังกลมกลืนไม่เด่นชัดมีการให้สีผิดธรรมชาติ
5. ความคิดสร้างสรรค์	-ภาพมีแนวคิดแปลกใหม่ มีการสื่อความหมายของการใช้ความคิดของตัวเองและไม่ซ้ำภาพผู้อื่น	-ภาพมีแนวคิดแปลกใหม่ มีการสื่อความหมายของการใช้ความคิดของตัวเอง แต่ซ้ำภาพผู้อื่น	-ภาพมีแนวคิดแปลกใหม่ ไม่มีการสื่อความหมายของการใช้ความคิดของตัวเอง	-ภาพไม่มีแนวคิดแปลกใหม่และซ้ำกับภาพผู้อื่น
6. ความประณีต	-ภาพมีความละเอียดมีความชัดเจนของภาพ และสามารถมองเห็นความงดงามของภาพ	-ภาพมีความละเอียดมีความชัดเจนของภาพ แต่ขาดความงดงาม	-ภาพมีความละเอียดแต่ไม่มีความชัดเจนของภาพ	-ไม่มีความละเอียดของภาพและไม่มี ความชัดเจนของภาพ
7. ความสะอาด	-ภาพมีการระบายสีอยู่ในกรอบไม่เลอะเทอะและมีความเป็นระเบียบเรียบร้อย	-ภาพมีการระบายสีอยู่ในกรอบไม่เลอะเทอะ แต่ขาดความเป็นระเบียบเรียบร้อย	-ภาพมีการระบายสีอยู่ในกรอบ เลอะเทอะและไม่มีความเป็นระเบียบ	-ภาพมีการระบายสีออกนอกกรอบเลอะเทอะ

ภาพที่ 0	ประเด็น ประเมิน	ระดับคุณภาพคะแนน			
		4	3	2	1
1. การเน้นจุดเด่นของภาพ					
2. ความสมดุลของภาพ					
3. การระบายสี					
4. การใช้สี					
5. ความคิดสร้างสรรค์					
6. ความประณีต					
7. ความสะอาด					
คะแนนรวม					

เกณฑ์การให้คะแนน

คะแนน 1 - 7 คะแนน ระดับคุณภาพ 1

คะแนน 8 - 14 คะแนน ระดับคุณภาพ 2

คะแนน 15 - 21 คะแนน ระดับคุณภาพ 3

คะแนน 22 - 28 คะแนน ระดับคุณภาพ 4

ภาพที่ 00	ประเด็น ประเมิน	ระดับคุณภาพคะแนน			
		4	3	2	1
1. การเน้นจุดเด่นของภาพ					
2. ความสมดุลของภาพ					
3. การระบายสี					
4. การใช้สี					
5. ความคิดสร้างสรรค์					
6. ความประณีต					
7. ความสะอาด					
คะแนนรวม					

ดังนั้นผู้วิจัยจึงนำออกแบบโดยใช้ประเด็นการประเมิน และระดับคุณภาพของผลงาน ดังนี้ การประเมินการวาดภาพระบายสีจากการทำแบบทดสอบการวาดภาพระบายสี มีรายงานการประเมิน 5 ด้าน ได้แก่ การแสดงออกด้วยเส้น การใช้สี การใช้รูปทรง ความสัมพันธ์ของที่ว่างและด้านการออกแบบ โดยใช้เกณฑ์การประเมิน 4 ระดับ คือ ดีมาก ดี พอใช้ และควรปรับปรุง

5. เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

5.1 งานวิจัยในประเทศ

ไสว แก้วกล้า (2532: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัย เรื่องการรับรู้ผลงานจิตรกรรมอิมเพรสชันนิสต์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม อำเภอเมือง จังหวัดบุรีรัมย์ โดยมีจุดมุ่งหมายเพื่อเปรียบเทียบผลการรับรู้ผลงานของจิตรกรรมอิมเพรสชันนิสต์ ที่แสดงคุณสมบัติเด่นชัดทางด้านพื้นผิวสัมผัส รูปทรง กลวิธี และความหมาย ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โดยการเปรียบเทียบระหว่างนักเรียนที่มีผลทางการเรียนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาสูงและนักเรียนที่มีผลทางการเรียนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาดำ โดยการทำแจกเพศของนักเรียน ผลการศึกษาพบว่า

1. ผลการรับรู้ผลงานจิตรกรรมอิมเพรสชันนิสต์ที่แสดงคุณสมบัติเด่นชัดทางด้านต่างๆ ระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ที่มีผลทางการเรียนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาสูง ไม่แตกต่างกัน

2. ผลการรับรู้ผลงานจิตรกรรมอิมเพรสชันนิสต์ที่แสดงคุณสมบัติเด่นชัดทางด้านต่างๆ ระหว่างนักเรียนชายที่มีผลทางการเรียนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาสูง และนักเรียนชายที่มีผลทางการเรียนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาต่ำ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

3. ผลการรับรู้ผลงานจิตรกรรมอิมเพรสชันนิสต์ที่แสดงคุณสมบัติเด่นชัดทางด้านต่างๆ ระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ที่มีผลทางการเรียนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาต่ำ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

4. ผลการรับรู้ผลงานจิตรกรรมอิมเพรสชันนิสต์ ที่แสดงคุณสมบัติเด่นชัดทางด้านต่างๆ ระหว่างนักเรียนชายและนักเรียนหญิง ที่มีผลทางการเรียนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาต่ำ ไม่แตกต่างกัน

5. ผลการรับรู้ผลงานจิตรกรรมอิมเพรสชันนิสต์ แสดงคุณสมบัติเด่นชัดทางด้านต่างๆ ระหว่างนักเรียนหญิง ที่มีผลทางการเรียนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาสูง และนักเรียนหญิงที่มีผลทางการเรียนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาต่ำ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

6. ผลการรับรู้ผลงานจิตรกรรมอิมเพรสชันนิสต์ ที่แสดงคุณสมบัติเด่นชัดทางด้านต่างๆ ระหว่างนักเรียนหญิง ที่มีผลทางการเรียนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาสูง และนักเรียนชายที่มีผลทางการเรียนวิชาทัศนศิลป์ศึกษาต่ำ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

พรพิมล ศิริวัฒน์ (2538: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์ภาพพระบายสีของเด็กญี่ปุ่นอายุ 9 ถึง 12 ปี ตามทฤษฎีของวิกเตอร์โลเวนเฟลด์ ผลการวิจัยพบว่า เด็กญี่ปุ่นทั้งสองสามารถวาดภาพพระบายสีได้ตามทฤษฎีของวิกเตอร์โลเวนเฟลด์ ในขั้นที่ 4 คือ ขั้นเริ่มวาดภาพจริงจัง

1. ด้านการวาดภาพคนเด็ก มีการเน้นความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้า ทรงผม และเครื่องประดับ คิดเป็นร้อยละ 92.31 ร้อยละ 26.92 วาดภาพคนที่แสดงอารมณ์บนใบหน้าได้ชัดเจน ร้อยละ 25 วาดภาพคนที่มีขนาดใหญ่เต็มหน้ากระดาษ และร้อยละ 21.15 วาดภาพคนคล้ายการ์ตูนจากหนังสือ หรือภาพยนตร์โทรทัศน์

2. ด้านการจัดวางภาพบนพื้นที่ว่าง เด็กสามารถแสดงขนาดของสิ่งต่างๆ ที่วาดเหมาะสมกับพื้นที่ว่าง คิดเป็นร้อยละ 94.23 ร้อยละ 1.92 มีการใช้เส้นฐาน

3. ด้านการใช้สี เด็กใช้สีตามความคิดและประสบการณ์ คิดเป็นร้อยละ 100 ร้อยละ 46.15 ระบายสีโดยแสดงลักษณะรอยแปรงไปในทิศทางเดียวกัน ร้อยละ 40.38 ระบายสีในหลายทิศ ร้อยละ 36.54 ใช้สีแบบจิตนาการ และร้อยละ 11.54 ใช้สีตามความเป็นจริงในธรรมชาติร้อยละ 100 และร้อยละ 32.67 ออกแบบเรื่องราวแสดงให้เห็นถึงประสบการณ์จากเหตุการณ์ประทับใจ และร้อยละ 30.77 ออกแบบสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ และชีวิตที่เรียบง่าย

จุฑาภรณ์ กองกลีน (2546: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างแบบฝึกปฏิบัติโดยการนำหลักองค์ประกอบศิลป์มาใช้ในการสร้างงานจิตรกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผลการวิจัยพบว่า

1. ได้แบบฝึกปฏิบัติโดยการนำหลักองค์ประกอบศิลป์มาใช้ในการสร้างงานจิตรกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 5 ชุด ดังนี้คือ แบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 1 “เส้นสายลายสวย” แบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 2 “ที่ว่าง แสงเงา ความมืด” แบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 3 “สีสวยด้วยสื่อ” แบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 4 “พื้นผิว...ริ้วรอย” และแบบฝึกปฏิบัติชุดที่ 5 “สร้างสรรค์งานจิตรกรรม...นำไปสู่ตัวตน”

2. แบบฝึกปฏิบัติโดยการนำหลักองค์ประกอบศิลป์มาใช้ในการสร้างจิตรกรรมสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 92.00 / 100.00 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 ที่กำหนดไว้

โกศล ภูพลอย (2532: 91 - 93) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนประถมศึกษา สังกัดสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ เขตการศึกษา 10 จำนวน 130 คน โดยใช้เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามหลักทฤษฎีขั้นพัฒนาการทางศิลปะของ โลเวนเฟลด์ ผลการวิจัยพบว่า

1. ด้านการวาดภาพคน นักเรียนแสดงออกโดยการเน้นความแตกต่างระหว่างเพศด้วยเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย และทรงผมมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 99.23 แสดงออกทางกิริยาการเคลื่อนไหวน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 23.08

2. ด้านการจัดพื้นที่ นักเรียนแสดงออกโดยแสดงสัมพันธ์ของสิ่งต่างๆ ในภาพได้ถูกต้องตามความเป็นจริงมากที่สุดคิด เป็นร้อยละ 98.45 แสดงออกทางลักษณะสามมิติน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 15.38

3. ด้านการใช้สี นักเรียนแสดงออกโดยใช้เส้นในการระบายสีซ้ำๆ ไปตามทิศทางเดียวกันมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 92.31 แสดงออกถึงความแตกต่างของสีใกล้เคียงกันน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 50.77

4. ด้านการออกแบบ นักเรียนแสดงออกโดยเน้นการตกแต่งเสื้อผ้าเครื่องแต่งกายเครื่องประดับมากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 83.08 แสดงออกถึงความแตกต่างระหว่างเพศน้อยที่สุดคิดเป็นร้อยละ 66.92

ฐิติรัตน์ อัดตะนังค์ (2530: 90 - 94) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในจังหวัดระยอง” มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาการแสดงออกทางศิลปะ โดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในด้านการวาดภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระ การเลือกใช้ประเภทของสี การเลือกใช้สี และงานสร้างสรรค์ โดย

ใช้เครื่องมือที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นตามหลักเกณฑ์พัฒนาการทางศิลปะเด็ก ของโลเวนเฟลด์ และนำผลงานการแสดงผลทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีมาวิเคราะห์ข้อมูล ด้วยค่าสถิติโดยหาค่าร้อยละเฉลี่ยไค - สแควร์ และ Z - test ผลการวิจัยพบว่า

1. นักเรียนชาย และนักเรียนหญิง มีความสามารถในการแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสี ในด้านการวาดภาพคน ภาพสัตว์ และภาพอิสระ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 คือ นักเรียนชายชอบวาดคนผู้ชาย สัตว์ปีก และเขียนภาพที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่องส่วนตัวมากที่สุด นักเรียนหญิงชอบวาดคนผู้หญิง ภาพสัตว์ปีกและเขียนภาพที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมชาติมากที่สุด มีพัฒนาการทางศิลปะโดยการเขียนภาพอยู่ในขั้นที่ 4 คือ ขั้นเริ่มต้นเขียนภาพอย่างของจริง

เด็กอายุ 9 - 11 ปี อยู่ในพัฒนาการขั้นที่ 4 ขั้นเริ่มต้นการเขียนภาพอย่างของจริง

เด็กอายุ 11 ปี มีแนวโน้มอยู่ในพัฒนาการขั้นที่ 5 ขั้นการใช้เหตุผล

สำหรับเด็กที่มีพัฒนาการทางศิลปะอยู่ในขั้นเดียวกันจะมีการเขียนภาพ การใช้ช่องไฟ การใช้สีและการออกแบบแตกต่างกันตามลำดับวัย และเด็กส่วนมากมีพัฒนาการทางการเขียนภาพอยู่ในขั้นเดียวกับพัฒนาการทางการปั้น ส่วนภาพที่เด็กชอบวาดพบว่า เด็กหญิงชอบวาดภาพบ้านและคนขณะที่เด็กชายชอบวาดจากธรรมชาติที่สุด และเด็กหญิงวัย 9 - 10 ปี วาดนิยายเรื่องราวและภาพสัตว์รองมาจากภาพบ้านและภาพคน ส่วนเด็กชายวัย 5 ปี วาดภาพนิยายเรื่องราว วัย 9 ปี วาดจากการต่อสู้อยู่ 10 ปี วาดทิวทัศน์และบ้าน วัย 11 ปี วาดจากท้องทะเล รองลงมาจากจากกรบ

เฮเลน กิตติพรพิมล (2522: 43) ได้ศึกษาผลการเรียนในโรงเรียนที่มีต่อการรับรู้ความลึกในภาพ 2 มิติ โดยเปรียบเทียบการรับรู้ความลึกในภาพ 2 มิติ ของเด็กชายและเด็กหญิง อายุ 5 ปี และ 6 ปี จำนวน 240 คน แบ่งกลุ่มตัวอย่างออกเป็น 2 กลุ่ม คือ กลุ่มตัวอย่าง 5 ปี และ 6 ปี ที่เข้าเรียนในโรงเรียน และกลุ่มตัวอย่างอายุ 5 ปี และ 6 ปี ที่ไม่ได้เข้าโรงเรียน ใช้เครื่องชี้ความลึก 3 แบบ คือ แบบแนวเส้น แบบขนาด และแบบการบังกัน ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

1. การรับรู้ความลึกในภาพ 2 มิติ ของเด็กอายุ 5 ปี และ 6 ปี ที่เข้าเรียนในโรงเรียนและเด็กอายุ 5 ปี และ 6 ปี ที่ไม่ได้เข้าโรงเรียน แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
2. การรับรู้ความลึกในภาพ 2 มิติ ของเด็กอายุ 5 ปี และเด็กอายุ 6 ปี แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
3. การรับรู้ความลึกในภาพ 2 มิติ ของเด็กชายและเด็กหญิงแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

อารี บัวคุ้มภัย (2540: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างแบบฝึกเพื่อเสริมทักษะการใช้ถ้อยคำในงานเขียนร้อยแก้ว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อสร้างแบบฝึกและหาประสิทธิภาพแบบฝึก และเปรียบเทียบคะแนนความสามารถการใช้ถ้อยคำในงานเขียนร้อยแก้วของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ที่เรียนโดยใช้แบบฝึกและไม่ใช้แบบฝึก ตัวอย่างการวิจัยได้แก่ นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 โรงเรียนศรีวิชัยวิทยา ที่กำลังศึกษาในภาคเรียนที่ 2 ปีการศึกษา 2538 จาก 2 ห้องเรียน จำนวน 60 คน ซึ่งได้จากการจับคู่นักเรียนที่มีคะแนนผลสัมฤทธิ์เรื่องการใช้อถ้อยคำในงานเขียนร้อยแก้วก่อนเรียนเท่ากัน จำนวน 30 คู่ เป็นกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม จากนั้นให้กลุ่มทดลองเรียนโดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะและกลุ่มควบคุมเรียนโดยไม่ใช้แบบฝึกเสริมทักษะ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบฝึกเสริมทักษะ แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์เรื่องการใช้อถ้อยคำในงานเขียนร้อยแก้ว และแผนการสอนสำหรับกลุ่มทดลองและกลุ่มควบคุม และทำการวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้ T - test ผลการวิจัยปรากฏว่า

1. แบบฝึกเสริมทักษะการใช้ถ้อยคำในงานเขียนร้อยแก้ว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 มีประสิทธิภาพ 81.52/82.61 สูงกว่าเกณฑ์มาตรฐาน
2. นักเรียนที่เรียนโดยใช้แบบฝึกเสริมทักษะ มีผลคะแนนความสามารถการใช้ถ้อยคำในงานเขียนร้อยแก้วสูงกว่านักเรียนที่เรียนโดยไม่ใช้แบบฝึก แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อรอนพา รัตนวิจารณ์ (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างแบบฝึกพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ วิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 การวิจัยครั้งนี้มีจุดประสงค์เพื่อสร้างแบบฝึกสำหรับการเขียนเชิงสร้างสรรค์วิชาภาษาไทย คู่มือประกอบการใช้แบบฝึกสำหรับครู และศึกษาผลการใช้แบบฝึกการเขียนเชิงสร้างสรรค์ที่สร้างขึ้น กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ของโรงเรียนวัดชนะสงคราม กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนที่ได้รับการสอนโดยใช้แบบฝึกพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ มีคะแนนเฉลี่ยหลังการทดลองสูงกว่าก่อนการทดลองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

ถาวร เปี่ยมพร้อม (2544: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การสร้างแบบฝึกการเขียนสะกดคำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า แบบฝึกที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพ 92.72/92.50 สูงกว่าประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 80/80 และผลการวิเคราะห์ความแตกต่างระหว่างคะแนนแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนด้วยแบบฝึกหัดอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .01

ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์ (2543: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนไทยมุสลิม อายุ 7 ถึง 9 ปี ในโรงเรียนประถมศึกษาสังกัดสำนักงานคณะกรรมการศึกษาเอกชน จังหวัดชายแดนภาคใต้ ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนไทยมุสลิมสามารถวาดภาพระบายสีได้ตามทฤษฎีของวิกเตอร์โลเวนเฟลด์ ในขั้นที่ 3 คือด้านวาดภาพได้คล้ายของจริง ดังนี้

1. ด้านการวาดภาพคน ลักษณะที่นักเรียนไทยมุสลิมแสดงออกได้มากที่สุด คือ การวาดภาพคนเฉพาะด้านหน้า คิดเป็นร้อยละ 90.47 และแสดงออกน้อยที่สุดคือ วาดภาพส่วนที่เน้นให้เห็นว่า สำคัญให้มีขนาดใหญ่ สิ่งที่เห็นว่ามีขนาดเล็กจะวาดขนาดเล็ก คิดเป็นร้อยละ 13.33
2. ด้านการใช้พื้นที่ว่าง ลักษณะที่นักเรียนไทยมุสลิมแสดงออกได้มากที่สุดคือ วาดภาพที่มีลักษณะแบบราบแบบ 2 มิติ คิดเป็นร้อยละ 95.23 แสดงออกน้อยที่สุดคือ วาดภาพแบบพับกลางหรือที่มองเห็นทะลุภายในคิดเป็นร้อยละ 21.26
3. ด้านการใช้สี ลักษณะที่นักเรียนไทยมุสลิมแสดงออกได้มากที่สุดคือ การระบายสีแบบอิสระคิดเป็นร้อยละ 92.96 และแสดงออกน้อยที่สุดคือ ระบายสี ตกแต่งบนเส้นผ่า เครื่องแต่งกายหรือรายละเอียดอื่นๆ ในภาพ คิดเป็นร้อยละ 21.26
4. ด้านการออกแบบ ลักษณะที่นักเรียนไทยมุสลิมแสดงออกได้มากที่สุด คือ วาดภาพแสดงออกโดยอิสระและเป็นตัวของตัวเอง คิดเป็นร้อยละ 97.46 แสดงออกน้อยที่สุดคือ วาดภาพมีรูปแบบซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของสิ่งต่างๆ หรือเครื่องประดับต่างๆ เช่น เครื่องใช้ ทรงผม กำไล คิดเป็นร้อยละ 13.65

พวงรัตน์ อดุลย์ (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามทฤษฎีของวิกเตอร์โลเวนเฟลด์ ผลการวิจัยพบว่า

1. พัฒนาการทางด้านร่างกาย ในสัปดาห์ที่ 1 นักเรียนมีพัฒนาการระดับน้อย และมีการพัฒนาการต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่ 6 ในระดับปานกลาง
2. พัฒนาการทางด้านอารมณ์ ในสัปดาห์ที่ 1 นักเรียนมีพัฒนาการระดับปานกลาง และมีการพัฒนาการต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่ 6 ในระดับปานกลาง
3. พัฒนาการทางด้านสังคม ในสัปดาห์ที่ 1 นักเรียนมีพัฒนาการระดับปานกลาง และมีการพัฒนาการต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่ 6 ในระดับปานกลาง
4. พัฒนาการทางด้านสติปัญญา ในสัปดาห์ที่ 1 นักเรียนมีพัฒนาการระดับน้อย และมีการพัฒนาการต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่ 6 ในระดับปานกลาง
5. พัฒนาการทางด้านความคิดสร้างสรรค์ ในสัปดาห์ที่ 1 นักเรียนมีพัฒนาการระดับปานกลาง และมีการพัฒนาการต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่ 6 ในระดับมาก

6. พัฒนาการทางด้านสุนทรียศาสตร์ ในสัปดาห์ที่ 1 นักเรียนมีพัฒนาการระดับน้อย และมีการพัฒนาการต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่ 6 ในระดับปานกลาง

7. พัฒนาการทางด้านความรู้ ในสัปดาห์ที่ 1 นักเรียนมีพัฒนาการระดับน้อย และมีการพัฒนาการต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่ 6 ในระดับปานกลาง ผลการประเมินผลงานปฏิบัติจากการใช้แฟ้มสะสมงานโดยการประเมินตนเอง เพื่อนนักเรียนและครู พบว่า นักเรียนประเมินตนเอง เรื่องภาพความคิดสร้างสรรค์สูงสุด และเรื่องสีต่ำที่สุด เพื่อนนักเรียนประเมินเรื่องพื้นผิวสูงสุด และเรื่องเส้นต่ำที่สุด ครูประเมินเรื่องพื้นผิวสูงสุด และเรื่องสีต่ำที่สุด

ผลการประเมินแฟ้มสะสมงานโดยการประเมินตนเอง เพื่อนนักเรียนและครู พบว่า นักเรียนประเมินตนเองเรื่องการยอมรับตนเอง และยอมรับผู้อื่นสูงสุด และการวางแผนการทำงานตามขั้นตอนการทำงานต่ำที่สุด เพื่อนนักเรียนประเมินเรื่องการยอมรับตนเองและการยอมรับผู้อื่นสูงสุด และการนำความรู้ไปใช้ปัญหาระหว่างปฏิบัติงานต่ำที่สุด ครูประเมินเรื่องการยอมรับในตนเองและยอมรับผู้อื่นสูงสุดและความสมบูรณ์ของงานต่ำที่สุด

5.2 งานวิจัยต่างประเทศ

เดอเพอร์เตอร์และคราฟานอร์ (อ้อยทิพย์ พลศรี. 2533: 31; อ้างอิงจาก Deporter; & Kavanaugh. 1972: 43 - 48) ได้วิจัยเกี่ยวกับ “ขอบข่ายของความเฉียบไวด้านการรับรู้รูปแบบของจิตรกรรม” โดยแบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 อายุระหว่าง 9 - 14 ปี ส่วนกลุ่มเด็กโตอายุระหว่าง 13 - 14 ปี เครื่องมือที่ใช้ในการทดสอบคือภาพถ่ายของจิตรกรรมตะวันตก ขนาด 4" x 6" ปิดรายชื่อของศิลปินไม่ให้เด็กเห็น ในการทดลองแต่ละครั้งจะให้ภาพคนละ 1 ชุดๆ ละ 6 ภาพ 2 ภาพที่มาจากศิลปินคนเดียวกัน ซึ่งใช้เป็นภาพตัวอย่าง ส่วนอีก 4 ภาพนั้นเป็นภาพที่จะให้เด็กเลือก จะมีภาพจิตรกรรมจากศิลปินเดียวกันภายในชุดตัวอย่าง 1 ภาพผสมอยู่ในกลุ่มให้เลือกนี้แล้ว ผู้วิจัยถามเหตุผลทำไมเลือกภาพนั้น ได้ผลสรุปที่น่าสนใจว่า ในการให้เหตุผลเด็กเล็กจะระบุเนื้อเรื่องเป็นสำคัญ ในขณะที่เด็กโตกว่าจะระบุไปในด้านรูปแบบหรือสไตล์และวิธีนี้ยืนยันว่าการที่เด็กมีความเฉียบไวสูงมิใช่เพราะเจริญวัยพัฒนาขึ้นเท่านั้น แต่สาเหตุของการได้รับการสนับสนุนสร้างเสริมประสบการณ์การรับรู้ทาง การเห็นทางศิลปวัฒนธรรมเป็นสาเหตุสำคัญ

พาร์ริเชอร์ (รัชนิกร ไพบูล. 2547: 69; อ้างอิงจาก Pariser. 1997) ศึกษาวิจัยเรื่อง Two Method of Teaching Drawing Skills ทำการศึกษาพฤติกรรมการวาดรูปของเด็ก ว่าการวาดภาพของเด็กในชั้นประถมศึกษาชั้นนั้น มีการพัฒนาเช่นไร ทำเช่นไรจึงจะวาดรูปได้คล่องแคล่วและวาดได้อย่างเสรี โดยใช้วิธีการวาดภาพ 2 วิธี ในการรวบรวมข้อมูล วิธีแรกคือ การวาดภาพวัตถุจริงโดยให้เด็กมองแต่วัตถุที่เป็นแบบอย่างระมัดระวังแล้วค่อยๆ ถ่ายทอดรูปแบบลงบนกระดาษโดยไม่มองที่กระดาษ (Blind Contour)

กับวิธีที่สองคือ การวาดแบบลอกเลียน (Copying) โดยใช้รูปสัตว์ ซึ่งเขียนแบบลายเส้นที่ผู้วิจัยวาดตาม ภาพพิมพ์ของศิลปินเยอรมันชื่อ คีอเอร์ (Curer) ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มทดลองการวาดภาพในลักษณะ รับรู้ถ่ายทอดจากวัตถุจริงนั้น มีลักษณะทั้งการวาดแสดงการถ่ายทอด จากรูปแบบที่เด็กเคยเห็นมาก่อน เช่น วาดรูปกระต่ายคล้ายกระต่ายที่เห็นในหนังสือการ์ตูน ส่วนการวาดภาพของเด็กในกลุ่มทดลองที่ใช้ วิธีการวาดลอกเลียนแบบรูปวาดของคีอเอร์นั้น พบพฤติกรรมที่คล้ายคลึงกัน คือมีทั้งการลอกเส้น, รูปแบบตามทีเห็นในรูปตัวอย่าง และรูปวาดที่เด็กบางคนวาดในลักษณะแทรกเสริมประสบการณ์จาก การรับรู้ในชีวิตจริงของเด็กลงรูป เช่น เปลี่ยนแปลงลงคล้ายในบางส่วนของตัวสัตว์ในลักษณะแสดงออก เฉพาะตัวของเด็ก บางคนเติมสิ่งแวดล้อม เช่น ต้นไม้ หรือทิวทัศน์ประกอบลงในภาพ

เบอร์ตัน (ธานินทร์ ศรีภาวินทร์, 2546: 58; อ้างอิงจาก Berton, 1981) ได้วิจัยเรื่องการ ใช้เส้น การจัดพื้นที่และความหมายในภาพคนของเด็กอายุ 8 - 15 ปี โดยผู้วิจัยได้ศึกษาการใช้เส้น ลักษณะแรงเงาในการวาดภาพ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ศึกษาคือนักเรียนอายุ 8 - 15 ปี ในบอสตัน โดยให้เด็ก วาดภาพคนจากความทรงจำและวาดจากการสังเกตซึ่ง ผู้วิจัยจะสัมภาษณ์เด็กเกี่ยวกับการใช้เส้นและ ความหมายของเส้น ผลการวิจัยพบว่า

1. เด็กวาดภาพจากความทรงจำจะใช้เส้นและใช้พื้นที่ว่างได้ไม่ดีเหมือนกับการวาดภาพ จากการสังเกต
2. การวาดภาพจากความทรงจำและการวาดภาพจากการสังเกตสามารถแสดงลักษณะ สามมิติได้เหมือนกัน โดยเฉพาะด้านความหนาหรือความลึก
3. การวาดภาพคนที่มีรูปคล้ายกันแต่การแสดงลักษณะสามมิติและแรงเงา เด็กโตจะวาด ภาพได้ดีกว่า
4. แนวคิดในการใช้เส้น การใช้พื้นที่ว่าง สัดส่วน แสดงให้เห็นถึงความแตกต่างของแต่ละคน

พอล (รัชนิกร ไพศาล, 2547: 70; อ้างอิงจาก Paul, 1993) ศึกษาเกี่ยวกับความสัมพันธ์ ระหว่างทักษะต่างๆ ในการวาดภาพและอารมณ์ความเป็นเอกภาพและความเหมือนจริง จากการสังเกต ภาพวาดของเด็กก่อนวัยรุ่นพบว่า เด็กจำนวนมากในช่วงอายุ 9 - 13 ปี มีลักษณะของการหยุดการวาด ภาพ เด็กช่วงก่อนวัยรุ่นนี้ยากที่จะยอมรับการสนับสนุนให้เป็นศิลปิน เนื่องจากมีความยากในการพัฒนา ทักษะทางการวาดภาพ ซึ่งเด็กหลายคนนั้นมีความต้องการที่จะสร้างภาพแบบเหมือนจริง ภาพวาดที่ได้ บ่งบอกให้เห็นความหมายที่เป็นพลังในการแสดงออกและสิ่งที่เด็กต้องการรับรู้ รวมทั้งทักษะต่างๆ เทคนิค ในการทำงานล้วนเป็นสิ่งที่ใช้ในการสร้างภาพตามจินตนาการ ในการศึกษาครั้งนี้ใช้การตรวจสอบ เกี่ยวกับทักษะในการวาดภาพ ซึ่งถือเป็นสิ่งสำคัญต่อการสร้างสรรค์และการแสดงออกในภาพวาดของ เด็กช่วงก่อนวัยรุ่น

การศึกษาหลักฐานต่างๆ และทักษะการวาดภาพ มีการกำหนดไว้ชัดเจนในสิ่งซึ่งมีความสัมพันธ์เป็นพิเศษกับเด็กวัยนี้ โดยดูจากผลงานภาพวาดของพวกเขา คำถามของการวิจัย คือ เด็กช่วงก่อนวัยรุ่นนี้สร้างอารมณ์, ความเป็นเอกภาพ และความเหมือนจริงในการวาดภาพอย่างไร? โดยดูจากการจัดองค์ประกอบในภาพผลงาน 154 ภาพ ของเด็กช่วงก่อนวัยรุ่น จำนวน 22 คน ซึ่งเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพเกี่ยวกับการใช้หลักองค์ประกอบและการใช้ทักษะการวาดภาพ การวิเคราะห์ ทางสถิติ ซึ่งเป็นการวัดเชิงปริมาณถูกนำมาใช้วัดทักษะในการวาดภาพ ได้แก่ การวิเคราะห์ความถดถอยของตัวแปรต่างๆ ทักษะการวาดภาพ ตัวแปรเกินที่เกิดขึ้นร่วม เกณฑ์ 3 เกณฑ์เกี่ยวกับหลักองค์ประกอบศิลป์ ได้แก่ อารมณ์ ความเป็นเอกภาพและความเหมือนจริง

การศึกษาค้นพบว่า กลุ่มทักษะมี 2 กลุ่ม กลุ่มแรกคือ ทักษะการใช้ทัศนธาตุ ได้แก่ รูปทรงแสงเงา, เส้นรอบนอก, น้ำหนัก, สัดส่วน, ขนาด และรายละเอียด กลุ่มที่สอง คือ ทักษะในการแสดงออก ได้แก่ การทับซ้อน, ความมีพลัง, การรวมตัว, การใช้สัญลักษณ์และการเคลื่อนไหว ทักษะการใช้ทัศนธาตุ คือ ทักษะการมองเห็นสิ่งที่เป็นเครื่องหมายที่รวมอยู่ในการสร้างสรรค์การแสดงออกและองค์ประกอบทางศิลปะอย่างแท้จริง ส่วนทักษะในการแสดงออกไม่ได้แสดงให้เห็นถึงอารมณ์และความเป็นเอกภาพ แต่เป็นเครื่องหมายแห่งการคิดสร้างสรรค์และความเหมือนจริงทั้งสองสิ่งนั้นเกิดขึ้นจากการวาดภาพเพื่อให้ดูเหมือนจริงและต้องใช้อารมณ์ คุณลักษณะในการแสดงออก เป็นสิ่งที่สนับสนุนให้เกิดความสามารถในการคิดวาดภาพอย่างสร้างสรรค์และมีคุณค่าต่อความเหมือนจริง

โคเบิร์ต (ธานินทร์ ศรีภาวินทร์. 2546: 58; อ้างอิงจาก Cobert. 1988: 103 - 114) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “Problems of Representation Preschool and Third Grade Children’s Observational Drawing of a Three Dimensional Model” มีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาพัฒนาการในการวาดภาพสามมิติของเด็กก่อนวัยเรียน และนักเรียนเกรด 3 กลุ่ม ตัวอย่างที่ศึกษา คือ เด็กก่อนวัยเรียนที่มีอายุระหว่าง 4 : 2 ปี ถึง 5 : 6 จำนวน 70 คน และนักเรียน เกรด 3 ที่มีระหว่าง 8 : 5 ปี 9 : 5 ปี จำนวน 70 คน โดยให้กลุ่มตัวอย่างวาดภาพจากหุ่นที่มีลักษณะสามมิติ ผลการวิจัยพบว่า

1. ลักษณะที่เด็กก่อนวัยเรียน สามารถวาดภาพสามมิติได้มากที่สุด คือ แสดงความกว้าง ความยาว และแสดงความลึกของภาพเป็นรูปสามเหลี่ยม วางซ้อนอยู่ส่วนบน คิดเป็นร้อยละ 24
2. ลักษณะที่เด็กก่อนวัยเรียน สามารถวาดภาพสามมิติได้ใกล้เคียงความจริงที่สุด คือ แสดงด้านข้างสองด้านคล้ายภาพออบลิค (Obliques) คิดเป็นร้อยละ 13 ของกลุ่มตัวอย่างในวัยเดียวกัน
3. ลักษณะที่นักเรียนเกรด 3 สามารถวาดภาพสามมิติได้มากที่สุด คือ แสดงความกว้าง ความยาว และแสดงความลึกของภาพเป็นรูปสามเหลี่ยมวางซ้อนอยู่ส่วนบนคิดเป็นร้อยละ 33 ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างในวัยเดียวกันลักษณะที่เด็กเกรด 3 สามารถวาดภาพสามมิติได้ดีที่สุด คือ แสดงความกว้าง ความยาว และความลึกของภาพเป็นลักษณะภาพไอโซเมตริก (Isometric)

จากผลการวิจัยข้างต้น ผู้วิจัยจึงนำความรู้มาเรียบเรียงเพื่อประยุกต์ใช้เพื่อให้เกิดประโยชน์ในการวิจัย ในส่วนที่เป็นการออกแบบเครื่องมือวัด แบบฝึก การสรุปผลการวิจัย และการแปลผลในการวิจัยมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังนี้

1. การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง
2. เครื่องมือที่ใช้ในงานวิจัย
3. การสร้างแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ
4. การหาประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ
5. การสร้างและหาประสิทธิภาพของแบบทดสอบความสามารถทางการวาดภาพระบายสี
6. การดำเนินการทดลอง
7. วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล
8. สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การกำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาศิลปะ (ทัศนศิลป์) โรงเรียนคลองบางแกว (มนต์ จรัสสิงห์) สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร จำนวน 60 คน โดยมีการจัดชั้นเรียนแบบลดความสามารถของผู้เรียน

กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาศิลปะ (ทัศนศิลป์) จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย(Simple Random Sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน โดยใช้ห้องเรียนเป็นหน่วยการสุ่ม

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ
2. แบบทดสอบความสามารถทางการวาดภาพระบายสี

การสร้างแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ

ในการสร้างแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะโดยนำหลักการรับรู้ทางศิลปะมาใช้สำหรับนักเรียนชั้นประถม ศึกษาปีที่ 4 ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาปัญหาในการสอนศิลปะ โดยเฉพาะการวาดภาพระบายสีที่เป็นเนื้อหาส่วนใหญ่ของบทเรียน เด็กวาดภาพไม่ได้ ไม่สามารถถ่ายทอดความคิดและจินตนาการของตนลงสู่งานวาดภาพระบายสีได้ ทำให้การสร้างสรรค์ผลงานศิลปะไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร การฝึกฝนเกี่ยวกับการรับรู้ทางศิลปะ จะช่วยให้นักเรียนมีความรู้ ความชำนาญ รู้หลักการขั้นตอนในการรับรู้และแสดงออกสู่ผลงานศิลปะโดยจัดสร้างประสบการณ์ต่างๆ ในการเห็นองค์ประกอบทางศิลปะ (ชลุด นิมเสมอ. 2538)

2. ศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้วิชาศิลปะ (ทัศนศิลป์) จากแหล่งข้อมูลต่างๆ อันได้แก่

2.1 เอกสารหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (ทัศนศิลป์) ที่ต้องการให้นักเรียนจบการศึกษาจากช่วงชั้นดังกล่าวแล้ว นักเรียนสามารถถ่ายทอดความคิด จินตนาการ ออกมาเป็นผลงานทัศนศิลป์โดยอิสระได้ และสามารถสร้างสรรค์งานทัศนศิลป์ด้วยทัศนธาตุจากเทคนิคและวิธีการใหม่ๆ ได้ตามความสนใจ นำความรู้มาประยุกต์ใช้ในการทำกิจกรรม การเรียนรู้ในกลุ่มสาระอื่นๆ ได้ และรู้จักการปฏิบัติงานร่วมกับผู้อื่นและเห็นคุณค่าของงานศิลปะ

2.2 ศึกษาเอกสารการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (ทัศนศิลป์) ของกรมวิชาการและสุชาติ เทาทอง สังคม ทองมี และคณะ (2545) เพื่อศึกษาถึงขอบข่ายของเนื้อหาองค์ประกอบทางการเห็น (องค์ประกอบศิลป์) ที่ใช้ในการจัดการเรียนการสอนของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

3. ศึกษารายละเอียดข้อมูลเนื้อหา

3.1 ศึกษาเนื้อหาของหลักการรับรู้ทางศิลปะ โดยสามารถฝึกฝนได้ด้วยการศึกษามององค์ประกอบทางการเห็น โดยประกอบด้วย องค์ประกอบสำคัญ 4 ประการ คือ

3.1.1 การเห็นรูปและพื้น (Figure and Ground)

3.1.2 การเห็นแสงและเงา (Light and Shadow)

3.1.3 การเห็นตำแหน่งและสัดส่วน (Position and Proportion)

3.1.4 การเห็นความเคลื่อนไหว (Motion)

3.2 ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับทัศนธาตุของการเห็นซึ่งจะส่งผลมากต่อการถ่ายทอดความคิด และสื่อสารผ่านงานศิลปะ โดยประกอบด้วยองค์ประกอบพื้นฐานของมนุษย์ 7 องค์ประกอบ ดังนี้

3.2.1 จุด (Dot)

3.2.2 เส้น (Line)

3.2.3 น้ำหนัก (Tone)

3.2.4 สี (Color)

3.2.5 ผิว (Texture)

3.2.6 รูปร่าง (Shape) และรูปทรง (Form)

3.2.7 ที่ว่าง (Space)

3.3 ศึกษาเนื้อหาเกี่ยวกับการวาดภาพระบายสี อันเป็นผลจากการรับรู้ทางศิลปะคือการรับรู้จากการเห็นทัศนธาตุต่างๆ นำมาเชื่อมโยงรวบรวมจัดให้เกิดคุณค่าของงานศิลปะอย่างมีประสิทธิภาพ

4. กำหนดจุดมุ่งหมายในการสร้างแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ โดยมีจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อให้นักเรียนได้ฝึกฝน การรับรู้ทางศิลปะ เกี่ยวกับการมองเห็นส่วนประกอบทางศิลปะ อันเป็น ทัศนธาตุสำคัญพื้นฐานที่สามารถนำมาสร้างสรรค์งานศิลปะได้อย่างอิสระและสื่อความคิดผ่านกระบวนการทางศิลปะได้

5. สร้างแบบฝึกโดยศึกษาหลักการสร้างแบบฝึก ส่วนประกอบของแบบฝึกหลักจิตวิทยาและทฤษฎีเกี่ยวกับการสร้างแบบฝึก แล้วนำมาประยุกต์ใช้ในการสร้างแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะในครั้งนี้ โดยแบบฝึกมีส่วนประกอบที่สำคัญ ดังนี้

5.1 หน้าปก

5.2 แบบทดสอบก่อนการฝึก

5.3 กิจกรรมการฝึก

5.4 ทดสอบหลังการฝึก

6. สร้างคู่มือการใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ

6.1 หน้าปก

6.2 คำนำ

6.3 คำชี้แจง

6.4 จุดประสงค์การเรียนรู้

6.5 เวลาที่ใช้

6.6 สื่อและวัสดุอุปกรณ์

6.7 การเตรียมการล่วงหน้า

6.8 กิจกรรมการฝึก

6.9 การอภิปรายหลังการฝึก

6.10 การวัดผลประเมินผล

7. นำส่วนต่างๆ ที่สร้างขึ้นมาจัดหมวดหมู่เป็นแบบฝึกปฏิบัติแต่ละชุด โดยแบ่งแบบฝึกการรับรู้ทางศิลปะออกเป็น 7 ชุด โดยเรียงลำดับจากทัศนธาตุทางการเห็นจากง่ายไปหายาก โดยเน้นการรับรู้ทางการมองเห็น 4 ประการ คือ การเห็นรูปและพื้น การเห็นแสงและเงา การเห็นตำแหน่ง การเห็นความเคลื่อนไหว เน้นการฝึกให้นักเรียนได้ทดลองปฏิบัติและสร้างสรรค์ผลงานอย่างอิสระ และเพื่อให้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะแต่ละชุดมีความสัมพันธ์กัน ผู้วิจัยได้สร้างแบบฝึกทั้ง 7 ชุด ดังต่อไปนี้

ชุดที่ 1	จุด	(เวลา 2 ชั่วโมง)
ชุดที่ 2	เส้น	(เวลา 2 ชั่วโมง)
ชุดที่ 3	น้ำหนัก	(เวลา 2 ชั่วโมง)
ชุดที่ 4	สี	(เวลา 2 ชั่วโมง)
ชุดที่ 5	พื้นผิว	(เวลา 2 ชั่วโมง)
ชุดที่ 6	รูปร่างรูปทรง	(เวลา 2 ชั่วโมง)
ชุดที่ 7	ที่ว่าง	(เวลา 2 ชั่วโมง)

การหาประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ

1. นำแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะที่สร้างขึ้น เสนอต่ออาจารย์ผู้ควบคุมบริเวณนิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะ (ทัศนศิลป์) เพื่อตรวจสอบคุณภาพในด้านเนื้อหา กิจกรรม และภาษาที่ใช้

2. นำแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะที่ปรับปรุงแก้ไขแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญด้านศิลปะ (ทัศนศิลป์) ชุดเดียวกัน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้องกับสาระเนื้อหา จุดประสงค์ของสาระการเรียนรู้และความเหมาะสม ของแบบฝึกการรับรู้ทางศิลปะอีกครั้งหนึ่ง

3. นำแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะที่ปรับปรุงแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนคลองบางแกว (มนต์ จรัสสิงห์) สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยดำเนินการทดลองดังต่อไปนี้

3.1 ขั้นตอนทดลองแบบเดี่ยว นำแบบฝึกที่สร้างเสร็จแล้วไปทดลองกับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกนักเรียนที่มีระดับผลการเรียนปานกลาง จำนวน 1 คน เพื่อตรวจสอบหาข้อบกพร่องของแบบฝึกการรับรู้ทางศิลปะในด้านการปฏิบัติกิจกรรม บันทึกผลการปฏิบัติกิจกรรมและข้อบกพร่องต่างๆ มาปรับปรุงแก้ไข

3.2 ขั้นตอนทดลองกลุ่มเล็ก เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปทดลองใช้กับนักเรียนจำนวน 10 คน โดยสังเกตจากพฤติกรรมในการปฏิบัติกิจกรรมและเวลาที่ใช้ในการทำกิจกรรม ตลอดจนความยากง่ายของภาษาที่ใช้ แล้วนำข้อมูลมาปรับปรุงแก้ไขอีกครั้งหนึ่ง เพื่อให้ได้เครื่องมือในการดำเนินการวิจัยที่มีประสิทธิภาพและสมบูรณ์ บันทึกผลการปฏิบัติกิจกรรมและข้อบกพร่องต่างๆ เพื่อนำไปดำเนินการแก้ไข

3.3 นำแบบฝึกเพื่อการรับรู้ทางศิลปะมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น เพื่อนำไปทดลองกับนักเรียนที่เป็นกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ซึ่งได้จากการสุ่มอย่างง่าย 1 ห้องเรียน คือนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนคลองบางแกว (มนต์ จรัสสิงห์) สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร เพื่อหาประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 75/75

การสร้างและหาประสิทธิภาพของแบบประเมินการวาดภาพระบายสี

ในการวิจัยนี้มีเครื่องมือที่ใช้ในการตรวจสอบคุณภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ คือ แบบทดสอบความสามารถทางการวาดภาพระบายสี เป็นแบบทดสอบที่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์และครอบคลุมเนื้อหาสาระที่จะประเมิน ผลงานภายหลังปฏิบัติกิจกรรมในแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โดยมีการดำเนินงานตามขั้นตอน ดังต่อไปนี้

1. ศึกษาแนวทางการสร้างแบบทดสอบความสามารถทางการวาดภาพระบายสีจากเอกสารและงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง

2. ศึกษาหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน กลุ่มสาระการเรียนรู้ศิลปะ (ช่วงชั้นที่ 2) โรงเรียนคลองบางแกว (มนต์ จรัสสิงห์) สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

3. นำหลักสูตรมาวิเคราะห์ถึงมาตรฐาน สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์ และเนื้อหาสาระ

4. ดำเนินการสร้างแบบประเมินการวาดภาพระบายสี โดยการสร้างให้ครอบคลุมถึงมาตรฐาน สาระการเรียนรู้ จุดประสงค์และเนื้อหาสาระ

5. นำแบบทดสอบและประเมินการวาดภาพระบายสี ที่สร้างขึ้นเสนอต่อคณะกรรมการที่ควบคุมปริญาานิพนธ์และผู้เชี่ยวชาญทางด้านทัศนศิลป์ จำนวน 5 ท่าน ตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา และความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์กับหัวข้อที่จะประเมิน และตรวจสอบคุณภาพของแบบประเมินด้านความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และความสอดคล้องระหว่างจุดประสงค์ พิจารณาลงความเห็นรายการที่จะประเมินในแต่ละข้อ โดยกำหนดเกณฑ์ความคิดเห็นไว้ ดังนี้

1 หมายถึง รายการประเมินนั้นมีความจำเป็นต้องวัด

0 หมายถึง ไม่แน่ใจว่ารายการประเมินนั้นมีความสอดคล้องต้องวัดหรือไม่

-1 หมายถึง รายการประเมินนี้ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องวัด

บันทึกผลการพิจารณาลงความหาคะแนนผลรวมความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดเป็นรายข้อ (บุญเขต ภิญญอนันตพงษ์, 2527: 69) เห็นของผู้เชี่ยวชาญแต่ละคนในแต่ละหัวข้อที่จะประเมินแล้ว เลือกรายการแบบประเมินที่มีความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา คือ มีค่าดัชนี 0.5 ขึ้นไปจากสูตร

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

เมื่อ IOC แทน ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อรายการประเมินกับจุดประสงค์
 $\sum R$ แทน ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
 N แทน จำนวนของผู้เชี่ยวชาญ

จากนั้นผู้วิจัยนำแบบประเมินกิจกรรมวาดภาพระบายสีและแบบฝึกที่มีกิจกรรมที่ผ่านความเห็นชอบจากคณะกรรมการที่ปรึกษาปริญญาโทไปทดลองใช้กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ภาคเรียนที่ 2 โรงเรียนคลองบางแกว (มนต์ จรัสสิงห์) สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ที่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน ที่มีใช้กลุ่มตัวอย่าง ให้นักเรียนปฏิบัติกิจกรรมในแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น เพื่อทดลองว่าแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะนี้ สามารถใช้ได้ผลหรือไม่ ใช้ได้ ผลดีเพียงใด หากมีข้อบกพร่องจะทำการแก้ไขก่อนใช้จริง

การดำเนินการทดลอง

1. แบบแผนการทดลอง

1.1 การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแผนการทดลอง One - Group Pretest - Posttest Design (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2536: 216) ดังแสดงในตาราง 1 ดังนี้

ตาราง 1 แสดงแบบแผนการทดลองแบบ One - Group Pretest - Posttest Design

สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
T_1	X	T_2

ความหมายของสัญลักษณ์

X หมายถึง แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ
 T_1 หมายถึง การสอบก่อนการฝึก
 T_2 หมายถึง การสอบหลังการฝึก

2. วิธีการดำเนินการทดลอง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นสองขั้นตอนใหญ่ดังต่อไปนี้

2.1 การหาประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ โดยนำแบบฝึกไปทดลองกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง (Try out) จำนวน 3 ครั้ง ดังนี้

2.1.1 การหาประสิทธิภาพกลุ่มย่อย จำนวน 1 คน เพื่อหาข้อบกพร่องของแบบฝึกในด้านเนื้อหาและภาษา รูปแบบของแบบฝึก

2.1.2 การหาประสิทธิภาพกลุ่มเล็ก จำนวน 10 คน เพื่อหาข้อบกพร่องของแบบฝึกด้านภาษารูปแบบของแบบฝึก และความยากง่ายของแบบฝึก ความชัดเจนของคำชี้แจงแต่ละแบบฝึก

2.1.3 การหาประสิทธิภาพภาคสนาม จำนวน 30 คน เพื่อหาข้อบกพร่องของแบบฝึกด้านภาษา เวลา รูปแบบของแบบฝึก และความยากง่ายของแบบฝึก ความชัดเจนของคำชี้แจงแต่ละแบบฝึกก่อนนำไปทดลองจริง

2.2 หลังจากได้แบบฝึกการรับรู้ทางศิลปะที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 75/75 แล้ว นำแบบฝึกความสามารถในการแก้ปัญหาไปทดลองกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนคลองบางแกว (มนต์ จรัสสิงห์) สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นคนละกลุ่มกับการหาประสิทธิภาพ จำนวน 30 คน

ในการทดลองครั้งนี้ ใช้เวลาในการทดลองรวมทั้งหมด 7 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง รวม 14 ชั่วโมง โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.2.1 ก่อนที่จะดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยขอให้บัณฑิตวิทยาลัยออกหนังสือเพื่อเรียนเชิญผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและขออนุญาตผู้บริหารโรงเรียนเพื่อดำเนินการทดลอง

2.2.2 ปฐมนิเทศ

2.2.3 ทำการทดสอบก่อนการฝึก (Pretest) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง แล้วนำแบบทดสอบมาตรวจให้คะแนนโดยใช้แบบประเมินผลการวาดภาพระบายสีแล้วเก็บไว้เป็นคะแนนก่อนการฝึก

2.2.4 ผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยตัวเอง โดยใช้แบบฝึกการรับรู้ทางศิลปะกับนักเรียนกลุ่มทดลอง โดยใช้เวลาฝึกทั้งหมด 7 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง รวม 14 ชั่วโมง ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

2.2.4.1 ชี้แจงวัตถุประสงค์และวิธีการฝึกจากแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ

2.2.4.2 ดำเนินการฝึกโดยใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

2.2.5 ให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังการฝึก (Posttest) แล้วนำแบบทดสอบมาตรวจให้คะแนน เก็บไว้เป็นคะแนนหลังการฝึก

2.2.6 ผู้วิจัยจัดปัจฉิมนิเทศเพื่อกล่าวขอบคุณนักเรียนที่ให้ความร่วมมือ เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความรู้สึกที่ได้จากการฝึกโดยใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

1. การเก็บรวบรวมข้อมูล

1.1 คะแนนก่อนการทดลองและคะแนนหลังการทดลองของกลุ่มตัวอย่างที่ได้มาเทียบเป็นร้อยละ

1.2 นำคะแนนที่เทียบเป็นร้อยละจากข้อ 1.1 มาหาความแตกต่างของพัฒนาการ

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 หาค่าร้อยละ

2.2 หาค่าสถิติพื้นฐานของคะแนนที่ได้จากแบบทดสอบการวาดภาพระบายสี

2.3 เปรียบเทียบคะแนนความสามารถทางการวาดภาพระบายสีก่อนและหลังการใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

1. สถิติพื้นฐาน ได้แก่

1.1 ค่าร้อยละ

1.2 ค่าเฉลี่ย (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2538: 73)

$$\bar{X} = \frac{\sum X}{N}$$

เมื่อ	$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	N	แทน	จำนวนนักเรียนทั้งหมด

1.3 ค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2538: 79)

$$S = \sqrt{\frac{N \sum X^2 - (\sum X)^2}{N(N-1)}}$$

เมื่อ	S	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
	$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
	$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
	N	แทน	จำนวนนักเรียนทั้งหมด
	X	แทน	คะแนนของนักเรียนแต่ละคน

2. สถิติสำหรับวิเคราะห์คุณภาพของเครื่องมือ

2.1 หาประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะโดยใช้สูตร E_1 / E_2 โดยใช้เกณฑ์ 75/75 (เสาวนีย์ สิกขาบัณฑิต. 2528: 295)

$$E_1 = \frac{\left(\frac{\sum X}{N} \right)}{A} \times 100$$

$$E_2 = \frac{\left(\frac{\sum F}{N} \right)}{B} \times 100$$

เมื่อ	E_1	แทน	ประสิทธิภาพของกระบวนการคิดเป็นร้อยละจากการปฏิบัติกิจกรรมในแบบฝึก
	E_2	แทน	ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ คิดเป็นร้อยละจากการทำแบบทดสอบ
	$\sum X$	แทน	คะแนนรวมของผู้เรียนจากแบบฝึกหัด
	$\sum F$	แทน	คะแนนรวมของการทำแบบทดสอบหลังฝึก
	N	แทน	จำนวนผู้เรียน
	A	แทน	คะแนนเต็มของแบบฝึกหัด
	B	แทน	คะแนนเต็มของแบบทดสอบหลังการฝึก

3. สถิติทดสอบสมมติฐาน

เปรียบเทียบคะแนนความสามารถทางการวาดภาพระบายสีก่อนและหลังการใช้แบบฝึก
(t-test for Dependent) (ชูศรี วงศ์รัตนะ. 2544: 193)

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{n \sum D^2 - (\sum D)^2}{n-1}}}$$

$$df = n-1$$

เมื่อ D แทน ความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่
n แทน จำนวนคู่

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

สัญลักษณ์และอักษรย่อที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลจากการทดลองและการแปลความหมายของผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดสัญลักษณ์ต่างๆ เพื่อให้แทนความหมายดังต่อไปนี้

IOC	แทน	ดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อรายการประเมินกับจุดประสงค์
$\sum R$	แทน	ผลรวมของคะแนนความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ
N	แทน	จำนวนของผู้เชี่ยวชาญ
$\bar{X}$	แทน	คะแนนเฉลี่ย
$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
N	แทน	จำนวนนักเรียนทั้งหมด
S.D.	แทน	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน
$\sum X$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมด
$\sum X^2$	แทน	ผลรวมของคะแนนทั้งหมดยกกำลังสอง
N	แทน	จำนวนนักเรียนทั้งหมด
X	แทน	คะแนนของนักเรียนแต่ละคน
E_1	แทน	ประสิทธิภาพของกระบวนการคิดเป็นร้อยละจากการปฏิบัติกิจกรรมในรูปแบบฝึก
E_2	แทน	ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ คิดเป็นร้อยละจากการทำแบบทดสอบ
$\sum X$	แทน	คะแนนรวมของผู้เรียนจากการทำแบบฝึกหัด
$\sum F$	แทน	คะแนนรวมของการทำแบบทดสอบหลังฝึก
N	แทน	จำนวนผู้เรียน
A	แทน	คะแนนเต็มของแบบฝึกหัด
B	แทน	คะแนนเต็มของแบบทดสอบหลังการฝึก
D	แทน	ความแตกต่างของคะแนนแต่ละคู่
n	แทน	จำนวนคู่
*	แทน	มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การนำเสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูลและการแปลผลการวิเคราะห์ข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ ผู้วิจัยได้เสนอผลการวิเคราะห์ข้อมูล ดังนี้

1. แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75
2. นักเรียนมีความสามารถในการวาดภาพระบายสี หลังทำแบบฝึกหัดสูงกว่าก่อนฝึกทำแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

1. หาประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ตามเกณฑ์มาตรฐาน 75/75 จากการหาประสิทธิภาพแบบเดี่ยว กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนคลองบางแกว (มนต์ จรัสสิงห์) สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร จำนวน 1 คน ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 ประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ จากการหาประสิทธิภาพแบบเดี่ยว

n	A	ΣX	B	ΣF	E_1 / E_2
1	148	110	20	13	74.32/65.00

จากตาราง 2 แสดงว่า แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ยังไม่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 โดย E_1 เท่ากับ 74.32 E_2 เท่ากับ 65.00 ผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะและนำไปหาประสิทธิภาพกลุ่มเล็ก จำนวน 10 คน ต่อไป

2. หาประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ตามเกณฑ์มาตรฐาน 75/75 จากการหาประสิทธิภาพกลุ่มเล็ก กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนคลองบางแกว(มนต์ จรัสสิงห์) สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร จำนวน 10 คน ดังแสดงในตาราง 3

ตาราง 3 ประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ จากการหาประสิทธิภาพกลุ่มเล็ก 10 คน

n	A	ΣX	B	ΣF	E_1 / E_2
10	148	1112	20	150	75.13/75.00

จากตาราง 3 แสดงว่า แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 โดย E_1 เท่ากับ 75.13 E_2 เท่ากับ 75.00 หลังจากผู้วิจัยได้ปรับปรุงแก้ไขแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะแบบเดี่ยวแล้ว ส่งผลให้การหาประสิทธิภาพกลุ่มเล็ก 10 คน เป็นไปตามเกณฑ์มาตรฐาน 75/75 จึงนำแบบฝึกนี้ไปใช้กับกลุ่มตัวอย่างต่อไป

3. หาประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ตามเกณฑ์มาตรฐาน 75/75 จากการหาประสิทธิภาพ กับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนคลองบางแกว(มนต์ จรัสสิงห์) สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร จำนวน 30 คน ดังแสดงในตาราง 4

ตาราง 4 ประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ จากการหาประสิทธิภาพกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

n	A	$\sum X$	B	$\sum F$	E_1 / E_2
30	148	3608	20	483	81.26/80.50

จากตาราง 4 แสดงว่า แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 โดย E_1 เท่ากับ 81.26 E_2 เท่ากับ 80.50 ดังนั้นแบบฝึกนี้สามารถนำไปใช้ในการฝึกเพื่อพัฒนาความสามารถในการวาดภาพระบายสี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้ ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 1

4. การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแผนการทดลอง One - Group Pretest - Posttest Design (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2536: 216) ดังแสดงในตาราง 5 ดังนี้

ตาราง 5 การทดลองตามแผนการทดลอง One - Group Pretest - Posttest Design

สอบก่อน	ทดลอง	สอบหลัง
T_1	X	T_2
13.14		16.10

จากตาราง 5 แสดงว่า นักเรียนมีพัฒนาการในการรับรู้ทางศิลปะสูงขึ้น โดยคะแนนทดสอบก่อนการฝึกเท่ากับ 13.14 และคะแนนทดสอบหลังการฝึกเท่ากับ 16.10 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐาน ข้อที่ 2

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

สังเขปจุดมุ่งหมาย สมมติฐาน และวิธีการดำเนินการวิจัย

ความมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อสร้างและหาประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4
2. เพื่อเปรียบเทียบความสามารถทางการวาดภาพระบายสีก่อนและหลังการฝึก

สมมติฐานในการวิจัย

1. แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะที่สร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75
2. นักเรียนมีความสามารถทางการวาดภาพระบายสีของนักเรียน หลังทำแบบฝึกหัดสูงกว่าก่อนฝึกทำแบบฝึก

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย

กลุ่มตัวอย่าง เป็นนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาศิลปะ (ทัศนศิลป์) จำนวน 30 คน ซึ่งได้มาโดยวิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จำนวน 1 ห้องเรียน

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1. แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ
2. แบบทดสอบการวาดภาพระบายสี

การดำเนินการทดลอง

1. แบบแผนการทดลอง
 - 1.1 การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research) ซึ่งผู้วิจัยดำเนินการทดลองตามแผนการทดลอง One - Group Pretest - Posttest Design (ล้วน สายยศ; และอังคณา สายยศ. 2536: 216)
2. วิธีการดำเนินการทดลอง

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ดำเนินการเป็นสองขั้นตอนใหญ่ดังต่อไปนี้

 - 2.1 การหาประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ โดยนำแบบฝึกไปทดลองกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง (Try out) จำนวน 3 ครั้ง ดังนี้

2.1.1 การหาประสิทธิภาพแบบเดี่ยว จำนวน 1 คน เพื่อหาข้อบกพร่องของแบบฝึกในด้านเนื้อหาและภาษา รูปแบบของแบบฝึก

2.1.2 การหาประสิทธิภาพกลุ่มเล็ก จำนวน 10 คน เพื่อหาข้อบกพร่องของแบบฝึกด้านภาษา รูปแบบของแบบฝึก และความยากง่ายของแบบฝึก ความชัดเจนของคำชี้แจงแต่ละแบบฝึก

2.1.3 การหาประสิทธิภาพภาคสนาม จำนวน 30 คน เพื่อหาข้อบกพร่องของแบบฝึกด้านภาษา เวลา รูปแบบของแบบฝึก และความยากง่ายของแบบฝึก ความชัดเจนของคำชี้แจงแต่ละแบบฝึกก่อนนำไปทดลองจริง

2.2 หลังจากได้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะที่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 75/75 แล้ว นำแบบฝึกไปทดลองกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่างในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนคลองบางแกว (มนต์ จรัสสิงห์) สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ซึ่งเป็นคนละกลุ่มกับการหาประสิทธิภาพ จำนวน 30 คน ในการทดลองครั้งนี้ ใช้เวลาในการทดลองรวมทั้งหมด 7 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง รวม 14 ชั่วโมง โดยมีขั้นตอนดังนี้

2.2.1 ก่อนที่จะดำเนินการทดลอง ผู้วิจัยขอให้บัณฑิตวิทยาลัยออกหนังสือเพื่อเรียนเชิญผู้เชี่ยวชาญในการตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยและขออนุญาตผู้บริหารโรงเรียนเพื่อดำเนินการทดลอง

2.2.2 ปฐมนิเทศ

2.2.3 ทำการทดสอบก่อนการฝึก (Pretest) กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบการวาดภาพระบายสี แล้วนำแบบทดสอบมาตรวจให้คะแนนโดยใช้แบบประเมินการวาดภาพระบายสีแล้วเก็บไว้เป็นคะแนนก่อนการฝึก

2.2.4 ผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยตัวเอง โดยใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะกับนักเรียนกลุ่มทดลอง โดยใช้เวลาฝึกทั้งหมด 7 ครั้ง ครั้งละ 2 ชั่วโมง รวม 14 ชั่วโมง ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

2.2.4.1 ชี้แจงวัตถุประสงค์และวิธีการฝึกจากแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ

2.2.4.2 ดำเนินการฝึกโดยใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นกับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

2.2.5 ให้นักเรียนทำแบบทดสอบหลังการฝึก (Posttest) โดยใช้แบบทดสอบการวาดภาพระบายสีชุดเดียวกับการทดสอบก่อนการฝึก แล้วนำแบบทดสอบมาตรวจให้คะแนน โดยใช้แบบ ประเมินการวาดภาพระบายสีเก็บไว้เป็นคะแนนหลังการฝึก

2.2.6 ผู้วิจัยจัดปัจจัยนิเทศเพื่อกล่าวขอบคุณนักเรียนที่ให้ความร่วมมือ เปิดโอกาสให้นักเรียนแสดงความรู้สึกที่ได้จากการฝึกการรับรู้ทางศิลปะและได้ถ่ายทอดเป็นผลงานวาดภาพระบายสี

วิเคราะห์ข้อมูล

หาประสิทธิภาพของแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ดังนี้

สรุปผล

1. แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 75/75 โดย E_1 เท่ากับ 81.26 E_2 เท่ากับ 80.50
2. นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 มีการรับรู้ทางศิลปะเพิ่มมากขึ้น ภายหลังได้รับการฝึกโดยใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ซึ่งแสดงออกโดยการวาดภาพระบายสี ซึ่งวัดและประเมินผลด้วยการใช้แบบทดสอบการวาดภาพระบายสี ซึ่งสังเกตได้จากคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) ก่อนการทดลอง คือ 13.4 ส่วนหลังการทดลองนักเรียนมีคะแนนเฉลี่ย ($\bar{X}$) เป็น 16.10 ซึ่งเพิ่มขึ้น นั่นแสดงว่า แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะส่งเสริมความสามารถในการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียนได้
3. ความสามารถทางการวาดภาพระบายสีก่อนและหลังการทดลอง ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่างได้รับการฝึก โดยใช้แบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สูงกว่าก่อนการทดลอง

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ เป็นการสร้างแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนคลองบางแกว(มนต์ จรัสสิงห์) สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร ปรัชญาผลการวิจัยดังนี้

1. แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 75/75 ที่ผู้วิจัยได้ตั้งเกณฑ์มาตรฐานไว้ เนื่องจากเป็นแบบฝึกเพื่อพัฒนาความสามารถ และหาประสิทธิภาพได้โดย
 - 1.1 นำแบบฝึกการรับรู้ทางศิลปะที่สร้างเสร็จ เสนอต่อผู้เชี่ยวชาญทางด้านศิลปะ(ทัศนศิลป์) จำนวน 5 ท่าน เพื่อตรวจสอบความถูกต้อง ความสอดคล้องกับสาระเนื้อหา จุดประสงค์และสาระการเรียนรู้ แล้วนำไปทดลองหาประสิทธิภาพต่อไป

1.2 ขั้นตอนการทดลองแบบเดี่ยว นำแบบฝึกที่สร้างเสร็จแล้วไปทดลองกับนักเรียนที่ไม่ใช่กลุ่มตัวอย่าง โดยเลือกนักเรียนที่มีผลการเรียนปานกลาง จำนวน 1 คน ผลปรากฏว่า การหาประสิทธิภาพในขั้นนี้ยังไม่ผ่านเกณฑ์มาตรฐาน 75/75 ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการปรับปรุงแบบฝึกดังนี้ ปรับคำชี้แจงให้มีความชัดเจนยิ่งขึ้น พร้อมทั้งปรับรูปแบบและขนาดของตัวอักษรให้มีขนาดใหญ่ขึ้น นอกจากนี้ยังมีการปรับเปลี่ยนภาพประกอบให้สื่อความหมายและสร้างความสนใจมากยิ่งขึ้น รวมทั้งเพิ่มภาพการ์ตูนเพื่อสร้างความสนใจของนักเรียน และจัดเรียงลำดับความยากง่ายของการฝึกให้ต่อเนื่อง สอดคล้องกับเนื้อหาสาระ

1.3 ขั้นตอนทดลองกลุ่มเล็ก เป็นขั้นตอนที่ต่อเนื่องจากการปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองใช้กับนักเรียนจำนวน 10 คน โดยสังเกตจากพฤติกรรมในการปฏิบัติกิจกรรม เวลาที่ใช้ในการฝึกปฏิบัติ กิจกรรม ความยากง่ายของภาษาและลำดับความยากง่ายของกิจกรรมการฝึก ทำให้แบบฝึกที่ปรับปรุงใหม่มีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 75/75 ผู้วิจัยจึงนำแบบฝึกไปทดลองหาประสิทธิภาพในขั้นที่ 3 ต่อไป

1.4 การหาประสิทธิภาพขั้นที่ 3 คือ นำแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะมาปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ยิ่งขึ้น นำไปทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน ปรากฏว่า แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์ 75/75 โดยโดย E_1 เท่ากับ 81.26 E_2 เท่ากับ 80.50 ซึ่งแสดงว่าแบบฝึกการรับรู้ทางศิลปะ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน 75/75

ผลการศึกษาค้นคว้าพบว่า แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะมีประสิทธิภาพตามเกณฑ์มาตรฐาน เนื่องจากเป็นแบบฝึกพัฒนาความสามารถที่นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง และแต่ละการฝึกสามารถนำประสบการณ์ต่างๆ มารวบรวมเป็นผลงานที่นักเรียนสามารถคิดต่อยอดได้จากการฝึกที่ผ่านมา ทำให้เมื่อนำองค์ความรู้ทั้งหมดมารวบรวมสร้างสรรค์เป็นผลงานภาพวาดระบายสีที่มีความน่าสนใจ มีองค์ประกอบชัดเจนและเทคนิควิธีการใช้สีที่สะดุดตาผู้ดู โดยแบบฝึกนี้จะให้นักเรียนได้ปฏิบัติมาก มีคำสั่งและตัวอย่างประกอบดังนั้นแบบฝึกจึงสร้างทักษะให้ผู้เรียนเกิดความชำนาญเพิ่มขึ้น ดังที่ สุนันทา สุนทรประเสริฐ (2543: 59) กล่าวว่าแบบฝึกหรือแบบฝึกหัดคือ สื่อการเรียนการสอนชนิดหนึ่งที่ใช้ฝึกทักษะให้กับผู้เรียนหลังการเรียนจบเนื้อหาในช่วงหนึ่ง เพื่อฝึกฝนให้เกิดความรู้ความเข้าใจ รวมทั้งเกิดความชำนาญในเรื่องนั้นๆ อย่างกว้างขวางมากขึ้น ดังนั้นแบบฝึกจึงมีความสำคัญกับผู้เรียนในการช่วยเสริมสร้างทักษะให้กับผู้เรียนได้ เกิดความรู้และความเข้าใจเร็วขึ้น ชัดเจนขึ้น กว้างขวางขึ้น ทำให้การสอนของครูและการเรียนของนักเรียนประสบความสำเร็จอย่างมีประสิทธิภาพ

การรับรู้ที่ต่างกันของนักเรียนทำให้เกิดการแสดงออกทางผลงานที่แตกต่างกันไป เฮเลน กิตติพิมล (2522: 43) ได้ศึกษาผลการเรียนในโรงเรียนที่มีผลต่อการรับรู้ความลึกในภาพ 2 มิติ ของนักเรียนปรากฏว่านักเรียนอายุต่างกัน เด็กที่ได้รับการศึกษาในโรงเรียนและเพศของนักเรียนทำให้เด็กมีการรับรู้ที่ต่างกัน

ดังนั้นในการฝึกต้องใช้เวลาที่พอเหมาะ ที่สามารถพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของนักเรียนแต่ละคน จากการสร้างประสบการณ์ในการฝึก ดังเช่น พวงรัตน์ อดุลย์ (2542: บทคัดย่อ) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การศึกษาพัฒนาการทางศิลปะ พบว่า เมื่อมีการฝึกอย่างต่อเนื่อง พัฒนาการทางความคิดสร้างสรรค์ ในสัปดาห์ที่ 1 นักเรียนมีพัฒนาการปานกลาง และมีการพัฒนาการอย่างต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่ 6 ในระดับมาก ส่วนพัฒนาการทางด้านการรับรู้ ต้องมีการพัฒนาการอย่างต่อเนื่องจนถึงสัปดาห์ที่ 6 ยังอยู่ในระดับปานกลาง ดังนั้นแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะนี้ จึงจัดกิจกรรมให้นักเรียนได้ฝึก 7 สัปดาห์ และเป็นแบบฝึกที่มีคู่มือในการใช้ มีคำสั่งที่ชัดเจน ใช้ภาษาที่ง่ายแก่การเข้าใจ มีตัวอย่างเรียงลำดับความง่ายยากและมีกิจกรรมหลากหลาย สอดคล้องกับความคิดของ บาร์เน็ต (Barnett) และเพื่อน (สายสุนีย์ สกุลแก้ว, 2534: 33) ที่กล่าวว่า แบบฝึกที่ดีควรมีข้อแนะนำในการใช้ ควรมีให้เลือกทั้งแบบกำหนดคำตอบและแบบตอบเสรี คำสั่งหรือตัวอย่างที่ใช้ไม่ควรยาวเกินไปเพราะทำให้เข้าใจยาก ทั้งนี้เพื่อให้นักเรียนศึกษาด้วยตนเองได้ถ้าต้องการ นอกจากนั้นแบบฝึกที่ดีควรมีหลายลักษณะ และมีความหมายต่อผู้ฝึก

2. เปรียบเทียบคะแนนความสามารถทางการวาดภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ก่อนและหลังการใช้แบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ

ผลการศึกษาพบว่า นักเรียนมีความสามารถในการรับรู้ทางศิลปะสูงขึ้น ภายหลังได้รับการฝึกโดยใช้แบบฝึกการรับรู้ทางศิลปะ ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 ซึ่งเป็นไปตามสมมติฐานข้อที่ 2 เมื่อมีการฝึกอย่างต่อเนื่องในทางศิลปะนั้น การฝึกฝนการรับรู้ทางศิลปะมีความสำคัญ ดังเช่น พีระพงษ์ กุลพิศาล (2532: 127-128) ได้กล่าวไว้ว่า การรับรู้ของเด็กเป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อการถ่ายทอดเป็นผลงานการวาดภาพด้วยองค์ประกอบทางการมองเห็น (Visual Elements) อันได้แก่ เส้น สี ผิว ฯลฯ ซึ่งเป็นประสบการณ์ทางการรับรู้จากประสาทสัมผัสที่เด็กได้รับระหว่างการเผชิญหน้ากับรูปทรง สีล้นต่างๆ ของวัตถุรอบๆ ตัว หลังถ่ายทอดออกมาอย่างทันทีทันใด เมื่อนักเรียนได้มีการฝึกฝน โดยเรียนรู้และมีประสบการณ์จากการฝึกฝนให้มากและมีเวลาเพียงพอในการฝึก จึงส่งผลทำให้ผู้เรียนได้รวบรวมประสบการณ์จากการเห็นสิ่งต่างๆ การรับรู้สู่ความคิด และแปลความหมายวาดเป็นภาพของตนเองได้ ซึ่งสอดคล้องกับความคิดของ สุชาติ สุทธิ (2535: บทนำ) ได้กล่าวไว้ว่า การรับรู้ทางการเห็น เป็นกระบวนการของการเห็น ได้เลือกสรรสิ่งที่เห็นเป็นข้อมูลของการรับรู้ แล้วป้อนเข้าสู่ความรู้สึกนึกคิดทางสมอง และจิตใจเป็นตัวแปรออกมาเป็นความหมาย ซึ่งบุคคลจะเรียนรู้

ได้ดีเพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับบุคคลนั้นมีความสามารถรับรู้ทางการเห็นได้ละเอียดเพียงใด โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการสร้างสรรค์และศึกษางานศิลปะ (ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. 2543: 22) ดังนั้นการฝึกการรับรู้จึงต้องฝึกให้นักเรียนมีประสบการณ์ในการเห็นและพิจารณาสร้างสรรค์ผลงานด้วยตนเองได้

ผลการศึกษาครั้งนี้แสดงให้เห็นว่า การฝึกการรับรู้ทางศิลปะด้วยแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ทำให้นักเรียนมีพัฒนาการทางการวาดภาพระบายสีเพิ่มมากขึ้น ทั้งนี้อาจเนื่องจากแบบฝึกที่สร้างขึ้นมีการจัดเรียงตามระบบของการรับรู้ทางศิลปะ จากง่ายไปยาก เรียนรู้อย่างชัดเจนแยกเป็นเรื่องๆ ในแบบฝึกแต่ละชุดนักเรียนได้มีการฝึกปฏิบัติทั้งทักษะทั่วไปที่สำคัญต่อสาระนั้น แล้วสอดแทรกเพิ่มเติมด้วยแบบฝึกที่มุ่งพัฒนาความสามารถในการรับรู้ทางศิลปะ ซึ่งเป็นส่วนของการจัดประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้เผชิญกับโจทย์ แล้วต้องคิดสร้างสรรค์ผลงานออกมาในรูปแบบของตนเอง โดยมีพื้นฐานมาจากการรับรู้ของตนเอง ประยุกต์ใช้การสร้างสรรค์เทคนิคต่างๆ ในการวาดภาพระบายสีที่สื่อได้ถึงการรับรู้ทางศิลปะที่ดี ขณะที่นักเรียนทำแบบฝึกหัด ทุกคนมีความสนุกสนาน และได้สนทนาซักถาม แลกเปลี่ยนความคิดเห็น และประสบการณ์ในการรับรู้ทางศิลปะที่มีพื้นฐานที่แตกต่างกันไป โดยในลำดับสุดท้ายของการฝึก มีการประเมินผลการรับรู้ด้วยแบบทดสอบการวาดภาพระบายสีก็สรุปได้เป็นอย่างดีว่านักเรียนมีความสามารถในการรับรู้ทางศิลปะสูงขึ้น

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

1. ในการนำแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะไปใช้ในการพัฒนาความสามารถทางการวาดภาพระบายสีที่ครูหรือผู้นำไปใช้ควรศึกษาคู่มือการใช้แบบฝึกให้เข้าใจ ทั้งนี้เพื่อให้การดำเนินกิจกรรมเป็นไปด้วยดีและมีประสิทธิภาพ
2. ในการทำแบบฝึกแต่ละครั้งควรให้นักเรียนทราบผลทันที เพราะนักเรียนจะกระตือรือร้นในการฝึกครั้งต่อไป และควรมีการอธิบายทุกครั้งหลังการฝึกเพื่อสรุปความรู้และข้อคิดเห็นต่างๆ
3. การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ในระยะแรก นักเรียนอาจเกิดความกังวลในการแสดงออก และคิดสร้างสรรค์ ครูควรให้กำลังใจ และยกตัวอย่างง่ายๆ เพื่อประกอบคำอธิบาย เพื่อสร้างความเข้าใจในการฝึกเพิ่มขึ้น หลังจากนั้นนักเรียนก็จะเกิดความมั่นใจในการแสดงออกของผลงาน และสนุกสนานเพลิดเพลินในการปฏิบัติกิจกรรม
4. ภายหลังการฝึก ควรประเมินโดยอ้างอิงจากแบบประเมินการวาดภาพระบายสี ซึ่งมีอยู่ในคู่มือการใช้แบบฝึก ควรพิจารณาความสามารถตามความสอดคล้องของคะแนนกับระดับคุณภาพของผลงาน

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

1. ในการศึกษาครั้งนี้ นักเรียนได้ฝึกการรับรู้และนำไปใช้ในการวาดภาพพระบายสี ผู้สนใจอาจศึกษาค้นคว้าในทักษะอื่น เช่น การพิมพ์ภาพ การปั้น หรือการประดิษฐ์
2. จากการศึกษาครั้งนี้ผู้วิจัยมุ่งฝึกความสามารถเป็นรายบุคคล ผู้สนใจอาจนำไปต่อยอดทางความคิดด้วยการจัดการเรียนการสอน และทดลองฝึกด้วยกิจกรรมกลุ่ม นักเรียนอาจมีความสนใจมากยิ่งขึ้น
3. อาจใช้แบบฝึกที่สร้างขึ้นมานำไปสร้างเป็นแบบฝึกสำเร็จรูปหรือบทเรียนคอมพิวเตอร์เพื่อการสร้างสรรค์ผลงานของนักเรียนโดยใช้คอมพิวเตอร์ช่วยสอน นักเรียนสามารถเลือกเรียนรู้ได้ตามศักยภาพและความสนใจ อีกทั้งยังแก้ไขผลงานและทำชิ้นใหม่ได้ง่ายขึ้น

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- กรมวิชาการ. (2539). *การประเมินผลจากสภาพจริง*. กรุงเทพฯ: กรมวิชาการ.
- กมลรัตน์ หล้าสูงรัง. (2528). *จิตวิทยาการศึกษา. ภาควิชาแนะแนวและจิตวิทยาการศึกษา คณะศึกษาศาสตร์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- กัลยาณี กาญจนกุล. (2539). *พื้นฐานการออกแบบกราฟฟิก. ภาควิชาออกแบบทัศนศิลป์*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- เกสร ธิตะจारी. (ม.ป.ป.). *ศิลปะชั้นนำ : โครงการตำราและเอกสารวิชาการ คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*. กรุงเทพฯ: หน่วยเอกสารการสอน คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- โกศล ภูพลอย. (2532). *การศึกษาและการแสดงออกทางศิลปะ โดยการวาดภาพระบายสีของ นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เขตการศึกษาที่ 10. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (ประถมศึกษา)*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ขจีรัตน์ หงษ์ประสงค์. (2534). *การสร้างแบบฝึกการเขียนคำพ้องสำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษา ปีที่ 4. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การประถมศึกษา)*. ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- จเร ลำอาจค์. (2547). *ผลการใช้เสียงดนตรีประกอบการสอนวิชาศิลปะที่มีต่อความคิดสร้างสรรค์ และความสามารถในการวาดภาพระบายสี ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6. ปรินญาณินพนธ์ กศ.ม. (จิตวิทยาพัฒนาการ)*. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- จินตนา ไบกาช้อย. (2535). *การเขียนสื่อการสอน*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาสน์.
- จุฑาภรณ์ กองกลิ่น. (2546). *การสร้างแบบฝึกปฏิบัติโดยการนำหลักองค์ประกอบศิลป์มา ใช้กับการสร้างงานจิตรกรรม สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (หลักสูตรและการสอน)*. ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- จำเนียร ชวงโชติ; และคนอื่นๆ. (2536). *จิตวิทยาการรับรู้*. กรุงเทพฯ: ศาสนา.
- ชลุด นิยมเสมอ. (2531). *องค์ประกอบของศิลปะ*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- (2538). *องค์ประกอบศิลป์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช..
- ชลอ พงษ์สามารถ. (2526). *ศิลปะสำหรับครูมัธยม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครูสวนดุสิต.

- ชวลิต ดาบแก้ว; และสุภาวดี เหมทนานนท์. (2525). *วิธีสอนศิลปศึกษา ภาคทฤษฎีและแนวทางปฏิบัติตามหลักสูตรประถมศึกษา พ.ศ.2521*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- . (2529). *กลุ่มสร้างเสริมลักษณะนิสัย แบบฝึกตามจุดประสงค์ (ป. 02/3) ชั้น ป.3*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- . (2537). *วิธีสอนศิลปศึกษา*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- ชัยวัฒน์ ผดุงพงษ์. (2543). *การศึกษาการแสดงผลงานศิลปะโดยการวาดภาพระบายสีของนักเรียนไทยมุสลิม อายุ 7 ปี ถึง 9 ปี ในโรงเรียนประถมศึกษา สังกัดงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน จังหวัดชายแดนภาคใต้*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- ชัยยุทธ คชรินทร์. (2546). *ความเชื่อมั่นของการประเมินผลงานศิลปะที่ใช้กฎเกณฑ์การให้คะแนนต่างกัน*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2539). *การสอนชุด วิชาเทคโนโลยีและการสื่อสารการศึกษา หน่วยที่ 1-8*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ชัยฤทธิ์ ศิลาเดช. (2540). *การพัฒนาแฟ้มสะสมงานในการประเมินผลการเรียนภาษาอังกฤษระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่สาม*. วิทยานิพนธ์ กศ.ด. (การทดสอบและการวัดผลการศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ชาญณรงค์ พรุ่งโรจน์. (2543). *กระบวนการสร้างค่ายศิลปะ*. กรุงเทพฯ: คณะศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชูศรี วงศ์รัตนะ. (2545). *การวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ทิพย์ พับลิเคชั่น.
- ฐิติรัตน์ อัดตะนังค์. (2530). *การแสดงผลงานศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ในจังหวัดระยอง*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ณรงค์ ทองปาน. (2526). *การสร้างสื่อสำหรับเด็ก*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ภาควิชาตำราและเอกสารวิชาการ วิทยาลัยศึกษานิตยศาสตร์ กรมการฝึกหัดครู.
- ถาวร เปี่ยมพร้อม. (2544). *การสร้างแบบฝึกการเขียนสะกดคำ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4*. วิทยานิพนธ์ กศ.ม. (การประถมศึกษา). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- ทวีเดช จีวบาง. (2536). *เรียนรู้ทฤษฎีสี*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

ทวีเกียรติ ไชยงยศ. (2533). 3 มิติ : ทัศนะทางศิลปะและศิลปศึกษา. กรุงเทพฯ: หน่วยศึกษานิเทศก์
กรมการฝึกหัดครู.

----- (2538). *สุนทรียะทางทัศนศิลป์*. กรุงเทพฯ: ฝ่ายเอกสารและตำรา สถาบันราชภัฏสวนดุสิต.

เทียนชัย ตั้งพรประเสริฐ. (2542). *องค์ประกอบศิลป์ 1*. กรุงเทพฯ: เพ็ญฟ้า พรินต์ติ้ง.

ธานินทร์ ศรีภาวินทร์. (2546). *การศึกษาผลงานการเขียนภาพพระบายสีของนักเรียนระดับการศึกษา
ภาคบังคับ 9 ปี ตามแนวทางของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ในเขต
พื้นที่การศึกษา สำนักงานเขตบางขุนเทียน สังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม.
(ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*

นัยนา คณานุกรักษ์. (2530). *การศึกษาการแสดงผลทางศิลปะ โดยการเขียนภาพพระบายสีของ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 ในโรงเรียนสาธิต สังกัดทบวงมหาวิทยาลัย กรุงเทพมหานคร.
ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*

นิตยา กิจโร. (2530). *การศึกษาผลการฝึกทักษะการตั้งคำถามของนักเรียนในการสอนวิชาวิทยาศาสตร์
ที่มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนวิทยาศาสตร์และความคิดสร้างสรรค์ทางวิทยาศาสตร์ ของนักเรียน
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (หลักสูตรและการสอน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.*

บุญเชิด ภิญโญนนตพงศ์. (2527). *การทดสอบแบบอิงเกณฑ์ : แนวคิดและวิธีการ*. กรุงเทพฯ:
โอเดียนสโตร.

----- (2544). *การประเมินการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ : แนวคิดและวิธีการ*. กรุงเทพฯ:
สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

บุญเยี่ยม แยมเมือง. (2537). *สุนทรียะทางทัศนศิลป์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร.

ปฐิภาณ นาควิโรจน์. (2544). *ความสามารถในการวาดภาพพระบายสีของเด็กที่มีความบกพร่องทาง
สายตา. วิทยานิพนธ์ ศษ.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
ถ่ายเอกสาร.*

ประพนธ์ จำเริญญ. (2536). *รายงานการวิจัยเรื่องการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความ
คงทนในการเรียนรู้วิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนที่สอนโดยใช้แบบฝึกหัดที่สร้างขึ้นและ
แบบฝึกหัดในแบบเรียน. กรุงเทพฯ: ภาควิชาหลักสูตรการสอนและการสอน คณะศึกษาศาสตร์
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.*

ประเสริฐ ศีลรัตน. (2525). *ความเข้าใจศิลปะ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร.

----- (2542). *สุนทรียะทางทัศนศิลป์*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร.

- ปราณี ศรีโชค. (2530). การศึกษาการแสดงออกทางศิลปะโดยการเขียนภาพระบายสีของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ในสังกัดกรุงเทพมหานคร. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (การประถมศึกษา).
กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- นิรมล ตรีนสาร สวัสดิบุตร. (2525). ศิลปะศึกษากับครูประถม. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.
- พรอณี ชูชัย. (2522). จิตวิทยาการเรียนรู้=Psychology of learning and teaching.
พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: ภาควิชาการศึกษา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- พรพิมล ศิริวัฒน์. (2538). การวิเคราะห์ภาพวาดระบายสีของเด็กญี่ปุ่น อายุ 9 ถึง 12 ปี ตามทฤษฎีของ วิคเตอร์โลเวนเฟลด์. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- พวงรัตน์ อุดุลย์. (2542) การศึกษาพัฒนาการทางศิลปะของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ตามทฤษฎีของวิคเตอร์ โลเวนเฟลด์ โดยใช้การประเมินผลแฟ้มสะสมงาน. วิทยานิพนธ์ ค.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- เพ็ญศรี วงษ์ไวยโรจน์. (2539). การสร้างแบบฝึกคัดลายมือเพื่อพัฒนาคุณภาพลายมือของนักเรียนชั้น ประถมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนคลองสองต้นนุ่น. ปรินญานิพนธ์ปริญญา กศ.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พีระพงษ์ กุลพิศาล. (2531). มโนภาพและการเรียนรู้ทางศิลปะ. ตำรา - เอกสารวิชาการ ฉบับที่ 11. ภาควิชาพัฒนาศิลปะและเอกสารวิชาการ. หน่วยศึกษานิเทศก์กรมการฝึกหัดครู.
- (2532). มโนภาพและการรับรู้ทางศิลปะ. ภาควิชาตราและเอกสารวิชาการ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมการฝึกหัดครู.
- (2533). ทฤษฎีและปฏิบัติการวิจารณ์ศิลปะ. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา.
- (2536). สมอกลูกพัฒนาได้ด้วยศิลปะ. โครงการหนังสือเล่ม อันดับที่ 72 ชุดจิตวิทยาเด็ก. กรุงเทพฯ: พิมพ์ดี.
- (2546). มโนภาพและการรับรู้ทางศิลปะและศิลปะศึกษา. กรุงเทพฯ: ธารอักษร.
- มณฑา ไกรทิม. (2544). การศึกษาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการวาดภาพระบายสีโดยใช้กิจกรรมที่ฝึกประสาทสัมผัสทั้งห้า ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ที่เรียนด้วยการสอบแบบกระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ กับการสอนตามแนวคิดของเบอร์ไนซ์ แมคคาร์ซี 4 แมท. ปรินญานิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- มานพ ธนอมศรี. (2544). ศิลปะสำหรับครู. กรุงเทพฯ: ม.ป.พ. ถ่ายเอกสาร.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2538). พจนานุกรมศิลปะ อังกฤษ - ไทย ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. พิมพ์ครั้งที่ 1. กรุงเทพฯ: ราชบัณฑิตยสถาน.
- ลลิตพรรณ ทองงาม. (2539). ศิลปะศึกษากับครูประถม. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ล้วน สายยศ; และอังคณาสายยศ. (2538). *เทคนิคการวิจัยทางการศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 4.

กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

เลิศ อานันทนนะ. (2532). *ศิลป์ในโรงเรียน*. กรุงเทพฯ: กราฟิคอาร์ต.

วรรณถ พวงสุวรรณ. (2518). *การสร้างแบบฝึกการผันวรรณยุกต์ สำหรับนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 1*.

ปริญญาณิพนธ์ ค.ม. (มัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
ถ่ายเอกสาร.

วนิดา ราชรักษ์. (2548). *การพัฒนาแบบฝึกความสามารถในการแก้ปัญหาสำหรับนักเรียน*

ชั้นประถมศึกษาปีที่ 5. ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. (การประถมศึกษา). กรุงเทพฯ:

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

วัฒนา พุทธางกูรานนท์. (2530). *ศิลปะวิจารณ์*. พิมพ์ครั้งที่ 3. กรุงเทพฯ: ฝ่ายตำราและอุปกรณ์

การศึกษา มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

วาสนา ประवालพฤษ. (2540). *การวัดการปฏิบัติการอ่านจากกระบวนการประเมินผลการเรียนโดย*

ใช้แฟ้มสะสมงาน. กรุงเทพฯ: คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

วาสนา สุพัฒน์. (2530). *การศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนและความคงทนในการเรียนรู้ของนักเรียน*

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่สอนโดยคู่มือครู โดยการทำแบบฝึกหัดแบบปรนัยชนิดเลือกตอบ

แบบฝึกหัดอัตนัย กับการทำแบบฝึกหัดในหนังสือแบบเรียน. ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม.

(การมัธยมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

วิทวัส เอี่ยมผู้ช่วย. (2544). *การศึกษาเปรียบเทียบผลงานภาพวาดระบายสีของเด็กนักเรียนระดับ*

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ระหว่างกลุ่มที่วาดภาพถ่ายกับกลุ่มที่วาดภาพจากของจริง.

ปริญญาณิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

ถ่ายเอกสาร.

วิรัตน์ พิชญ์ไพบูลย์. (2524). *ศิลป์วิจักษ์ณ์*. กรุงเทพฯ: มงคลการพิมพ์.

----- (2528). *ความเข้าใจศิลปะ*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.

วิรุณ ตั้งเจริญ. (2538). *นิทรรศการศิลปกรรมพระนครใต้ 38 ปีสืบสานวัฒนธรรมไทย*. กรุงเทพฯ:

วิทยาเขตพระนครใต้.

----- (2539). *ศิลปศึกษา*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.

----- (2540). *ศิลปะพินิจ*. กรุงเทพฯ: ดันอ้อ แกรมมี.

----- (2542). *อ่านความคิดทางทัศนศิลปศึกษาของ วิรุณ ตั้งเจริญ*. โครงการจัดพิมพ์หนังสือ

ประกอบการสอน คณะศิลปกรรมศาสตร์. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

----- (2548). *ทัศนศิลปศึกษา*. กรุงเทพฯ: สันติสิริการพิมพ์.

- ศศิธร สุทธิแพทย์. (2517). *แบบฝึกหัดสำหรับสอนเรื่องวลีในวิชาภาษาไทยระดับประกาศนียบัตร วิชาการศึกษา*. ปริญญาโท ค.ม. (หลักสูตรและการสอน). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- สมวงศ์ จงกลาง. (2536). *การสร้างชุดการสอนอิเล็กทรอนิกส์พื้นฐาน สำหรับกิจกรรมชุมนุม วิทยาศาสตร์ ในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น*. ปริญญาโท ค.ม. (วิทยาศาสตร์ศึกษา). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- สมศักดิ์ สินธุระเวชญ์; และคนอื่นๆ. (2548). *สื่อการเรียนรู้ศิลปะ ป.3 สมบูรณ์แบบ*. กรุงเทพฯ: วัฒนาพานิช.
- สัมพันธ์ เพชรสม. (2544). *ศิลปะ ป.4*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- สุกิจ ศรีพรหม. (2541, กันยายน). ชุดการสอนกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน. *วารสารวิชาการ*. 1(9): 68 -72.
- สุจิต เพียรชอบ; และสายใจ อินทร์พรรย์. (2536). *วิธีการสอนภาษาไทยในระดับมัธยมศึกษา*. กรุงเทพฯ: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- สุชาติ เกาทอง. (2536). *หลักการทัศนศิลป์*. กรุงเทพฯ: อักษรกราฟฟิค.
- (ม.ป.ป.). *ทัศนศิลป์กับมนุษย์ การสร้างสรรค์และสุนทรียภาพ*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- สุชาติ สุทธิ. (2544). *สุนทรียภาพของชีวิต*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์เสมารวม.
- สุนทรี แยมทัฬ. (2541). *การศึกษาการสร้างงานจิตรกรรมของนักเรียนจากการเรียนวิชาศิลปะกับชีวิต ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4*. ปริญญาโท ค.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สุนันทา สุนทรประเสริฐ. (2543). *การสร้างแบบฝึกประกอบการเรียนการสอน ในปฏิรูปการเรียนรู้ ปฏิรูปการศึกษา (หน้า 57 - 59)*. กรุงเทพฯ: กองทุนพัฒนามาตรฐานวิชาชีพครู.
- สวนศรี ศรีแพงพงษ์. (2534). *สุนทรียทางทัศนศิลป์*. โครงการตำราวิชาการเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ภาควิชาศิลปศึกษา คณะวิชา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครูจันทระเกษม.
- เสาวนีย์ เกรียร์. (2540). *คู่มือการอบรมการใช้แฟ้มสะสมผลงานนักเรียน*. กรุงเทพฯ: เนติกุลการพิมพ์.
- เสาวนีย์ สิกขาบัณฑิต. *เทคโนโลยีทางการศึกษา*. กรุงเทพฯ: สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ.
- ไสว แก้วกล้า. (2532) *การรับรู้ผลงานจิตรกรรมอิมเพรสชันนิสต์ของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2 โรงเรียนบุรีรัมย์พิทยาคม อำเภอเมืองจังหวัดบุรีรัมย์*. ปริญญาโท ค.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2540). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ลาดพร้าว.

- ลำลี รักสุทธิ. (2548). *แผนการจัดการเรียนรู้ กลุ่มสาระศิลปะชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 ภาคเรียนที่ 1 - 2*. กรุงเทพฯ: อักษรเจริญทัศน์.
- อรรณพ รัตนวิจารณ์. (2542). *รายงานการวิจัย เรื่องการสร้างแบบฝึกพัฒนาทักษะการเขียนเชิงสร้างสรรค์ วิชาภาษาไทย ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา กระทรวงศึกษาธิการ.
- อ้อยทิพย์ พลศรี. (2533). *การศึกษารูปแบบการสอนแบบวิเคราะห์ศิลปะ*. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (ศิลปศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- อจจรา ชีวพันธ์; และคนอื่นๆ. (2532). *หลักการใช้ภาษาไทยชั้นประถมศึกษาปีที่ 5*. กรุงเทพฯ: บรรณกิจการพิมพ์.
- อารี สุทธิพันธ์. (2535). *ศิลปนิยม*. พิมพ์ครั้งที่ 4. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- (2539). *นิทรรศการประกวดภาพเขียนเด็กและเยาวชน เนื่องในวโรกาสฉลองสิริราชสมบัติครบ 50 ปี : อ.ส.ม.ท.* หน้า 55. กรุงเทพฯ: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- อารีย์ บัวคุ้มภัย. (2540). *การสร้างแบบฝึกเพื่อเสริมทักษะการใช้ถ้อยคำในงานเขียนร้อยแก้ว สำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5*. ปรินูญานิพนธ์ ศษ.ม. (การสอนภาษาไทย). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร. ถ่ายเอกสาร.
- อุบล ตูจินดา. (2532). *หลักและวิธีการสอนศิลปะ*. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- อนินชา แก้วมรกต. (2546). *การสร้างแบบฝึกการวิเคราะห์วิจารณ์ผลงานศิลปะสำหรับนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 2*. ปรินูญานิพนธ์ กศ.ม. (หลักสูตรและการสอน). ชลบุรี: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยบูรพา. ถ่ายเอกสาร.
- เฮเลน กิตติพรพิมล. (2522). *ผลของการเข้าโรงเรียนที่มีต่อการรับรู้ความลึกของภาพ 2 มิติ ของเด็กอายุ 5 และ 6 ปี*. วิทยานิพนธ์ ค.ม. กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.
- Beardsley, M.C. (1958). *Aesthetics : Problems in the Philosophy of Criticism*. New York: Harcourt, Brace & World.
- Bowen, Ron. (1992). *Drawing Master class*. London: Ebury Press.
- Burton, J. (1981). Line, Space and the organization of meaning in human figure drawing made by Children eight to fifteen years. *Dissertation Abstracts International*. 25(6): 146 - 152.

- Cleaver, Daly G. (1966). *Problems of Value Judgment Art : An Introduction*. New York: Harcourt, Brace & World.
- Cobert, Cynthia B. (1998). *Problems of Representation Preschool and Third Grade Children's Observational Drawing of a Three Dimensional Model*. New York: Collins Publishers.
- Courtney, EW. (1996). Alternative Assessment Techniques at the Elementary and Secondary Levels. เอกสารประกอบการอบรมเชิงปฏิบัติการ. คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- Einer, Elliot W. (1972). *Education Artistic Vision*. New York: Macmillan Publishing.
- Michael, John. (1983). *Art & Adolescence : Teaching Art at the Secondary Level*. New York: Teachers College Press, Columbia University.
- Pariser, E. (1979). *Two method of teaching drawing skill*. New York: N.P.
- Paul, J.C. (1983). Descriptive study the relationship between drawing skills and mood, unity, and realism in preadolescents' observation drawing. *Dissertation Abstracts International*. 44(07): 116.
- River, W.M. (1968). *Teaching foreign language skills*. Chicago : The University of Chicago Press.
- Stenmark, J.K. (1991). *Mathematics Assessment : myths, models, good question and Practical Suggestion*. University of California: The Nation Council of Teachers of Mathematics, INC.

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

- รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจคุณภาพเครื่องมือในปริญญานิพนธ์
- รายชื่อโรงเรียนที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในปริญญานิพนธ์
- ตารางค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ

รายชื่อผู้เชี่ยวชาญในการตรวจคุณภาพเครื่องมือในปริญญานิพนธ์

1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า
หัวหน้าสาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร
2. อาจารย์ตรีวิทย์ พิจิตรพลากาศ
อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร
3. อาจารย์สุชาติ ทองสีมา
อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร
4. อาจารย์พิสิฐ พูลศรี
ครูรับเงินเดือนอันดับ คศ.2 โรงเรียนวัดอุดมรังสี สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร
5. อาจารย์โกสินทร์ สุดดี
ครูรับเงินเดือนอันดับ คศ.2 โรงเรียนวัดหนองแขม สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

รายชื่อโรงเรียนที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในปริญญานิพนธ์

- โรงเรียนคลองบางแกว (มนต์ จรัสสิงห์) สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

ภาคผนวก ข

- ตารางแสดงการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะจากการทดลอง แบบเดียว
- ตารางแสดงการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะจากการทดลองกลุ่มเล็ก จำนวน 10 คน
- ตารางแสดงการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะจากการทดลองกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน
- ตารางแสดงคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบการวาดภาพระบายสีทางศิลปะ ก่อนและหลังการทดลอง ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

ตาราง 6 แสดงการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ จากการทดลองแบบเดี่ยว

คนที่	คะแนนของแบบฝึก	คะแนนของแบบทดสอบ
	(148 คะแนน)	(20 คะแนน)
1	110	13
รวม	110	13
$E_1 / E_2 = 74.32/65.00$		

ตาราง 7 แสดงการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ จากการทดลองกลุ่มเล็ก
จำนวน 10 คน

คนที่	คะแนนของแบบฝึก	คะแนนของแบบทดสอบ
	(148 คะแนน)	(20 คะแนน)
1	110	16
2	114	14
3	119	13
4	105	15
5	107	17
6	112	16
7	119	15
8	111	14
9	101	12
10	114	18
รวม	1112	150
$E_1 / E_2 = 75.13/75.00$		

ตาราง 8 แสดงการหาประสิทธิภาพของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ จากการทดลองกับ
กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 คน

คนที่	คะแนนของแบบฝึก	คะแนนของแบบทดสอบ
	(148 คะแนน)	(20 คะแนน)
1	113	16
2	121	14
3	123	16
4	120	18
5	110	17
6	114	16
7	110	17
8	130	14
9	114	13
10	131	14
11	123	17
12	132	16
13	119	16
14	116	17
15	122	15
16	121	16
17	110	17
18	115	16
19	127	17
20	124	14
21	118	14
22	118	16
23	122	17
24	131	17
25	134	18
26	120	17
27	124	18
28	116	19
29	118	16
30	112	15
รวม	3608	483
$E_1 / E_2 = 81.26 / 80.50$		

ตาราง 9 แสดงคะแนนที่ได้จากการทำแบบทดสอบการวาดภาพระบายสีก่อนและหลังการทดลอง
ของนักเรียนกลุ่มตัวอย่าง

คนที่	ก่อนการทดสอบ	หลังการทดสอบ	D	D ²
	(20 คะแนน)	(20 คะแนน)		
1	12	16	4	16
2	13	14	1	1
3	13	16	3	9
4	14	18	4	16
5	13	17	4	16
6	14	16	2	4
7	13	17	4	16
8	14	14	-	-
9	13	13	-	-
10	13	14	1	1
11	14	17	3	9
12	14	16	2	4
13	13	16	3	9
14	14	17	3	9
15	12	15	3	9
16	13	16	3	9
17	12	17	5	25
18	14	16	2	4
19	13	17	4	16
20	14	14	-	-
21	14	14	-	-
22	13	16	3	9
23	12	17	5	25
24	13	17	4	16
25	14	18	4	16
26	15	17	2	4
27	14	18	4	16
28	16	19	3	9
29	13	16	3	9
30	13	15	2	4
รวม	402	483	81	281

ตาราง 10 ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ เรื่อง จุด

แบบประเมินการ ปฏิบัติกิจกรรม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC
	1	2	3	4	5	
1	1	1	1	1	1	1.0
2.1	1	1	1	1	1	1.0
2.2	1	1	1	1	1	1.0
2.3	1	1	1	1	1	1.0
2.4	1	1	1	1	1	1.0
2.5	1	1	0	0	1	0.6
3.1	1	1	1	1	1	1.0
3.2	1	1	1	1	1	1.0
3.3	1	1	1	1	1	1.0
3.4	1	1	1	1	1	1.0
3.5	1	1	1	1	0	0.8
3.6	1	1	0	1	1	0.8
4	1	1	1	1	1	1.0
5	1	1	1	1	1	1.0
6.1	1	1	1	1	1	1.0
6.2	1	1	1	1	1	1.0
6.3	1	1	1	1	1	1.0
6.4	1	1	1	1	1	1.0
6.5	1	1	1	1	1	1.0
6.6	1	1	1	1	1	1.0
6.7	1	1	1	1	1	1.0
6.8	1	1	1	1	1	1.0
6.9	1	1	1	1	1	1.0
7	1	1	1	1	1	1.0
8	1	1	1	1	1	1.0
9.1	1	1	1	1	1	1.0
9.2	1	1	1	1	1	1.0
9.3	1	1	1	1	1	1.0
9.4	1	1	1	1	1	1.0
9.5	1	1	1	1	1	1.0

ตาราง 11 ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ เรื่อง เส้น

แบบประเมินการ ปฏิบัติกิจกรรม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC
	1	2	3	4	5	
1	1	1	1	1	1	1.0
2.1	1	1	1	1	1	1.0
2.2	1	1	1	1	1	1.0
2.3	1	1	1	1	1	1.0
2.4	1	1	0	1	1	0.8
2.5	1	1	0	1	1	0.8
2.6	1	1	0	1	1	0.8
2.7	1	1	1	1	1	1.0
3.1	1	1	1	1	1	1.0
3.2	1	1	1	1	1	1.0
3.3	1	1	1	1	1	1.0
3.4	1	1	1	1	1	1.0
3.5	1	1	1	1	1	1.0
4	1	1	1	1	1	1.0
5	1	1	1	1	1	1.0
6.1	1	1	1	1	1	1.0
6.2	1	1	1	1	1	1.0
6.3	1	1	1	1	1	1.0
6.4	1	1	1	1	1	1.0
6.5	1	1	1	1	1	1.0
6.6	1	1	1	1	1	1.0
6.7	1	1	1	1	1	1.0
6.8	1	1	0	1	1	0.8
6.9	1	1	0	1	1	0.8
6.10	1	1	0	1	1	0.8
6.11	1	1	1	1	1	1.0
7	1	1	1	1	1	1.0
8	1	1	1	1	1	1.0
9.1	1	1	1	1	1	1.0
9.2	1	1	1	1	1	1.0
9.3	1	1	1	1	1	1.0
9.4	1	1	1	1	1	1.0
9.5	1	1	1	1	1	1.0

ตาราง 12 ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ เรื่อง น้ำหนัก

แบบประเมิน การปฏิบัติกิจกรรม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC
	1	2	3	4	5	
1	1	1	1	1	1	1.0
2.1	1	1	1	1	1	1.0
2.2	1	1	1	1	1	1.0
2.3	1	1	1	1	1	1.0
2.4	1	1	1	1	1	1.0
2.5	1	1	1	1	1	1.0
2.6	1	1	1	1	1	1.0
2.7	1	1	1	1	1	1.0
3.1	1	1	1	1	1	1.0
3.2	1	1	1	1	1	1.0
3.3	1	1	0	1	1	0.8
3.4	1	1	1	1	1	1.0
3.5	1	1	1	1	1	1.0
3.6	1	1	1	1	1	1.0
4	1	1	1	1	1	1.0
5	1	1	1	1	1	1.0
6.1	1	1	1	1	1	1.0
6.2	1	1	1	1	1	1.0
6.3	1	1	1	1	1	1.0
6.4	1	1	1	1	1	1.0
6.5	1	1	1	1	1	1.0
6.6	1	1	1	1	1	1.0
6.7	1	1	0	0	1	0.6
6.8	1	1	0	1	1	0.8
6.9	1	1	1	1	1	1.0
7	1	1	1	1	1	1.0
8	1	1	1	1	1	1.0
9.1	1	1	1	1	1	1.0
9.2	1	1	1	1	1	1.0
9.3	1	1	1	1	1	1.0
9.4	1	1	1	1	1	1.0
9.5	1	1	1	1	1	1.0

ตาราง 13 ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ เรื่อง สี

แบบประเมิน การปฏิบัติกิจกรรม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC
	1	2	3	4	5	
1	1	1	1	1	1	1.0
2.1	1	1	1	1	1	1.0
2.2	1	1	1	1	1	1.0
2.3	1	1	1	1	1	1.0
2.4	1	1	1	1	1	1.0
3.1	1	1	1	1	1	1.0
3.2	1	1	1	1	1	1.0
3.3	1	1	0	1	1	0.8
3.4	1	1	1	1	1	1.0
3.5	1	1	1	1	1	1.0
3.6	1	1	1	1	1	1.0
4	1	1	1	1	1	1.0
5	1	1	1	1	1	1.0
6.1	1	1	1	1	1	1.0
6.2	1	1	1	1	1	1.0
6.3	1	1	1	1	1	1.0
6.4	1	1	1	1	1	1.0
6.5	1	1	1	1	1	1.0
6.6	1	1	1	1	1	1.0
6.7	1	1	1	0	1	0.8
6.8	1	1	1	1	1	1.0
6.9	1	1	1	1	1	1.0
6.10	1	1	1	1	1	1.0
7	1	1	1	1	1	1.0
8	1	1	1	1	1	1.0
9.1	1	1	1	1	1	1.0
9.2	1	1	1	1	1	1.0
9.3	1	1	1	1	1	1.0
9.4	1	1	1	1	1	1.0
9.5	1	1	1	1	1	1.0

ตาราง 14 ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ เรื่อง พื้นผิว

แบบประเมิน การปฏิบัติกิจกรรม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC
	1	2	3	4	5	
1	1	1	1	1	1	1.0
2.1	1	1	1	1	1	1.0
2.2	1	1	1	1	1	1.0
2.3	1	1	1	1	0	0.8
2.4	1	1	1	1	1	1.0
2.5	1	1	1	1	1	1.0
3.1	1	1	1	1	1	1.0
3.2	1	1	1	1	1	1.0
3.3	1	1	0	0	1	0.8
3.4	1	1	1	1	1	1.0
3.5	1	1	1	1	1	1.0
3.6	1	1	1	1	1	1.0
4	1	1	1	1	1	1.0
5	1	1	1	1	1	1.0
6.1	1	1	1	1	1	1.0
6.2	1	1	1	1	1	1.0
6.3	1	1	1	0	1	0.8
6.4	1	1	1	1	1	1.0
6.5	1	1	1	1	1	1.0
6.6	1	1	1	1	1	1.0
6.7	1	1	1	1	1	1.0
6.8	1	1	1	1	1	1.0
6.9	1	1	1	1	1	1.0
6.10	1	1	1	1	1	1.0
7	1	1	1	1	1	1.0
8	1	1	1	1	1	1.0
9.1	1	1	1	1	1	1.0
9.2	1	1	1	1	1	1.0
9.3	1	1	1	1	1	1.0
9.4	1	1	1	1	1	1.0
9.5	1	1	1	1	1	1.0

ตาราง 15 ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ เรื่อง รูปร่างและรูปทรง

แบบประเมินการ ปฏิบัติกิจกรรม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC
	1	2	3	4	5	
1	1	1	1	1	1	1.0
2.1	1	1	1	0	1	0.8
2.2	1	1	1	1	1	1.0
2.3	1	1	1	1	1	1.0
2.4	1	1	1	1	1	1.0
2.5	1	1	1	1	1	1.0
3.1	1	1	1	1	1	1.0
3.2	1	1	1	1	1	1.0
3.3	1	1	1	1	1	1.0
3.4	1	1	1	1	1	1.0
3.5	1	1	1	1	1	1.0
3.6	1	1	0	1	1	0.8
4	1	1	1	1	1	1.0
5	1	1	1	1	1	1.0
6.1	1	1	1	1	1	1.0
6.2	1	1	1	1	1	1.0
6.3	1	1	1	1	1	1.0
6.4	1	1	1	1	1	1.0
6.5	1	1	1	1	1	1.0
6.6	1	1	1	1	1	1.0
6.7	1	1	1	1	1	1.0
6.8	1	1	1	1	1	1.0
6.9	1	1	1	1	1	1.0
6.10	1	1	1	1	1	1.0
6.11	1	1	1	1	1	1.0
7	1	1	1	1	1	1.0
8	1	1	1	1	1	1.0
9.1	1	1	1	1	1	1.0
9.2	1	1	1	1	1	1.0
9.3	1	1	1	1	1	1.0
9.4	1	1	1	1	1	1.0
9.5	1	1	1	1	1	1.0

ตาราง 16 ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบฝึกพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ เรื่อง ที่ว่าง

แบบประเมินการ ปฏิบัติกิจกรรม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC
	1	2	3	4	5	
1	1	1	1	1	1	1.0
2.1	1	1	1	1	1	1.0
2.2	1	1	1	1	1	1.0
2.3	1	1	1	1	1	1.0
2.4	1	1	1	1	1	1.0
3.1	1	1	1	1	1	1.0
3.2	1	1	0	1	1	0.8
3.3	1	1	1	1	1	1.0
3.4	1	1	1	1	1	1.0
3.5	1	1	1	1	1	1.0
3.6	1	1	1	1	1	1.0
4	1	1	1	1	1	1.0
5	1	1	1	1	1	1.0
6.1	1	1	1	1	1	1.0
6.2	1	1	1	1	1	1.0
6.3	1	1	1	1	1	1.0
6.4	1	1	1	1	1	1.0
6.5	1	1	1	0	1	0.8
6.6	1	1	1	1	1	1.0
6.7	1	1	0	1	1	0.8
6.8	1	1	0	1	1	0.8
6.9	1	1	1	0	1	0.8
6.10	1	1	0	1	1	0.8
7	1	1	1	1	1	1.0
8	1	1	1	1	1	1.0
9.1	1	1	1	1	1	1.0
9.2	1	1	1	1	1	1.0
9.3	1	1	1	1	1	1.0
9.4	1	1	1	1	1	1.0
9.5	1	1	1	1	1	1.0

ตาราง 17 ค่าดัชนีความสอดคล้องของแบบประเมินการวาดภาพระบายสี

แบบประเมินการ ปฏิบัติกิจกรรม ข้อที่	คะแนนความเห็นของผู้เชี่ยวชาญ					IOC
	1	2	3	4	5	
1.1	0	0	1	1	1	0.6
1.2	1	1	1	1	1	1
1.3	1	1	1	1	1	1
1.4	1	1	1	1	1	1
2.1	0	0	1	1	1	0.6
2.2	1	1	1	1	1	1
2.3	1	1	1	1	1	1
2.4	1	1	1	1	1	1
3.1	1	0	1	1	1	0.8
3.2	1	1	1	1	1	1
3.3	1	1	1	1	1	1
3.4	1	1	1	1	1	1
4.1	0	0	1	1	1	0.6
4.2	1	1	1	1	1	1
4.3	1	1	1	1	1	1
4.4	1	1	1	1	1	1
5.1	0	1	1	1	1	0.8
5.2	1	1	1	1	1	1
5.3	1	1	1	1	1	1
5.4	1	1	1	1	1	1

ภาคผนวก ค

- คู่มือการใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ
- แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ
- ตัวอย่างผลงานนักเรียน

คู่มือการใช้

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ
สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

คำนำ

คู่มือการใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 นี้ ประกอบด้วยแบบฝึกย่อยทั้งหมด 7 ชุด คือ

ชุดที่ 1 เรื่อง จุด

ชุดที่ 2 เรื่อง เส้น

ชุดที่ 3 เรื่อง น้ำหนัก

ชุดที่ 4 เรื่อง สี

ชุดที่ 5 เรื่อง ผิว

ชุดที่ 6 เรื่อง รูปร่างและรูปทรง

ชุดที่ 7 เรื่อง ที่ว่าง

โดยในแบบฝึกแต่ละชุดประกอบด้วย คำชี้แจง จุดประสงค์การเรียนรู้ เวลาที่ใช้ สื่อ วัสดุอุปกรณ์ การเตรียมการล่วงหน้า กิจกรรมการฝึก การดำเนินกิจกรรมการฝึกปฏิบัติ การสร้างสรรค์ผลงาน การอภิปรายหลังการสร้างสรรค์ และการวัดผลประเมินผล เพื่อเอื้อต่อการใช้แบบฝึกอย่างถูกขั้นตอน สำหรับทุกท่านที่นำแบบฝึกนี้ไปใช้ในการเสริมสร้างและพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะให้แก่ผู้เรียน ที่เรียนวิชาศิลปะ (ทัศนศิลป์) ในระดับชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ

คู่มือการใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ชุดที่ 1 เรื่อง จุด

เวลา 2 ชั่วโมง

คำชี้แจง

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะนี้ นักเรียนจะได้เรียนรู้และทำกิจกรรมเกี่ยวกับการฝึกฝนการรับรู้ทางการมองเห็น ซึ่งเป็นการพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ซึ่งมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องจุดดังต่อไปนี้

1. จุดสีให้เป็นเส้น

: ให้นักเรียนรับรู้รูปธรรมชาติรอบตัว แล้วถ่ายทอดเรื่องจุดที่เรียนมาให้เป็นเส้นโดยใช้เทคนิคการจุดสี

: ให้นักเรียนสร้างสรรค์ภาพจากจุดสี

2. รูปร่างสร้างสรรค์

: ให้นักเรียนรับรู้ภาพธรรมชาติแล้วถ่ายทอดจินตนาการให้มีเนื้อหาเรื่องราว โดยใช้เทคนิคการจุดสร้างสรรค์ให้เป็นภาพตามที่นักเรียนออกแบบไว้

จุดประสงค์การเรียนรู้

หลังการฝึกปฏิบัติกิจกรรมเพื่อ

1. นักเรียนสามารถบอกและยกตัวอย่าง จุดที่เคยพบเห็นและอธิบายการสร้างจุดโดยใช้เทคนิคต่างๆ ได้มากกว่า 5 เทคนิคขึ้นไป

2. นักเรียนสามารถนำจุดมาสร้างภาพลายเส้นลักษณะต่างๆ ได้อย่างแปลกใหม่สวยงามและประณีต

3. นักเรียนสามารถใช้ความรู้จากการฝึกประสบการณ์การรับรู้เรื่องจุดมาสร้างภาพจากจินตนาการและประสบการณ์ได้อย่างแปลกใหม่ สวยงามและสื่อความหมาย

4. ภาพมีจุดเด่น มีการประสาน กลมกลืนของเส้น รูปร่างและรูปทรงที่เกิดจากจุดสี สื่อแสดงออกถึงเนื้อหาภาพอย่างชัดเจน

5. นักเรียนสามารถสังเกตและบอกถึงจุดที่เกิดจากเทคนิคต่างๆ ที่ปรากฏในภาพได้อย่างรวดเร็วและอธิบายวิธีการทำได้

เวลาที่ใช้

อธิบายก่อนฝึก	10	นาที
ฝึกปฏิบัติในแบบฝึก	40	นาที
อธิบายหลังฝึกทำแบบฝึก	10	นาที
สร้างสรรค์ผลงาน	50	นาที
วัดผลประเมินผล	10	นาที
(รวม	120	นาที)

สื่อและวัสดุอุปกรณ์

1. อุปกรณ์ในการวาดภาพระบายสี

- ดินสอ
- ยางลบ
- ไม้บรรทัด
- สีเมจิก

ฯลฯ

2. แบบฝึก

การเตรียมการล่วงหน้า

1. ให้นักเรียนศึกษาแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ชุดที่ 1 “จุด” ก่อนล่วงหน้า 1 สัปดาห์
2. ให้นักเรียนเตรียมอุปกรณ์ในการวาดภาพระบายสี
3. เตรียมสถานที่ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติกิจกรรม
4. เตรียมสื่อการสอน เอกสาร แบบฝึกและแบบประเมินการวาดภาพระบายสีให้ครบตามจำนวนนักเรียน

กิจกรรมการฝึก

อภิปรายก่อนฝึก (10 นาที)

- 1.ครูนำอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องจุดเป็นการพูดคุยถึงลักษณะของการจุดแบบต่างๆ เพื่อเชื่อมโยงกับประสบการณ์เดิมและสรุปจากเอกสารที่นักเรียนต้องทำความเข้าใจ
- 2.ให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายสรุปแนวคิดเป็นความเข้าใจของตนเองเป็นแผนผังความคิด

การดำเนินกิจกรรมกาฝึกปฏิบัติ (40 นาที)

กิจกรรมที่ 1 ให้นักเรียนรับรู้รูปธรรมชาติรอบตัว แล้วถ่ายทอดเป็นเส้นโดยใช้เทคนิคการจุดสี (10 นาที)

กิจกรรมที่ 2 ให้นักเรียนสร้างสรรค์ภาพจากจุดสี (15 นาที)

กิจกรรมที่ 3 ให้นักเรียนรับรู้ภาพธรรมชาติแล้วถ่ายทอดเป็นภาพจุดสี (15 นาที)

การสร้างสรรค์ผลงาน (ใช้เวลา 50 นาที)

กิจกรรมที่ 4 ให้นักเรียนนำจุดสีมาสร้างสรรค์เป็นภาพธรรมชาติที่อยู่รอบตัว

การอภิปรายหลังการสร้างสรรค์ (10 นาที)

อธิบายกระบวนการทำงาน ความประทับใจ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการทำงาน

การวัดผลประเมินผล (10 นาที)

ตรวจผลงานและกระบวนการทำงาน โดยใช้แบบประเมินการวาดภาพระบายสี

แบบประเมินการวาดภาพระบายสี
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะเรื่อง “จุด”

ชื่อ เลขที่ ชั้น สาระทัศนศิลป์

ชื่อผลงาน

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องตามลำดับความสามารถ

รายการประเมิน	ระดับความสามารถ			
	4	3	2	1
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ควรปรับปรุง
1.นักเรียนสามารถบอกและยกตัวอย่าง จุดที่เคยพบเห็นและอธิบายการสร้างจุดโดยใช้เทคนิคต่างๆ ได้มากกว่า 5 เทคนิคขึ้นไป				
2.นักเรียนสามารถนำจุดมาสร้างภาพลายเส้นลักษณะ ต่างๆ ได้อย่างแปลกใหม่สวยงามและประณีต				
3.นักเรียนสามารถใช้ความรู้จากการฝึกประสบการณ์ การรับรู้เรื่องจุดมาสร้างภาพจากจินตนาการและประสบการณ์ได้อย่างแปลกใหม่สวยงามและสื่อความหมาย				
4.ภาพมีจุดเด่น มีการประสาน กลมกลืนของเส้น รูปร่างและรูปทรงที่เกิดจากจุดสี สื่อแสดงออกถึงเนื้อหาภาพอย่างชัดเจน				
5.นักเรียนสามารถสังเกตและบอกถึงจุดที่เกิดจากเทคนิคต่างๆ ที่ปรากฏในภาพได้อย่างรวดเร็วและอธิบายวิธีการทำได้				
รวม				
รวมทั้งหมด				

ความคิดเห็นของครูผู้สอน/ผู้ประเมิน

.....

ลงชื่อ

ครูผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินผลการวาดภาพระบายสี
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ชุดที่ 1 เรื่อง“จุด”
คำชี้แจง : พิจารณาความสามารถทางการวาดภาพระบายสีที่ส่งผลมาจากการทำ
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางตามหัวข้อต่อไปนี้ แล้วให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด

รายการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4	3	2	1
1. ความรู้ความเข้าใจเรื่องจุด	บอกและยกตัวอย่างจุดที่เคยพบเห็นและอธิบายการสร้างจุดโดยใช้เทคนิคต่างๆ ได้มากกว่า 5 เทคนิคขึ้นไป	ยกตัวอย่างจุดที่เคยเห็นและอธิบายการสร้างจุดโดยใช้เทคนิคต่างๆ ได้ไม่น้อยกว่า 3 เทคนิค	อธิบายการสร้างจุดโดยใช้เทคนิคต่างๆ ได้ไม่น้อยกว่า 2 เทคนิค	อธิบายการสร้างจุดโดยใช้เทคนิคต่างๆ ได้น้อยกว่า 2 เทคนิค
2. ทักษะในการนำจุดมาสร้างสรรค์เป็นเส้น	สามารถนำจุดมาสร้างภาพลายเส้นลักษณะต่างๆ ได้อย่างแปลกใหม่ สวยงามและประณีต	สามารถนำจุดมาสร้างลายเส้นได้อย่างแปลกใหม่ และสวยงาม	สามารถนำจุดมาสร้างลายเส้นได้อย่างสวยงาม	สามารถนำจุดมาสร้างลายเส้นได้
3. ทักษะในการนำจุดมาสร้างสรรค์เป็นภาพ	ใช้ความรู้จากการฝึกประสบการณ์การรับรู้เรื่องจุดมาสร้างภาพจากจินตนาการและประสบการณ์ได้อย่างแปลกใหม่ สวยงามและสื่อความหมาย	ใช้ความรู้จากการฝึกประสบการณ์การรับรู้เรื่องจุดมาสร้างภาพจากจินตนาการและประสบการณ์ได้ สวยงาม และสื่อความหมาย	ใช้ความรู้จากการฝึกประสบการณ์การรับรู้เรื่องจุดมาสร้างภาพจากจินตนาการ ประสบการณ์ได้ และสื่อความหมาย	ใช้ความรู้จากการฝึกประสบการณ์การรับรู้เรื่องจุดมาสร้างภาพที่สื่อความหมาย
4. ความสมบูรณ์สวยงามของผลงาน	ภาพมีจุดเด่น มีการประสาน กลมกลืนของเส้น รูปร่างและรูปทรงที่เกิดจากจุดสี สื่อแสดงออกถึงเนื้อหาภาพอย่างชัดเจน	ภาพมีจุดเด่น มีการประสาน กลมกลืนของเส้น รูปร่างและรูปทรงที่เกิดจากจุดสี สื่อแสดงออกถึงเนื้อหาภาพ	ไม่มีจุดเด่นของภาพและขาดความกลมกลืนในการใช้เส้น รูปร่างรูปทรงที่เกิดจากจุดสี สื่อแสดงเนื้อหาภาพ	ไม่มีจุดเด่นของภาพและขาดความกลมกลืนในการใช้เส้น รูปร่างรูปทรง ที่สื่อเนื้อหาได้
5. การแสดงออกถึงการรับรู้เรื่องจุด	สังเกตและบอกถึงจุดที่เกิดจากเทคนิคต่างๆ ที่ปรากฏในภาพได้อย่างรวดเร็วและอธิบายวิธีการทำได้	มองภาพและบอกได้ว่าในภาพมีจุดปรากฏอยู่ตรงส่วนใดและใช้เทคนิคการสร้างสรรค์งานอย่างไร	บอกได้ว่าในภาพมีจุดอยู่ตรงส่วนใด มีลักษณะและเทคนิคการสร้างอย่างไร	บอกได้ว่าในภาพมีจุดปรากฏอยู่ตรงส่วนใดของภาพ

คู่มือการใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ชุดที่ 2 เรื่อง เส้น

เวลา 2 ชั่วโมง

คำชี้แจง

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะนี้ นักเรียนจะได้เรียนรู้และทำกิจกรรมเกี่ยวกับการฝึกฝนการรับรู้ทางการมองเห็น ซึ่งเป็นการพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ซึ่งมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องเส้นดังต่อไปนี้

1. เส้นลักษณะต่างๆ / เส้นในธรรมชาติ

: ให้นักเรียนเรียนรู้เรื่องเส้นลักษณะต่างๆ และฝึกเขียนเส้นให้เกิดความชำนาญ

: ให้นักเรียนฝึกสังเกตเส้นที่ปรากฏอยู่ในภาพแล้วแสดงเป็นเส้นรอบนอก โดยใช้เส้น

ลักษณะต่างๆ มาประกอบกัน

: ให้นักเรียนต่อเติมเสริมเส้น ให้เป็นภาพอย่างสร้างสรรค์และมีความหมาย

2. เส้นกับความรู้สึก

: ให้นักเรียนจับคู่เส้นกับความรู้สึก

: ให้นักเรียนเขียนภาพที่ใช้เส้นแสดงความรู้สึกตามที่กำหนด

: ให้นักเรียนใช้เส้นลักษณะต่างๆ สร้างสรรค์เป็นภาพ

จุดประสงค์การเรียนรู้

หลังการฝึกปฏิบัติกิจกรรม

1. นักเรียนสามารถบอกลักษณะและวิธีการเขียนเส้นลักษณะต่างๆ ได้อย่างละเอียดมากกว่า 7 ลักษณะ

2. นักเรียนสามารถใช้ตาและมือสัมพันธ์กัน โดยการวาดภาพตามวัตถุที่ครูนำมาให้ ได้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วน ถูกต้อง และสื่อความหมายได้

3. นักเรียนสร้างสรรค์ภาพจากเส้นที่กำหนดให้ ได้รูปทรงที่แปลกใหม่ มีความหมาย ประณีต และสวยงาม

4. นักเรียนใช้เส้นวาดภาพ สื่อความหมายจากคำ โดยสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน ตรงตามที่ครูกำหนดพร้อมทั้งตั้งชื่อผลงานได้สอดคล้องกับภาพที่แสดงออกอย่างน้อย 5 ภาพ

5. นักเรียนนำความรู้เรื่องเส้น มาสร้างสรรค์ ออกแบบและจัดองค์ประกอบภาพ ได้ภาพที่มีเนื้อหาเรื่องราวและสื่อความรู้สึกพร้อมทั้งตั้งชื่อผลงานได้

เวลาที่ใช้

อธิบายก่อนฝึก	10	นาที
ฝึกปฏิบัติในแบบฝึก	40	นาที
อธิบายหลังฝึกทำแบบฝึก	10	นาที
สร้างสรรค์ผลงาน	50	นาที
วัดผลประเมิน	10	นาที
(รวม	120	นาที)

สื่อและวัสดุอุปกรณ์

1. อุปกรณ์ในการวาดภาพระบายสี

- ดินสอ
- ยางลบ
- ไม้บรรทัด
- สีไม้
- สีเมจิก
- สีชอล์ก

ฯลฯ

2. แบบฝึก

การเตรียมการล่วงหน้า

1. ศึกษาแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ชุดที่ 2 “เส้น” ก่อนล่วงหน้า 1 สัปดาห์
2. เตรียมอุปกรณ์ในการวาดภาพระบายสี
3. เตรียมสถานที่ให้เด็กฝึกปฏิบัติกิจกรรม
4. เตรียมสื่อการสอน เอกสาร แบบฝึกและแบบประเมินการวาดภาพระบายสีให้ครบ

ตามจำนวนนักเรียน

กิจกรรมการฝึก

อภิปรายก่อนฝึก (10 นาที)

1. ครูนำอภิปรายเกี่ยวกับเรื่อง เส้นลักษณะต่างๆ และเส้นที่มีอยู่ในธรรมชาติ และเชื่อมโยงเรื่องเส้นกับความรู้สึกของภาพ
2. ให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายสรุปแนวคิดเป็นความเข้าใจของตนเองเป็นแผนผังความคิด

การดำเนินกิจกรรมปฏิบัติ (40 นาที)

กิจกรรมที่ 1 ให้นักเรียนเรียนรู้เรื่องเส้นลักษณะต่างๆ และฝึกเขียนเส้นให้เกิดความชำนาญ (5 นาที)

กิจกรรมที่ 2 ให้นักเรียนฝึกสังเกตเส้นที่ปรากฏอยู่ในภาพแล้วแสดงเป็นเส้นรอบนอกโดยใช้เส้นลักษณะต่างๆ มาประกอบกัน (10 นาที)

กิจกรรมที่ 3 ให้นักเรียนต่อเติมเสริมเส้น ให้เป็นภาพอย่างสร้างสรรค์และมีความหมายใช้สื่อสารได้ในชีวิตประจำวัน (10 นาที)

กิจกรรมที่ 4 ให้นักเรียนจับคู่เส้นกับความรู้สึก (5 นาที)

กิจกรรมที่ 5 ให้นักเรียนเขียนภาพที่ใช้เส้นแสดงความรู้สึกตามที่กำหนด (15 นาที)

การสร้างสรรค์ผลงาน (ใช้เวลา 50 นาที)

กิจกรรมที่ 6 ให้นักเรียนใช้เส้นลักษณะต่างๆ สร้างสรรค์เป็นภาพตามจินตนาการหรือจากประสบการณ์ที่เคยพบเห็น

การอภิปรายหลังการสร้างสรรค์ (10 นาที)

อธิบายกระบวนการทำงาน ความประทับใจ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการทำงาน

การวัดผลประเมินผล (10 นาที)

ตรวจผลงานและกระบวนการทำงาน โดยใช้แบบประเมินการวาดภาพระบายสี

แบบประเมินการวาดภาพระบายสี
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะเรื่อง “เส้น”

ชื่อ เลขที่ ชั้น สาระทัศนศิลป์

ชื่อผลงาน

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องตามลำดับความสามารถ

รายการประเมิน	ระดับความสามารถ			
	4	3	2	1
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ควรปรับปรุง
1. นักเรียนสามารถบอกลักษณะและวิธีการเขียนเส้นลักษณะต่างๆได้อย่างละเอียดมากกว่า 7 ลักษณะ				
2. นักเรียนสามารถใช้ตาและมือสัมพันธ์กัน โดยการวาดภาพตามวัตถุที่ครูนำมาให้ ได้อย่างสมบูรณ์ ครบถ้วนถูกต้อง และสื่อความหมายได้				
3. นักเรียนสร้างสรรค์ภาพจากเส้นที่กำหนดให้ ได้รูปทรงที่แปลกใหม่ มีความหมาย ประณีตและ สวยงาม				
4. นักเรียนใช้เส้นวาดภาพ สื่อความหมายจากคำ โดยสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน ตรงตามที่ครูกำหนดพร้อมทั้งตั้งชื่อผลงานได้สอดคล้องกับภาพที่แสดงออกอย่างน้อย 5 ภาพ				
5. นักเรียนนำความรู้เรื่องเส้น มาสร้างสรรค์ ออกแบบและจัดองค์ประกอบภาพ ได้ภาพที่มีเนื้อหาเรื่องราวและสื่อความรู้สึกพร้อมทั้งตั้งชื่อผลงานได้สอดคล้องกับภาพที่แสดงออก				
รวม				
รวมทั้งหมด				

ความคิดเห็นของครูผู้สอน/ผู้ประเมิน

.....

.....

ลงชื่อ

ครูผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินผลการวาดภาพระบายสี
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ชุดที่ 2 “เส้น”

คำชี้แจง : พิจารณาความสามารถทางการวาดภาพระบายสีที่ส่งผลมาจากการทำ

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะตามหัวข้อต่อไปนี้ แล้วให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด

รายการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4	3	2	1
1.ความรู้ความเข้าใจเรื่องเส้น	บอกลักษณะและวิธีการเขียนเส้นลักษณะต่างๆได้อย่างละเอียดมากกว่า 7 ลักษณะ	บอกลักษณะและวิธีการเขียนเส้นลักษณะต่างๆได้อย่างน้อย 7 ลักษณะ	บอกลักษณะและวิธีการเขียนเส้นลักษณะต่างๆอย่างน้อย 5 ลักษณะ	บอกลักษณะและวิธีการเขียนเส้นลักษณะต่างๆได้ต่ำกว่า 5 ลักษณะ
2.สังเกตเส้นและแสดงเส้นรอบนอก	ใช้ตาและมือสัมพันธ์กัน โดยการวาดภาพตามวัตถุที่ครูนำมาให้ ได้อย่างสมบูรณ์ครบถ้วนถูกต้อง และสื่อความหมายได้	ใช้ตาและมือสัมพันธ์กัน โดยการวาดภาพตามวัตถุที่ครูนำมาให้ ได้ถูกต้อง และสื่อความหมายได้	ใช้ตาและมือสัมพันธ์กัน โดยการวาดภาพตามวัตถุที่ครูนำมาให้สื่อความหมายได้	ใช้ตาและมือสัมพันธ์กัน โดยการวาดภาพตามวัตถุที่ครูนำมาให้ได้บางภาพ
3.การต่อเติมเส้นเป็นภาพ	สร้างสรรค์ภาพจากเส้นที่กำหนดให้ ได้รูปทรงที่แปลกใหม่ มีความหมาย ประณีต และสวยงาม	สร้างสรรค์ภาพจากเส้นที่กำหนดให้ ได้รูปทรงที่แปลกใหม่ มีความหมาย และสวยงาม	สร้างสรรค์ภาพจากเส้นที่กำหนดให้ ได้รูปทรงที่มีความหมาย	สร้างสรรค์ภาพจากเส้นที่กำหนดให้ ได้
4.เขียนภาพโดยใช้เส้นลักษณะต่างๆแสดงความรู้สึก	ใช้เส้นวาดภาพ ที่ความหมายจากคำ โดยสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน ตรงตามที่ครูกำหนดพร้อมทั้งตั้งชื่อผลงานได้สอดคล้องกับภาพที่แสดงออกอย่างน้อย 5 ภาพ	ใช้เส้นวาดภาพ ที่ความหมายจากคำ โดยสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน ตรงตามที่ครูกำหนดพร้อมทั้งตั้งชื่อผลงานได้สอดคล้องกับภาพที่แสดงออกอย่างน้อย 4 ภาพ	ใช้เส้นวาดภาพ ที่ความหมายจากคำ โดยสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน ตรงตามที่ครูกำหนดพร้อมทั้งตั้งชื่อผลงานได้สอดคล้องกับภาพที่แสดงออกอย่างน้อย 3 ภาพ	ใช้เส้นวาดภาพ ที่ความหมายจากคำ โดยสื่อความหมายได้อย่างชัดเจน ตรงตามที่ครูกำหนดพร้อมทั้งตั้งชื่อผลงานได้สอดคล้องกับภาพที่แสดงออกอย่างน้อย 2 ภาพ
5.การใช้เส้นสร้างสรรค์ภาพ	นำความรู้เรื่องเส้น มาสร้างสรรค์ ออกแบบและจัดองค์ประกอบภาพ ได้ภาพที่มีเนื้อหาเรื่องราวและสื่อความรู้สึกพร้อมทั้งตั้งชื่อผลงานได้สอดคล้องกับภาพที่แสดงออก	นำความรู้เรื่องเส้น มาสร้างสรรค์ จัดองค์ประกอบภาพ ได้ภาพที่มีเนื้อหาเรื่องราวและพร้อมทั้งตั้งชื่อผลงานได้สอดคล้องกับภาพที่แสดงออก	นำความรู้เรื่องเส้น มาสร้างสรรค์ จัดองค์ประกอบภาพ ได้ภาพที่มีเนื้อหาเรื่องราวและพร้อมทั้งตั้งชื่อผลงานได้	นำความรู้เรื่องเส้น มาสร้างสรรค์ จัดองค์ประกอบภาพ ได้

คู่มือการใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ชุดที่ 3 เรื่อง น้ำหนัก

เวลา 2 ชั่วโมง

คำชี้แจง

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะนี้ นักเรียนจะได้เรียนรู้และทำกิจกรรมเกี่ยวกับการฝึกฝนการรับรู้ทางการมองเห็น ซึ่งเป็นการพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ที่ประกอบด้วยเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องน้ำหนักสี ดังต่อไปนี้

1. การไล่น้ำหนักสี

: ให้นักเรียนฝึกไล่น้ำหนักสี 9 ระดับ โดยใช้สีเดียว

: ให้นักเรียนฝึกไล่น้ำหนักสี 9 ระดับ โดยใช้สีสองสีขึ้นไป

2. น้ำหนักของสีกับการสร้างเงา

: จากภาพถ่ายเส้นให้นักเรียนแสดงน้ำหนักของสีเป็นแสงเงา

: ให้นักเรียนวาดภาพธรรมชาติรอบๆ ตัว โดยแสดงลักษณะการไล่น้ำหนักสีและกำหนด

แสง-เงา

จุดประสงค์การเรียนรู้

หลังการฝึกปฏิบัติกิจกรรม

1. นักเรียนสามารถบอกรายละเอียดของภาพที่แสดงลักษณะของการไล่น้ำหนักของสีได้มากกว่า 4 จุดและบอกเหตุผลได้อย่างละเอียด

2. นักเรียนสามารถแสดงลักษณะการไล่สี 9 ระดับด้วยเทคนิคการระบายสีที่แปลกใหม่ สร้างสรรค์ได้มากกว่า 3 เทคนิค

3. นักเรียนสามารถแรเงาวัตถุหรือรูปภาพที่กำหนดให้ได้ถูกต้อง ตรงตามทิศทางน้ำหนักของแสงและเงาที่มาตกกระทบ ได้อย่างประณีตและสวยงามโดยใช้เทคนิคการสร้างสรรค์ใหม่ๆ แปลกตา

4. นักเรียนนำความรู้เรื่องน้ำหนักแสงเงา ของสีมาถ่ายทอดเป็นผลงานภาพวาดระบายสีได้อย่างถูกต้อง สร้างสรรค์และสวยงาม รวมทั้งเล่าเรื่องหรืออธิบายความหมายของภาพได้

เวลาที่ใช้

อภิปรายก่อนฝึก	10	นาที
ฝึกปฏิบัติในแบบฝึก	40	นาที
อภิปรายหลังฝึกทำแบบฝึก	10	นาที
สร้างสรรค์ผลงาน	50	นาที
วัดผลประเมิน	10	นาที
(รวม	120	นาที)

สื่อและวัสดุอุปกรณ์

1. อุปกรณ์ในการวาดภาพพระบายสี

- ดินสอ
- ยางลบ
- ไม้บรรทัด
- สีไม้
- สีชอล์ก

ฯลฯ

2. แบบฝึก

การเตรียมการล่วงหน้า

1. ให้นักเรียนศึกษาแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ชุดที่ 3 “น้ำหนักสี” ก่อนล่วงหน้า

1 สัปดาห์

2. ให้นักเรียนเตรียมอุปกรณ์ในการวาดภาพพระบายสี
3. เตรียมสถานที่ให้นักเรียนฝึกปฏิบัติกิจกรรม
4. เตรียมสื่อการสอน เอกสาร แบบฝึกและแบบประเมินการวาดภาพพระบายสีให้ครบ

ตามจำนวนนักเรียน

กิจกรรมการฝึก

อภิปรายก่อนฝึก (10 นาที)

1. ครูนำอภิปรายเกี่ยวกับเรื่อง น้ำหนักของสี ถึงลักษณะ เทคนิควิธีการสร้างสรรค์ ในการแสดงแสงและเงาด้วยการไล่น้ำหนักของสี
2. ให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายสรุปแนวคิดเป็นความเข้าใจของตนเองเป็นแผนผังความคิด

การดำเนินกิจกรรมปฏิบัติ (50 นาที)

กิจกรรมที่ 1 ให้นักเรียนฝึกไล่น้ำหนักสี 9 ระดับ โดยใช้สีเดียว (10 นาที)

กิจกรรมที่ 2 ให้นักเรียนฝึกไล่น้ำหนักสี 9 ระดับ โดยใช้สีสองสีขึ้นไป (10 นาที)

กิจกรรมที่ 3 ให้นักเรียนใช้ภาพที่ให้มาแสดงน้ำหนักของสีเป็นแสงและเงา (10 นาที)

กิจกรรมที่ 4 ให้นักเรียนสร้างสรรค์ภาพให้สมบูรณ์ (10 นาที)

การสร้างสรรค์ผลงาน (ใช้เวลา 50 นาที)

กิจกรรมที่ 5 ให้นักเรียนวาดภาพตามจินตนาการ โดยแสดงแสงและเงาด้วยน้ำหนักของสี พร้อมเขียนอธิบายภาพและตั้งชื่อภาพผลงาน

การอภิปรายหลังการสร้างสรรค์ (10 นาที)

อธิบายกระบวนการทำงาน ความประทับใจ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการทำงาน

การวัดผลประเมินผล (10 นาที)

ตรวจผลงานและกระบวนการทำงาน โดยใช้แบบประเมินการปฏิบัติกิจกรรม

แบบประเมินการวาดภาพระบายสี
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ “น้ำหนัก”

ชื่อ เลขที่ ชั้น สาระทัศนศิลป์

ชื่อผลงาน

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องตามลำดับความสามารถ

รายการประเมิน	ระดับความสามารถ			
	4	3	2	1
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ควรปรับปรุง
1.นักเรียนสามารถบอกรายละเอียดของภาพที่แสดงลักษณะของการไล่น้ำหนักของสีได้มากกว่า 4 จุดและบอกเหตุผลได้อย่างละเอียด				
2.นักเรียนสามารถแสดงลักษณะการไล่น้ำหนัก 7 ระดับด้วยเทคนิคการระบายสีที่แปลกใหม่ สร้างสรรค์ได้มากกว่า 3 เทคนิค				
3.นักเรียนสามารถแรงแฉาดูหรือรูปภาพที่กำหนดให้ได้อย่างถูกต้องตรงตามทิศทางน้ำหนักของแสงและเงาที่มากกระทบ ได้อย่างประณีตและสวยงามโดยใช้เทคนิคการสร้างสรรค์ใหม่ๆแปลกตา				
4.นักเรียนนำความรู้เรื่องน้ำหนักแสงเงา ของสีมาถ่ายทอดเป็นผลงานภาพวาดระบายสีได้อย่างถูกต้อง สร้างสรรค์และสวยงาม รวมทั้งเล่าเรื่องหรืออธิบายความหมายของภาพได้				
รวม				
รวมทั้งหมด				

ความคิดเห็นของครูผู้สอน/ผู้ประเมิน

.....

ลงชื่อ

ครูผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินผลการวาดภาพระบายสี
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ชุดที่ 3 “น้ำหนัก”
คำชี้แจง : พิจารณาความสามารถทางการวาดภาพระบายสีที่ส่งผลมาจากการทำ

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะตามหัวข้อต่อไปนี้ แล้วให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด

รายการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4	3	2	1
1.ความรู้ความเข้าใจเรื่องน้ำหนักสี	บอกรายละเอียดของภาพที่แสดงลักษณะของการไล่สีน้ำหนักของสีได้มากกว่า 4 จุด และบอกเหตุผลได้อย่างละเอียด	บอกรายละเอียดของภาพที่แสดงลักษณะของการไล่สีน้ำหนักของสีได้มากกว่า 3 จุดและบอกเหตุผลได้อย่างละเอียด	บอกรายละเอียดของภาพที่แสดงลักษณะของการไล่สีน้ำหนักของสีได้มากกว่า 2 จุดและบอกเหตุผลได้อย่างละเอียด	บอกรายละเอียดของภาพที่แสดงลักษณะของการไล่สีน้ำหนักของสีได้มากกว่า 1 จุดและบอกเหตุผลได้อย่างละเอียด
2.ทักษะในการระบายสีน้ำหนักสี 7 ระดับ	แสดงลักษณะการไล่สี 9 ระดับด้วยเทคนิคการระบายสีที่แปลกใหม่ สร้างสรรค์ได้มากกว่า 3 เทคนิค	แสดงลักษณะการไล่สี 9 ระดับด้วยเทคนิคการระบายสีที่แปลกใหม่ สร้างสรรค์ได้มากกว่า 2 เทคนิค	แสดงลักษณะการไล่สี 9 ระดับด้วยเทคนิคการระบายสีที่แปลกใหม่ สร้างสรรค์ได้มากกว่า 1 เทคนิค	แสดงลักษณะการไล่สี 9 ระดับด้วยเทคนิคการระบายสีที่แปลกใหม่ ได้น้อยกว่า 1 เทคนิค
3.ทักษะการรับรู้และแสดงการไล่สีน้ำหนักที่เชื่อมโยงสู่เรื่องของแสงและเงา	แรเงาวัตถุหรือรูปภาพที่กำหนดให้ได้อย่างถูกต้อง ตรงตามทิศทางน้ำหนักของแสงและเงาที่มากกระทบบ ได้อย่างประณีตและสวยงามโดยใช้เทคนิคการสร้างสรรค์ใหม่ๆ แปลกตา	แรเงาวัตถุหรือรูปภาพที่กำหนดให้ได้อย่างถูกต้อง ตรงตามทิศทางน้ำหนักของแสงและเงาที่มากกระทบบ ได้อย่างประณีตและสวยงาม	แรเงาวัตถุหรือรูปภาพที่กำหนดให้ได้อย่างถูกต้อง ตรงตามทิศทางน้ำหนักของแสงและเงาที่มากกระทบบ ได้อย่างสวยงาม	แรเงาวัตถุหรือรูปภาพที่กำหนดให้ได้อย่างถูกต้อง ตรงตามทิศทางน้ำหนักของแสงและเงาที่มากกระทบบได้
4.ความสมบูรณ์สวยงามของผลงาน	นำความรู้เรื่องน้ำหนักแสงเงาของสีมาถ่ายทอดเป็นผลงานภาพวาดระบายสีได้อย่างถูกต้อง สร้างสรรค์และสวยงาม รวมทั้งเล่าเรื่องหรืออธิบายความหมายของภาพได้	นำความรู้เรื่องน้ำหนักแสงเงาของสีมาถ่ายทอดเป็นผลงานภาพวาดระบายสีได้อย่างถูกต้อง และสวยงาม รวมทั้งเล่าเรื่องหรืออธิบายความหมายของภาพได้	นำความรู้เรื่องน้ำหนักแสงเงาของสีมาถ่ายทอดเป็นผลงานภาพวาดระบายสีและอธิบายความหมายของภาพได้	นำความรู้เรื่องน้ำหนักแสงเงาของสีมาถ่ายทอดเป็นผลงานภาพวาดระบายสีได้

คู่มือการใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ชุดที่ 4 เรื่อง สี

เวลา 2 ชั่วโมง

คำชี้แจง

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะนี้ นักเรียนจะได้เรียนรู้และทำกิจกรรมเกี่ยวกับการฝึกฝนการรับรู้ทางการมองเห็นซึ่งเป็นการพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะซึ่งมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องสี ดังต่อไปนี้

1. การผสมสี

: ให้นักเรียนทดลองผสมสีโดยใช้แม่สีทั้งสามสี และระบายสีที่ผสมได้ใหม่ลงในช่องว่างและเขียนคำตอบ

: ให้นักเรียนทดสอบสีด้วยเทคนิคต่างๆ ตามความถนัดและความสนใจ ค้นพบวิธีการใหม่ๆ มากกว่า 3 เทคนิคขึ้นไป

2. สีกับธรรมชาติรอบตัว

: ให้นักเรียนดูภาพทางซ้ายมือแล้วตอบคำถามตามความรู้สึกลงในช่องว่าง

: ให้นักเรียนระบายสีภาพโดยสื่อถึงอารมณ์และความรู้สึกจากการใช้สีโทนร้อน

และโทนเย็น

: ให้นักเรียนวาดภาพระบายสีโดยใช้ความรู้เรื่องสี เทคนิคต่างๆ ที่ค้นพบ และแสดงออกด้วยการใช้สีที่สื่อถึงอารมณ์ของภาพ พร้อมตั้งชื่อผลงานและอธิบายความหมาย

จุดประสงค์การเรียนรู้

หลังการฝึกปฏิบัติกิจกรรม

1. จากภาพที่นักเรียนเห็น นักเรียนสามารถบอกถึงเทคนิคการใช้สีและโทนสีที่แสดงออกถึงอารมณ์และมีมิติของภาพได้มากกว่า 5 จุด พร้อมอธิบายเหตุและผลประกอบ
2. นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานถ่ายทอดเรื่องสี ที่สะท้อนถึงอารมณ์และความรู้สึกที่มีต่อภาพวาด ให้ผู้ดูเข้าใจอย่างชัดเจนและคล้อยตามความคิดที่แสดงผลงานนั้นออกมาได้
3. นักเรียนสามารถนำแม่สีมาผสมกันแล้วได้สีที่ถูกต้องตามขั้นของสีนั้นๆ ได้มากกว่า 8 สี
4. นักเรียนสามารถค้นพบเทคนิคการใช้สีแบบต่างๆ ได้มากกว่า 8 เทคนิค
5. นักเรียนสามารถยกตัวอย่างสีโทนร้อนและสีโทนเย็นได้ นำความรู้ถ่ายทอดเป็นภาพวาดระบายสีที่ใช้สีในการสื่อแสดงความรู้สึก อย่างชัดเจน ประณีตและสวยงามพร้อมตั้งชื่อผลงาน

เวลาที่ใช้

อธิบายก่อนฝึก	10	นาที
ฝึกปฏิบัติในแบบฝึก	40	นาที
อธิบายหลังฝึกทำแบบฝึก	10	นาที
สร้างสรรค์ผลงาน	50	นาที
วัดผลประเมิน	10	นาที
(รวม	120	นาที)

สื่อและวัสดุอุปกรณ์

1. อุปกรณ์ในการวาดภาพระบายสี

- ดินสอ
- ยางลบ
- ไม้บรรทัด
- สีไม้
- สีน้ำ/สีโปสเตอร์ และอุปกรณ์ระบายสี

ฯลฯ

2. แบบฝึก

การเตรียมการล่วงหน้า

1. ให้นักเรียนศึกษาแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ชุดที่ 4 “สี” ก่อนล่วงหน้า 1 สัปดาห์
2. ให้นักเรียนเตรียมอุปกรณ์ในการวาดภาพระบายสี
3. เตรียมสถานที่ให้เด็กฝึกปฏิบัติกิจกรรม
4. เตรียมสื่อการสอน เอกสาร แบบฝึกและแบบประเมินการวาดภาพระบายสีให้ครบ

ตามจำนวนนักเรียน

กิจกรรมการฝึก

อภิปรายก่อนฝึก (10 นาที)

1. ครูนำอภิปรายเกี่ยวกับเรื่อง น้ำหนักของสี ถึงประสบการณ์ในการผสมสี การมองภาพและความรู้สึกที่มีต่อภาพผลงานวาดภาพพระบายสี
2. ให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายสรุปแนวคิดเป็นความเข้าใจของตนเองเป็นแผนผังความคิด

การดำเนินกิจกรรมปฏิบัติ (40 นาที)

กิจกรรมที่ 1 ให้นักเรียนทดลองผสมสีโดยใช้แม่สีทั้งสามสี และระบายสีที่ผสมได้ใหม่ลงในช่องว่างและเขียนคำตอบ (15 นาที)

กิจกรรมที่ 2 ให้นักเรียนทดสอบสีด้วยเทคนิคต่างๆ ตามความถนัดและความสนใจ ค้นพบวิธีการใหม่ๆ มากกว่า 3 เทคนิคขึ้นไป (15 นาที)

กิจกรรมที่ 3 ให้นักเรียนดูภาพทางซ้ายมือแล้วตอบคำถามตามความรู้สึกของตนเองลงในช่องว่าง (10 นาที)

กิจกรรมที่ 4 ให้นักเรียนระบายสีภาพโดยสื่อถึงอารมณ์และความรู้สึกจากการใช้สีโทนร้อนและโทนเย็น (10 นาที)

การสร้างสรรค์ผลงาน (ใช้เวลา 50 นาที)

กิจกรรมที่ 5 ให้นักเรียนวาดภาพพระบายสีโดยใช้ความรู้เรื่องสี เทคนิคต่างๆ ที่ค้นพบ สื่อแสดงออกด้วยการใช้สีที่สื่อถึงอารมณ์ของภาพ พร้อมตั้งชื่อผลงานและอธิบายความหมาย

การอภิปรายหลังการสร้างสรรค์ (10 นาที)

อธิบายกระบวนการทำงาน ความประทับใจ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการทำงาน

การวัดผลประเมินผล (10 นาที)

ตรวจผลงานและกระบวนการทำงาน โดยใช้แบบประเมินการวาดภาพพระบายสี

แบบประเมินการวาดภาพระบายสี

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ “สี”

ชื่อ เลขที่ ชั้น สาระทัศนศิลป์

ชื่อผลงาน

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องตามลำดับความสามารถ

รายงานการประเมิน	ระดับความสามารถ			
	4	3	2	1
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ควรปรับปรุง
1.จากภาพที่นักเรียนเห็น นักเรียนสามารถบอกถึงเทคนิคการใช้สีและโทนสีที่แสดงออกถึงอารมณ์และมิติของภาพได้มากกว่า 5 จุด พร้อมอธิบายเหตุและผลประกอบ				
2.นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ผลงานถ่ายทอดเรื่องสี ที่สะท้อนถึงอารมณ์และความรู้สึกที่มีต่อภาพวาด ให้ผู้ดูเข้าใจอย่างชัดเจนและคล้อยตามความคิดที่แสดงผลงานนั้นออกมาได้				
3. นักเรียนสามารถนำแม่สีมาผสมกันแล้วได้สีที่ถูกต้องตามขั้นของสีนั้นๆได้มากกว่า 8 สี				
4.นักเรียนสามารถค้นพบเทคนิคการใช้สีแบบต่างๆได้มากกว่า 8 เทคนิค				
5. นักเรียนสามารถยกตัวอย่างสีโทนร้อนและสีโทนเย็นได้ นำความรู้ถ่ายทอดเป็นภาพวาดระบายสีที่ใช้สีในการสื่อแสดงความรู้สึก อย่างชัดเจน ประณีตและสวยงามพร้อมตั้งชื่อผลงาน				
รวม				
รวมทั้งหมด				

ความคิดเห็นของครูผู้สอน/ผู้ประเมิน

.....

ลงชื่อ.....

ครูผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินผลการปฏิบัติกิจกรรม
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ชุดที่ 4 “สี”

คำชี้แจง : พิจารณาความสามารถทางการวาดภาพระบายสีที่ส่งผลมาจากการทำ

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะตามหัวข้อต่อไปนี้ แล้วให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด

รายการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4	3	2	1
1.การรับรู้ผลงานภาพวาดระบายสี	บอกถึงเทคนิคการใช้สีและโทนสีที่แสดงออกถึงอารมณ์และมิติของภาพได้มากกว่า 5 จุด พร้อมอธิบายเหตุและผลประกอบ	บอกถึงเทคนิคการใช้สีและโทนสีที่แสดงออกถึงอารมณ์และมิติของภาพได้มากกว่า 4จุด พร้อมอธิบายเหตุและผลประกอบ	บอกถึงเทคนิคการใช้สีและโทนสีที่แสดงออกถึงอารมณ์และมิติของภาพได้มากกว่า 3จุด พร้อมอธิบายเหตุและผลประกอบ	บอกถึงเทคนิคการใช้สีและโทนสีที่แสดงออกถึงอารมณ์และมิติของภาพได้อย่างน้อย 1 จุด
2.การใช้สีสื่อแสดงถึงอารมณ์และความรู้สึก	สร้างสรรค์ผลงานถ่ายทอดเรื่องสี ที่สะท้อนถึงอารมณ์และความรู้สึกที่มีต่อภาพวาด ให้ผู้ดูเข้าใจอย่างชัดเจนและคล้อยตามความคิดที่แสดงผลงานนั้นออกมาได้	สร้างสรรค์ผลงานถ่ายทอดเรื่องสี ที่สะท้อนถึงอารมณ์ของภาพวาด ให้ผู้ดูเข้าใจอย่างชัดเจนและคล้อยตามความคิดที่แสดงผลงานนั้นออกได้	สร้างสรรค์ผลงานถ่ายทอดเรื่องสี ที่สะท้อนถึงอารมณ์ของภาพวาด ให้ผู้ดูเข้าใจอย่างชัดเจน	สร้างสรรค์ผลงานถ่ายทอดเรื่องสี ได้
3.การผสมสี	นำแม่สีมาผสมกันแล้วได้สีที่ถูกต้องตามขั้นของสีนั้นๆได้มากกว่า 8 สี	นำแม่สีมาผสมกันแล้วได้สีที่ถูกต้องตามขั้นของสีนั้นๆได้มากกว่า 7 สี	นำแม่สีมาผสมกันแล้วได้สีที่ถูกต้องตามขั้นของสีนั้นๆได้มากกว่า 6 สี	นำแม่สีมาผสมกันแล้วได้สีที่ถูกต้องตามขั้นของสีนั้นๆได้มากกว่า 5 สี
4.การค้นพบเทคนิคการใช้สีใหม่ๆ	ค้นพบเทคนิคการใช้สีแบบต่างๆ ได้มากกว่า 8 เทคนิค	ค้นพบเทคนิคการใช้สีแบบต่างๆ ได้มากกว่า 7 เทคนิค	ค้นพบเทคนิคการใช้สีแบบต่างๆได้มากกว่า 6 เทคนิค	ค้นพบเทคนิคการใช้สีแบบต่างๆได้มากกว่า 4 เทคนิค
5.แสดงออกถึงการรับรู้เรื่องสีโทนร้อนและสีโทนเย็น	ยกตัวอย่างสีโทนร้อนและสีโทนเย็นได้ นำความรู้ถ่ายทอดเป็นภาพวาดระบายสีที่ใช้สีในการสื่อแสดงความรู้สึก อย่างชัดเจน ประณีตและสวยงามพร้อมตั้งชื่อผลงาน	ยกตัวอย่างสีโทนร้อนและสีโทนเย็นได้ นำความรู้ถ่ายทอดเป็นภาพวาดระบายสีที่ใช้สีในการสื่อแสดงความรู้สึก อย่างชัดเจน และสวยงามพร้อมตั้งชื่อผลงาน	ยกตัวอย่างสีโทนร้อนและสีโทนเย็นได้ นำความรู้ถ่ายทอดเป็นภาพวาดระบายสีที่ใช้สีในการสื่อแสดงความรู้สึก และตั้งชื่อผลงาน	ยกตัวอย่างสีโทนร้อนและสีโทนเย็นได้ นำความรู้ถ่ายทอดเป็นภาพวาดระบายสี และตั้งชื่อผลงาน

คู่มือการใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ชุดที่ 5 เรื่อง พื้นผิว

เวลา 2 ชั่วโมง

คำชี้แจง

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะนี้ นักเรียนจะได้เรียนรู้และทำกิจกรรมเกี่ยวกับการฝึกฝนการรับรู้ทางการมองเห็นซึ่งเป็นการพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะซึ่งมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องพื้นผิวดังต่อไปนี้

1. พื้นผิวกับความรู้สึก

: ให้นักเรียนสัมผัสพื้นผิวในธรรมชาติ นำกระดาษทาบบนพื้นผิวนั้น แล้วฝนให้เกิดเป็นพื้นผิวลงบนกระดาษ

: ให้นักเรียนใช้วัสดุเหลือใช้จากธรรมชาติ มาสร้างสรรค์เป็นพื้นผิวลักษณะต่างๆ ลงในช่องว่างและบอกถึงความรู้สึกที่มีต่อพื้นผิวนั้น

2. พื้นผิวสมมติ

: ให้นักเรียนภาพและบอกถึงความรู้สึกที่มีต่อพื้นผิวในภาพนั้น

: ให้นักเรียนสร้างสรรค์พื้นผิวสมมติด้วยเทคนิคต่างๆ พร้อมตั้งชื่อผลงานที่ได้

: ให้นักเรียนนำเศษวัสดุจากธรรมชาติมาปะติดหรือสร้างสรรค์พื้นผิวสมมติด้วยเทคนิคต่างๆ สร้างเป็นภาพตามจินตนาการและตั้งชื่อผลงาน พร้อมอธิบายความหมาย

จุดประสงค์การเรียนรู้

หลังการฝึกปฏิบัติกิจกรรม

1. นักเรียนสามารถยกตัวอย่างพื้นผิวในธรรมชาติรอบตัวได้มากกว่า 4 ชนิด
2. นักเรียนสามารถนำวัสดุเหลือใช้มากกว่า 7 ชนิดมาประกอบเป็นภาพผลงานพิมพ์ถูอย่างสร้างสรรค์และสวยงาม
3. นักเรียนสามารถบอกความรู้สึกในการสัมผัสและบอกลักษณะของสัมผัสต่างๆ ได้อย่างถูกต้อง มากกว่า 6 ภาพ
4. นักเรียนนำเอาพื้นผิวลักษณะต่างๆ มากกว่า 7 แบบมาจัด ออกแบบ สร้างสรรค์ เป็นผลงานได้อย่างประณีตสวยงาม

เวลาที่ใช้

อภิปรายก่อนฝึก	10	นาที
ฝึกปฏิบัติในแบบฝึก	40	นาที
อภิปรายหลังฝึกทำแบบฝึก	10	นาที
สร้างสรรค์ผลงาน	50	นาที
วัดผลประเมินผล	10	นาที
(รวม	120	นาที)

สื่อและวัสดุอุปกรณ์

1. อุปกรณ์ในการวาดภาพพระบายสี

- ดินสอ
- ยางลบ
- ไม้บรรทัด
- สีเทียน
- สีชอล์ก

ฯลฯ

2. แบบฝึก

การเตรียมการล่วงหน้า

1. ให้นักเรียนศึกษาแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ชุดที่ 5 “พื้นผิว” ก่อนล่วงหน้า

1 สัปดาห์

2. ให้นักเรียนเตรียมอุปกรณ์ในการวาดภาพพระบายสี
3. เตรียมสถานที่ให้เด็กฝึกปฏิบัติกิจกรรม
4. เตรียมสื่อการสอน เอกสาร แบบฝึกและแบบประเมินการวาดภาพพระบายสีให้ครบ

ตามจำนวนนักเรียน

กิจกรรมการเรียนรู้การฝึก

อภิปรายก่อนฝึก (10 นาที)

- 1.ครูนำอภิปรายเกี่ยวกับเรื่อง พื้นผิว ถึงลักษณะของพื้นผิวที่มีในธรรมชาติ เชื่อมโยงกับการรับรู้และการแสดงความรู้สึกที่มีต่อพื้นผิว
- 2.ให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายสรุปแนวคิดเป็นความเข้าใจของตนเองเป็นแผนผังความคิด

การดำเนินกิจกรรมปฏิบัติ (40 นาที)

กิจกรรมที่ 1 ให้นักเรียนสัมผัสพื้นผิวในธรรมชาติ นำกระดาษทาบบนพื้นผิวนั้น แล้วฝนให้เกิดเป็นพื้นผิวลงบนกระดาษ (10 นาที)

กิจกรรมที่ 2 ให้นักเรียนใช้วัสดุเหลือใช้จากธรรมชาติ มาสร้างสรรค์เป็นพื้นผิวลักษณะต่างๆ ลงในช่องว่างและบอกถึงความรู้สึกที่มีต่อพื้นผิวนั้น (10 นาที)

กิจกรรมที่ 3 ให้นักเรียนภาพและบอกถึงความรู้สึกที่มีต่อพื้นผิวในภาพนั้น (5 นาที)

กิจกรรมที่ 4 ให้นักเรียนสร้างสรรค์พื้นผิวสมมติ ด้วยเทคนิคต่างๆ พร้อมตั้งชื่อผลงานที่ได้ (15 นาที)

การสร้างสรรค์ผลงาน (ใช้เวลา 50 นาที)

กิจกรรมที่ 5 ให้นักเรียนนำเศษวัสดุจากธรรมชาติมาปะติดหรือสร้างสรรค์พื้นผิวสมมติ ด้วยเทคนิคต่างๆ สร้างเป็นภาพตามจินตนาการและตั้งชื่อผลงาน พร้อมอธิบายความหมาย

การอภิปรายหลังการสร้างสรรค์ (10 นาที)

อธิบายกระบวนการทำงาน ความประทับใจ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการทำงาน

การวัดผลประเมินผล (10 นาที)

ตรวจผลงานและกระบวนการทำงาน โดยใช้แบบประเมินการวาดภาพระบายสี

แบบประเมินการวาดภาพระบายสี
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ “พื้นผิว”

ชื่อ เลขที่ ชั้น สาระทัศนศิลป์

ชื่อผลงาน

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องตามลำดับความสามารถ

รายงานการประเมิน	ระดับความสามารถ			
	4	3	2	1
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ควรปรับปรุง
1. นักเรียนสามารถยกตัวอย่างพื้นผิวในธรรมชาติรอบตัวได้มากกว่า 4 ชนิด				
2. นักเรียนสามารถนำวัสดุเหลือใช้มากกว่า 7 ชนิดมาประกอบเป็นภาพผลงานพิมพ์อย่างสร้างสรรค์และสวยงาม				
3. นักเรียนสามารถบอกความรู้สึกในการสัมผัสและบอกลักษณะของสัมผัสนั้นๆ ได้อย่างถูกต้อง มากกว่า 6 ภาพ				
4. นักเรียนนำเอาพื้นผิวลักษณะต่างๆ มากกว่า 7 แบบมาจัดออกแบบ สร้างสรรค์ เป็นผลงานได้อย่างประณีตและสวยงาม				
รวม				
รวมทั้งหมด				

ความคิดเห็นของครูผู้สอน/ผู้ประเมิน

.....

ลงชื่อ.....

ครูผู้ประเมิน

**เกณฑ์การประเมินผลการวาดภาพระบายสี
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ชุดที่ 5 “พื้นผิว”**

คำชี้แจง : พิจารณาความสามารถทางการวาดภาพระบายสีที่ส่งผลมาจากการทำ

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะตามหัวข้อต่อไปนี้ แล้วให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด

รายการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4	3	2	1
1.มีทักษะและ ประสบการณ์ในการ สัมผัสพื้นผิวในธรรมชาติ รอบตัว	ยกตัวอย่างพื้นผิวใน ธรรมชาติรอบตัวได้ มากกว่า 4 ชนิด	ยกตัวอย่างพื้นผิวใน ธรรมชาติรอบตัวได้ มากกว่า 3 ชนิด	ยกตัวอย่างพื้นผิวใน ธรรมชาติรอบตัวได้ มากกว่า 2 ชนิด	ยกตัวอย่างพื้นผิวใน ธรรมชาติรอบตัวได้ มากกว่า 1 ชนิด
2.นำวัสดุเหลือใช้ที่มี พื้นผิวลักษณะต่างๆ มา สร้างสรรค์ผลงาน	นำวัสดุเหลือใช้มากกว่า 7 ชนิดมาประกอบเป็น ภาพผลงานพิมพ์ดูอย่าง สร้างสรรค์และสวยงาม	นำวัสดุเหลือใช้มากกว่า 4ชนิดมาประกอบเป็น ภาพผลงานพิมพ์ดูอย่าง สร้างสรรค์และสวยงาม	นำวัสดุเหลือใช้มากกว่า 3ชนิดมาประกอบเป็น ภาพผลงานพิมพ์ดูอย่าง สร้างสรรค์และสวยงาม	นำวัสดุเหลือใช้ได้น้อย กว่า2 ชนิดมาประกอบ เป็นภาพผลงานพิมพ์ดู อย่างสร้างสรรค์และ สวยงาม
3.บอกความรู้สึกที่มีต่อ พื้นผิวได้	บอกความรู้สึกในการ สัมผัสและบอกลักษณะ ของสัมผัสนั้นๆได้อย่าง ถูกต้อง มากกว่า 6 ภาพ	นักเรียนสามารถบอก ความรู้สึกในการสัมผัส และบอกลักษณะของ สัมผัสนั้นๆได้อย่าง ถูกต้อง มากกว่า 5 ภาพ	นักเรียนสามารถบอก ความรู้สึกในการสัมผัส และบอกลักษณะของ สัมผัสนั้นๆได้อย่าง ถูกต้อง มากกว่า 4 ภาพ	นักเรียนสามารถบอก ความรู้สึกในการสัมผัส และบอกลักษณะของ สัมผัสนั้นๆได้อย่าง ถูกต้อง มากกว่า 3 ภาพ
4.แสดงพื้นผิวด้วย เทคนิคการใช้สีแบบ ต่างๆ	นำเอาพื้นผิวลักษณะ ต่างๆ มากกว่า 7 แบบมา จัด ออกแบบ สร้างสรรค์ เป็นผลงานได้อย่าง ประณีตและสวยงาม	นักเรียนนำเอาพื้นผิว ลักษณะต่างๆ มากกว่า 6 แบบมาจัด ออกแบบ สร้างสรรค์ เป็นผลงานได้ อย่างประณีตและ สวยงาม	นักเรียนนำเอาพื้นผิว ลักษณะต่างๆ มากกว่า 5 แบบมาจัด ออกแบบ สร้างสรรค์ เป็นผลงานได้ อย่างประณีตและ สวยงาม	นักเรียนนำเอาพื้นผิว ลักษณะต่างๆ มากกว่า 4 แบบมาจัด ออกแบบ สร้างสรรค์ เป็นผลงานได้ อย่างประณีตและ สวยงาม

คู่มือครูการใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ชุดที่ 6 เรื่อง รูปร่าง รูปทรง

เวลา 2 ชั่วโมง

คำชี้แจง

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะนี้ นักเรียนจะได้เรียนรู้และทำกิจกรรมเกี่ยวกับการฝึกฝนการรับรู้ทางการมองเห็น ซึ่งเป็นการพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ซึ่งมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่อง รูปร่างและรูปทรง ดังต่อไปนี้

1. การสร้างภาพตัดทอน

: ให้นักเรียนรับรู้รูปและแยกภาพออกเป็นรูปร่างเรขาคณิตและรูปทรงเรขาคณิตรูปร่างอิสระและรูปทรงอิสระ

: ให้นักเรียนมองและใช้ภาพเรขาคณิตต่อเรียงเป็นภาพให้คล้ายกับภาพตัวอย่าง

2. รูปร่างสร้างสรรค์

: ให้นักเรียนต่อเติมภาพจากรูปร่าง-รูปทรงที่กำหนดให้เป็นรูปตามจินตนาการ พร้อมตั้งชื่อภาพ

: ให้นักเรียนนำภาพเรขาคณิตมาสร้างสรรค์ต่อเติมประกอบกันเป็นภาพตามจินตนาการและประสบการณ์

จุดประสงค์การเรียนรู้

หลังการฝึกปฏิบัติกิจกรรม

1. นักเรียนสามารถบอกรูปร่างและอธิบายลักษณะรูปร่างในธรรมชาติและรูปร่างเรขาคณิต
2. บอกรูปทรงและอธิบาย ลักษณะของรูปทรงในธรรมชาติและรูปทรงเรขาคณิตได้มากกว่า 10 ชนิด
3. ตัดทอนภาพตัวอย่างที่ครูกำหนดออกทว่าเป็นรูปเรขาคณิตได้มากกว่า 8 ภาพ
4. สร้างสรรค์และต่อเติมภาพเรขาคณิตให้มีความแปลกใหม่และสวยงามและสื่อความหมายได้อย่างน้อย 7 ภาพ
5. นักเรียนสามารถนำรูปร่างต่างๆ มาเรียงต่อกันเป็นภาพตามประสบการณ์และจินตนาการอย่างสร้างสรรค์พร้อมเล่าเรื่องราวและตั้งชื่อผลงานได้อย่างเหมาะสม น่าสนใจ
6. ภาพมีจุดเด่น มีการประสาน กลมกลืนของรูปร่างและรูปทรง สื่อแสดงออกถึงเนื้อหาอย่างมาก
7. บอกความแตกต่างของรูปร่าง และรูปทรงได้มากกว่า 3 ประเด็น

เวลาที่ใช้

อธิบายก่อนฝึก	10	นาที
ฝึกปฏิบัติในแบบฝึก	40	นาที
อธิบายหลังฝึกทำแบบฝึก	10	นาที
สร้างสรรค์ผลงาน	50	นาที
วัดผลประเมิน	10	นาที
(รวม	120	นาที)

สื่อและวัสดุอุปกรณ์

1. อุปกรณ์ในการวาดภาพระบายสี

- ดินสอ
- ยางลบ
- ไม้บรรทัด
- สีไม้

ฯลฯ

2. แบบฝึก

การเตรียมการล่วงหน้า

1. ให้นักเรียนศึกษาแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ชุดที่ 4 “รูปร่างรูปทรง”

ก่อนล่วงหน้า 1 สัปดาห์

2. ให้นักเรียนเตรียมอุปกรณ์ในการวาดภาพระบายสี
3. เตรียมสถานที่ให้เด็กฝึกปฏิบัติกิจกรรม
4. เตรียมสื่อการสอน เอกสาร แบบฝึกและแบบประเมินการวาดภาพระบายสีให้ครบ

ตามจำนวนนักเรียน

กิจกรรมการฝึก

อภิปรายก่อนฝึก (10 นาที)

1. ครูนำอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องรูปร่าง รูปทรง เป็นการพูดคุยถึงประสบการณ์เดิมและสรุปจากเอกสารที่นักเรียนต้องทำความเข้าใจ
2. ให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายสรุปแนวคิดเป็นความเข้าใจของตนเองเป็นแผนผังความคิด

การดำเนินกิจกรรมปฏิบัติ (40 นาที)

กิจกรรมที่ 1 ให้นักเรียนจัดหมวดหมู่รูปร่างและรูปทรงโดยการนำตัวเลขของภาพมาในช่องคำตอบให้ถูกต้อง โดยแบ่งเป็นรูปร่างเรขาคณิต รูปทรงเรขาคณิต รูปร่างอิสระ และรูปทรงอิสระ (ใช้เวลา 5 นาที)

กิจกรรมที่ 2 ให้นักเรียนสังเกตภาพและตัดทอนภาพโดยใช้รูปเรขาคณิตมาเรียงต่อกันเป็นภาพที่ใกล้เคียงกับภาพตัวอย่างที่ให้มา เพื่อเป็นพื้นฐานในการร่างกายต่อไป (ใช้เวลา 20 นาที)

กิจกรรมที่ 3 ให้นักเรียนต่อเติมภาพจากรูปร่างและรูปทรงที่กำหนดให้เป็นรูปภาพตามจินตนาการพร้อมตั้งชื่อภาพที่มีความหมาย ใช้สื่อสารได้ในชีวิตประจำวัน (ใช้เวลา 15 นาที)

การสร้างสรรค์ผลงาน (ใช้เวลา 50 นาที)

กิจกรรมที่ 4 ให้นักเรียนนำภาพเรขาคณิตมาเรียงต่อกันเป็นภาพสร้างสรรค์ตามจินตนาการและประสบการณ์ พร้อมเขียนอธิบายภาพและตั้งชื่อภาพผลงาน

การอภิปรายหลังการสร้างสรรค์ (10 นาที)

อธิบายกระบวนการทำงาน ความประทับใจ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการทำงาน

การวัดผลประเมินผล (10 นาที)

ตรวจผลงานและกระบวนการทำงาน โดยใช้แบบประเมินการวาดภาพระบายสี

แบบประเมินการวาดภาพระบายสี
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ “รูปร่าง รูปทรง”

ชื่อ เลขที่ ชั้น สาระทัศนศิลป์

ชื่อผลงาน

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องตามลำดับความสามารถ

รายงานการประเมิน	ระดับความสามารถ			
	4	3	2	1
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ควรปรับปรุง
1. นักเรียนสามารถบอกรูปร่างและอธิบายลักษณะรูปร่างในธรรมชาติและรูปร่างเรขาคณิต				
2. บอกรูปทรงและอธิบาย ลักษณะของรูปทรงในธรรมชาติและรูปทรงเรขาคณิตได้มากกว่า 10 ชนิด				
3. ตัดทอนภาพตัวอย่างที่ครูกำหนดออกเป็นรูปเรขาคณิตได้มากกว่า 8 ภาพ				
4. สร้างสรรค์และต่อเติมภาพเรขาคณิตให้มีความแปลกใหม่และสวยงามและสื่อความหมายได้อย่างน้อย 7 ภาพ				
5. นักเรียนสามารถนำรูปร่างต่างๆ มาเรียงต่อกันเป็นภาพตามประสบการณ์และจินตนาการอย่างสร้างสรรค์พร้อมเล่าเรื่องราวและตั้งชื่อผลงานได้อย่างเหมาะสม น่าสนใจ				
6. ภาพมีจุดเด่น มีการประสาน กลมกลืนของรูปร่างและรูปทรง สื่อแสดงออกถึงเนื้อหา อย่างมาก				
7. บอกความแตกต่างของรูปร่าง และรูปทรงได้มากกว่า 3 ประเด็น				
รวม				
รวมทั้งหมด				

ความคิดเห็นของครูผู้สอน/ผู้ประเมิน

.....

ลงชื่อ

ครูผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินผลการวาดภาพระบายสี
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ชุดที่ 6 “รูปร่าง รูปทรง”
คำชี้แจง : พิจารณาความสามารถทางการวาดภาพระบายสีที่ส่งผลมาจากการทำ

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะตามหัวข้อต่อไปนี้ แล้วให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด

รายการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4	3	2	1
1.ความรู้ความเข้าใจเรื่องรูปร่าง	บอกรูปร่างและอธิบายลักษณะรูปร่างในธรรมชาติและรูปร่างเรขาคณิต ได้มากกว่า 9 ชนิด	บอกรูปร่างและอธิบายลักษณะของรูปร่างทั้งในธรรมชาติและรูปร่างเรขาคณิตได้ไม่น้อยกว่า 8 ชนิด	บอกรูปร่างและอธิบายลักษณะของรูปร่างทั้งในธรรมชาติและรูปร่างเรขาคณิตได้ไม่น้อยกว่า 5 ชนิด	บอกรูปร่างและอธิบายลักษณะของรูปร่างทั้งในธรรมชาติและรูปร่างเรขาคณิตได้ไม่น้อยกว่า 5 ชนิด
2.ความรู้ความเข้าใจเรื่องรูปทรง	บอกรูปทรงและอธิบาย ลักษณะของรูปทรงในธรรมชาติและรูปทรงเรขาคณิตได้มากกว่า 10 ชนิด	บอกรูปทรงและอธิบายลักษณะของรูปทรงในธรรมชาติและรูปทรงเรขาคณิตไม่น้อยกว่า 8 ชนิด	บอกรูปทรงและอธิบาย ลักษณะของรูปทรงในธรรมชาติและรูปทรงเรขาคณิตไม่น้อยกว่า 5 ชนิด	บอกรูปทรงและอธิบายลักษณะของรูปทรงในธรรมชาติและรูปทรงเรขาคณิตได้น้อยกว่า 5 ชนิด
3.ทักษะในการใช้รูปเรขาคณิต	ตัดทอนภาพตัวอย่างที่ครูกำหนด ออกมาเป็นรูปเรขาคณิตได้มากกว่า 8 ภาพ	ตัดทอนภาพตัวอย่างที่ครูกำหนด ออกมาเป็นรูปเรขาคณิตได้มากกว่า 7 ภาพ	ตัดทอนภาพตัวอย่างที่ครูกำหนด ออกมาเป็นรูปเรขาคณิตได้มากกว่า 6 ภาพ	ตัดทอนภาพตัวอย่างที่ครูกำหนด ออกมาเป็นรูปเรขาคณิตได้มากกว่า 5 ภาพ
4.ทักษะในการสร้างสรรค์รูปร่าง	สร้างสรรค์และต่อเติมภาพเรขาคณิตให้มีความแปลกใหม่และสวยงามและสื่อความหมายได้อย่างน้อย 7 ภาพ	สร้างสรรค์และต่อเติมภาพเรขาคณิตให้มีความแปลกใหม่และสวยงามและสื่อความหมายได้อย่างน้อย 6 ภาพ	สร้างสรรค์และต่อเติมภาพเรขาคณิตให้มีความแปลกใหม่และสวยงามและสื่อความหมายได้อย่างน้อย 5 ภาพ	สร้างสรรค์และต่อเติมภาพเรขาคณิตให้มีความแปลกใหม่และสวยงามและสื่อความหมายได้อย่างน้อย 4 ภาพ
5.ทักษะในการใช้รูปร่างสร้างสรรค์เป็นภาพ	นำรูปร่างต่างๆ มาเรียงต่อกันเป็นภาพตามประสบการณ์และจินตนาการอย่างสร้างสรรค์พร้อมเล่าเรื่องราวและตั้งชื่อผลงานได้อย่างเหมาะสม น่าสนใจ	สามารถนำรูปร่างต่างๆ มาเรียงต่อกันเป็นภาพตามประสบการณ์และจินตนาการอย่างสร้างสรรค์พร้อมเล่าเรื่องราวและตั้งชื่อผลงานได้	สามารถนำรูปร่างต่างๆ มาเรียงต่อกันเป็นภาพตามประสบการณ์และจินตนาการได้	ไม่สามารถนำรูปร่างต่างๆ มาสื่อสารเป็นภาพตามประสบการณ์และจินตนาการได้
6.ความสวยงามของภาพ	ภาพมีจุดเด่น มีการประสานกลมกลืนของรูปร่างและรูปทรง สื่อแสดงออกถึงเนื้อหาอย่างมาก	ภาพมีจุดเด่น มีการประสานกลมกลืนของรูปร่างและรูปทรง สื่อแสดงออกถึงเนื้อหาภาพ	ไม่มีจุดเด่นของภาพและขาดความกลมกลืนในการใช้รูปร่างรูปทรง สื่อแสดงเนื้อหาภาพ	ไม่มีจุดเด่นของภาพและขาดความกลมกลืนในการใช้รูปร่างรูปทรง ไม่สามารถสื่อเนื้อหาได้
7.การแสดงออกถึงการรับรู้ของรูปร่าง- รูปทรง	บอกความแตกต่างของรูปร่าง และรูปทรงได้มากกว่า 3 ประเด็น	บอกความแตกต่างของรูปร่าง และรูปทรงได้มากกว่า 2 ประเด็นขึ้นไป	บอกความแตกต่างของรูปร่าง และรูปทรงได้มากกว่า 1 ประเด็นขึ้นไป	ไม่สามารถบอกความแตกต่าง ของรูปร่างและรูปทรงได้ถูกต้อง

คู่มือการใช้แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ชุดที่ 7 เรื่อง ที่ว่างและเรื่องราว

เวลา 2 ชั่วโมง

คำชี้แจง

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะนี้ นักเรียนจะได้เรียนรู้และทำกิจกรรมเกี่ยวกับการฝึกฝนการรับรู้ทางการมองเห็น ซึ่งเป็นการพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ซึ่งมีเนื้อหาสาระเกี่ยวกับเรื่องที่ว่างและเรื่องราว ดังต่อไปนี้

1. การจัดภาพ

: ให้นักเรียนเขียนแสดงความคิดเห็นเรื่องจุดเด่นของภาพ

: ให้นักเรียนดูภาพและตอบว่าภาพที่เห็นเป็นภาพที่มีความสมดุลแบบใด

: ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเรื่องจังหวะและการเคลื่อนไหวที่แสดงออกในภาพ

: ให้นักเรียนดูภาพและบรรยายถึงความสัมพันธ์ของสัดส่วนที่ประกอบกันในภาพ

2. ภาพและพื้นหลัง

: ให้นักเรียนรับรู้ภาพและบอกได้ว่านักเรียนพบเห็นภาพอะไรบ้าง พร้อมแสดงเหตุผล

: ให้นักเรียนสร้างสรรค์ผลงาน ภาพวาดระบายสีโดยคำนึงถึงการจัดภาพ ที่เน้นถึง

ความสัมพันธ์ของภาพและพื้นหลัง

จุดประสงค์การเรียนรู้

หลังการฝึกปฏิบัติกิจกรรม

1. นักเรียนสามารถอธิบายการออกแบบและจัดองค์ประกอบภาพ ในเรื่องจุดเด่น ความสมดุล ระยะเวลาและการจัดวาง ได้ถูกต้องสมบูรณ์ ชัดเจน

2. นักเรียนสามารถเปรียบเทียบภาพที่มีจุดเด่นต่างกันและบอกเหตุผลของข้อคิดเห็นนั้น ได้มากกว่า 4 ข้อ

3. นักเรียนสามารถเปรียบเทียบภาพที่มีจุดเด่นต่างกันและบอกเหตุผลของข้อคิดเห็นนั้น ได้มากกว่า 4 ข้อ
4. นักเรียนสามารถเปรียบเทียบภาพที่มีความสมดุลแบบซ้ายขวาเท่ากับภาพที่มีความสมดุลแบบซ้ายขวาไม่เท่ากันได้ถูกต้องได้มากกว่า 8 ภาพ
5. นักเรียนสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างเรื่องขนาดและสัดส่วนที่เหมาะสมของภาพได้อย่างละเอียดและถูกต้องมากกว่า 4 ประเด็น
6. สังเกตภาพและบอกได้ถึงทิศทางและเคลื่อนไหวอย่างเป็นจังหวะที่เกิดขึ้นในภาพที่ครูกำหนดได้อย่างละเอียดและถูกต้อง 3 ภาพ
7. นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ออกแบบ จัดองค์ประกอบที่มีการคำนึงถึงความสัมพันธ์ของภาพและพื้นหลัง มีการจัดภาพโดยเน้นจุดเด่น สัดส่วน และความสมดุลที่สร้างความกลมกลืนกันในภาพ สอดแทรกเรื่องจังหวะลงในภาพที่แสดงออกได้อย่างแปลกใหม่ น่าสนใจ เหมาะสม สวยงาม

เวลาที่ใช้

อภิปรายก่อนฝึก	10	นาที
ฝึกปฏิบัติในแบบฝึก	40	นาที
อภิปรายหลังฝึกทำแบบฝึก	10	นาที
สร้างสรรค์ผลงาน	50	นาที
วัดผลประเมิน	10	นาที
(รวม)	120	นาที)

สื่อและวัสดุอุปกรณ์

1. อุปกรณ์ในการวาดภาพระบายสี

- ดินสอ
- ยางลบ
- ไม้บรรทัด
- สีไม้
- สีเมจิก
- สีชอล์ก

ฯลฯ

2. แบบฝึก

การเตรียมการล่วงหน้า

1. ให้นักเรียนศึกษาแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ชุดที่ 7 “ที่ว่างและเรื่องราว” ก่อนล่วงหน้า 1 สัปดาห์
2. ให้นักเรียนเตรียมอุปกรณ์ในการวาดภาพระบายสี
3. เตรียมสถานที่ให้เด็กฝึกปฏิบัติกิจกรรม
4. เตรียมสื่อการสอน เอกสาร แบบฝึกและแบบประเมินการวาดภาพระบายสีให้ครบ

ตามจำนวนนักเรียน

กิจกรรมการเรียนรู้การสอน

อภิปรายก่อนฝึก (10 นาที)

1. ครูนำอภิปรายเกี่ยวกับเรื่องที่ว่างและเรื่องราว ถึงความสัมพันธ์ของรูปและพื้นหลัง การจัดภาพ จุดเด่น สมดุล สัดส่วนและจังหวะที่เกิดขึ้นในภาพ
2. ให้นักเรียนช่วยกันอภิปรายสรุปแนวคิดเป็นความเข้าใจของตนเองเป็นแผนผังความคิด

การดำเนินกิจกรรมปฏิบัติ (40 นาที)

กิจกรรมที่ 1 ให้นักเรียนเขียนแสดงความคิดเห็นเรื่องจุดเด่นของภาพ (10 นาที)

กิจกรรมที่ 2 ให้นักเรียนดูภาพและตอบว่าภาพที่เห็นเป็นภาพที่มีความ

สมดุลแบบใด (5 นาที)

กิจกรรมที่ 3 ให้นักเรียนแสดงความคิดเห็นเรื่องจังหวะและการเคลื่อนไหวที่

แสดงออกในภาพ (10 นาที)

กิจกรรมที่ 4 ให้นักเรียนดูภาพและบรรยายถึงความสัมพันธ์ของสัดส่วนที่

ประกอบกันในภาพ (10 นาที)

กิจกรรมที่ 5 ให้นักเรียนรับรู้ภาพและบอกได้ว่านักเรียนพบเห็นภาพอะไรบ้าง

พร้อมแสดงเหตุผล (5 นาที)

การสร้างสรรค์ผลงาน (ใช้เวลา 40 นาที)

กิจกรรมที่ 6 ให้นักเรียนสร้างสรรค์ผลงาน ภาพวาดระบายสีโดยคำนึงถึงการจัดภาพที่เน้นถึงความสัมพันธ์ของภาพและพื้นหลัง

การอภิปรายหลังการสร้างสรรค์ (10 นาที)

อธิบายกระบวนการทำงาน ความประทับใจ ตลอดจนปัญหาและอุปสรรคในกระบวนการทำงาน

การวัดผลประเมินผล (10 นาที)

ตรวจผลงานและกระบวนการทำงาน โดยใช้แบบประเมินการวาดภาพระบายสี

แบบประเมินการปฏิบัติกิจกรรม
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะเรื่อง “ที่ว่างและเรื่องราว”

ชื่อ เลขที่ ชั้น สาระทัศนศิลป์

ชื่อผลงาน

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องตามลำดับความสามารถ

รายงานการประเมิน	ระดับความสามารถ			
	4	3	2	1
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ควรปรับปรุง
1. นักเรียนสามารถอธิบายการออกแบบและจัดองค์ประกอบภาพ ในเรื่องจุดเด่น ความสมดุล ระยะและการจัดวาง ได้ถูกต้องสมบูรณ์ชัดเจน				
2. นักเรียนสามารถเปรียบเทียบภาพที่มีจุดเด่นต่างกันและบอกเหตุผลของข้อคิดเห็นนั้น ได้มากกว่า 4 ข้อ				
3. นักเรียนสามารถเปรียบเทียบภาพที่มีจุดเด่นต่างกันและบอกเหตุผลของข้อคิดเห็นนั้น ได้มากกว่า 4 ข้อ				
4. นักเรียนสามารถเปรียบเทียบภาพที่มีความสมดุลแบบซ้ายขวา เท่ากันกับภาพที่มีความสมดุลแบบซ้ายขวาไม่เท่ากันได้ถูกต้องได้มากกว่า 8 ภาพ				
5. นักเรียนสามารถเปรียบเทียบความแตกต่างเรื่องขนาดและสัดส่วนที่เหมาะสมของภาพได้อย่างละเอียดและถูกต้องมากกว่า 4 ประเด็น				
6. สังเกตภาพและบอกได้ถึงทิศทางและเคลื่อนไหวอย่างเป็นจังหวะที่เกิดขึ้นในภาพที่ครูกำหนดได้อย่างละเอียดและถูกต้อง 3 ภาพ				
7. นักเรียนสามารถสร้างสรรค์ออกแบบ จัดองค์ประกอบที่มีการคำนึงถึงความสัมพันธ์ของภาพและพื้นหลัง มีการจัดภาพโดยเน้นจุดเด่น สัดส่วน และความสมดุลที่สร้างความกลมกลืนกันในภาพ สอดแทรกเรื่องจังหวะลงในภาพที่แสดงออกได้อย่างแปลกใหม่น่าสนใจ เหมาะสม สวยงาม				
รวม				
รวมทั้งหมด				

ความคิดเห็นของครูผู้สอน/ผู้ประเมิน

.....

.....

ลงชื่อครูผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมินผลการวาดภาพระบายสี
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ชุดที่ 7 “ที่ว่างและเรื่องราว”
คำชี้แจง : พิจารณาความสามารถทางการวาดภาพระบายสีที่ส่งผลมาจากการทำ

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะตามหัวข้อต่อไปนี้ แล้วให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด

รายการประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4	3	2	1
1.ความรู้เรื่องการจัดภาพ	อธิบายการออกแบบและจัดองค์ประกอบภาพ ในเรื่องจุดเด่น ความสมดุล ระยะและการจัดวาง ได้ถูกต้องสมบูรณ์ ชัดเจน	อธิบายการออกแบบและจัดองค์ประกอบภาพ ในเรื่องจุดเด่น ความสมดุล ได้ถูกต้องสมบูรณ์ ชัดเจน	อธิบายการออกแบบและจัดองค์ประกอบภาพ ในเรื่องจุดเด่น ได้ถูกต้องสมบูรณ์	อธิบายการออกแบบและจัดองค์ประกอบภาพ ในเรื่องจุดเด่นได้
2.ความรู้เรื่องภาพและพื้น	บอกได้ว่าส่วนใดเป็นรูปและส่วนใดเป็นพื้นหลังได้ถูกต้องมากกว่า 8 ภาพ	บอกได้ว่าส่วนใดเป็นรูปและส่วนใดเป็นพื้นหลังได้ถูกต้องมากกว่า 7 ภาพ	บอกได้ว่าส่วนใดเป็นรูปและส่วนใดเป็นพื้นหลังได้ถูกต้องมากกว่า 6 ภาพ	บอกได้ว่าส่วนใดเป็นรูปและส่วนใดเป็นพื้นหลังได้ถูกต้องมากกว่า 5 ภาพ
3.มีทักษะเรื่องจุดเด่น	เปรียบเทียบภาพที่มีจุดเด่นต่างกันและบอกเหตุผลของข้อคิดเห็นนั้น ได้มากกว่า 4 ข้อ	เปรียบเทียบภาพที่มีจุดเด่นต่างกันและบอกเหตุผลของข้อคิดเห็นนั้น ได้มากกว่า 3 ข้อ	เปรียบเทียบภาพที่มีจุดเด่นต่างกันและบอกเหตุผลของข้อคิดเห็นนั้น ได้มากกว่า 2 ข้อ	เปรียบเทียบภาพที่มีจุดเด่นต่างกันและบอกเหตุผลของข้อคิดเห็นนั้น ได้น้อยกว่า 1 ข้อ
4.มีทักษะเรื่องสมดุล	แยกแยะภาพที่มีความสมดุลแบบซ้ายขวาเท่ากับภาพที่มีความสมดุลแบบซ้ายขวาไม่เท่ากันได้ถูกต้องได้มากกว่า 8 ภาพ	แยกแยะภาพที่มีความสมดุลแบบซ้ายขวาเท่ากับภาพที่มีความสมดุลแบบซ้ายขวาไม่เท่ากันได้ถูกต้องได้มากกว่า 7 ภาพ	แยกแยะภาพที่มีความสมดุลแบบซ้ายขวาเท่ากับภาพที่มีความสมดุลแบบซ้ายขวาไม่เท่ากันได้ถูกต้องได้มากกว่า 6 ภาพ	แยกแยะภาพที่มีความสมดุลแบบซ้ายขวาเท่ากับภาพที่มีความสมดุลแบบซ้ายขวาไม่เท่ากันได้ถูกต้องได้น้อยกว่า 5 ภาพ
5.มีทักษะเรื่องสัดส่วน	เปรียบเทียบความแตกต่างเรื่องขนาดและสัดส่วนที่เหมาะสมของภาพได้อย่างละเอียดและถูกต้องมากกว่า 4 ประเด็น	เปรียบเทียบความแตกต่างเรื่องขนาดและสัดส่วนที่เหมาะสมของภาพได้อย่างละเอียดและถูกต้องมากกว่า 3 ประเด็น	เปรียบเทียบความแตกต่างเรื่องขนาดและสัดส่วนที่เหมาะสมของภาพได้อย่างละเอียดและถูกต้องมากกว่า 2 ประเด็น	เปรียบเทียบความแตกต่างเรื่องขนาดและสัดส่วนที่เหมาะสมของภาพได้อย่างละเอียดและถูกต้องมากกว่า 1 ประเด็น
6.มีทักษะเรื่องจังหวะ	สังเกตภาพและบอกได้ถึงทิศทางและเคลื่อนไหวอย่างเป็นจังหวะที่เกิดขึ้นในภาพที่ครูกำหนดได้อย่างละเอียดและถูกต้อง 3 ภาพ	สังเกตภาพและบอกได้ถึงทิศทางและเคลื่อนไหวอย่างเป็นจังหวะที่เกิดขึ้นในภาพที่ครูกำหนดได้อย่างละเอียดและถูกต้อง 2 ภาพ	สังเกตภาพและบอกได้ถึงทิศทางและเคลื่อนไหวอย่างเป็นจังหวะที่เกิดขึ้นในภาพที่ครูกำหนดได้อย่างละเอียดและถูกต้อง 1 ภาพ	สังเกตภาพและบอกได้ถึงทิศทางและเคลื่อนไหวอย่างเป็นจังหวะที่เกิดขึ้นในภาพที่ครูกำหนดได้ 1 ภาพ
7.แสดงออกถึงการรับรู้เรื่องที่ว่าและเรื่องราวมาสร้างสรรคเป็นภาพได้	สร้างสรรคออกแบบ จัดองค์ประกอบที่มีการคำนึงถึงความสัมพันธ์ของภาพและพื้นหลัง มีการจัดภาพโดยเน้นจุดเด่น สัดส่วน และความสมดุลกลมกลืนกันในภาพ สอดแทรกเรื่องจังหวะลงในภาพที่แสดงออกได้อย่างแปลกใหม่ น่าสนใจ เหมาะสม สวยงาม	สร้างสรรคออกแบบ จัดองค์ประกอบที่มีการคำนึงถึงความสัมพันธ์ของภาพและพื้นหลัง มีการจัดภาพโดยเน้นจุดเด่น สัดส่วน และความสมดุลที่สร้างความกลมกลืนกันในภาพ สอดแทรกเรื่องจังหวะลงในภาพที่แสดงออกได้เหมาะสม สวยงาม	สร้างสรรคออกแบบ จัดองค์ประกอบที่มีการคำนึงถึงความสัมพันธ์ของภาพและพื้นหลัง มีการจัดภาพโดยเน้นจุดเด่น และ สอดแทรกเรื่องจังหวะลงในภาพที่แสดงออกได้เหมาะสม สวยงาม	สร้างสรรคออกแบบ จัดองค์ประกอบที่มีการคำนึงถึงจุดเด่น ได้เหมาะสม

แบบประเมินการวาดภาพระบายสี

การประเมินการวาดภาพระบายสี สามารถวัดได้จากการทำแบบฝึกการรับรู้ทางศิลปะและแสดงออกผ่านผลงานวาดภาพระบายสีที่สะท้อนให้เห็นถึงผลของการฝึกฝนการรับรู้ทางศิลปะของนักเรียน โดยแบ่งออกเป็น 5 ด้าน คือ ด้านการใช้เส้น ด้านการใช้สี ด้านการใช้รูปทรง ด้านการใช้พื้นที่ว่างและด้านการออกแบบ

แบบประเมินการวาดภาพระบายสี

ชื่อ เลขที่ ชั้น สาระทัศนศิลป์

ชื่อผลงาน

โปรดทำเครื่องหมาย / ลงในช่องตามลำดับความสามารถ

รายงานการประเมิน	ระดับความสามารถ			
	4	3	2	1
	ดีมาก	ดี	พอใช้	ควรปรับปรุง
1.การแสดงออกด้วยเส้น				
2.การใช้สี				
3.การใช้รูปทรง				
4.ความสัมพันธ์ของที่ว่าง				
5.ด้านการออกแบบ				
รวม				
รวมทั้งหมด				

ความคิดเห็นของครูผู้สอน/ผู้ประเมิน

.....

ลงชื่อ

ครูผู้ประเมิน

เกณฑ์การประเมิน การวาดภาพระบายสี

คำชี้แจง : พิจารณาความสามารถทางการวาดภาพระบายสีที่ส่งผลมาจาก

การทำแบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะครบทั้ง 7 ชุด แล้วให้คะแนนตามเกณฑ์ที่กำหนด

ประเด็นที่ประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4	3	2	1
1.การแสดงออกด้วยเส้น	ใช้เส้นลักษณะต่างๆ มาประกอบกัน สร้างสรรค์เป็นภาพที่สื่อถึงความหมาย อารมณ์ และความรู้สึก อย่างชัดเจน สัมพันธ์กับภาพที่แสดงออก	ใช้เส้นลักษณะต่างๆ มาประกอบกัน สร้างสรรค์เป็นภาพที่สื่อถึงความหมาย อารมณ์ และความรู้สึกได้ สัมพันธ์กับภาพที่แสดงออก	ใช้เส้นลักษณะต่างๆ มาประกอบกัน สร้างสรรค์เป็นภาพที่สื่อถึง ความหมาย อารมณ์ และความรู้สึก	ใช้เส้นลักษณะต่างๆ มาประกอบกัน สร้างสรรค์เป็นภาพที่สื่อความหมาย
2.การใช้สี	ใช้สีแสดงออกด้วยเทคนิคต่างๆ ประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ระบายสีภาพให้สื่อถึงอารมณ์และความรู้สึก อย่างชัดเจน ตรงตามความหมายและเรื่องราว	ใช้สีแสดงออกด้วยเทคนิคต่างๆ ประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ระบายสีภาพให้สื่อถึงอารมณ์และความรู้สึก ตรงตามความหมายและเรื่องราว	ใช้สีแสดงออกด้วยเทคนิคต่างๆ ประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ระบายสีภาพให้สื่อถึงอารมณ์และความรู้สึก	ใช้สีแสดงออกด้วยเทคนิคต่างๆประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ระบายสีภาพได้
3.การใช้รูปทรง	จุดเด่นของภาพมีการประสานกลมกลืนของรูปทรงลักษณะต่างๆ จัดเรียง คัดแปลง ประยุกต์ใช้ตามประสบการณ์และจินตนาการอย่างสร้างสรรค์แปลกใหม่ สวยงาม และสื่อความหมาย	จุดเด่นของภาพมีการประสานกลมกลืนของรูปทรงลักษณะต่างๆ จัดเรียงประยุกต์ใช้ตามประสบการณ์และจินตนาการอย่างสวยงามและสื่อความหมาย	จุดเด่นของภาพมีการประสานกลมกลืนของรูปทรง จัดเรียงประยุกต์ใช้ตามประสบการณ์และจินตนาการอย่างสวยงาม	จุดเด่นของภาพมีการประสานกลมกลืนของรูปทรง จัดเรียงประยุกต์ใช้ตามประสบการณ์ได้
4.ความสัมพันธ์ของที่ว่าง	แสดงให้เห็นถึงการนำทักษะเรื่องภาพ และพื้นหลัง การสร้างจุดเด่นของภาพ ความสมดุลแสดงความแตกต่างของสัดส่วน และกำหนดทิศทางของการเคลื่อนไหวอย่างได้จังหวะที่เหมาะสม น่าสนใจ สร้างสรรค์เป็นผลงานภาพวาดระบายสีได้อย่างสวยงาม	แสดงให้เห็นถึงการนำทักษะเรื่องภาพ และพื้นหลัง การสร้างจุดเด่นของภาพ ความสมดุลแสดงความแตกต่างของสัดส่วน และกำหนดทิศทางของการเคลื่อนไหวอย่างได้จังหวะสร้างงานวาดภาพระบายสีได้อย่างสวยงาม	แสดงให้เห็นถึงการนำทักษะเรื่องภาพ และพื้นหลัง การสร้างจุดเด่นของภาพ ความสมดุลแสดงความแตกต่างของสัดส่วน และสร้างงานวาดภาพระบายสีได้อย่างสวยงาม	แสดงให้เห็นถึงการนำทักษะเรื่องภาพ และพื้นหลัง การสร้างจุดเด่นของภาพ ความสมดุลได้ตามประสบการณ์

ประเด็นที่ประเมิน	คำอธิบายระดับคุณภาพ			
	4	3	2	1
5.การออกแบบ	นำเสนอผลงานโดยแสดง ลักษณะแนวคิด เทคนิคการ สร้างสรรค์ภาพด้วยวิธีการ อันหลากหลาย แปลกใหม่ ก่อให้เกิดความน่าสนใจ ประกอบลงในภาพ	นำเสนอผลงานโดย แสดงเทคนิคที่ สร้างสรรค์ลงในภาพ ด้วยวิธีการที่แปลกใหม่ ก่อให้เกิดความ น่าสนใจ ประกอบ ลงในภาพ	นำเสนอผลงานโดยใช้ เทคนิคที่แปลกใหม่ น่าสนใจ ประกอบ ลงในภาพ	นำเสนอผลงานโดยใช้ เทคนิคต่างๆ ประกอบ ลงในภาพ

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ
สำหรับ
นักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

โดย
กนตธีรา หิรัญยะมาน

แบบทดสอบก่อนเรียน
การวาดภาพระบายสี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

คำชี้แจง ให้นักเรียนวาดภาพระบายสีตามจินตนาการหรือประสบการณ์
ที่ประทับใจพร้อมตั้งชื่อผลงานและอธิบายความหมายของภาพ

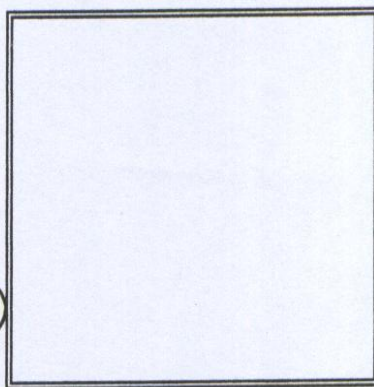
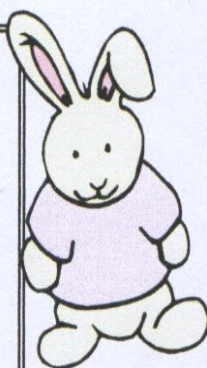
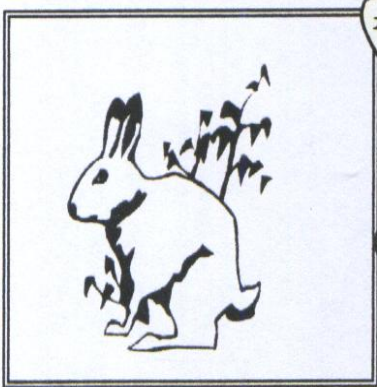
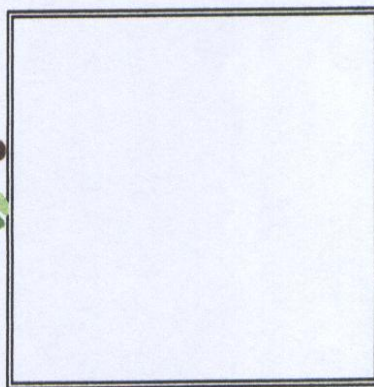
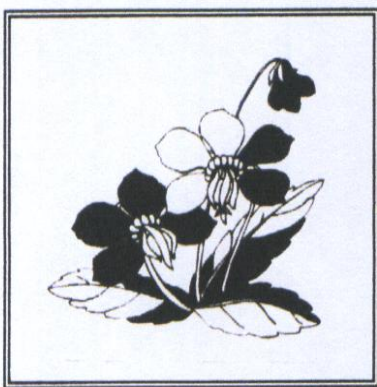
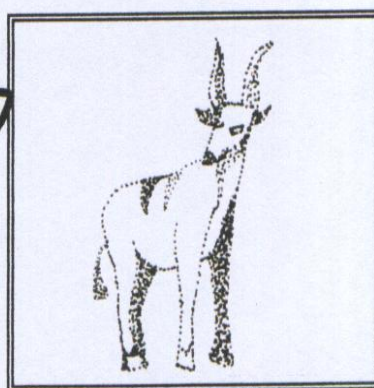
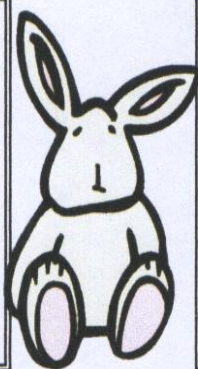
ชื่อผลงาน.....
ชื่อผู้สร้างสรรค์ผลงาน.....
ความหมาย.....
.....
.....

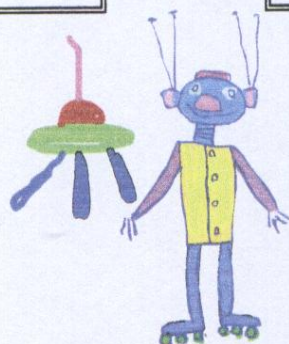
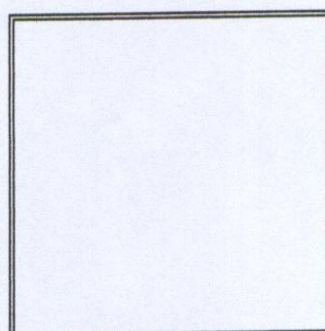
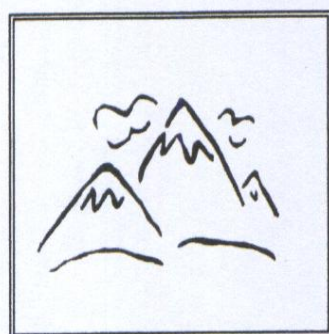
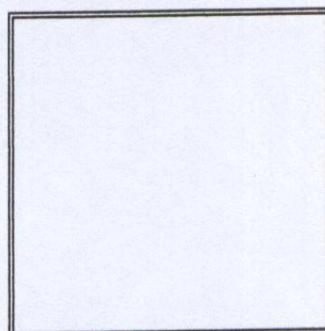
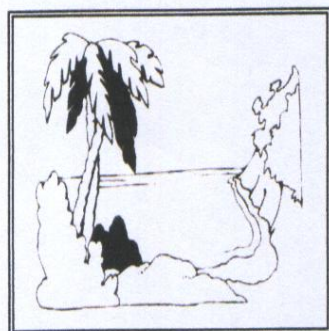
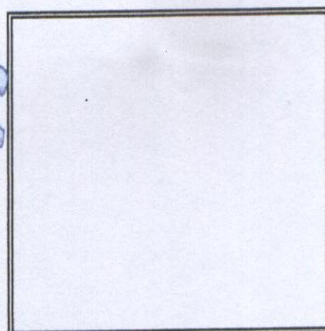
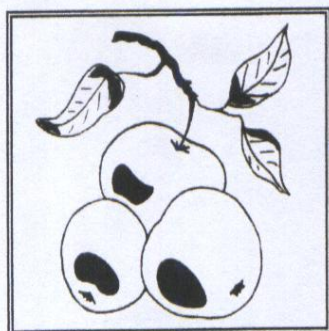

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 1 เรื่อง จุด

คำชี้แจง ให้นักเรียนรับรู้ภาพธรรมชาติรอบ ๆ ตัว แล้วถ่ายทอดเป็นภาพลายเส้น
โดยใช้เทคนิคการจุด ลงในช่องว่าง

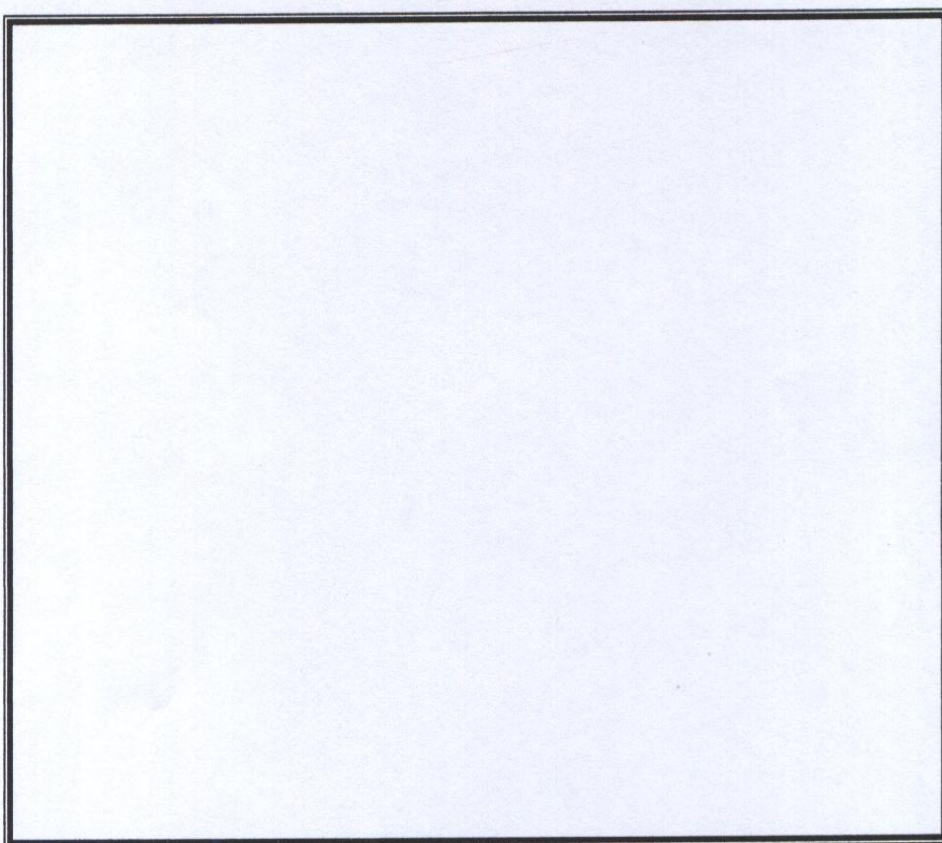

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 2 เรื่อง จุด

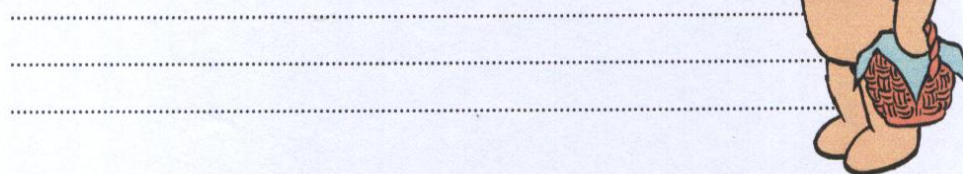
คำชี้แจง ให้นักเรียนสร้างสรรค์ภาพลายเส้นจากจุดสี่ ลงในช่องว่างที่กำหนดให้ พร้อมเขียนอธิบายภาพและตั้งชื่อภาพผลงาน

ชื่อผลงาน.....

ชื่อผู้สร้างสรรค์ผลงาน.....

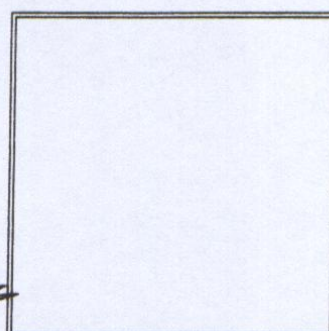
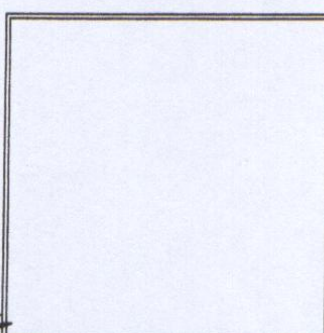
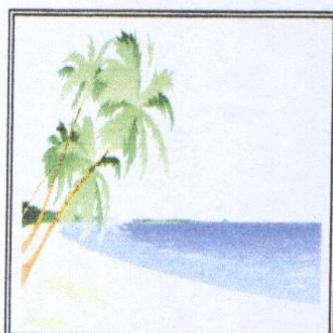
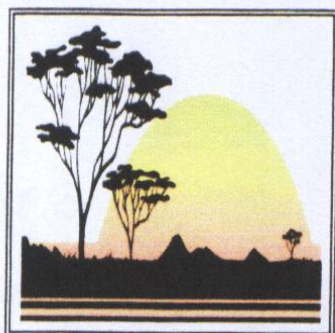
ความหมาย.....

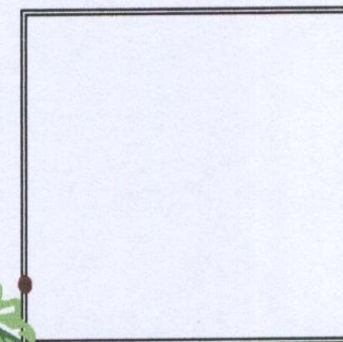
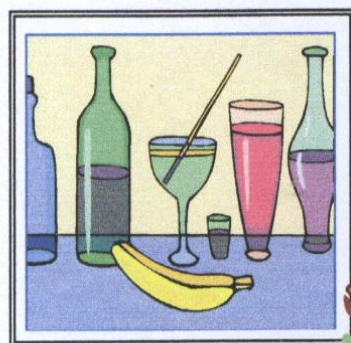
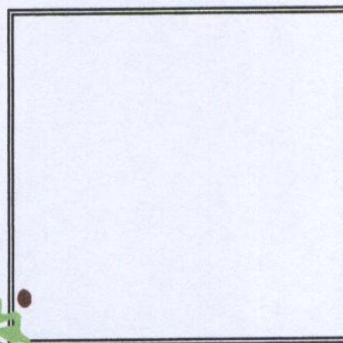
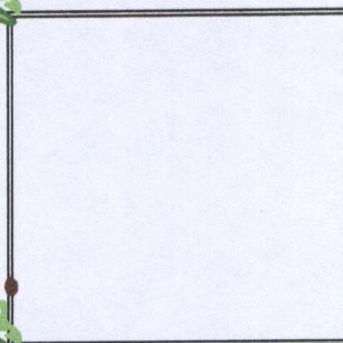
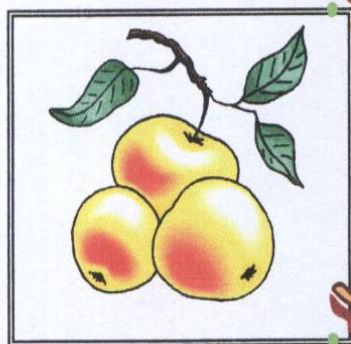
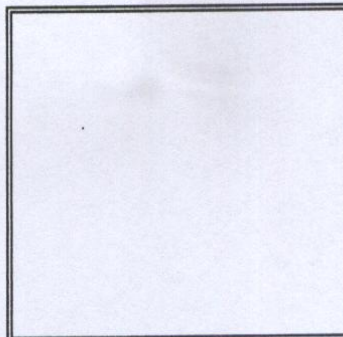
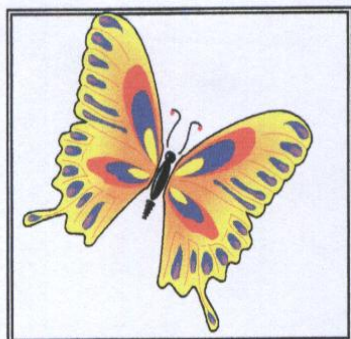

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 3 เรื่อง จุด

คำชี้แจง ให้นักเรียนรับรู้ภาพธรรมชาติแล้วถ่ายทอดเป็นภาพจุดสี
ลงในช่องขวามือ

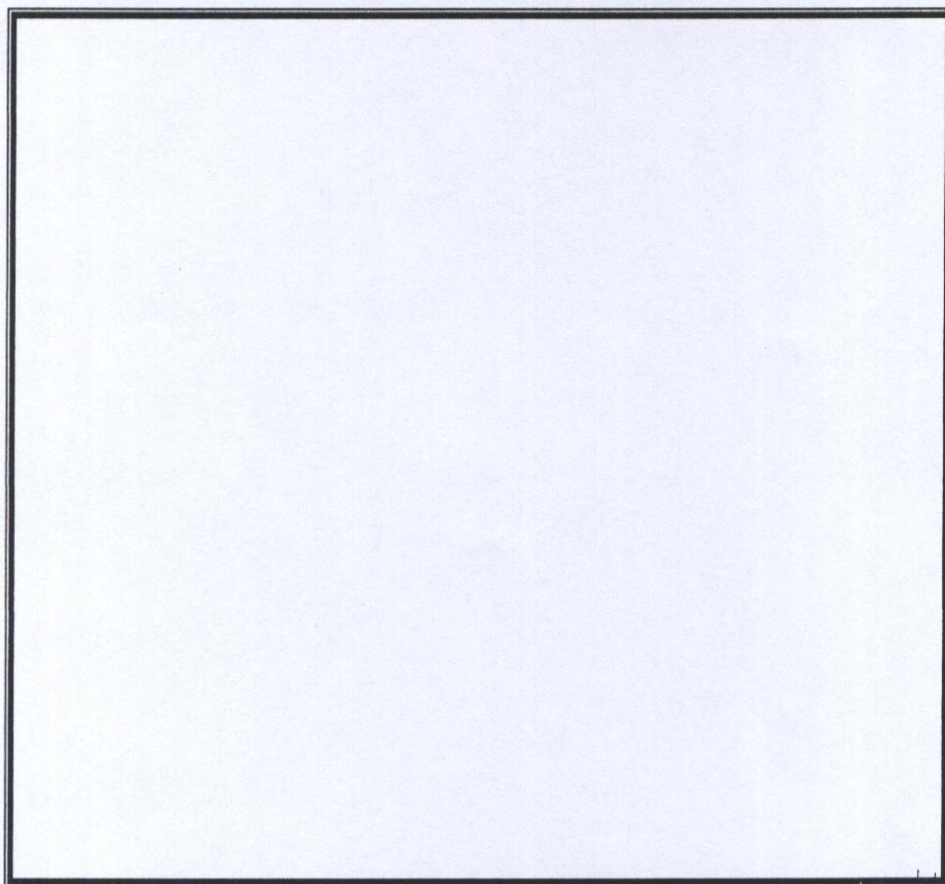

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 4 เรื่อง จุด

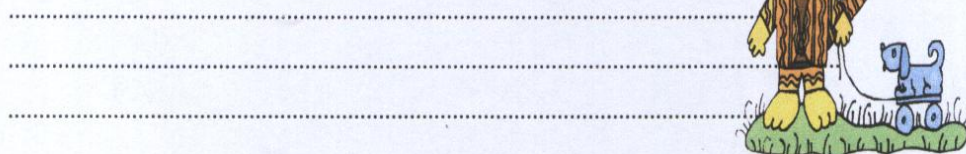
คำชี้แจง ให้นักเรียนสร้างสรรค์เป็นภาพธรรมชาติที่อยู่รอบ ๆ ตัวหรือภาพจากประสบการณ์ที่เคยพบเห็นลงในช่องว่างที่กำหนดให้ พร้อมเขียนอธิบายภาพและตั้งชื่อภาพผลงาน

ชื่อผลงาน.....

ชื่อผู้สร้างสรรค์ผลงาน.....

ความหมาย.....

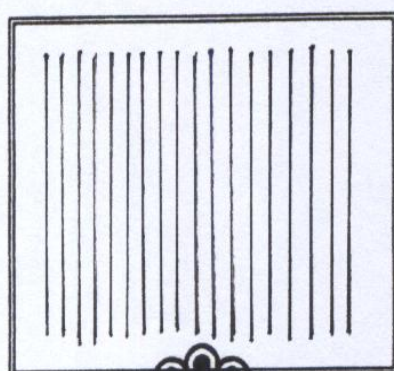

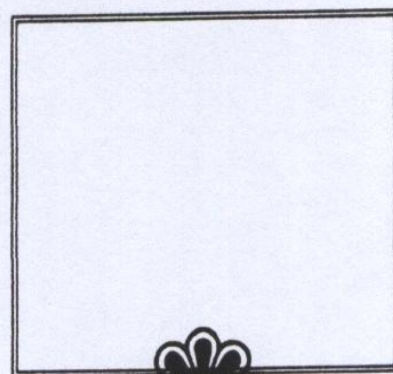
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 1 เรื่อง เส้น

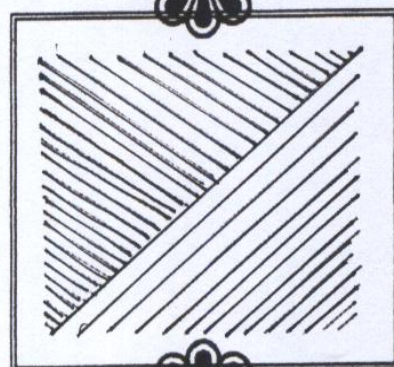
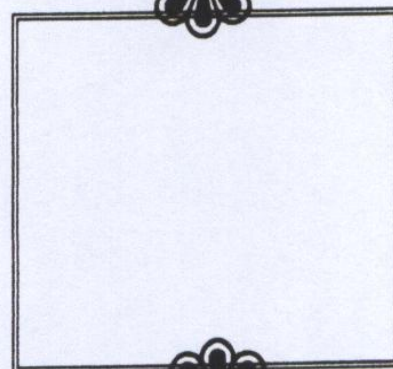
คำชี้แจง ให้นักเรียนฝึกเขียนเส้นลักษณะต่าง ๆ ตามตัวอย่าง

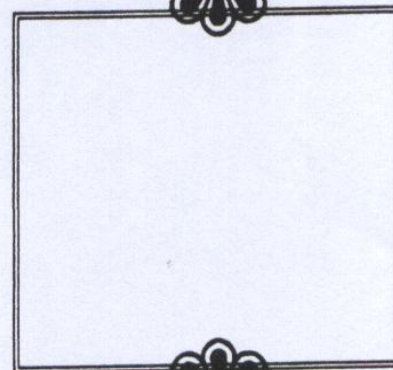
เส้นตั้ง

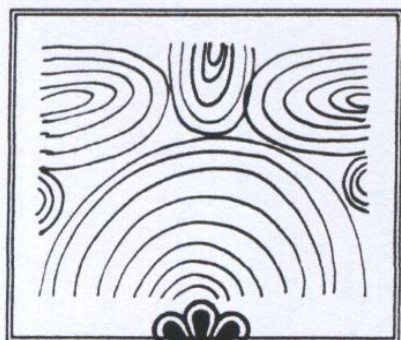

เส้นนอน

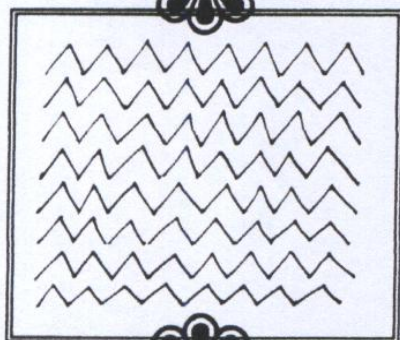
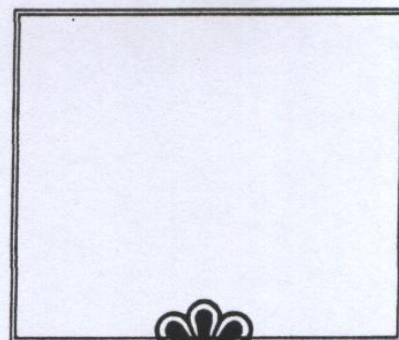

เส้นเฉียง

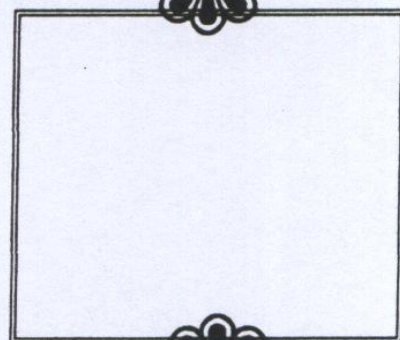

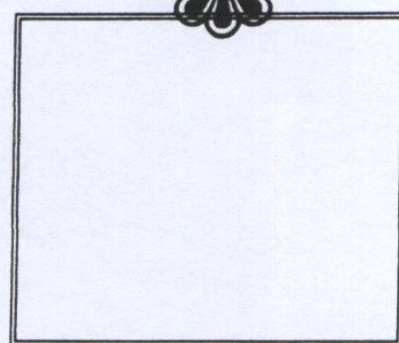
เส้นโค้ง

เส้นหยัก

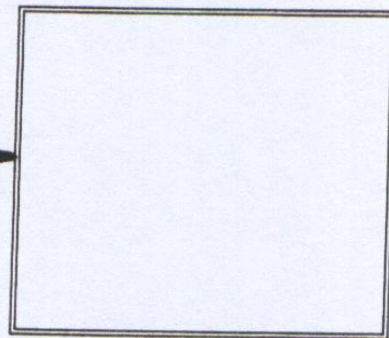
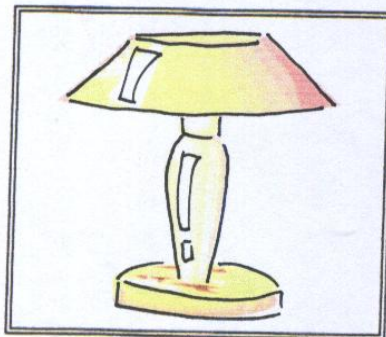
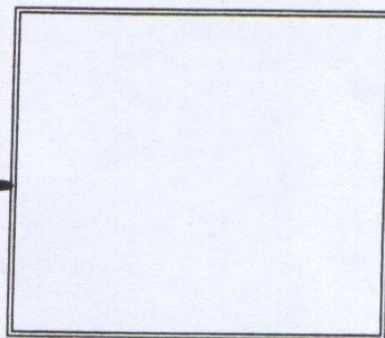
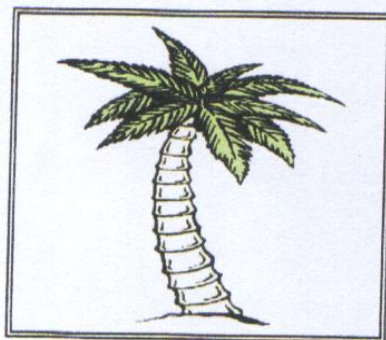
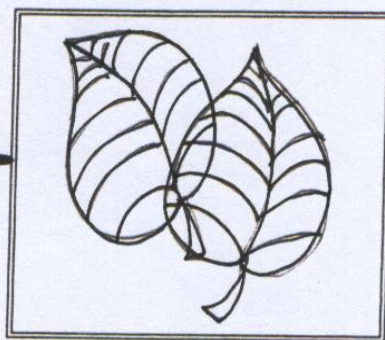
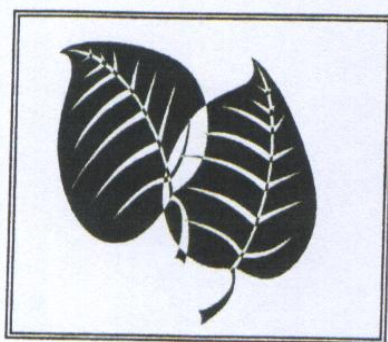
เส้นจุด
กันทอย

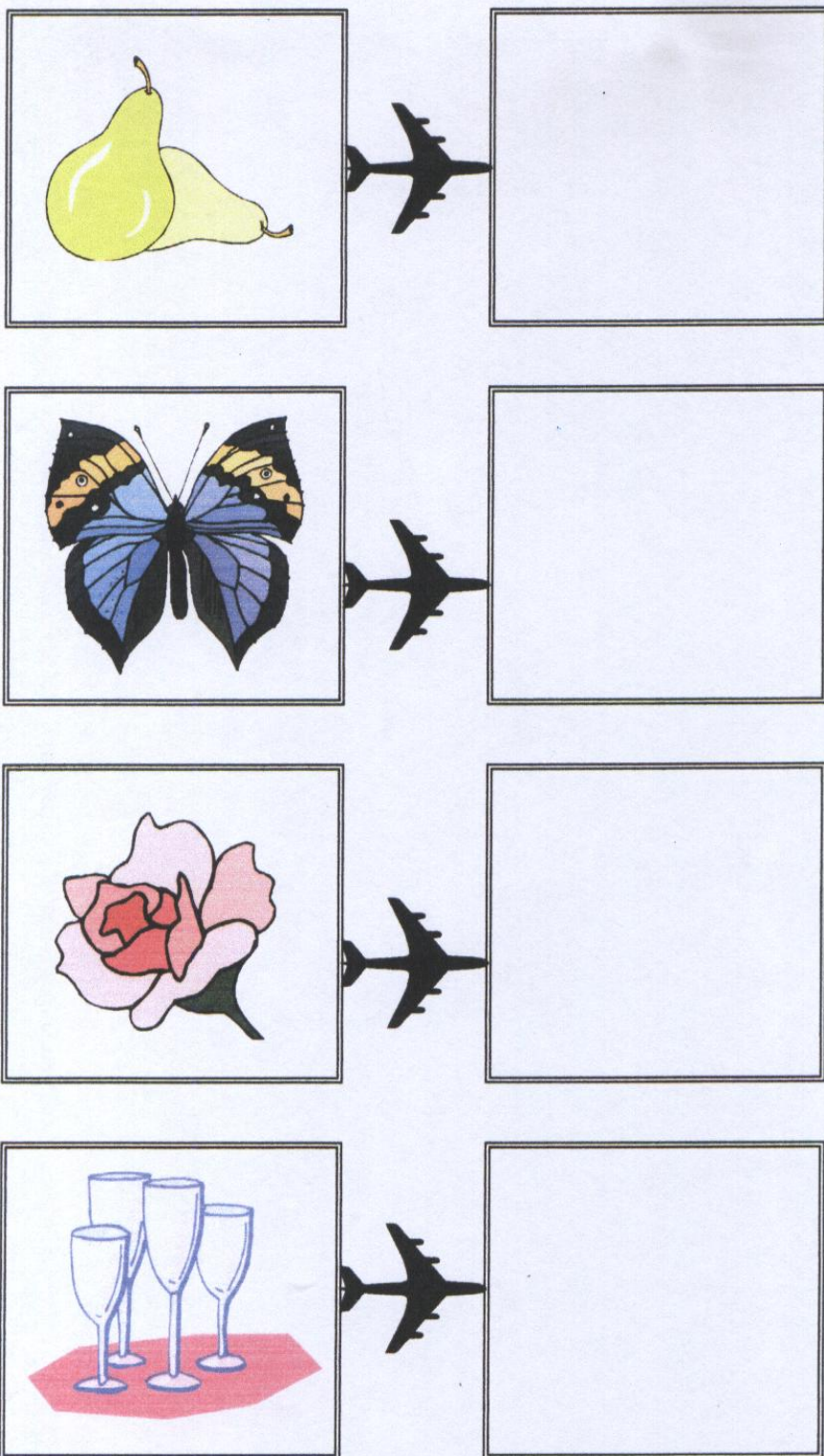

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 2 เรื่อง เส้น

คำชี้แจง ให้นักเรียนฝึกสังเกตเส้นที่ปรากฏในภาพแล้วแสดงเป็นเส้นรอบนอก
โดยใช้เส้นลักษณะต่าง ๆ มาประกอบกัน

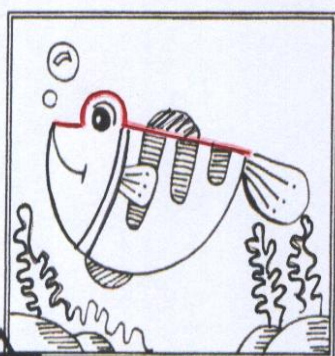

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

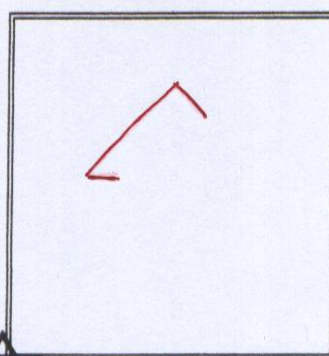
กิจกรรมที่ 3 เรื่อง เส้น

คำชี้แจง ให้นักเรียนต่อเติมภาพจากเส้นที่กำหนดให้เป็นรูปภาพ

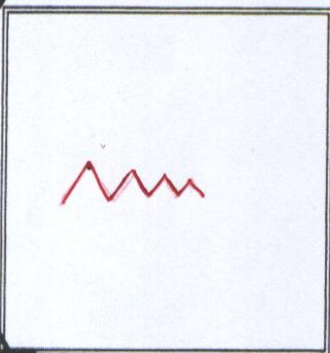
ตามจินตนาการ พร้อมตั้งชื่อภาพที่มีความหมาย ใช้สื่อสารได้ในชีวิตประจำวัน

ชื่อภาพ.....

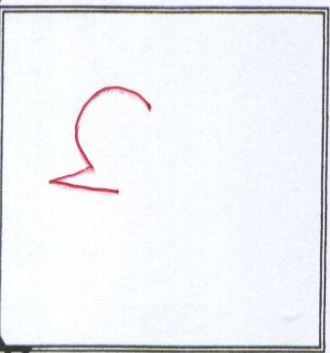
ชื่อภาพ.....

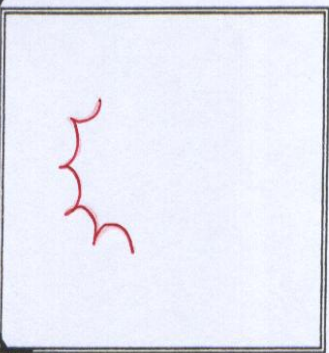
ชื่อภาพ.....

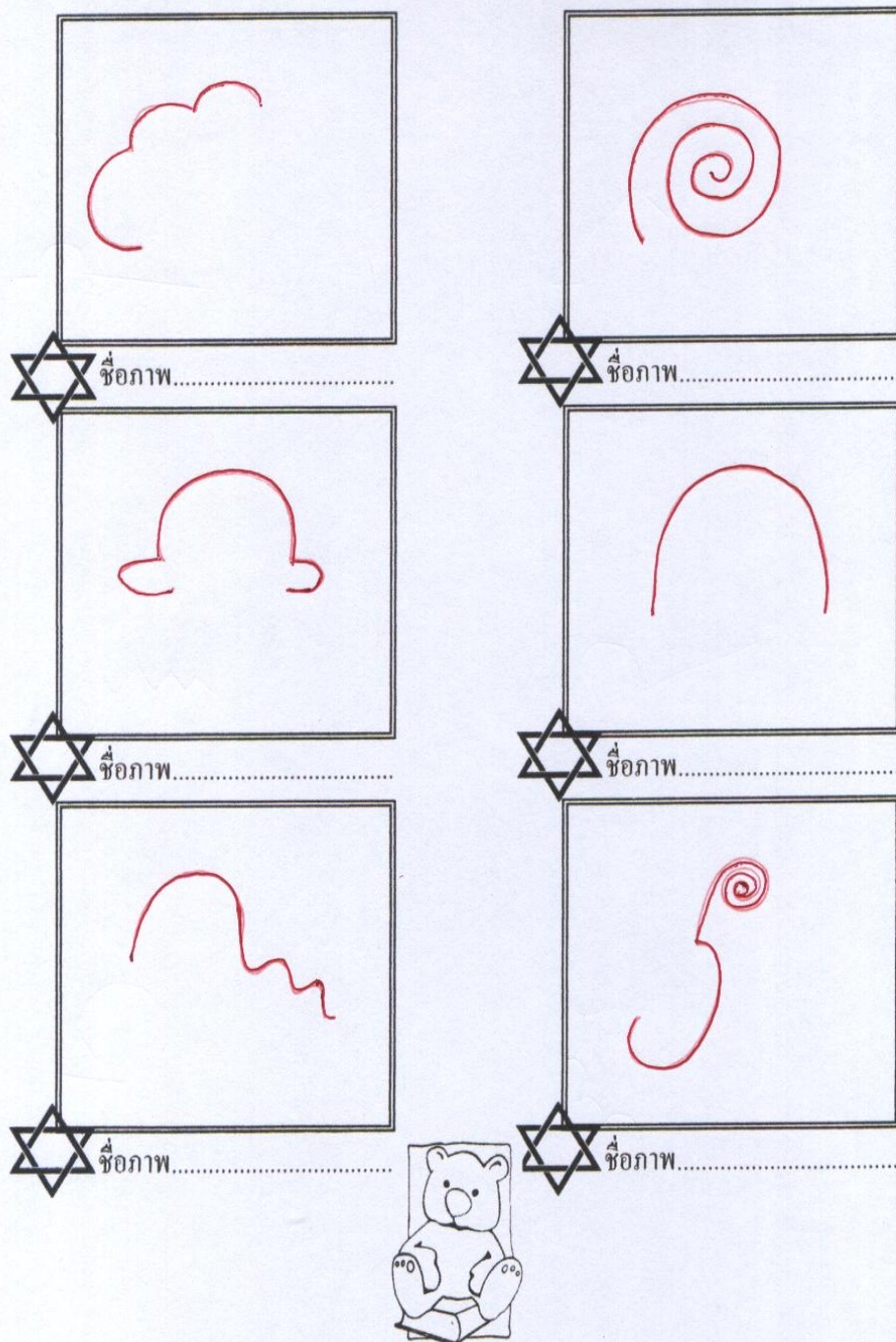
ชื่อภาพ.....

ชื่อภาพ.....

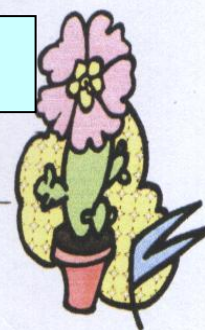

ชื่อภาพ.....

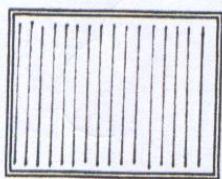

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 4 เรื่อง เส้น

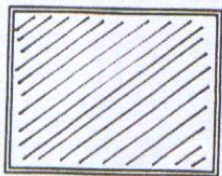

คำชี้แจง ให้นักเรียนโยงเส้นจับคู่ เส้นกับความรู้สึก

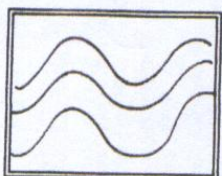
•

★ เคลื่อนไหว คลื่นคลาญ ไม่สิ้นสุด

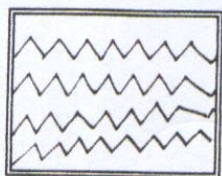
•

★ ตื่นเต้น ตกใจ ความรุนแรง

•

★ มั่นคง แข็งแรง เจียบขริม

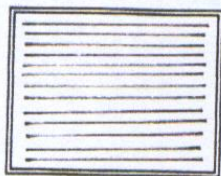
•

★ เคลื่อนไหว ไม่มั่นคง

•

★ ผ่อนคลาย เจียบ เฉย

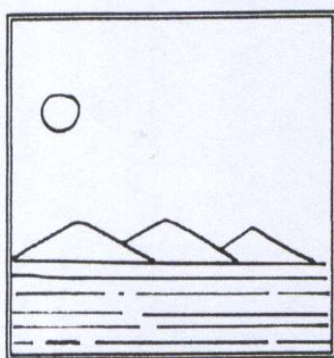
•

★ นุ่มนวล อ่อนน้อม

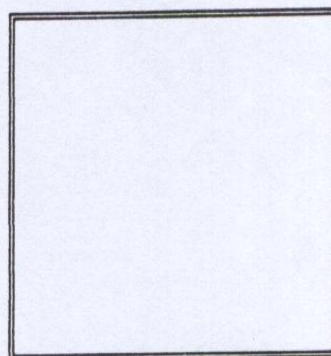
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 5 เรื่อง เส้น

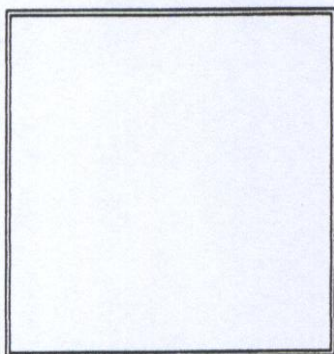
คำชี้แจง ให้นักเรียนวาดภาพที่ใช้เส้นลักษณะต่าง ๆ แสดงถึงความรู้สึกตามที่กำหนด
พร้อมตั้งชื่อภาพที่มีความหมาย

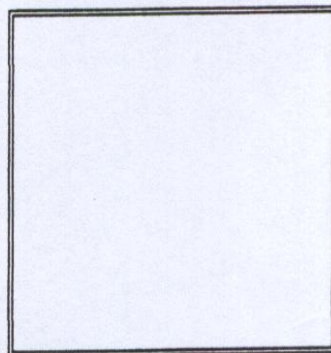
ชื่อภาพ ดินแดนเจ็ดนักษัตร

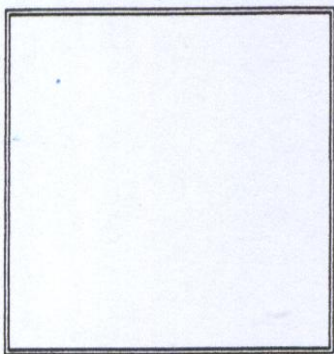
ชื่อภาพ ดินแดน/โลก

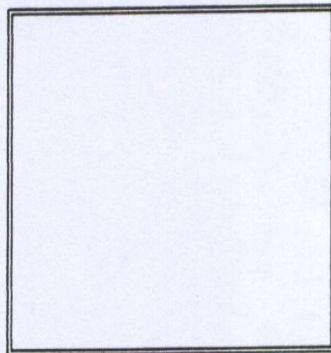
ชื่อภาพ ดินแดน

ชื่อภาพ ดินแดน

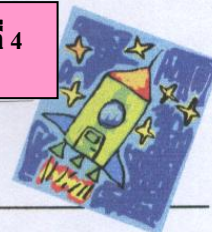

ชื่อภาพ ดินแดน

ชื่อภาพ ดินแดน

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 6 เรื่อง เส้น

คำชี้แจง ให้นักเรียนใช้เส้นลักษณะต่าง ๆ มาสร้างสรรค์เป็นภาพตามจินตนาการ
หรือจากประสบการณ์ที่เคยพบเห็น พร้อมเขียนอธิบายภาพและตั้งชื่อภาพผลงาน

ชื่อผลงาน.....

ชื่อผู้สร้างสรรค์ผลงาน.....

ความหมาย.....

.....
.....
.....

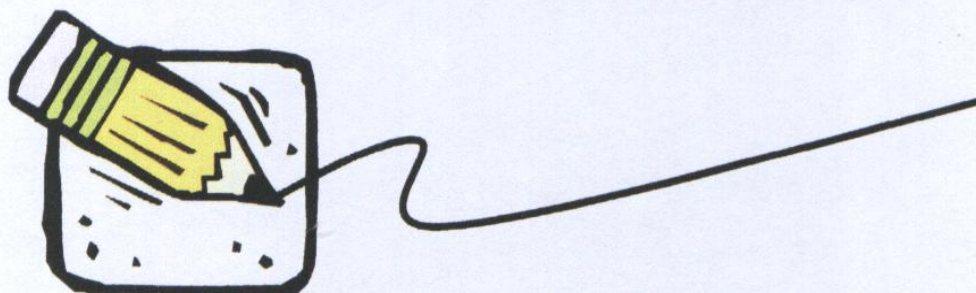
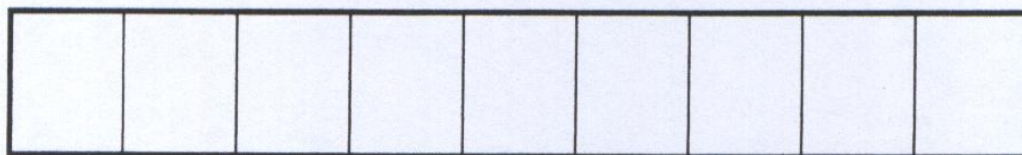
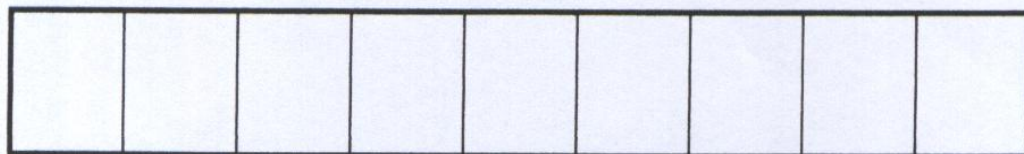

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 1 เรื่อง น้ำหนัก

ดำชี้แจงให้นักเรียนฝึกไล่น้ำหนักสี 9 ระดับโดยใช้สีเดียว

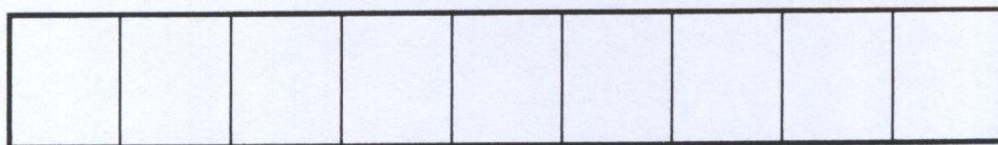
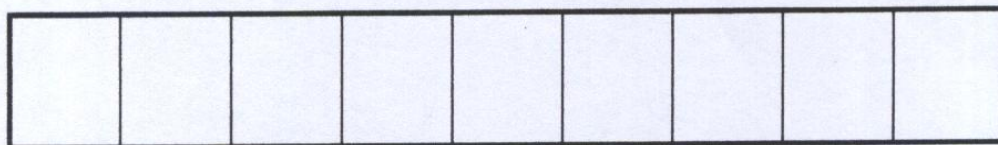
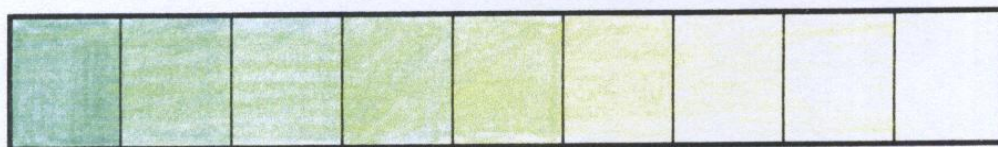

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 2 เรื่อง น้ำหนัก

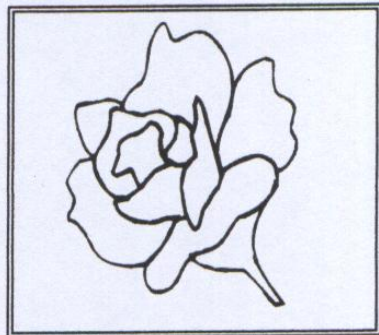
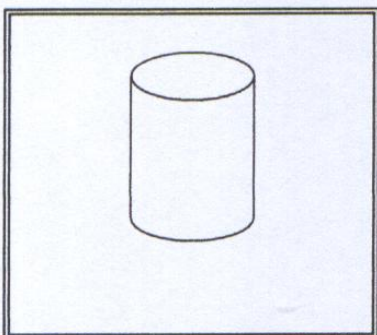
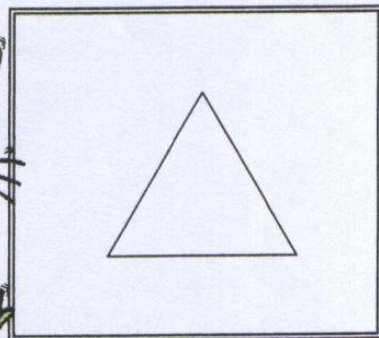
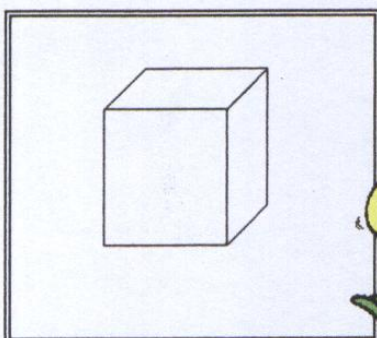
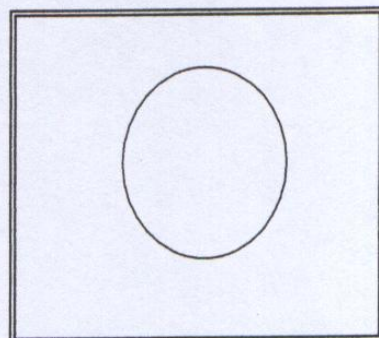
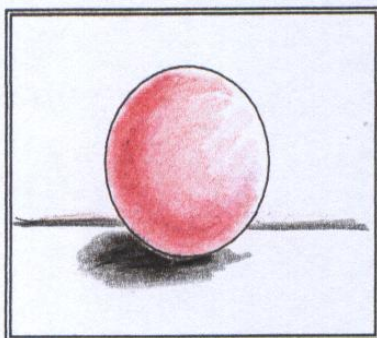
คำชี้แจง ให้นักเรียนฝึกไล่น้ำหนักสี 9 ระดับโดยใช้สีสองสีขึ้นไป

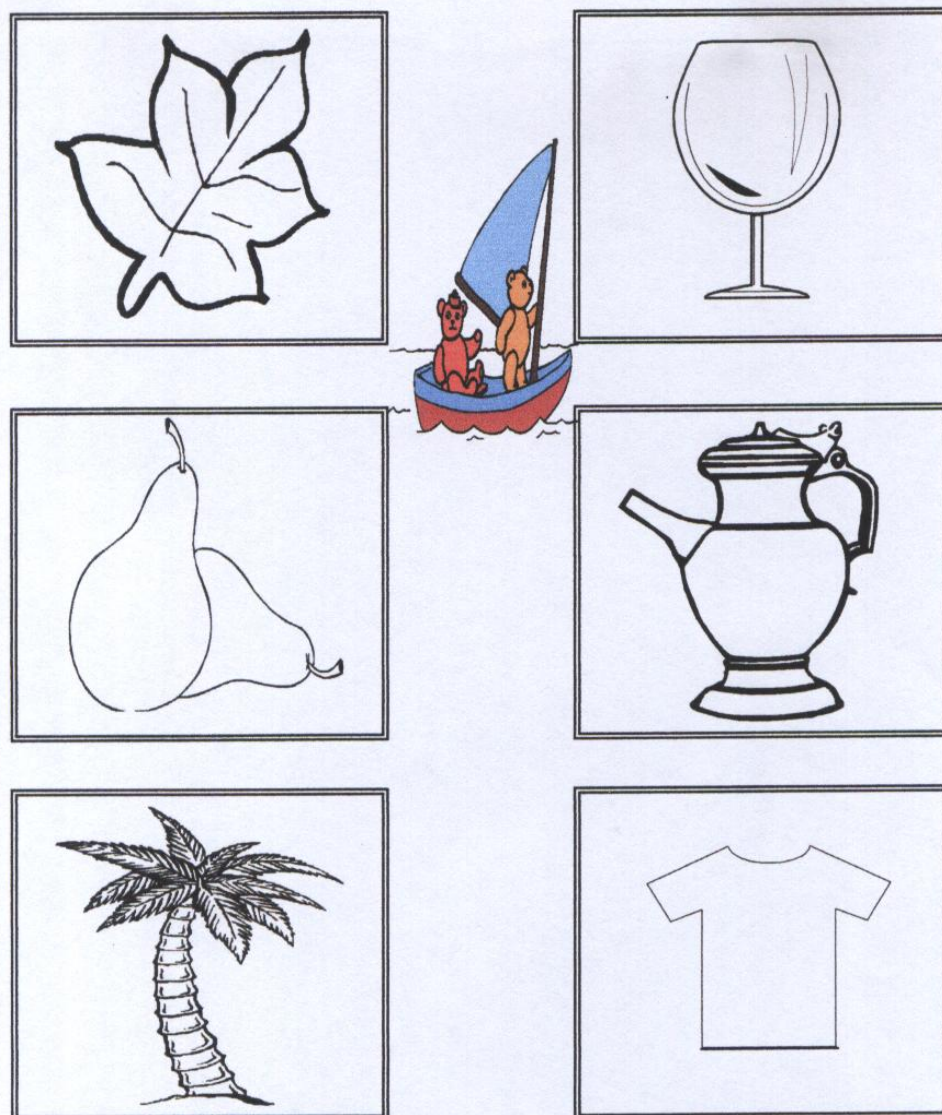

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 3 เรื่อง น้ำหนัก

คำชี้แจง ให้นักเรียนใช้ภาพที่ให้มาแสดงน้ำหนักของสีเป็นแสงและเงา

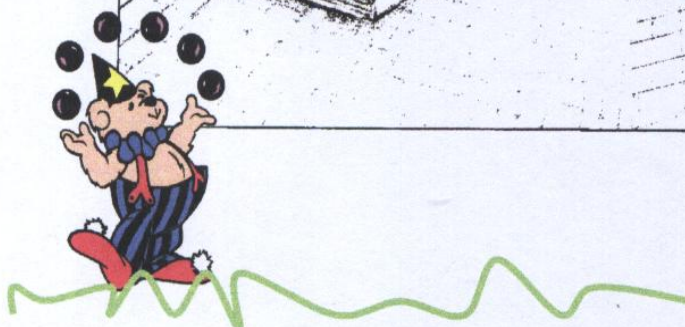
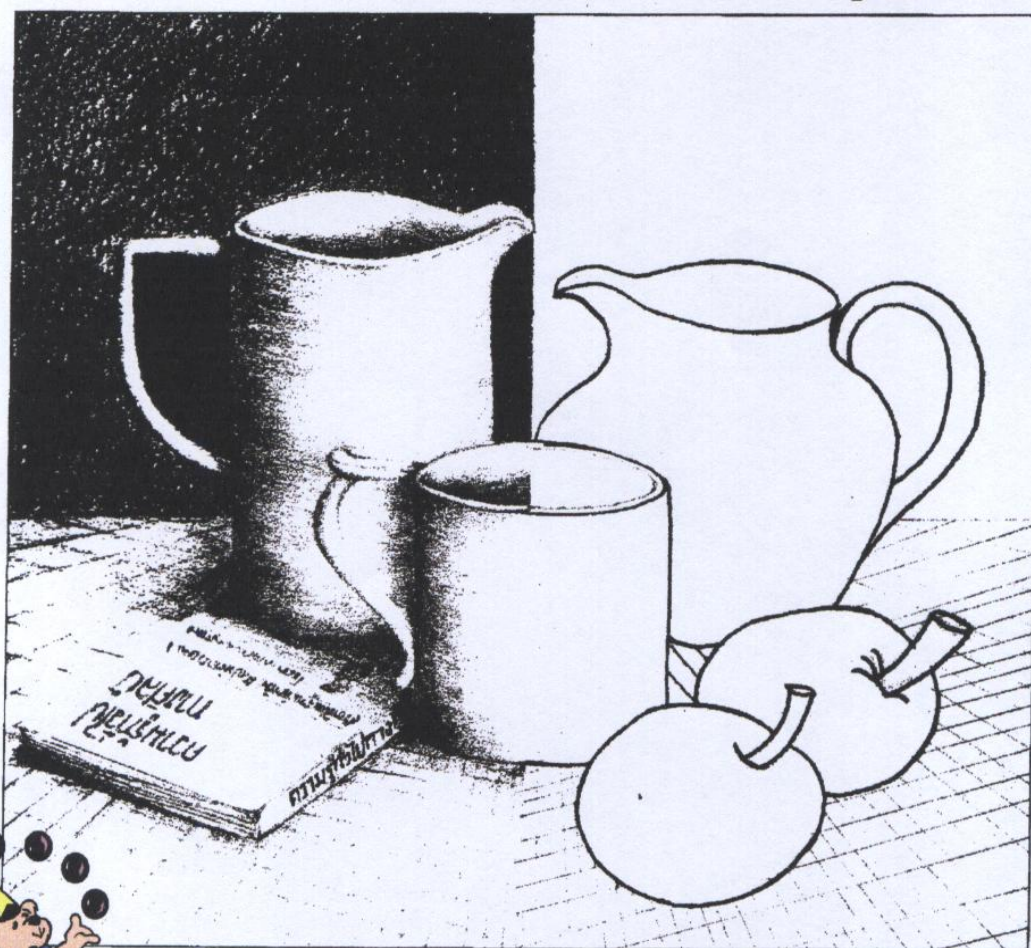

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 4 เรื่อง น้ำหนัก

คำชี้แจง ให้นักเรียนสร้างสรรค์ภาพให้สมบูรณ์

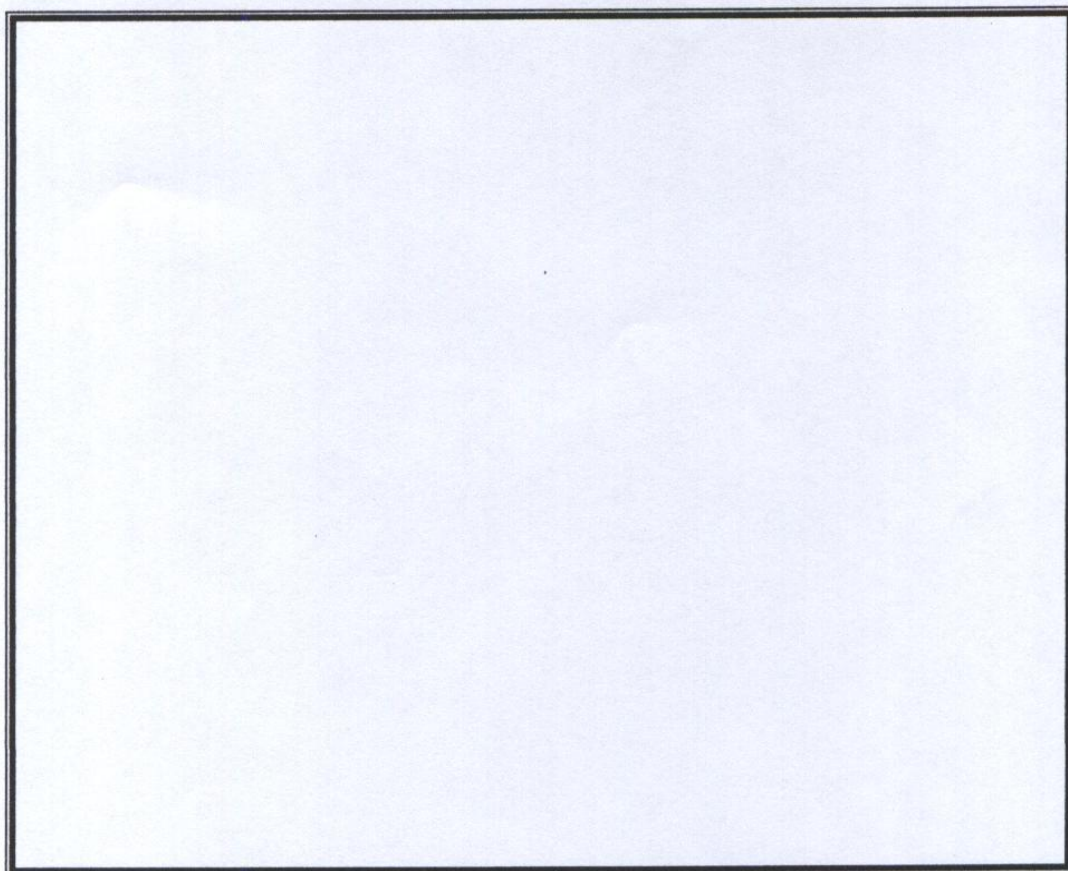

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 5 เรื่อง น้ำหนัก

คำชี้แจง ให้นักเรียนวาดภาพตามจินตนาการ โดยแสดงแสงและเงาด้วยน้ำหนักของสี พร้อมเขียนอธิบายภาพและตั้งชื่อผลงาน

ชื่อผลงาน.....

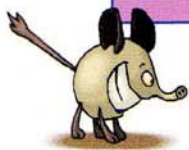
ชื่อผู้สร้างสรรค์ผลงาน.....

ความหมาย.....

.....

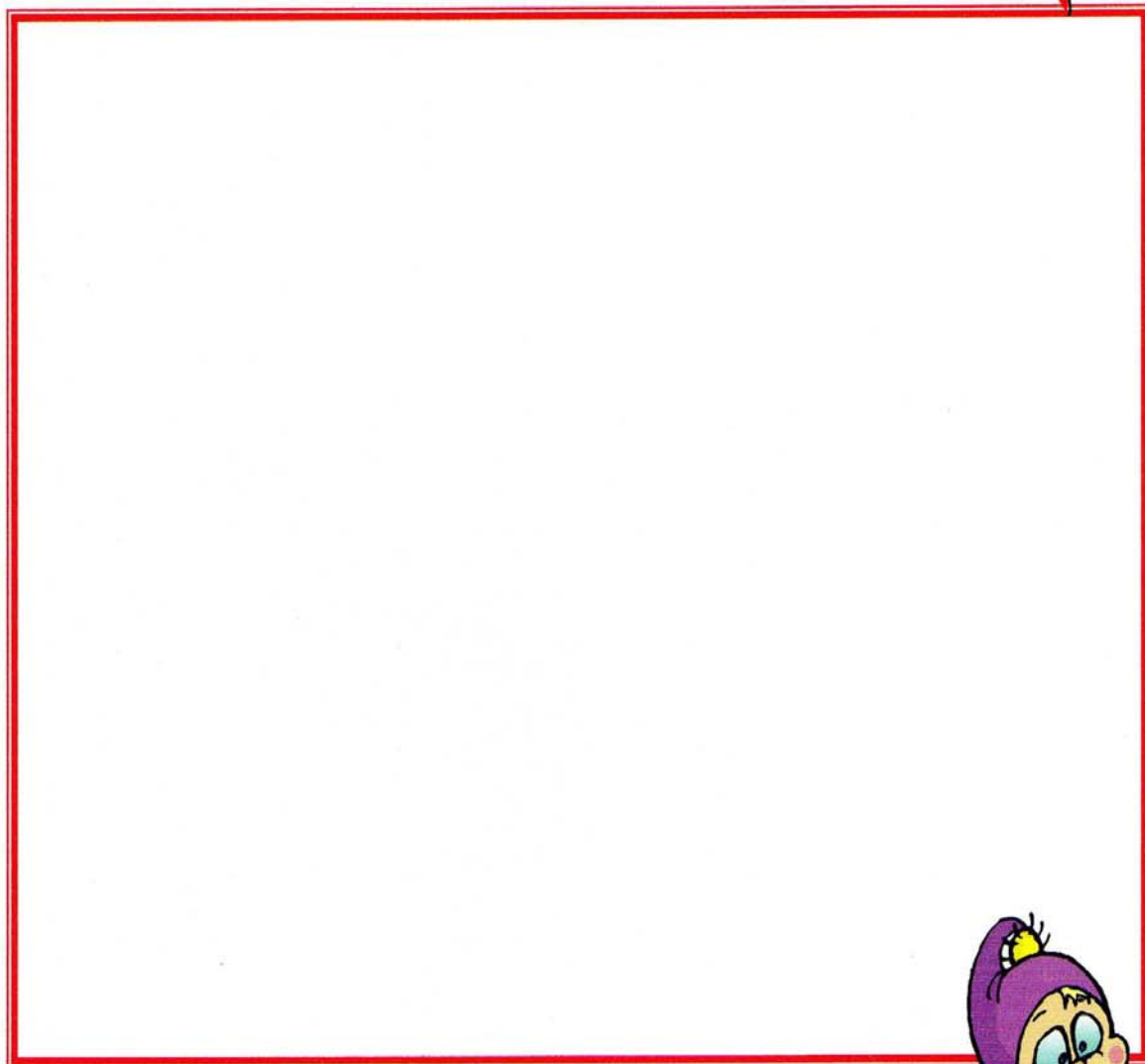
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 5 เรื่อง น้ำหนัก

คำชี้แจง ให้นักเรียนวาดภาพหุ่นนิ่งและเรเงาด้วยดินสอ EE

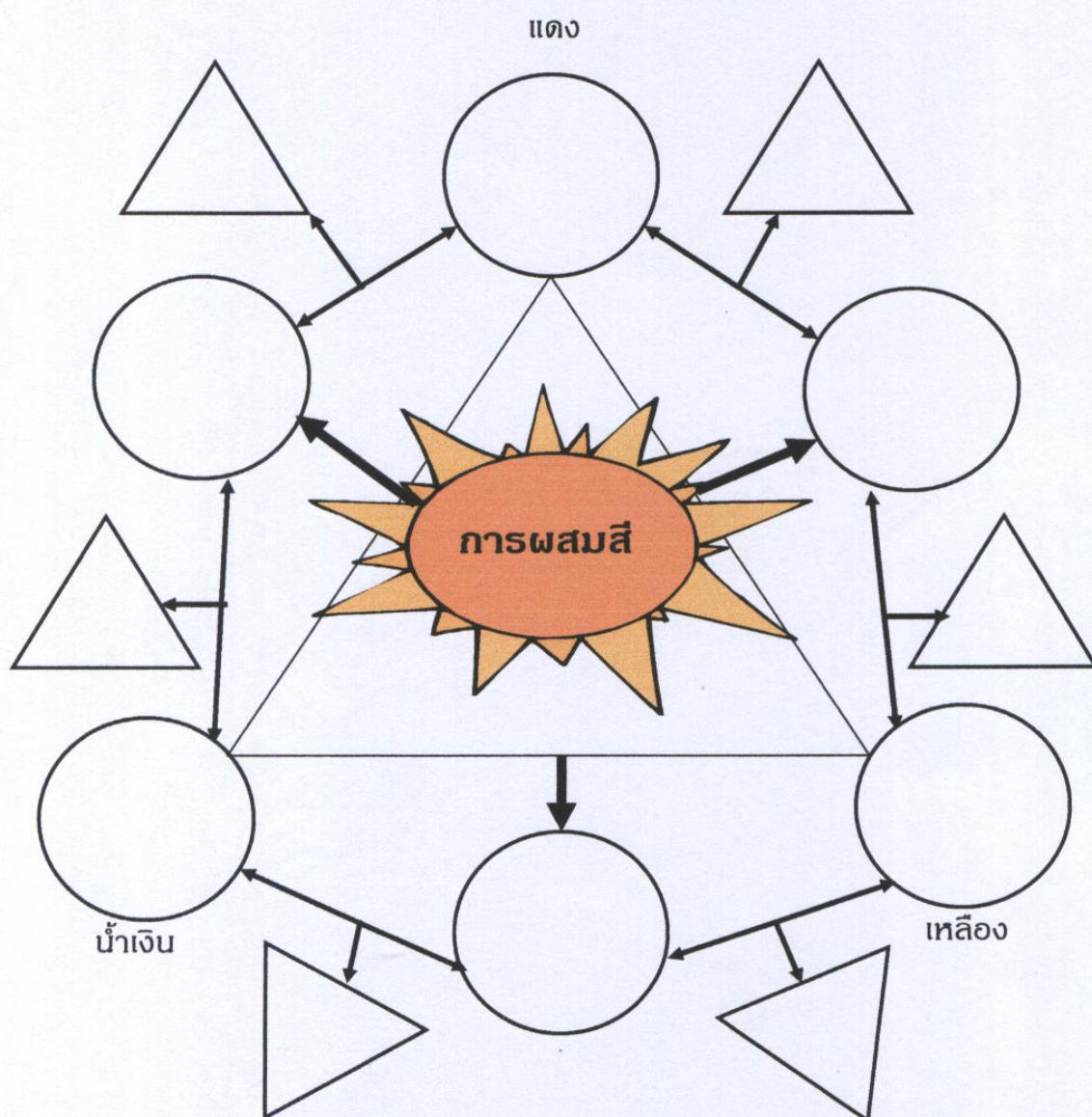

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 1 เรื่อง สี

คำชี้แจง ให้นักเรียนทดลองผสมสีโดยใช้แม่สีทั้งสามสี(แดง น้ำเงิน เหลือง) จากนั้นระบายสีที่ผสมได้ลงในช่องว่างและเขียนคำตอบ

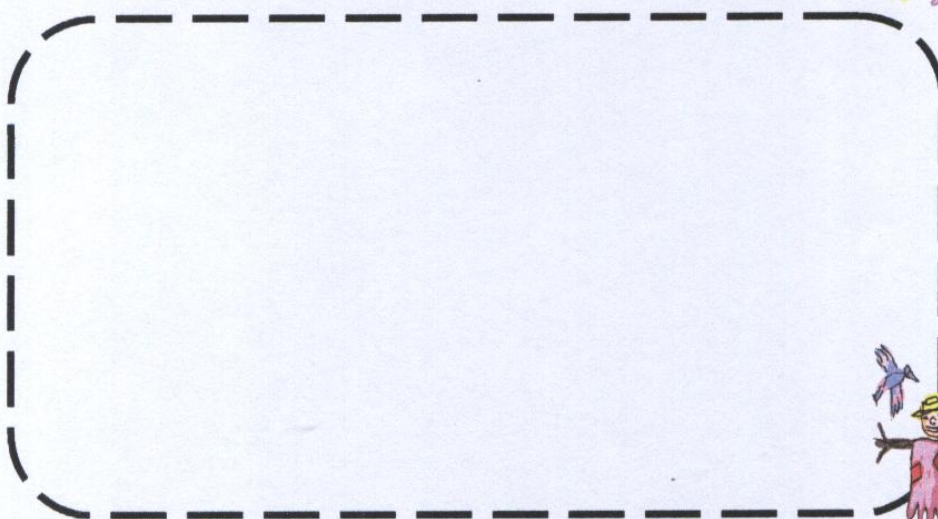
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่

กิจกรรมที่ 2 เรื่อง สี

คำชี้แจง ให้นักเรียนทดสอบสีด้วยเทคนิคต่าง ๆ ตามความถนัดและความสนใจ ค้นพบ
วิธีการใหม่ ๆ มากกว่า 3 เทคนิคขึ้นไป

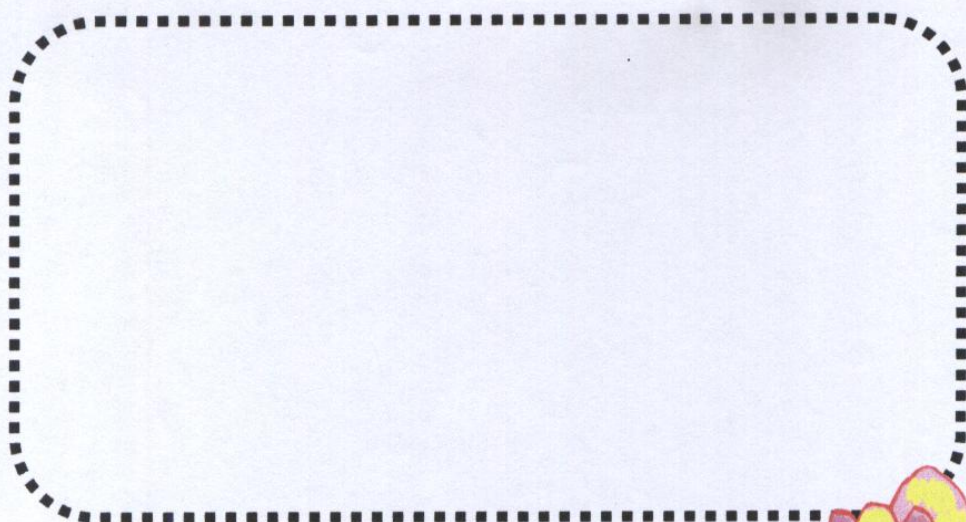

เทคนิคที่ใช้..... สีน้ำ สีโปสเตอร์ สีดินสอ

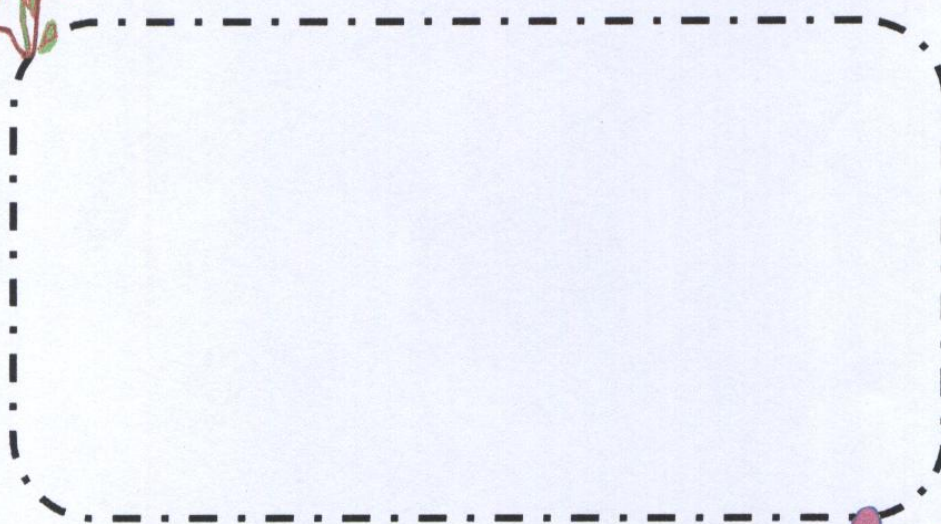

เทคนิคที่ใช้.....

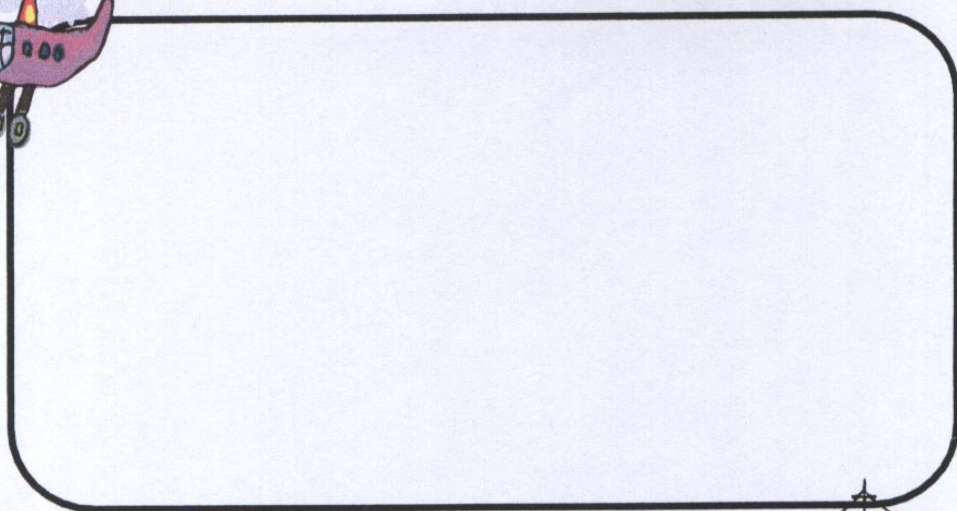

เทคนิคที่ใช้.....

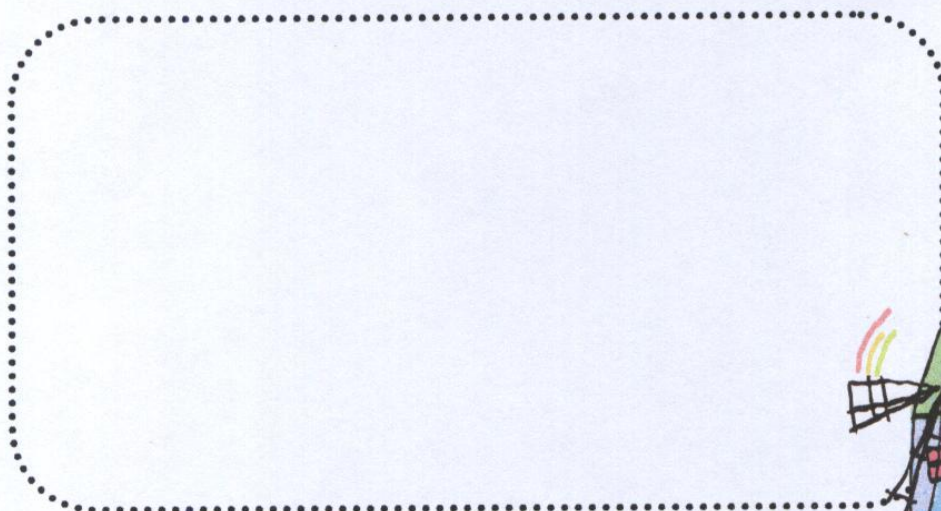
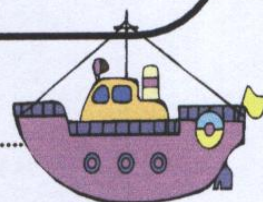

เทคนิคที่ใช้.....

เทคนิดที่ใช้.....

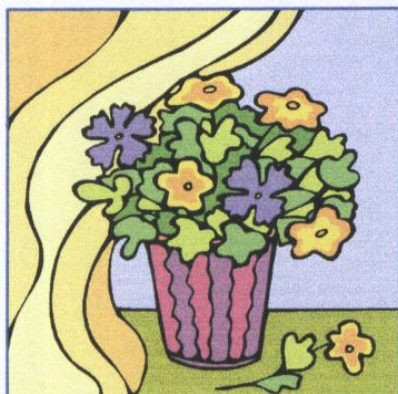
เทคนิดที่ใช้.....

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 3 เรื่อง สี

คำชี้แจง ให้นักเรียนดูภาพทางซ้ายมือแล้วตอบคำถามตามความรู้สึกของตนเอง
ลงในช่องว่าง

ภาพนี้ คือ.....

ประกอบด้วยสีอะไรบ้าง.....

.....

มองแล้วรู้สึกอย่างไร.....

.....

.....

ภาพนี้ คือ.....

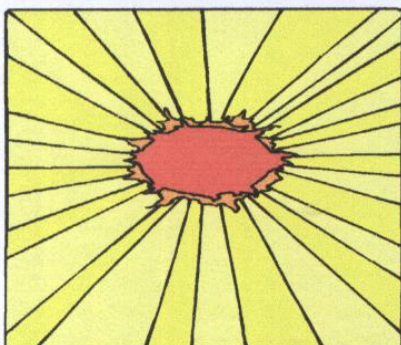
ประกอบด้วยสีอะไรบ้าง.....

.....

มองแล้วรู้สึกอย่างไร.....

.....

.....

ภาพนี้ คือ.....

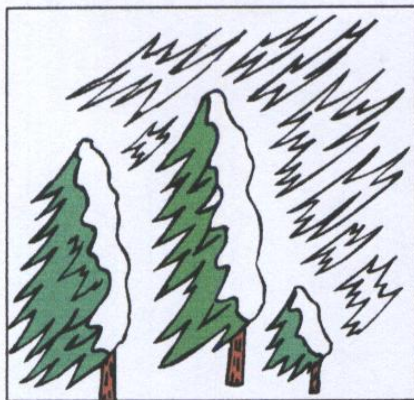
ประกอบด้วยสีอะไรบ้าง.....

.....

มองแล้วรู้สึกอย่างไร.....

.....

.....

ภาพนี้ คือ.....

ประกอบด้วยสีอะไรบ้าง.....

.....

.....

มองแล้วรู้สึกอย่างไร.....

.....

.....

ภาพนี้ คือ.....

ประกอบด้วยสีอะไรบ้าง.....

.....

.....

มองแล้วรู้สึกอย่างไร.....

.....

.....

ภาพนี้ คือ.....

ประกอบด้วยสีอะไรบ้าง.....

.....

.....

มองแล้วรู้สึกอย่างไร.....

.....

.....

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 5 เรื่อง สี

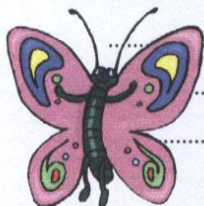

คำชี้แจง ให้นักเรียนวาดภาพระบายสีโดยใช้ความรู้เรื่องสี เทคนิคต่าง ๆ ที่ค้นพบ สื่อแสดงออก
ด้วยการใช้สีที่สื่อถึงอารมณ์ของภาพ พร้อมเขียนอธิบายภาพและตั้งชื่อภาพผลงาน

ชื่อผลงาน.....

ชื่อผู้สร้างสรรค์ผลงาน.....

ความหมาย.....

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ
ชุดที่ 5 เรื่อง ผิว

"Texture"

โดย
กนต์ธีรา หิรัญยะมาน

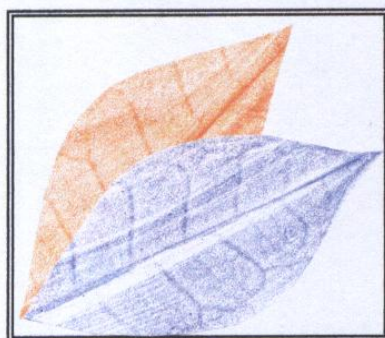
"Texture"
"Texture"

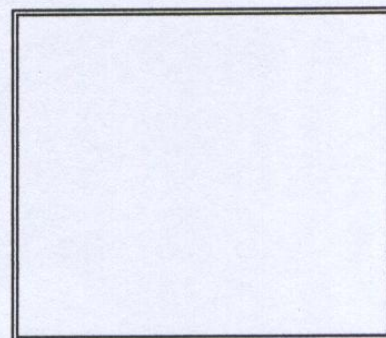
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 1 เรื่อง พื้นผิว

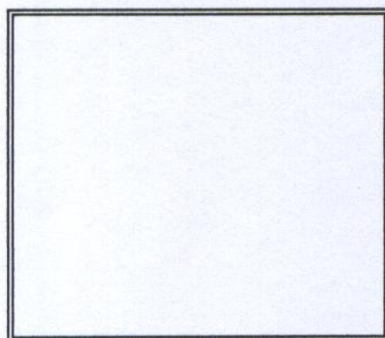
คำชี้แจง ให้นักเรียนรับรู้ภาพธรรมชาติ นำกระดาษมาทาบลงบนพื้นผิว
วัสดุนั้นแล้วฝนให้เกิดเป็นลวดลาย ลงในช่องว่าง

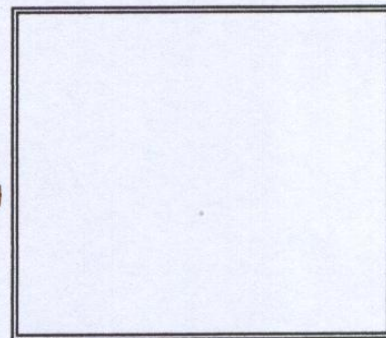
พื้นผิวของ.....ใบไม้.....

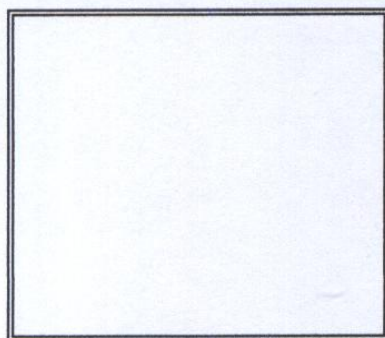
พื้นผิวของ.....

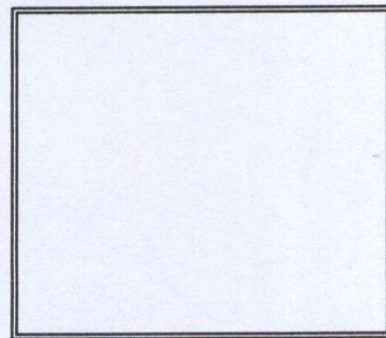
พื้นผิวของ.....

พื้นผิวของ.....

พื้นผิวของ.....

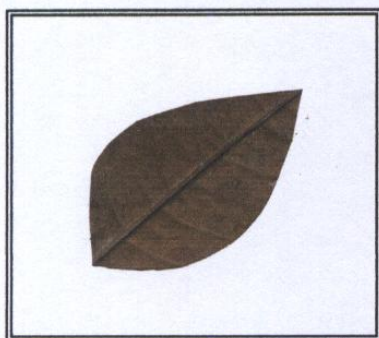

พื้นผิวของ.....

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 2 เรื่อง พับผิว

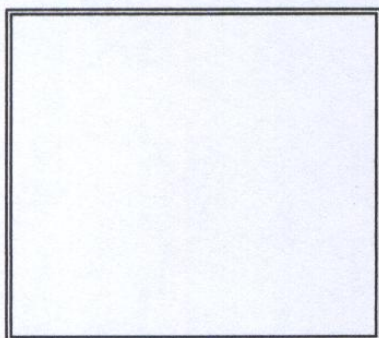
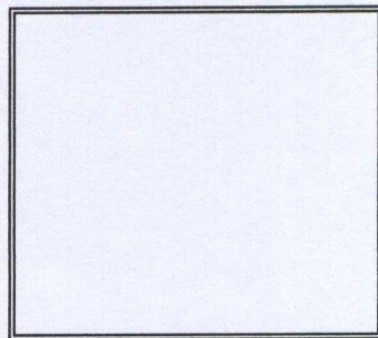
ตัวชี้แจง ให้นักเรียนใช้วัสดุเหลือใช้จากธรรมชาติ มาสร้างสรรค์เป็นพับผิว
ลักษณะต่าง ๆ ลงในช่องว่าง และบอกถึงความรู้สึกที่มีต่อพับผิวนั้น

แสดงความรู้สึก...เหมือนใบไม้.....

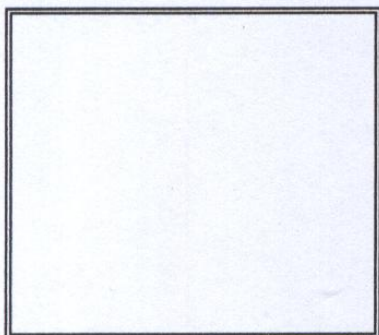
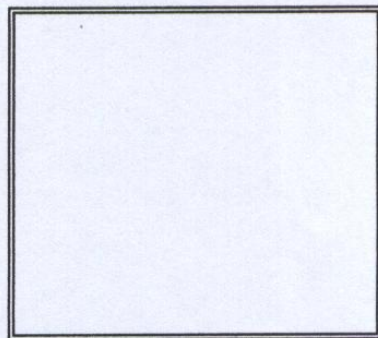
แสดงความรู้สึก.....

แสดงความรู้สึก.....

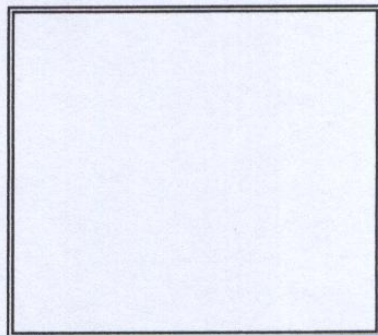
แสดงความรู้สึก.....

แสดงความรู้สึก.....

แสดงความรู้สึก.....

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

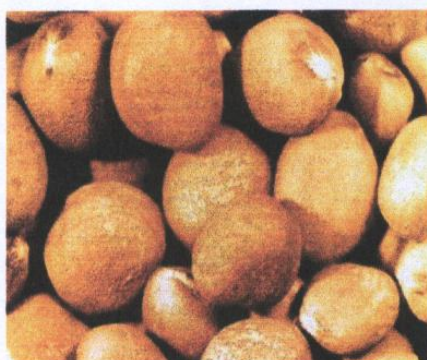
กิจกรรมที่ 3 เรื่อง พื้นผิว

คำชี้แจง ให้นักเรียนดูภาพและบอกถึงความรู้สึกที่มีต่อพื้นผิวนั้น

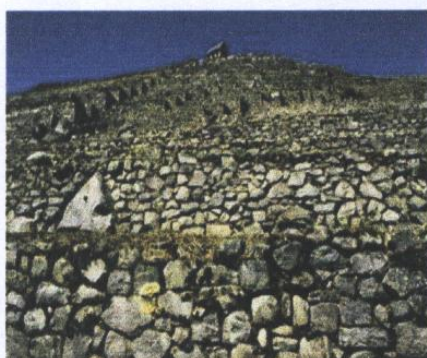
นักเรียนคิดว่าภาพนี้คือ.....

คุณแล้วรู้สึกอย่างไรบ้าง

นักเรียนคิดว่าภาพนี้คือ.....

คุณแล้วรู้สึกอย่างไรบ้าง

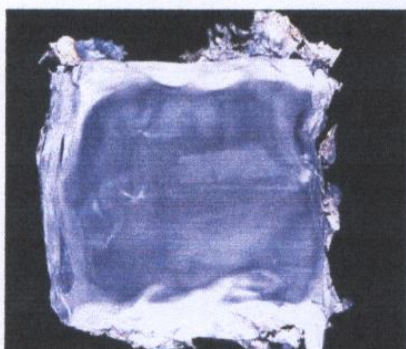
นักเรียนคิดว่าภาพนี้คือ.....

คุณแล้วรู้สึกอย่างไรบ้าง

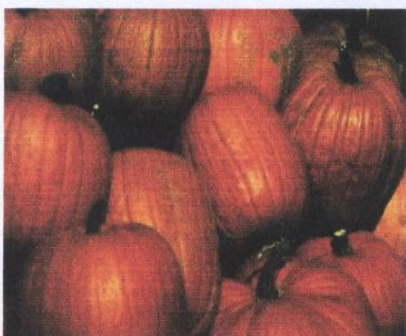
นักเรียนคิดว่าภาพนี้คือ.....

คุณแล้วรู้สึกอย่างไรบ้าง

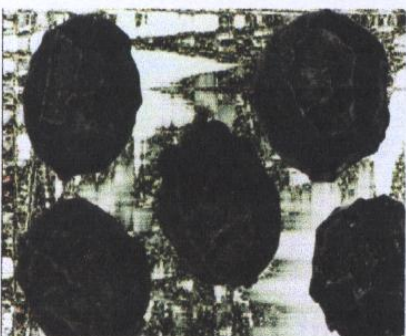
นักเรียนคิดว่าภาพนี้คือ.....

คุณแล้วรู้สึกอย่างไรบ้าง

นักเรียนคิดว่าภาพนี้คือ.....

คุณแล้วรู้สึกอย่างไรบ้าง

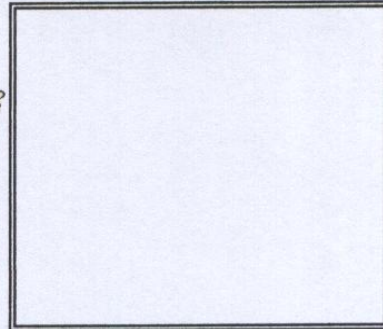
นักเรียนคิดว่าภาพนี้คือ.....

คุณแล้วรู้สึกอย่างไรบ้าง

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

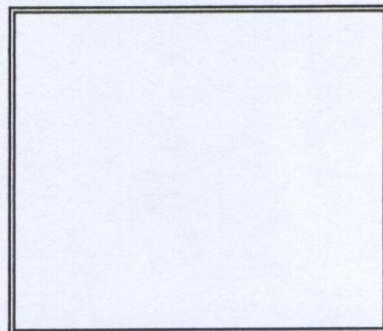
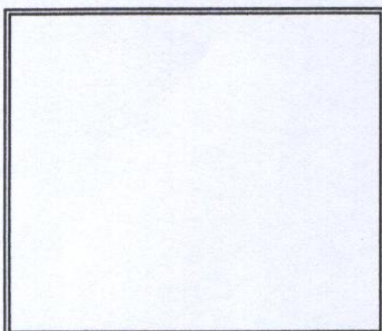
กิจกรรมที่ 4 เรื่องพื้นผิว

คำชี้แจง ให้นักเรียนสร้างสรรค์พื้นผิวสมมติ ด้วยเทคนิคต่าง ๆ พร้อมตั้งชื่อผลงาน

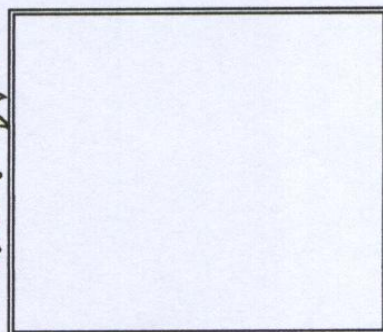
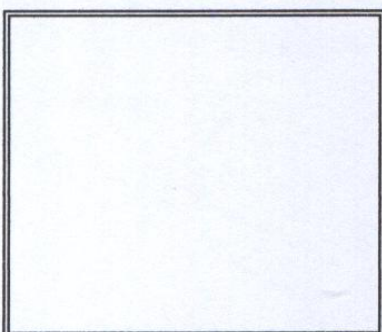
วัสดุและเทคนิคที่ใช้.....
ชื่อผลงาน.....

วัสดุและเทคนิคที่ใช้.....
ชื่อผลงาน.....

วัสดุและเทคนิคที่ใช้.....
ชื่อผลงาน.....

วัสดุและเทคนิคที่ใช้.....
ชื่อผลงาน.....

วัสดุและเทคนิคที่ใช้.....
ชื่อผลงาน.....

วัสดุและเทคนิคที่ใช้.....
ชื่อผลงาน.....

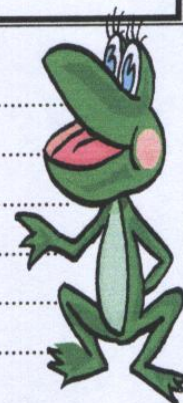
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 5 เรื่อง พื้นผิว

คำชี้แจง ให้นักเรียนนำเศษวัสดุจากธรรมชาติมาปะติดหรือสร้างสรรค์พื้นผิวสมมติด้วยเทคนิคต่าง ๆ สร้างเป็นภาพตามจินตนาการและตั้งชื่อผลงาน พร้อมอธิบายความหมาย

ชื่อผลงาน.....
 ชื่อผู้สร้างสรรค์ผลงาน.....
 ความหมาย.....

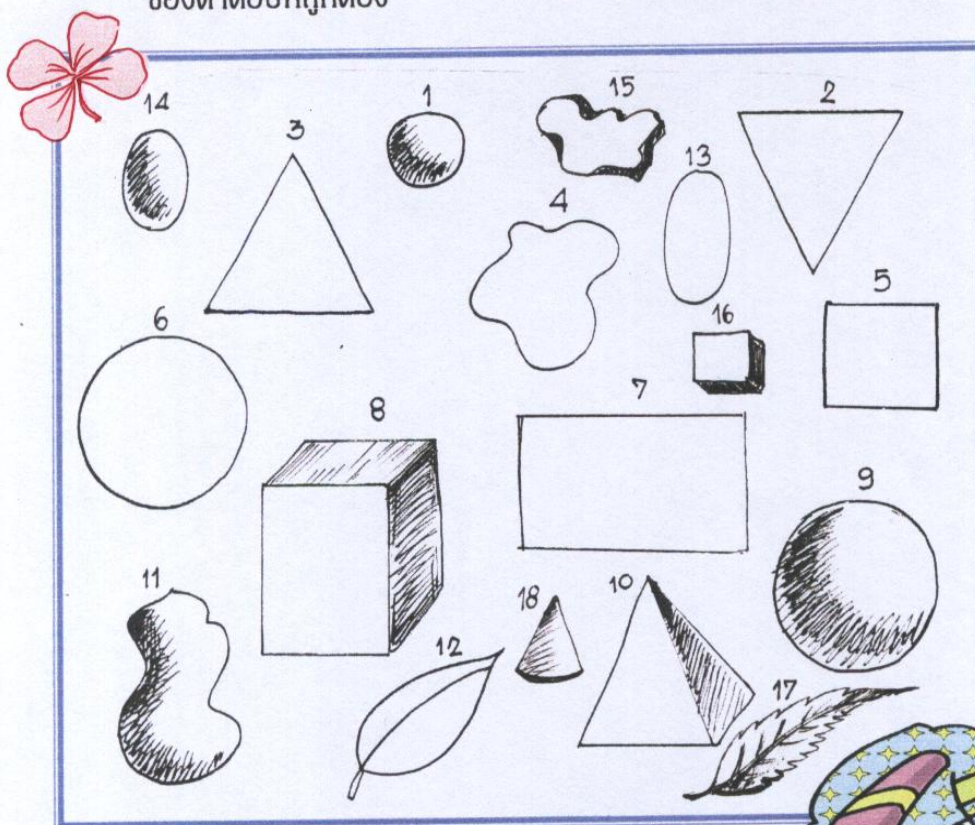

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 1 เรื่องรูปร่าง รูปทรง

คำชี้แจง ให้นักเรียนฝึกจัดหมวดหมู่รูปร่างและรูปทรงโดยการนำตัวเลขของภาพใส่ลงในช่องคำตอบที่ถูกต้อง

รูปร่างเรขาคณิต.....

รูปทรงเรขาคณิต.....

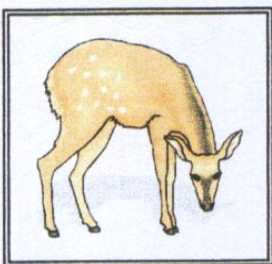
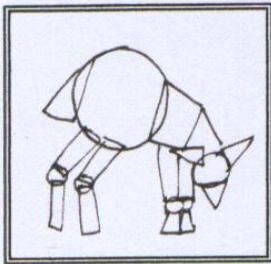
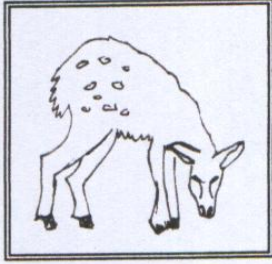
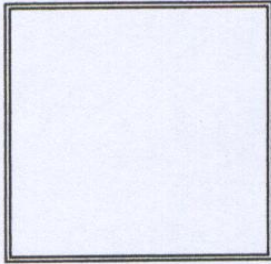
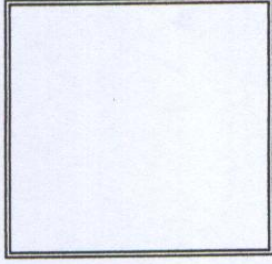
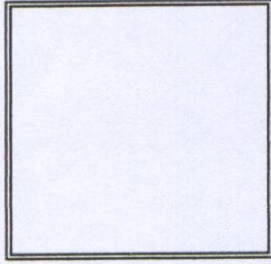
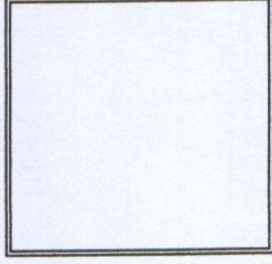
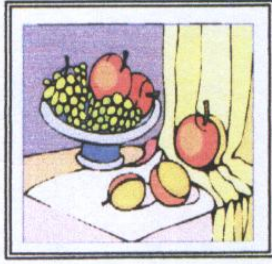
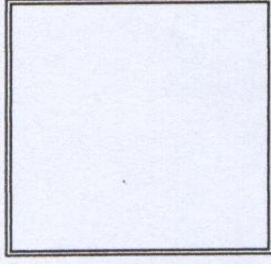
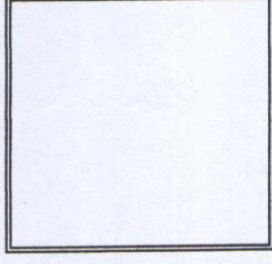
รูปร่างอิสระ.....

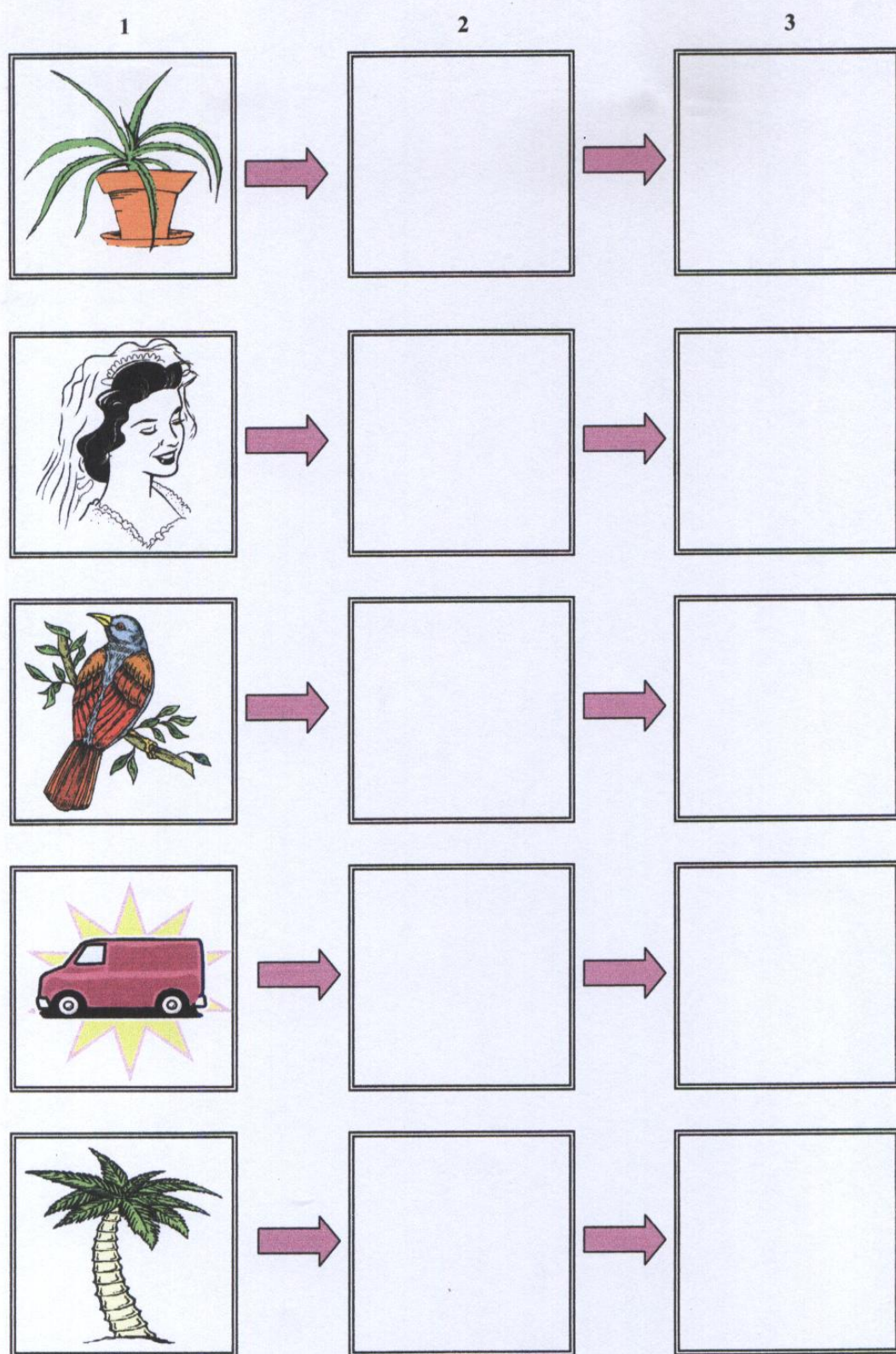
รูปทรงอิสระ.....

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 2 เรื่องรูปร่าง รูปทรง

คำชี้แจง ให้นักเรียนฝึกสังเกตภาพและตัดทอนภาพโดยใช้รูปเรขาคณิตมาเรียงต่อกัน เป็นภาพที่ใกล้เคียงกับภาพตัวอย่างที่ให้มาในช่องที่ 2 และวาดภาพเหมือนตัวอย่าง ลงในช่องที่ 3

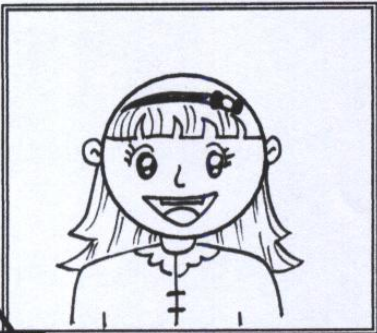
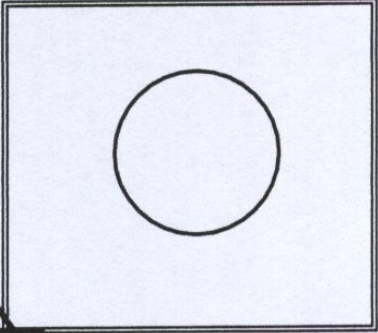
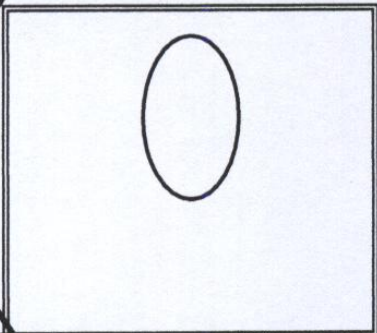
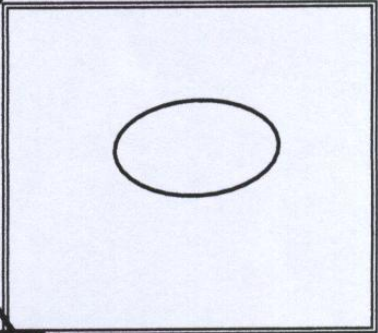
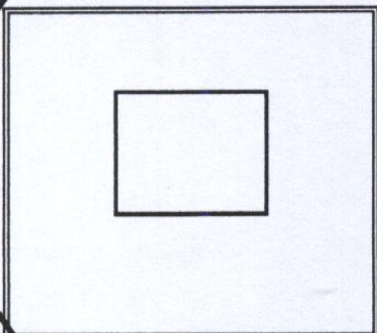
1	2	3
		
		
		
		

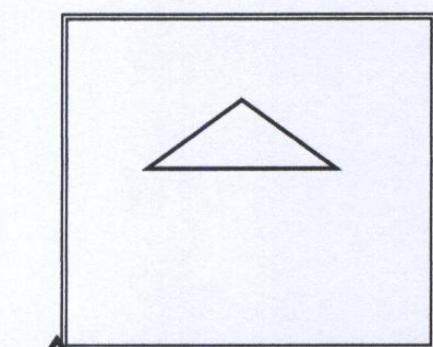
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 3 เรื่องรูปร่าง รูปทรง

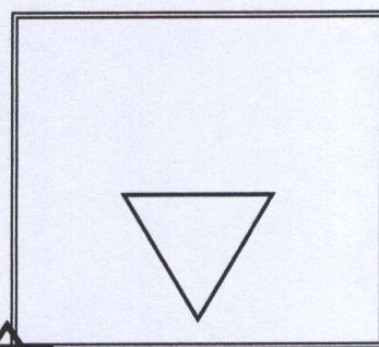
คำชี้แจง ให้นักเรียนต่อเติมภาพจากรูปร่างที่กำหนดให้เป็นรูปภาพตามจินตนาการ
พร้อมตั้งชื่อภาพที่มีความหมาย ใช้สื่อสารได้ในชีวิตประจำวัน

 ชื่อภาพ..... <u>ตัวฉัน</u>	 ชื่อภาพ.....
 ชื่อภาพ.....	 ชื่อภาพ.....
 ชื่อภาพ.....	 ชื่อภาพ.....

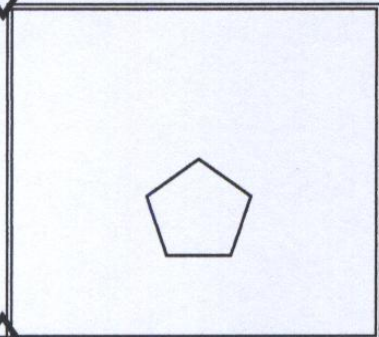
คำชี้แจง ให้นักเรียนต่อเติมภาพจากรูปทรงที่กำหนดให้เป็นรูปภาพตามจินตนาการ
พร้อมตั้งชื่อภาพที่มีความหมาย ใช้สื่อสารได้ในชีวิตประจำวัน

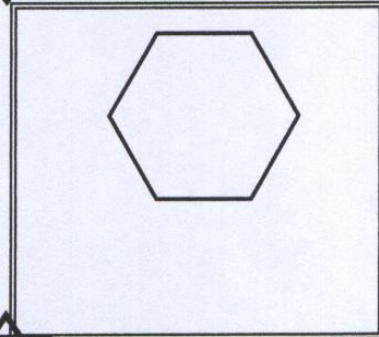
ชื่อภาพ.....

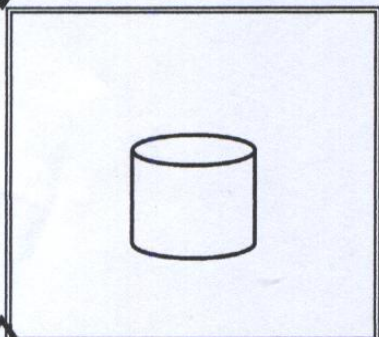
ชื่อภาพ.....

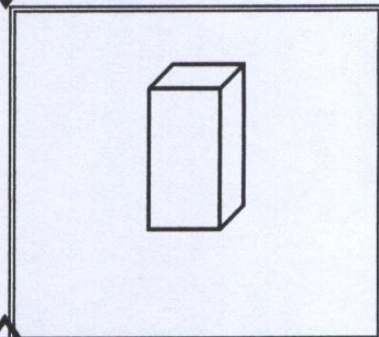
ชื่อภาพ.....

ชื่อภาพ.....

ชื่อภาพ.....

ชื่อภาพ.....

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 4 เรื่อง รูปร่าง รูปทรง

คำชี้แจง ให้นักเรียนนำความรู้เรื่องรูปร่าง รูปทรงมาประยุกต์เชื่อมโยงสร้างสรรค์
ออกแบบภาพลงในช่องว่างที่กำหนดให้ พร้อมเขียนอธิบายภาพและตั้งชื่อภาพผลงาน

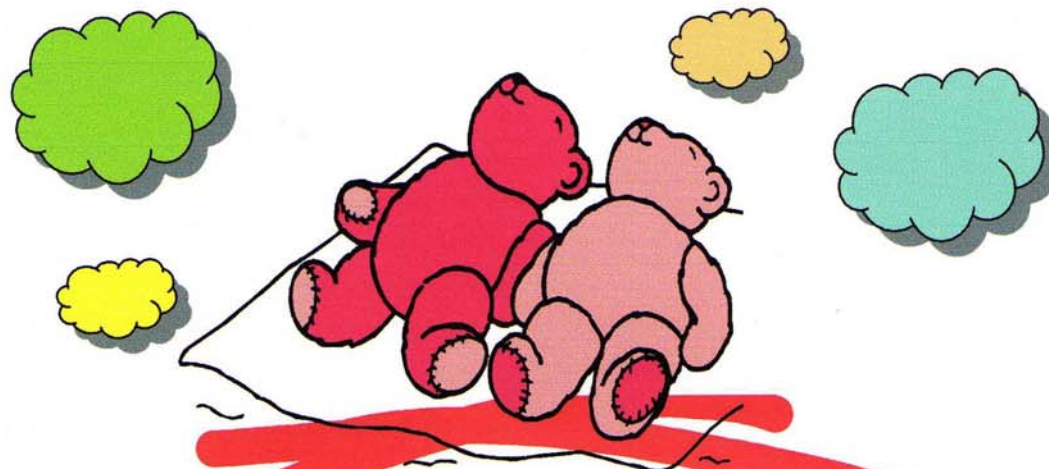
ชื่อผลงาน.....

ชื่อผู้สร้างสรรค์ผลงาน.....

ความหมาย.....

.....
.....
.....

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ
ชุดที่ 7 เรื่อง ที่ว่าง

"Space"

โดย
กนต์ธีรา หิรัญยะมาน

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 1 เรื่องที่ว่างและเรื่องราว

คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนตอบแสดงความคิดเห็น

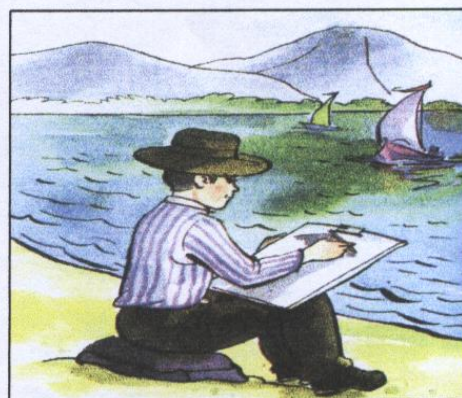

ระหว่างภาพซ้ายและขวา ภาพใดแสดงให้เห็นถึงจุดเด่น พร้อมแสดงความคิดเห็น

.....

.....

.....

ระหว่างภาพซ้ายและขวา ภาพใดแสดงให้เห็นถึงจุดเด่น พร้อมแสดงความคิดเห็น

.....

.....

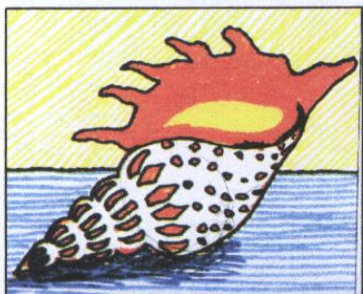
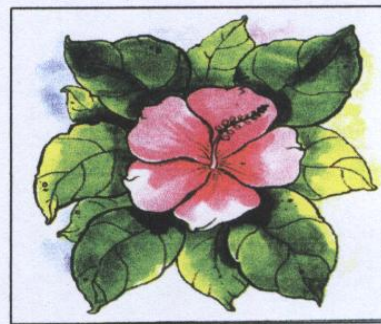
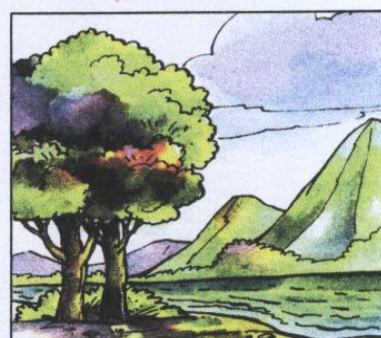
.....

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 2 เรื่องที่ว่างและเรื่องราว

คำชี้แจง ให้นักเรียนเลือกคำตอบที่ถูกต้อง

สมดุลแบบซ้ายขวาเท่ากับ
สมดุลแบบซ้ายขวานไม่เท่ากัน

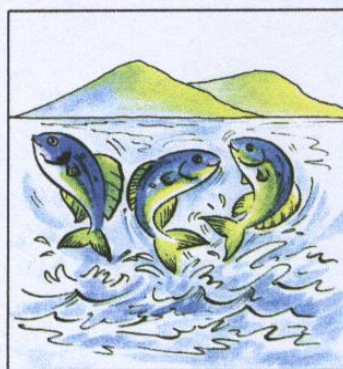
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 3 เรื่องที่ว่างและเรื่องราว

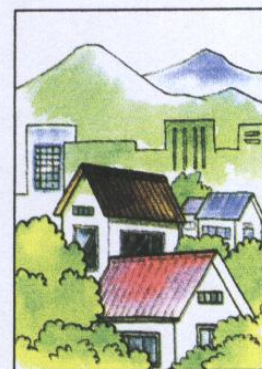
คำชี้แจง ให้นักเรียนเขียนตอบแสดงความคิดเห็น

1

2

3

ภาพต่อไปนี้ภาพใดที่แสดงถึงจังหวะและการเคลื่อนไหวมากที่สุด.....

เพราะอะไร อธิบายความคิดเห็น

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 4 เรื่อง ที่ว่างและเรื่องราว

คำชี้แจง ให้นักเรียนดูภาพและบรรยายถึงความสัมพันธ์ของสัดส่วนที่ประกอบกันในภาพ

นักเรียนคิดว่า “คน” ในภาพใดมีความสัมพันธ์ของสัดส่วนที่ดีที่สุด.....
อธิบายเหตุผล

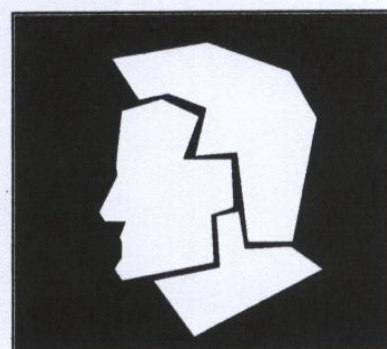
แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 5 เรื่อง ที่ว่างและเรื่องราว

คำชี้แจง ให้นักเรียนรับรู้ภาพและบอกได่ว่านักเรียนพบเห็นภาพอะไรบ้าง
พร้อมแสดงเหตุผล

ภาพนี้คือ.....

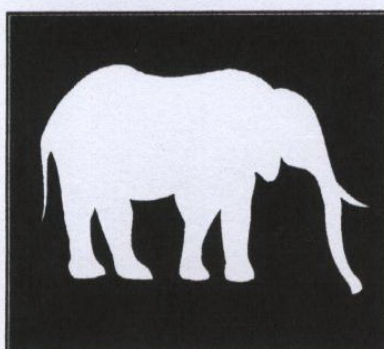
ภาพนี้คือ.....

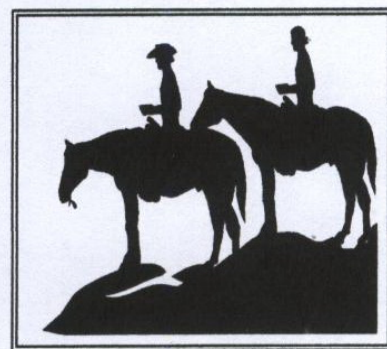
ภาพนี้คือ.....

ภาพนี้คือ.....

ภาพนี้คือ.....

ภาพนี้คือ.....

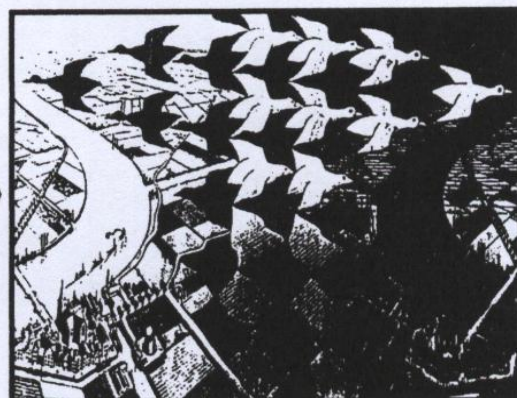

นักเรียนเห็นภาพอะไรบ้าง.....

อธิบายเหตุผล.....

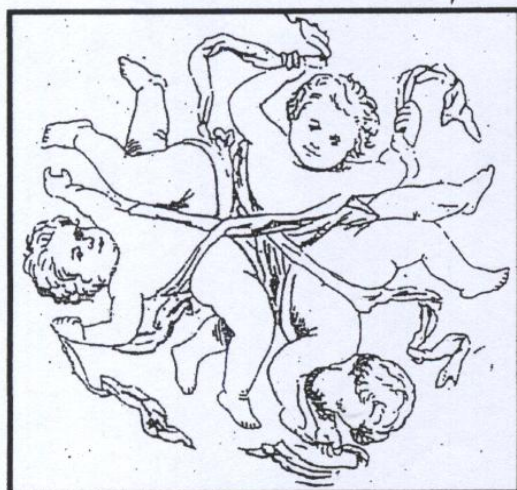
นักเรียนเห็นภาพอะไรบ้าง.....

อธิบายเหตุผล.....

นักเรียนเห็นภาพอะไรบ้าง.....

อธิบายเหตุผล.....

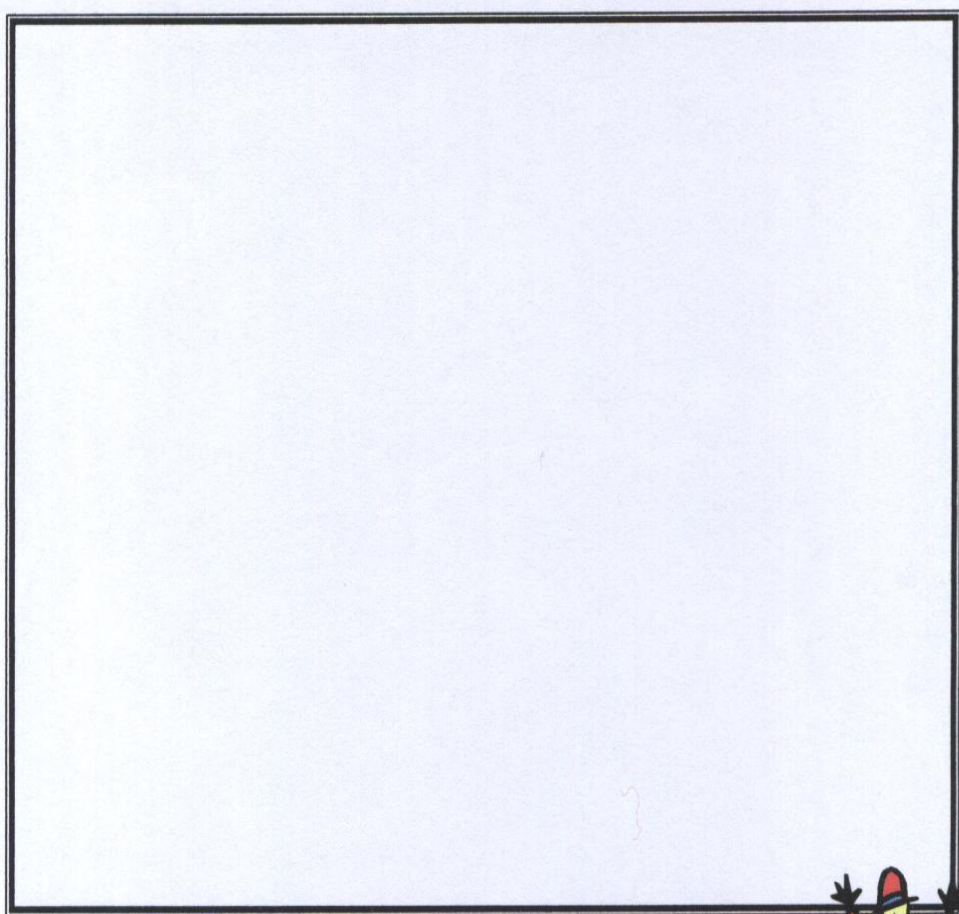

แบบฝึกเพื่อพัฒนาการรับรู้ทางศิลปะ สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

กิจกรรมที่ 6 เรื่อง ที่ว่างและเรื่องราว

คำชี้แจง ให้นักเรียนสร้างสรรค์ผลงาน ภาพวาดระบายสีโดยคำนึงถึงการจัดภาพ
ที่เน้นถึงความสัมพันธ์ของภาพและพื้นหลัง

ชื่อผลงาน.....
ชื่อผู้สร้างสรรค์ผลงาน.....
ความหมาย.....
.....
.....

แบบทดสอบหลังเรียน
การวาดภาพระบายสี สำหรับนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

คำชี้แจง ให้นักเรียนวาดภาพระบายสีตามจินตนาการหรือประสบการณ์ที่ประทับใจ
 พร้อมตั้งชื่อผลงานและอธิบายความหมายของภาพ

ชื่อผลงาน.....

ชื่อผู้สร้างสรรค์ผลงาน.....

ความหมาย.....

.....

.....

ตัวอย่างผลงานนักเรียน

เรื่อง จุด

ตัวอย่างผลงานนักเรียน

เรื่อง เส้น

ตัวอย่างผลงานนักเรียน

เรื่อง รูปร่าง รูปทรง

ตัวอย่างผลงานนักเรียน

เรื่อง สี

ตัวอย่างผลงานนักเรียน

เรื่อง ฟันผุ

ตัวอย่างผลงานนักเรียน

เรื่อง น้าหนึก

ตัวอย่างผลงานนักเรียน

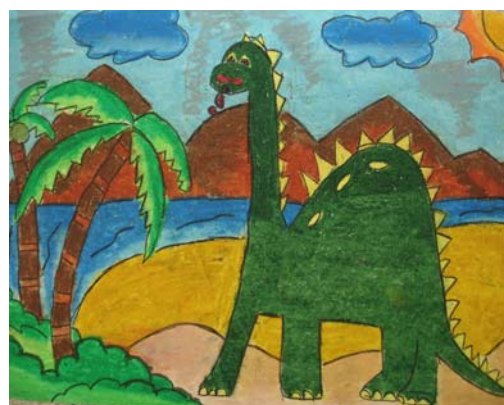
เรื่อง ที่ว่าง

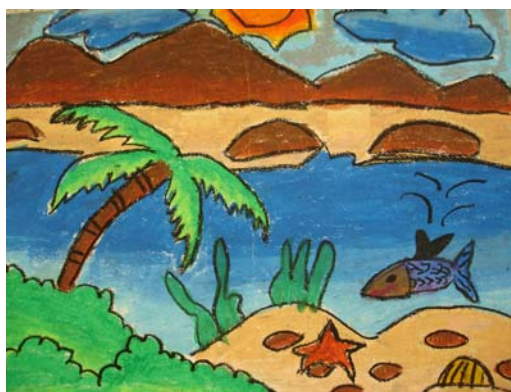
ตัวอย่างผลงานวาดภาพระบายสี
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

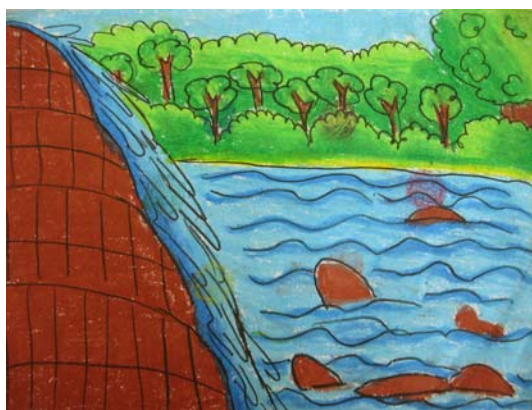
ตัวอย่างผลงานวาดภาพระบายสี
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ตัวอย่างผลงานวาดภาพระบายสี
 ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ตัวอย่างผลงานวาดภาพระบายสี
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ตัวอย่างผลงานวาดภาพระบายสี
ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 4

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นางสาวกนกดิริรา หิรัญยะมาน
วันเดือนปีเกิด	30 มกราคม พ.ศ. 2525
สถานที่เกิด	โรงพยาบาลรามาริบัติ กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	33 หมู่บ้านมหาดไทย 2 แขวงบางระมาด เขตตลิ่งชัน กรุงเทพมหานคร 10170
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	ครู รับเงินเดือนอันดับค.ศ.1 สอนศิลปะ(ทัศนศิลป์)
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	โรงเรียนคลองบางแกว (มนต์จรัสสิงห์) สำนักงานเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร

ประวัติการศึกษา

พ.ศ.2531	อนุบาล จาก โรงเรียนสวนเด็ก
พ.ศ.2537	ประถมศึกษา จาก โรงเรียนราชวินิต
พ.ศ.2543	มัธยมศึกษา จาก โรงเรียนราชวินิต มัธยม
พ.ศ.2546	ศิลปกรรมศาสตรบัณฑิต สาขาศิลปศึกษา (ศป.บ.) (เกียรตินิยมอันดับ 2) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
พ.ศ.2552	การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิชาการประถมศึกษา (กศ.ม.) จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ